

MESNEVÎ-İ ŞERİF Tercümesi

Çeviren: Veled Çelebi (İzbudak)

CİLT 3

(1 - 700 Beyitler)

Rahman ve Rahim Allah adıyla

Ey Hak ziyâsı Hüsâmeddin, şu üçüncü defteri de meydana çıkar. Bir şeyin üç kere yapılması sünnettir. Üçüncü defterde sır hazinelerini aç, özürleri bir yana at. Senin kuvvetin Tanrı kuvvetinden sızıp gelmekte... Hararetle atan damarlardan değil. Şu aydın güneş çırağı, fitille, pamukla, yağla, aydınlanmıyor ya.

5. Böylece durup duran gök kubbenin ne ipi var, ne direği!
Cebrail'in kuvveti mutfaktan değil, varlığı yaratanın cemalinden.
Hak Abdâl' inin kuvveti de bil ki Hak'tandır; yemekten tabaktan değil.
Onların cisimlerini nurla da yağurdular.. onlar bu yüzden ruhu da geçtiler, meleği de.
Sen de ulu Tanrının sıfatlarıyla sıfatlandın..Halil'e olduğu gibi sana da ateş gül bahçesi haline geldi.

10. Ey unsurlar, mizacına köle olan, beş duyguyla altı cihet râm oldu.
Her mizacın mayası anasıdır. Fakat senin şu mizacın, her mertebeden üstün.
Senin mizacın, şu yayılmış, şu geniş âlemden birlik vasfını bir araya derleyip toplayıvermiştir.
Ne yazık, halkın anlayış sahası pek dar.. halkın havsalası yok!
Fakat ey Hak ziyâsı, reyindeki isabet ve kudret, o kadar büyüktür ki helvan, taşa bile boğaz verir.

15. Tur dağı, tecelliye uğrayınca boğazlandı, şarap içti, hattâ o şaraba tahammül edemedi de Yarıldı, zerre zerre oldu. Hiç dağın deve gibi oynadığını gördünüz mü?
Herkes, herkese bir lokma bir şey verebilir ama, boğaz bağıslamak, ancak Tanrı işidir.
Tanrı, cisme de boğaz verir, ruha da. Her uzvuna ayrı, ayrı boğaz bağışlar.
Fakat bu ihsanı, kendini ululuğa verdiği, kötülükten ve hileden arındığın vakit yapar da

20. Sen de padişahın sırrını kimseye söylemez, şekeri sineğe sunamazsın.
Ululuk şarabını o adamın kulağı içer ki sûsen gibi yüzlerce dili olduğu halde dilsizdir.
Tanrının lûtfu, su içsin de yüzlerce ot bitirsin diye toprağa da boğaz ihsan eder.
Sonra topraktan yaratılan mahlûklara boğaz verir, dudak verir.. onlar da arayıp topraktan biten otları otlarlar.
Hayvan, ot yedi de semirdi mi.. insana gıda olur, ortadan kalkar.

25. Fakat toprak da, ruh çıktı, insan görüşten ayrıldı mı insanı yeyip sömürür.
Zerreler gördüm: Hepsi ağızlarını açmışlar, gıdalarını söylesem söz uzar gider.
Yaprakların gıdası onun kereminden... dallara dadı, onun umumi ve şâmil lûtfu.
Rızıkların rızkını o vermekte. Buğday, rıziksız nasıl baş gösterir, biter?
Bu sözün sonu gelmez. Ben, bir mikdarını söyledim, öbürlerini sen anlayıver.

30. Bil ki bütün âlem yiyen ve yenenden ibarettir. Hak'la bâki olanları da Hakk'a yönelmiş ve Hakk'ın makbulü olmuş bil.
Bu âlem de daima neşre uğrayıp durur, bu âlemdekiler de. O âlemlerle o âleme gidenlerse daimî ve ebedîdir.
Bu âlemin de sonu yoktur, bu âleme âşık olanların da. O âlem ehliyse ebedî ve bir aradadır.
Kerem ona derler ki insan, kendisini ebedî kılacak âbıhayatı kendisine versin.
Kerem sahibi, "Bâkıyât-us sâlihât" ın ta kendisidir. Yüzlerce âfetten, tehlikeden korkudan kurtulmuştur.

35. Onlar, binlerce kişi olsalar yine bir kişiden fazla değildirler.Hayallere kapılanlar gibi sayı düşünmezler ki. Yiyenle yenenin boğazı, gırtladı var... galiple mağlûbun aklı reyı. Tanrı adalet asâsına boğaz verdi de o kadar sopaları, o kadar ipleri yedi. Öyle olduğu halde o yemeden semirmedi, şişmedi. Yeyişi de hayvan yeyişi değildi, kendisi de hayvan değil. Tanrı her doğan hayali yesin diye yakına da, asâya verdiği gibi boğaz verdi.

40. Âyan gibi maaninin de boğazı vardır... Maaniyi rızıklandıran da Tanrıdır. Balıktan aya kadar mahlûkattan hiçbirı yoktur ki gıdayı çekecek, yiyecek ağızı olmasın. Nefsin boğazı vesveseden boşaldı mı ululuk vahyine konuk olur. *Akılla gönlün boğazında fikir kalmadı mı midenin hazmına muhtaç olmayan bakir rızkı bulur. Fakat bil ki bunun şartı mizacı tebdil etmektir. Çünkü kötülerin ölümü kötü mizaçtıdır. İnsanın mizacı toprak yemeye alışırsa rengi sararır, kötüleşir. İnsan hastalanır, düşkün bir hale gelir.

45. Fakat kötü mizacı değişirse kötülüğu gider, yüzü ırağ gibi parlar. Dadı, süt emer çocuğunu türlü, türlü nimetlerden gıdalandırır. Ama çoğunu memeden kesti mi ona yüzlerce bahçelerin, bostanların yolunu açar. Çünkü meme, o zayıf çocuk için binlerce nimetlerin, binlerce yemeklerin, binlerce ekmeklerin hicabıdır. Hulâsa yaşamamız, süttten kesilmemize bağlıdır. Sen de yavaş, yavaş kendini gıdadan kesmeye çalış vesselâm.

50. İnsan, ana karnındayken kan emer, varlığı kanladır, bedenın nesçi kanla vücut bulur. Kandan kesilince gıdası süt olur, süttten kesilince lokma yemeğe başlar. Lokmadan kesildi mi Lokman kesilir, gizli matlûba talip olur. Ana karnındaki çocuğa birisi dese ki: Dışarda pek düzgün, pek güzel bir âlem var... Boyuna, enine geniş bir yeryüzü... orada nice nimetler var, nice sonsuz yiyecek şeyler.

55. Dağlar ,denizler, ovalar, bostanlar, bağlar, çayırlar.. Pek yüksek, ziyadar bir gökyüzü... güneş,ay ışığı, yüzlerce süha yıldızı. Yıldızdan, poyrazdan, doğudan, batıdan esen yellere.. bağlar bahçeler gelin gibi süslenmekte, bezenmekte. O âlemdeki şaşılacak şeyler anlatılamaz ki... sen, neden bu kapkaranlık yerde mihnetler içindesin? Bu daracak çarmıhta kan yemektesin; hapis içinde, pislikler içinde, sıkıntılar içindesin.

60. Çocuk, kendi haline bakıp bunları inkâr eder, bu elçilikten yüz çevirir, kâfir olur. Olmayacak şey, hileden, yalandan başka bir şey değil, der. Kör adamın vehmi, bunu anlamaktan ne kadar uzak! Buna benzer bir şey görmediği için münkir idraki bunu da kavramaz. İşte cihandaki halk da buna benzer. Abdâl, onlara öbür âlemde bahsetti mi, "Bu dünya kapkaranlık, dapdaracak bir kuyudur... bu kuyunun dışında renksiz, kokusuz bir âlem var" dedi mi.

65. Bu söz onların hiçbirinin kulağına girmez. Çünkü bu dünya tamahı, kuvvetli ve büyük yerededir. Tamah, kulağa bir şey duyurmaz. Gareze, gözü kapar adama bir şey anlatmaz. Nitekim o ana karnındaki çocuk da kana tamah ettiğinden, o aşağılık yurtlara kan, onun gıdası olduğundan. Tamah ona bu âleme sözü duyurmaz. Bedendeki kanı, gönlüne sevdirebilir. *Sende bu âlemin güzelliğine tamah etmektesin de bu tamah, o ebedî âlemin güzelliğine perde oluyor. *Gururla dopdolu olan bu hayatın zevki seni doğruluk hayatından uzaklaştırmakta. *İyi bil ki tamah seni kör eder... şüphesiz yok. Senden yakını örter. *Tamah yüzünden Hak, sana bâtil görünür...tamah yüzünden sende yüzlerce körlükler artar durur. *Doğrular gibi tamahtan çekinde ayağını o eşiğin üstüne bas. *O kapıdan girdin mi kurtulursun. Gamdan da dışarıya ayak atmış olursun neşeden de. *Can gözün aydınlanır Hakk'ı görür; küfür karanlığından kurtulur, din nuru kesilir. *Erlerin öğüdünü canla, başla dinle de korkudan kurtulup emniyete eriş.

Hırslarından fil yavrularını yiyenler ve yemeyin diyenin öğüdünü dinlemeyenler

Bilmem işittin mi? Akıllı, bir adam, Hindistan' da dostlarından iki üç kişinin

70. Uzak bir seferden geldiklerini, aç ve çıplak bir halde bulduklarını gördü. Bilgiden doğma merhameti çoşup " Hoş geldiniz" dedi, güller gibi açıldı. "Biliyorum... karnınız bomboş, pek açsınız. Açlıktan âdeta Kerbelâ'ya düşmüşsünüz, bu yüzden bütün mihnetlere uğramışsınız. Fakat dostlar, aman Allah için olsun sakın fil yavrusu yemeyin. Şimdi gideceğiniz yolda filler vardır.. benim öğüdümü can-ü gönülden dinleyin.

75. Yolunuzdaki fil yavrularını avlamak istersiniz. Bu gönlünüze pek hoş gelir. Onlar pek kuvvetsiz. Pek lâtif ve semizdir. Fakat anaları pusudadır, onları korur. Yavrusunun ardından feryad-ü figan ederek yüz fersah yol yürür, evlâdını arar durur. Hortumundan ateşler saçar, dumanlar savurur. Yavrularına merhameti çoktur. Sakın ha yavrularını avlamayın" dedi. Yavrum, veliler de Tanrı çocuklarıdır. Onlar ortada olsun, olmasın...Tanrı, mallarını, canlarını korur, onların ahvalinden haberdardır.

80. Sakın noksanlarını bulup aleyhlerine gıybet etme. Onlar için kin güden, onların öcünü alan Tanrı'dır. Tanrı dedi ki : Bu veliler benim çocuklarımdır. Gariplik âleminde dirler, eşleri yoktur. Ne işleri vardır, ne güçleri. Halkı imtihan için hor ve yetim görünürler. Fakat hakikatte dostları da benim, nedimleri de. Hepsi de benim korumama arka vermiştir. Sanki onlar, benim cüzülerimdir. Sakın, sakın! Bunlar benim hırka giyenlerimdir. Binlerce kişi arasında yüz binlerce kişidirler, fakat yine de hepsi bir vücuttur."

85. Öyle olmasaydı bir tek Musa, bir tek sopa ile Firavun'un altını üstüne getirebilir miydi? Öyle olmasaydı Nuh, bir beddua ile doğuyu batıyı sulara gark edebilir miydi? İhsan ve kerem sahibi Lût, zâlimlerin şehirlerini perişan eyleyebilir, yerlere batırabilir miydi? Cennete benzeyen şehirleri Karasu Diclesi oldu. Git de gör. Bu Karasu Şam tarafındadır. Kudüs'e giderken yolda görürsün.

90. Hakk'a tapan yüz binlerce peygamber yüzünden her devirde nice azaplar oldu. Söylesen uzun sürer. Ciğerde ne oluyor ki? Dağlar bile kan kesilir. Dağlar kan kesilir de sonra yine donar, kalır. Sen bu kan oluşu görmezsin, çünkü körsün, kötüsün... bu görüşten ne kadar uzaksın! Bu kör, ne şaşılacak şey kördür; uzağı görür, gözü de keskin. Fakat yalnız devedeki yükü görür. İnsan hırsından her şeyi kıldan kıla görür, bilir ama oynayıp salınmasında hayır yoktur, bu oynayış şerle doludur.

95. Benliğini kıracak yerde oyna, salın da şehvet yarasının üstündeki pamuğu çek, kopar. Erler, meydanda oynar, dolanır, kendi kanları içinde raksederler. Varlıklarından kurtuldular mı ellerini çarpar... noksanlarından ayrıldılar mı raksa girerler. Çalgıcıları, içlerinden def çalar... denizler, onların coşkunluğunu görüp köpürür. Sen görmezsin ama onların gayretinden yapraklar bile dalların üstünde el çırpar.

100. Dalların el çırpışını görmüyorsun değil mi? Buna can kulağı gerek... ten kulağıyla duyulmaz ki. Baş kulağını alaya, yalana, dolana kapa da aydın can şehrinin gör. Muhammed'in kulağı, sözlerin iç yüzünü duyar. Tanrı, ona Kuran da " Kulağın ta kendisi" der. Bu peygamber baştanbaşa kulaktır, gözdür. Onun merhameti sütninedir, biz de onun süt emer çocuklarıyız. Bu sözün sonu gelmez. Sen yine o fil hikâyesine dön, yine o hikâyeye başla da onu anlat.

Fil yavrularına dokunanlar hikâyesinin sonu

105. Fil onların her birinin ağızlarını koklamakta... hepsinin midelerinin etrafını da dönüp dolaşmakta. Yavrusunu kim kebab edip yemişse, bularak öc almağa, kuvvetini göstermeye çalışmaktaydı. Sen de Tanrı kullarının etlerini yemekte, onların aleyhinde bulunup günah kazanmaktasın. Kendinize gelin, sizin ağızınızı koklayan da Tanrıdır. Doğrudan başka kim canını kurtarabilir? Bir adamın kabirde ağızını koklayan Münker, yahut Nekir olursa yazıklar olsun o acımağa değer kişiye!

110. O ulu meleklerden ne ağızını gizlemeye imkân var, ne güzel kokularla iyi bir hale getirmeye çare. Mezara girene, onlara yaltaklanmak mümkün değil; akıl, fikir için hileye sapmaya yol yok! Saçma sapan söyleyen adamın başına güzleri iner, pençeleri batar. Azrail'in sopasını, demirini gözünle görmüyorsan güzünün eserine bak! Bazı zamanlar suret bakımından da görünür de onun için yalnız hasta, bunu anlar, duyar.

115. O hasta, dostlar, der; bu tepenin üstünde duran kılıç nedir ki? Dinleyenler de " Biz öyle bir şey görmüyoruz . Bu, hayalden ibaret" derler . Halbuki ne hayali? Göçme zamanı bu! Ne hayali bu? Bu aşağılık felek bile bunun korkusuyla hayal haline geldi. Ölüm haline gelen hastanın önünde güzlerle kılıçlar his âlemine girdiler. O, bu kılıçların ona çekildiğini görür. Fakat ondan başka düşmanın gözü de bağlıdır, dostun gözü de... bunları gören yoktur.

120. Dünya hırsı gitti de o yüzden hastanın gözü kuvvetlendi; gözü, kan dökme zamanı aydınlandı. Kibrinin, hışmının yüzünden gözü, vakitsiz öten horoza döndü. Vakitsiz çan çalan, vakitsiz öten horozun başını kesmek vaciptir. Her an, canının bir cüz'ü ölüm halindedir. Her an can verme zamanındadır. Can verme ânında imanını gör, gözet! Ömrün, altın kesesine benzer, geceyle gündüz de para sayan adamdır.

125. Bilmeden, anlamadan sayar durur, nihayet kese boşalır, ay tutulur. Dağdan alsan da yerine koymasın dağ bile yerin de kalmaz, yok olur gider. Şu halde her an yerine karşılık koy ki: " Secde et de yaklaş" âyetinin maksadı neyse bulasın. Bütün işlere böyle çalışma, dindeki işten başka iş için savaşma. Sonra sonunda tamamlamadan geçip gidersin. İşlerin sona ermez, ekmeğin de ham kalır.

130. O mezarını lâhdini yapma işi taşla, tahtayla, kilimle, keçeyle olmaz. Kendine gönülde bir mezar kazman, onun benliğinin önünde bu benliği görmen gerektir. Onun toprağı olman, gamına gömülmen lâzım ki nefesin, nefesinden yardımlara nail olsun, nefesin kutlu ve tesirli bir hale gelsin .

Mezara türbe yapmak, üstüne kubbe kurmak, mâna sahiplerine makbul değildir.

Bir bak da gör, diri iken atlaslara bürünen kişinin aklını o ipekler, o atlaslar hiç fazlalaştırır, onun reyine isabet verir mi?

135. Canı Münker ve Nekir'in azabına uğramış, gamlı gönlünde de gam akrepleri yer tutmuştur.

Zâhirini süslemiş, püslemiş ama içi düşüncelerden feryatlara düşmüş.

Başka birini de görürsün ki eski elbiseler giyinmiş ama o köhne libaslar içinde kamışa benzer, sözü de şeker gibidir.

Fil hikâyesine dönüş, öğütçünün öğüdü

Öğütçü dedi ki " Bu öğüdümü tutun da gönlünüz, canınız belâlara düşmesin.

Otlara, yapraklara kaani olun, fil yavrularını avlamaya varmayın.

140. Ben boynumdaki öğüt borcumu ödedim. Öğüdü tutanın sonu, ancak kutluluktur.

Ben, sizi nedametlerden kurtarmak için elçiliğimi yaptım.

Kendinize gelin, sakın tamah yolunuzu urmasın. Tamah, yapraklarınızı ta kökünden söker, çıkarır."

Bunları söyleyip "Haydi, hayra karşı" diyerek onları uğurladı, selâmetledi,gitti. Onlar, yolda kıtlığa düştüler, susuzlukları artıkça arttı.

Ansızın yolda yeni doğmuş güzel bir fil yavrusu gördüler.

145. Sarhoş kurtlar gibi başına üşüştüler. Onu tertemiz yeyip bu işten ellerini yıkadılar.

Yoldaşlarından biri, onlara öğüt verdi, o adamın öğüdü hatırıındaydı.

Bu söz, adamın o fili kebab edip yemesine mâni oldu. Eski ve tecrübe görmüş akıl, sana yeni bir baht başışlar.

Onlar fil yavrusunu yeyip yattılar, uyudular. O aç adamsa sürüyü bekleyen çoban gibi uyanıktı.

Birdenbire baktı ki kızgın bir fil çıkageldi. Önce o gözetleyene gelip çattı.

150. Ağzını üç kere kokladı. Fakat ondan hiçbir kötü koku gelmedi.

Birkaç kere etrafın da dönüp dolaşarak gitti.O iri fil, adama hiç dokunmadı.

Uyuyanların hepsinin ağızlarını kokladı, hepsinden de koku aldı.

Yavrusunu kebab edip yiyenleri hemencecik parladı öldürdü.

O anda hepsini de birer ,birer paralıyor, onlardan hiç de ürkmüyordu.

155. Onların her birini havaya kaldırıp yere vurarak parçalamaktaydı.

Ey halkın kanını emen, bu işten uzaklaş, halkın kanı seni savaşa düşürmesin.

Bil ki halkın malı kanı demektir. Çünkü mal güçle, kuvvetle çalışmayla ele geçer.

O fil yavrularının anaları kan güder, fil yavrusu yiyenden öç alır, öldürür.

Ey rüşvet alan, sen fil yavrusu yemektesin. Sana düşman olan fil, kökünü kazır, seni mahveder.

160. Hilelere sapanı koku, rüsvay etti. Fil yavrusunun kokusunu bilir.

Hak kokusunu Yemen'den duyan bendeki bâtil kokuyu nasıl olurda duymaz?

Mustafa, ta uzak yol dan koku alır da ağızımızda ki güzel kokuyu nasıl almaz?

Duyar, duyar ama yüzümüze urmaz, örter.İyi koku da göklere çıkar, kötü koku da.

Sen uyuyup durursun, o haram koku ise şu yeşil gökyüzüne urup durur.

165. Seni çirkin nefeslerine yoldaş olup felekte kokuları alanlara kadar gider.

Kibir, hırs, şehvet kokusu, söz söylerken soğan gibi kokar.

Yemin eder de "Ben onları ne zaman yedim?Soğandan da çekinmekteyim, sarımsaktan da" dersin

O yalan yemini ederken nefesin, kovuculukeder.

Kokusu seninle beraber oturanların dimağına vurur.

O koku yüzünden dualar reddedilir. O kötü kalb, sözle kendisini gösterir.

170. O duaya " Sesinizi kesin" cevabı gelir. Her azgının cezası onu kovan sopadır.

Fakat sözün eğri, özün doğru olursa o söz eğriliği, Tanrıya makbuldür.

Dostların hatası, yabancıların doğrusundan daha iyidir.

O doğru sözlü Bilâl, ezan okurken "Hayyi alesselâ, Hayyi alelfelâh- Haydin namaza, Haydin felâha" cümlelerindeki " Hayyi- haydin" kelimesini "Heyyi" diye okurdu.

Nihayet Peygamber'e dediler ki: " Ya Resulâllâh, bina yeni kuruluyor. Bu hata, hiç de doğru değil.

Ey Tanrı habercisi, ey Tanrı resulü, ey Tanrı meydanının tek binicisi, daha fasih bir müezzın getir.

175. Din daha yeni kurulur, doğruluk düzenlik daha yeni meydana gelirken " Hayyi alelfelâh"ı yanlış okumak ayıptır. Peygamber'in hiddeti coştı. Gizli inayetlerden bir iki remiz söyleyip dedi ki :

"Ey aşâğılık adamlar, Tanrı yanında Bilâl'in Heyyi'si yüzlerce hadan, hıdan, yüzlerce dedikodudan iyidir.

İşi çok karıştırmayın da sırrınızı açmayayım, önünüzü, sonunuzu söylemeyeyim."

Her duada güzel bir nefese sahip değilsen yürü, özü sözü doğru kardeşlerden dua ist

Musa aleyhisselâm'a, Beni günah etmediğın ağızla çağır diye vahiy gelmesi

180. Tanrı, " Ey Musa, bana suç etmediğın, kötü söylemediğın bir ağızla sığın, dua et" dedi.

Musa, "Bende o ağız yok deyince Tanrı, " Başkasının ağızıyla dua et"

Başkasının ağızıyla nasıl günah edebilirsin? Yarabbi diye başkasının ağızıyla çağır" buyurdu. Sen de öyle muamelede bulun ki ağızlar, gece gündüz sana dua edip dursunlar. Günah etmediğim ağız, başkasının özürler dileyen ağızdır.

185. Yahut da kendi ağızını temizle, ruhunu çevik bir hale getir. Çünkü Tanrı adı temizdir, temizlik geldi mi pislik, pılsını pırtısını toparlayıp gider. Zıtlar, zıtlardan kaçar. Ziyâ parladı mı gece kalmaz. Ağıza temiz bir ad gelince de ne pislik kalır, ne gamlar, kederler.

Yalvarırım Allah demesi, Hakk'ın Lebbeyk demesinin ta kendisidir

Birisi her gece Allah der durur, bu zikrinden ağız tatlılaşır, zevk alırdı.

190. Şeytan "Ey çok söz söyleyen, bunca Allah demene karşılık onun Lebbeyk demesi nerde? Tanrı tahtından bir cevap gelmiyor. Böyle utanmadan, sıkılmadan ne vakte dek Allah deyip duracaksın" dedi. Adamın gönlü kırıldı, başını yere koydu, yattı. Rüyada yeşiller giyinmiş Hızır'ı gördü. Hızır " Kendine gel, niçin zikri bıraktın, çağırdığın addan nasıl usandın, zikrinden nasıl pişman oldun?" dedi. Adam, cevap olarak "Lebbeyk sesi gelmiyor, kapıdan sürüleceğimden korkuyorum" deyince

195. Hızır" Senin o Allah demen, bizim Lebbeyk dememizdir. Senin o niyazın derde düşmen, yanıp yakılman, bizim haberci çavuşumuzdur.

Senin hilelere düşmen, çareler araman, seni kendimize çekmemizden, ayağını çözmemizdendir. Korkun da bizim lûtfumuzun kemendidir, aşkın da. Her Yarabbi demende bizim, efendim, buyur dememiz gizli" dedi. Bilgisiz adamın canı, bu duadan uzaktır. Çünkü Yarabbi demesine izin yok ki! Zarara, ziyana uğrayınca Tanrı'ya sızlanmasın diye ağızında da kilit var, gönlünde de. Ağız da bağlı, gönlü de.

200. Firavun'a yüzlerce mal, mülk verdi, o da nihayet ululuk, büyüklük dâvasına girişti. O kötü yaratılışlı, Hakk'a sızlanmasın diye ömründe baş ağrısı bile görmedi. Tanrı, ona bütün dünya mülkünü verdi de dert, elem, keder vermedi. Dert, Tanrı'yı gizlice çağırmana sebep olduğundan bütün dünya malından yeğdir. Dertsiz dua soğuktur, bir şeye yaramaz. Dertli dua ve niyaz, gönülden, aşktan gelir.

205. O gizlice niyazın, o önü sonu anman yok mu? İşte sâf, halis ve hüznü dua odur. "Ey Tanrım ey feryadıma erişen, ey yardımcım" demendir. Tanrı yolunda köpeğin sesi bile Tanrı cezbesiyledir. Çünkü Tanrı'ya her yönelen, bir yol kesicinin esiridir. Eshabı Kehf'in köpeği gibi... pis şeyden kurtulunca padişahlar sofrasının başına oturdu. Mağaranın önünde kıyamete kadar dağarcıksız, heybesiz ârifcesine rahmet lokmasını, rahmet suyunu yeyip içmekte.

210. Nice köpek postuna bürünmüş adsız sansız kişiler var ki perde ardında şarapsız kalmazlar. Oğul, bu şarap, için can ver. Savaşsız, sabırsız yenme olur mu hiç? Bunun için sabır güç bir şey değildir. Sabret, sabır, güçlüklerin, sıkıntıların anahtarıdır. Bu pusudan sabır ve ihtiyat etmeksizin kimse kurtulmadı. Sabır da ihtiyatın eli ayağıdır. İhtiyatta bulun, bu zehirli otu yeme. İhtiyata riayet, peygamberlerin kuvvetinden, nurundandır.

215. Her yelden oynayıp duran samandır. Dağ, hiç yele ehemmiyet verir mi? Her yanda bir gulyabani, seni çağırır, "Kardeş, gel, yol istiyorsan işte buracıkta. Yoldaş, sana yol göstereyim, yoldaşın olayım. Bu ince yolda ben sana kılavuzum" der. Fakat ne kılavuzdur o, ne de yol bilir. Yusuf, o kurt huylunun yanına az var! İhtiyat ona derler ki seni bu dünyanın yağlı, ballı şeyleri, bu âlemin tuzakları, hileleri aldatmasın.

220. Çünkü bu âlemin ne tadı vardı, ne tuzu. Sihir okur da kulağına üfler durur. "Ey nur gibi apaydın adam, ev senin sen de benimsin" der. İhtiyat ona derler ki "Midem dolgun tokum", yahut "Hastayım, bu mezardan hastalandım", Yâhut " Başım ağrıyor, sen bunu geçirmeye bak" yahut da " Benim dayımın oğlu çağırdı, davetliyim" deyip başından savasın. Çünkü bir şerbeti bile zehirlerle sunar, tatlısı vücudunda yaralar, bereler meydana getirir.

225. Sana elli, altmış bile verse ey balık, o verdiği şey , oltada ettir. Verdi, farz edelim, fakat o hilebaz nereden verecek? Hilebazın sözü çürümüş cevizdir. Onun gürültüsü aklını alır, beynini altüst eder. Yüz binlerce akli bile bir pula saymaz. Dostun, kesendir, hircundur, Ramin'sen Vise'den başkasını arama. Vise de sensin, mâşukun da sen. Bu zâhiri şeylerin hepsi sana âfettir.

230. İhtiyat ona derler ki seni davet ettiler mi bunlar, benim sarhoşum bunlar benim dostum, beni seviyorlar, beni istiyorlar demeyesin. Davetlerini, kuşlara çalınan ıslık bil. Avcı, pusuda gizlidir de kuş gibi örter durur. Önüne de seslenen, öten, çığırır budur zannını vermek için bir ölü kuş koymuş. Kuşlar.. onu kendi cinsinden sanıp toplanırlar. O da onların derilerini yüzer.

Ancak tanrı hangi kuşa ihtiyat ve tedbir duygusu vermişse o kuş o taneye, o tuzağa aldanıp gelmez.

235. İhtiyatsızlık, tedbirsizlik, pişmanlıktan ibarettir. Bunu anlatan şu hikayeyi de dinle.

Köylünün şehirliyi aldatıp yalancılıktan ve birçok ısrarla köye çağırması

Kardeş, eskiden bir şehirliye köylünün tanışıklığı vardı.

Köylü, şehre geldikçe şehirlinin mahallesine çadır kurar, evine kurulup otururdu.

İki ay, üç ay ona konuk olur, dükkanına geçer oturur, sofrasına çökerdi.

Şehirli, köylünün ne ihtiyacı varsa bedavaya yerine getirir, düzer koşardı.

240. Köylü bir gün yüzünü şehirliye döndü de dedi ki: "A efendim, sen hiç köye gelmez, hiç seyre seyrana çıkmaz mısın?"

Allah aşkına olsun bütün oğullarını getir. Şimdi tam gül mevsimi, ilkbahar.

Yahut da yazın meyve zamanı gel de hizmetine kemer kuşanayım.

Soyunu sopunu, çoluk çocuğunu, akrabalarını getir, köyümüzde üç, dört ay kal.

Bahar çağında köy pek hoş olur, çayırılık, çimenlik, gönle ferah veren gönül çeken lâlelik kesilir"

245. Şehirli, başından savmak için ona vaatte bulundu, vaadinin üstünden de sekiz yıl geçti.

Köylü, her yıl " Ne vakit geleceksin. Kış gelip çattı" der,

O da " Bu yıl filan yerden konuk geldi.

Müsaade edin de gelecek yıl, işten, güçten kurtulursam gelirim" der,

Köylü " Ailem, ey kerem sahibi, çoluğunu, çocuğunu bekleyip duruyor" diye karşılık verirdi.

250. Her yıl leylek gelince köylü de gelir, şehirlinin evine konardı.

Şehirli, her yıl altınından, malından köylüye harceder, onun üstüne kanat gererdi.

Nihayet son defa o yiğit köylü, tam üç ay şehirliye misafir oldu.O da, ona sabah akşam sofraya yaydı, yedirdi, içirdi.

Köylü, utanıp yine " Efendim, kaç keredir vadettin, beni kaç kere beni kaç keredir aldattın bu, niceyedir?" dedi.

Şehirli dedi ki: " Canım da, bedenim de buluşmayı isteyip duruyor ama her hareket, onun takdiriyle.

255. İnsan yelkenli gemiye benzer. Rüzgârı estiren bakalım onu ne yana sürecektir?"

Köylü, yine şehirliye andlar vererek " Ey kerem sahibi, çoluğunu çocuğunu al, gel de ikramı gör" deyip.

Elini tuttu. Üç kere and verdi, " Allah için olsun gayret et, tez gel" dedi.

Bunun üstüne on yıl geçti. Her yıl böyle lâflar eder, tatlı tatlı vaatlerde bulunurdu.

Şehirlinin çocukları "Baba ay da sefer eder, bulut da gölge de.

260. Köylü bunca hakkın geçti. Onun için nice zahmetler çekti.

O da, sen ona konuk olarsın da hiç olmazsa bu hakların bir kısmını olsun ödemek ister.

Bize, onu kandırın, köye getirin diye gizlice bir çok ricalarda bulundu" dediler.

Şehirli dedi ki: "Yavrucuğum, doğru ama iyilik ettiğin kişinin şerrinden sakın demişler.

Dostluk, son demdedir. Korkarım ki bir şey olur da tohum bozulur"

265. Sohbet vardır, keskin bir kılıca benzer, bostanı, ekini kış gibi kesip biçer.

Sohbet vardır, ilkbahar gibidir. Her tarafı yapar, sayısız meyveler verir.

İhtiyat ve tedbir ona derler ki kötü zannı gideresin, kaçıp kötülüklerden kurtulasın.

Peygamber, " Tedbir sui zandır" dedi. A boşboğaz, her adımı bir tuzak bil.

Sahranın yüzü dümdüz ve geniştir ama her adımda bir tuzak var, küstahça koşmayı bırak.

270. Dağ keçisi "Nerde tuzak?" diye koşar, fakat yürüdü mü tuzağa düşer, boğazından yakalanır.

Nerde tuzak diyordun ya, işte buracıkta,bak da gör.Ovayı gördün ama tuzağı görmedin.

A şaşkın, çayırılıkta tuzak, pusu ve avcı olmadıkça kuyruk mu olur?

Bu yere küstahça gelenlerin kemiklerini, kellelerini gör!

Ey seçilmiş kişi, mezarlığa var da onların kemiklerine başlarından geçenleri sor!

275. O kör sarhoşlara bak da aldanış kuyusuna baş aşağı nasıl düştüler, açıkça gör!

Gözün varsa körcesine gelme, gözün yoksa eline bir sopa al.

Tedbir ve ihtiyat sopan yoksa bir gözlüyü kılavuz edin.

Tedbir ve ihtiyat sopan yoksa kılavuzsuz her yolun başında durma.

Körün adım atması gibi ihtiyatla adım at da ayağın kuyudan da kurtulsun, köpekten de.

280. Kör, bir kazaya uğramayayım diye titreye, titreye korkar ve ihtiyatlı adım atar.

Ey dumandan kaçıp ateşe düşen... lokma ararken yılan'a lokma olan,

Seba'lılar ve nimetten azmaları

Seba halkının macerasını okumadın mı? Belki de okudun... okudun ama sestem başka bir şey duymadın.

O dağ, sesi anlamaz ki.. dağın akli mânaya gidemez ki.

Dağ, akılsız, kulaksız ses verir durur. Fakat sen sustun mu o da susar.

285. Tanrı Seba'lılara pek büyük bir genişlik ve rahatlık verdi, yüz binlerce köşk, hayvan ve bağ ihсан etti.

O kötü yaradılışlı adamlar buna şükretmediler. Vefada köpekten de aşağı oldular.

Köpeğe bir kapıdan bir lokma ekmek verilse o kapıya bağlanır, hizmetkâr olur.
Kapıya bekçi kesilir. Ona eziyet edilse yiyeceği lâyıkiyla verilmese bile o kapıyı bırakmaz.
Orada karar eder, başka bir kapıya gitmez.

290. Oraya bir garip köpek gelse oradaki köpekler, onu gece gündüz tedibederler.
İlk konağına git. Oradan nimetlendin, o nimetin hakkı, gönlünü oraya rehin etmendir derler.
Yerine git, o nimetin hakkını bundan fazla terketme diye onu ısırırlar.
Sen de gönül ve gönül ehlinin kapısından bir hayli âbıhayat içtin, gözlerin açıldı.
Canın, ehlin diller gönlünden nice şükür, vecit ve kendinden geçiş gıdaları yedi.

295. Sonra da yine hırs yüzünden bu kapıyı bıraktın, hırs yüzünden her dükkânın etrafında dönüp dolaşmadasın.
O çömleği yağlı ihsan sahiplerinin kapısına, arda kalasica bir tirit için koşup duruyorsun.
Bil ki can, asıl burada yağlanır, ümitsiz bir hâle düşenin işi burada düzelir.

Hastaların, duasıyla şifa dilemek, şifa bulmak için her sabah İsa aleyhisselam'ın ibadet ettiği yerin kapısına toplanmaları

İsa'nın ibadet yeri, gönül ehlinin sofrasıdır. Kendine gel, kendine ey derde müptelâ, sakın bu kapıyı bırakma.
Halk her taraftan toplanır, kör, çolak, kötürüm, topal... hepsi.

300. Sabahleyin İsa'nın ibadet ettiği yerin kapısına gelir, onun nefesiyle illetten kurtulmayı umarak bekleyirdi.
İsa, o güzel gidişli, evradını bitirince kuşluk çağı dışarı çıkar.
Zayıf, perişan bir çok dertlinin şifa ümidiyle kapıya oturup beklediğini görür.
Dua ederde " Tanrı, hepinizin muradını verdi, maksatlarınıza eriştiniz.
Şimdilik illetsiz zahmetsiz yürüyün, Tanrının yargılama ve kerem etmesine doğrulun" der.

305. Hepsi ayaklara bağlı develere benzerken himmet edip bağlarını çözer.
Onlar da hemencecik sıhhat bulup onun duasıyla neşelenerek yürür giderlerdi.
Sen de bunca âfetlere uğradın, hepsinden tecrübeler gördün... padişah meşrepli erlerden sıhhat buldun.
Topallığın kaç kere düzeldi, canın kaç defa gamdan, mihnetten kurtuldu.
Sense gâfilcesine kendini de kaybetmemek için ayağına bir ip bağlamış durmaktasın be herif!

310. Şükretmiyorsun, nâil olduğun nimetleri unutmuşsun. Bu unutuş, o bal yediğin zamanları hatırına bile getirmiyor.
Hulâsa o yol, sana bağlandı. Çünkü gönül ehlinin gönlü, senden incindi, sana darıldı.
Çabuk onları bul, kusur dile, tövbe et. Bulut gibi ağla, inle.
De sana onların gül bahçeleri açılsın, sana olgun meyveler saçılsın.
O kapıda dön, dolaş Eshabı Kehf'in köpeğiyle kapı yoldaşıysan köpekten aşağı olma.

315. Köpekler bile, gönlünü ilk eve bağla diye köpeklere nasihat ederler.
Kemik yediğin ilk kapıya sıkı bağlan, hak gözetmeyi terketme derler.
Edeplensin de oraya gitsin, kurtuluşu o ilk kapıda bulsun diye onu ısırırlar.
A azgın köpek, velinimetine isyan etme.
Halka gibi o kapıya bağlan. O kapıda bekçilik et, o kapıda çevik davran, o kapıda sıçra.

320. Vefasızlığını apaçık gösterme, beyhude yere vefasızlığı fâş etme.
Köpeklerin âdeti vefakârlıktır. Yürü be, bari köpeklerin adını kötüye çıkarma derler.
Ulu Tanrı bile vefakârlıkla öğündü de " Bizden gayri ahbine kim vefa eder ki?" dedi.
Hakları reddettikten, saymadıktan sonra isteğin kadar vefakâr ol. Bil ki bu vefa, vefasızlığın ta kendisidir.
Çünkü hiç kimse Tanrı hakkından daha ziyade hak sahibi değildir ki.

325. Ana hakkı bile Tanrı hakkından sonra gelir. Çünkü Tanrı, anayı senin ana karnındaki şekline borçlu etmiştir.
Tanrı, seni onun cisminde bir surete bürümüş, gebelik halinde ona seninle istirahat ve huzur vermiş, onu sana alıştırmış.
O da seni kendisinin bir cüz'ü görmüştür. Tanrı'nın tedbiri anaya ilişik olan o cüz'ü ayırmıştır.
Tanrı, binlerce sanat ve fen düzdü de ana, sana sevgi bağladı, şefkat gösterdi.
Şu halde Tanrı hakkı, ana hakkından öncedir, Tanrı hakkını bilmeyen eşektir.

330. Anayı, ananın memesini, sütünü yaratan, onu babayla çift eden O'dur, O'na serkeş olma.
Ey Tanrı, ey ihsanı kadîm olan, bildiğim de senindir, bilmediğim de.
Sen, Tanrı'yı an, çünkü benim hakkım hiç eskimez.
O sabah çağında, sizin Nuh'un gemisinde koruduğumuzu, bu suretle lûtuflarda bulunduğumu an.
O zaman sizin aslınızı, atalarınızı tufandan, tufan dalgasından korudum, onlara aman verdim.

335. Ateş huylu su, yeryüzünü kaplamıştı. Dalgası, dağların tepelerine kadar çıkıyordu.
Sizi reddetmedim, atanızın atasının atasının varlığında sizi korudum.
Madem ki baş oldun, sana nasıl ayağımla vururum, kendi iş yurdumu nasıl ziyan ederim?
Vefasızlara kendini feda ediyor, kötü bir zan yüzünden o tarafa doğru gidiyorsun.
Bense unutmadan, vefasızlıktan berîyim. Benim yanıma gelsen bile kötü bir zanla gelirsin.

340. Sen, hani kendine benzeyenlerin önünde iki kat olursun ya... işte onlar hakkında kötü zanda bulun. Nice ulu ulu dostlar, yoldaşlar edindin. Sana, nerede onlar diye sorsam gittiler dersin. İyi dostun yüce göklere gitti kötülük dostunsa yerin dibine geçti. Ara yerde sen kalakaldın, yarımsız, yardımcısız kervandan arta kalan ve sönmeye mahkûm ateşe döndün. Ey baba yiğit dost, yukardan, aşağıdan münezzehe olanın eteğini tut.

345. O, ne İsa gibi göklere açar, ne Karun gibi yerlere geçer. Sen yerden, yurttan alımdan, satımdan kaldın mı o, mekân âleminde de seninle beraberdir, Lâmekân âleminde de. Bulanıklardan, duruluklar çıkarır, cefalarını vefa yerine tutar. Cefakârlıkta bulunursan noksandan kurtulup kemâle erişesin diye kulağını burar. Sülûkte virdini terk edersen zahmete, mihnete düşer, sıkıntıya uğrarsın ya.

350. İşte o tediptir. Yapma, o eski ahdi hiç değiştirme demektir. Bu iç sıkıntısı bir zincir şeklini almadan, bu gönlünü sıkıan şey, ayağını bağlamadan önce. Bu işareti, beyhude zan etmemen için uğradığın o mâkul zahmet, duyguna hitap eder bir hâle gelir ve meydana çıkar. Suç işlediğin zaman iç sıkıntıları gönlünü kaplar, bu sıkıntılar, ecelden sonra ist zincir şekline bürünür. Burada bizi anmaktan çekinen kişiye dar bir yaşayış verilir ve körlükle cezalanır.

355. Hırsız, insanların mallarını çaldı mı bir iç sıkıntısı, bir darlık gönlünü tırmalamaya başlar. O, bu sıkıntı, bu darlık nedir ki? der. Şerrinden ağlayan mazlum yok mu? İşte onun sıkıntısı, onun darlığı. Bu darlığa, bu sıkıntıya pek aldırış etmezse bu inadının rüzgarı ateşini üfler. Hulâsa gönül sıkıntısı, memurların sıkıştırması hâline gelir, o mânalar, duyulur, görülür bir hâle gelip meydana çıkar. Dertler, zindan ve çarmıh olur. Dert; köktür, kök; dal budak verir.

360. Kök gizliydi, meydana çıktı. Sen de darlığını, ferahlığını bir kök bil. Kötü kökse hemencecik, çabucak onu sök ki çimenlikte çirkin bir diken çıkmasın. İç sıkıntısı görünce ona bir çare bul. Çünkü dallar, hep kökten meydana gelir. Genişlik gördün mü de onu sula, yetişip meyve verince dostlara dağıt.

Seba'lılar hikâyesi

Seba'lılar, heveslerine uymuş ham kişilerdi. İşleri, güçleri büyüklerin nimetlerine karşı nankörlükte bulunmaktı.

365. Bu nankörlük, âdetâ sana ihsan eden adama karşı kötülükte bulunmana, onunla savaşmana benzer. Meselâ, o iyilik edene, ben bu iyiliği istemiyorum, bundan inciniyorum, neden beni incitiyorsun? Lûtfet de bu iyiliği yapma. Ben, göz istemiyorum, beni kör et, dersin, işte bunun gibi. Seba'lılar da " Şehirlerimiz birbirine çok yakın, onları uzaklaştır. Kötülük, çirkinlik bize daha iyi, bizim ziynetimizi güzelliğimizi al. Biz, bu köşkleri, bağları, bahçeleri istemiyoruz. Ne güzel kadınlarla işimiz var, ne emniyet ve huzurla.

370. Şehirler, birbirine pek yakın. Halbuki orada ne boş bir çöl, ne güzel bir ova var. Orada yırtıcı hayvanlar, canavarlar vardır" dediler. İnsan yazın kışı ister, fakat kış geldi mi bundan da vazgeçer, istemez. Bir hâle katiyen razı olmaz. Ne darlıktan hoşlanır, ne genişlikten, boşluktan. Geberesi insan, efendisine ne de kâfirdir ya... hidayete nail oldu mu tutar, inkâra sapar. Nefis, bu çeşit mahlûklardandır da onun için gebertilmeye lâyıktır... onun için ulu Tanrı " Öldürün nefislerinizi" demiştir.

375. Nefis, üç köşeli dikendir, ne çeşit koysan sana batar, ondan kurtulmana imkân mı var ? Heva ve hevesi terketme ateşini vur şu dikene... iyi işli dosta uzat elini, sarıl ona! Seba'lılar, haddi aşınca bize veba, seher yelinden daha iyi diyecek derecede taşkınlık gösterince, Öğütçüler, onlara öğüt verdiler, kötülüklerine, küfürlerine mâni olmaya çalıştılar. Fakat onlar öğütçülerin kanlarına kastediyorlar, kötülük ve kâfirlik tohumu ekiyorlardı.

380. Kaza geldi mi bu cihan daralır, tatlı helva bile ağzında zehir kesilir demişler. Kaza gelince göz kapanır da göz gözü görmez olur. O atlının hilesi, bir toz kopardı mı o toz , seni yardım dilemeden bile uzaklaştırır. Atlıya doğru yürü, toza doğru değil. Yoksa atlının tozu, seni ezer, bitirir.

385. Tanrı bu kurdun yediği adama " Kurdun tozunu gördü de neden feryad etmedi? Kurdun kopardığı tozu bilemedi. Bunca bilgisiyle, bunca hüneriyle neden yayılıp otlamağa koyuldu? Koyunlar bile kendilerine zarar verecek olan kurdun kokusunu duyar, ondan taraf taraf kaçarlar. Hayvan bile aslanı kokusundan anlar da otlamayı bırakır" der. Aslanın kızgınlığından bir koku aldın mı dön Tanrı' ya sığınmaya, yalvarmaya koyul.

390. Onlar, kurdun tozundan ürkmediler, çekinmediler. Tozun ardından o koca mihnet kurdu çatıp geldi. O koyunları, hışımla parladı gitti. Onlar, akıl çobanından göz yummuşlardı. Onları, çoban ne kadar çağırırdı da gelmediler... çobanın gözüne toz, toprak serptiler.

" Yürü be, biz senden ziyâde çobanız... her birimiz başız, uluyuz. Böyle olduğu hâlde nasıl sana uyarız? Biz kurtlara lokmayız, senin adamın değil. Ateşin odunlarıyız, utanma arlanma yok bizde" dediler.

395. Bilgisizlik, akılda bir taassuptur ki buna tutulanların şehirlerinde kargalar şom, şom bağırırlar, yerleri, yurtları harabeye döner.

Onlar mazlûmlar için kuyu kazdılar ama kazdıkları kuyuya kendileri düştüler, ah etmeye başladılar. Yusuf'un derilerini yüzdüler, fakat kendi yaptıklarını birer birer buldular.

O Yusuf kimdir? Senin Hak arayan gönlün. O gönül, bir esir gibi senin yurdunda bağlıdır. Bir Cebrail'i direğe bağlamış, koluna, kanadına yüzlerce yara açmış, perişan etmişsin de.

400. Sonra da önüne kebab olmuş dana getiriyor, bazan da onu samanlığa götürüp Hadi ye, işte bizim yağlı gıdamız budur diyorsun. Halbuki ona Tanrı vuslatından başka gıda yoktur. O dertlere düşmüş zavallı da bu işkenceden bu sınanmadan kırılıp senden Tanrı'ya şikâyet ederek der ki: " Yarabbi, bu kocamış kurttan elâman." Tanrı da ona "Sabret, işte vakit geldi. Haberi olmayan her kişiden öcünü alacağım" der. Feryada erişen Tanrı'dan başka kim feryada erişir ki.

405. O " Yarabbi, yüzünün ayrılığından sabrım bitti. Yahudiler elinde âciz kalmış Ahmed'im Semud kavminin hepsine düşmüş Salih'im.

Ey Peygamberlerin canlarına kutluluk başışlayan. Ya beni öldür, ya kendine çağır, yahut da sen gel! Kâfirlere bile ayrılığına tahammül yok...onların bile her birisi, keşke toprak olsaydım, der. " Kâfirin bile hâli böyle olursa senin ülkenden olanın hâli, sensiz ne olur?" der.

410. Halk da der ki " Öyledir, doğru ey temiz adam. Fakat söz dinle, sabret sabır iyidir. Sabah yaklaştı, sus, çok coşma. Ben senin için çalışıp duruyorum, sen çalışma!"

Şehirlinin, köylünün daveti üzerine köye gitmesi

Ey yiğit arkadaş, dön... bu söz hadden aştı. Köylü, şehirliyi evine nasıl götürdü, onu söyle. Seba'luların hikâyesi bir tarafta kalsın, daha iyi. Sen şehirlinin köye gelişini anlat. Köylü, yaltaklandıkça, yaltaklandı. Nihayet şehirlinin reyi, tedbiri elden gitti, şaşırıldı, ahmaklaştı.

415. Köylünün haber üstüne haber salması, nihayet şehirlinin duru suyunu bulandırdı. Bir taraftan da çocukları neşeyle " Baba, gezer oynarız, ne olur?" demeye başladılar. Yusuf gibi. Onu da " Gezer oynarız" sözü tuhaf bir takdir neticesi babasın gölgesinden ayırdı. O oyun değil, canlı oynayış... hile , düzen, hainlik. Seni dostundan ayıran sözü dinleme. O sözde ziyan vardır, ziyan!

420. Hattâ o sözde sad edenler sad vefkının faydası bile olsa aldırış etme. Altın için hazineyi bırakma yoksul ! Şunu dinle, Tanrı, Peygamber'in eshabına iyi, kötü nice şeyler söyleyip kaç kere itabetti. Çünkü kıtlık yılında davul sesini duyunca Cuma namazını hemencecik bırakıverdiler. Başkaları daha ucuza almasınlar, o alışverişle bizim kârımızı onlar elde etmesinler dediler. Peygamber, namazda kendini tamamıyla niyaza vermiş iki üç yoksulla kalakaldı.

425. Tanrı; " Davul sesi, abes işler ve alışveriş, Tanrı Rasûlünden sizi nasıl ayırdı? Şaşkın bir halde buğdaya doğru dağılıverdiniz de Peygamber'i atakta yalnız bıraktınız. Buğday için olmayacak tohumlar ektiniz, o Hak Resulünü terk ettiniz. Onun sohbeti oyundan da hayırlıdır, maldan da. Hele bir gör, kimi bıraktın. Gözünü ov da bak! Hırsızın yüzünden şunu yakînen bilmediniz mi ki rızık verici benim, rızık verenlerin hayırlısı benim.

430. Buğdaya güneşle rızık veren Tanrı, senin ona dayanmanı nasıl olur da zâyi eder? Buğday için, gökyüzünden buğday gönderenden ayrıldın ha!

Doğanın kazları ovaya çağırması

Doğan ,Kaza " Sudan çık da şekerler akan ovaları bir gör" dedi. Akıllı kaz dedi ki: " Ey sudan uzakta kalmış doğan, su bizim kalemizdir, huzurumuzdur, neşemizdir." Şeytan da doğan gibidir. Kazlar, koşun, kendinize gelin, su kalesinden dışarıya az çıkın.

435. Doğana deyin ki: "Haydi yürü yürü, dön geri. Ey aşâğılık adam, başımızdan el çek. Biz senin davetinden uzağız, bu davet senin olsun. Biz senin şu nefesini içmeyiz bile a kâfir! Kale bizim olsun, şekerle şeker yurdu senin. Bize senin hediyeinin lüzumu yok, al, senin olsun! Can oldu mu gıda eksik gelmez elbet. Asker var mı, bayrak elbette bulunur! Tedbirli şehirlî, birçok özürler getirdi, o merdut ifrite nice bahaneler serdetti.

440. " Şimdi mühim işlerim var. Gelirsem onlar yüzüstü kalır. Düzene girmez. Padişah bana mühim ve nazik bir iş buyurdu, geceleri bile uyumuyor, benim bu işi başarmamı bekliyor. Padişahın emrinden dışarı çıkamam, huzurunda yüzü kara olamam. Her sabah, her akşam hususi çavuşu gelip işin neticesini soruyor. Reva görür müsün, köye geleyim de padişah, bana yüzünü assın, kaşlarını çatsın?

445. Kızarsa kızgınlığına karşı ne çare bulurum, diriymen kendimi topraklara mı gömeyim?" dedi.

Daha da bu çeşit yüzlerce bahaneler etti, fakat hileleri, Tanrı takdirine eş olmadı.
Âlemin zerrelere birbirine girse yine Tanrı'nın kaza ve kaderine karşı hiçtir hiç!
Bu yeryüzü, gökten nasıl kaçabilir, yeryüzü kendini gökten nasıl gizleyebilir?
Gökten yeryüzüne ne yağarsa yağar. Yeryüzü, ne kaçabilir, ne bir çareye başvurabilir, ne bir pusuda gizlenebilir.

450. Güneşten ateş yağsa yine o, gökten yağın ateşe karşı yüzünü yerlere döşemiştir.

Yağmur yağsa da tufanlar coşsa, üstündeki şehirler yıkılıp yerle yeksan olsa

O, yine Eyyup gibi teslim olmuştur, ben bir esirim, ne dilersen yağdır demektir.

Sen de bu yeryüzünün bir cüzünün,baş çekme. Tanrı hükmünü görünce isyan etme.

" Sizi topraktan yarattık" sözünü duydun ya, demek ki senden toprak olmanı istiyor, yüz çevirme!

455. (Tanrı diyor ki:) " Toprağa nice tohum ekim. İnsan da toprağın bir tozundan ibaretti, onu ben yükselttim.

Yine bir hamle et de kendine topraklığı sıfat edin, alçal. Ben de seni bütün beylere emir yapayım.

Su, yukardan aşağıya, akar da sonra aşağıdan yukarıya akar.

Buğday, yukarıdan aşağıya, yerin dibine gider de ondan sonra yerden baş çıkarıp yükselir.

Her meyvenin tohumu yerden biter de ondan sonra yerden baş verir.

460. Nimetlerin aslı felekten ta yere kadar umumiyetle aşağıya geldiler, alçaldılar da temiz cana gıda oldular.

Tevazula felekten toprağa inince de diri ve yiğit adamın cüzü oldular.

Bu suretle o cemad, insan sıfatlarını kazandı, arşın yücesine uçtu, neşelendi.

Önce diri âlemden geldik, sonra yine aşağılıktan yücelere çıktık.

Diyerek bütün cüzüleri, hareket ve sükûn hâllerinde " Biz, şüphe yok, yine gerisin geri Tanrı' ya dönüyoruz " derler.

465. Gizli cüzlerin zikir ve tespihleri, gökyüzüne bir gulguledir salar.

Kaza, hileler düzmeye başladı mı köylü, şehirliyi matetti.

Şehirli, binlerce rey ve tedbiri olduğu halde matoldu ve bu seferden âfetlere uğradı.

Kendi sebatına itimadı vardı, bir dağdı ama yarım bir sel, onu kapıp götürdü.

Kaza ve kader, felekten baş çıkardı mı akıllıların hepsi kör ve sağır olur...

470. Balıklar, kendilerini denizden dışarıya atarlar. Tuzak, uçan kuşu zebun eder.

Peri ve şeytan, şişe içine girer. Hattâ Bâbil Harut'unu bile kaza ve kader kapar, avlar.

Ancak kaza ve kaderden yine kaza ve kadere kaçan kişi kurtulur. Hiçbir tedbir onun kanını dökemez.

Tanrı'nın kaza ve kaderinden yine Tanrı'nın kaza ve kaderine kaçan, kişiden başka hiçbir kimseyi, hiçbir hile, kaza ve kaderden kurtaramaz.

Darvan'lılar ve onların yoksullara bir şey vermeden bahçelerden meyva devşirmek için hileye sapmaları

Darvan'lıların hikâyesini okumadın mı? Okuduysan niçin hileye sapmakta ısrar edip duruyorsun?

475. Birkaç akrep iğneli kişi, birkaç yoksulun rızkını çarpmak için hileye, düzene giriştiler.

Gece vakti, sabaha kadar birkaç, Amır'la Bekir, yüzyüze verip hile düşündüler.

Sırlarını , Tanrı anlamasın diye gizli söylüyorlardı.

Sıvacıya çamur sıvamaya koyuldular. Hiç, el, gönülden gizli bir iş yapabilir mi?

Tanrı, " Seni yaratan, düşünceni, gizli konuşuşunda, fısıltısında doğruluk mu var, hile mi... bunu hiç bilmez mi?" buyurdu.

480. Sabahleyin yola çıkanı gözüyle gören, ertesi gün nereye konacak, bundan sonra nasıl gâfil olur?

Yüzünü nereye döndürdüğünü, sayısını, yolunu, yordamını, ineceği, çıkacağı yeri nasıl bilmez?

Şimdi sen de kulağını gafletten temizle de o dertlinin ayrılık derdini dinle.

Onun derdine kulak astın, elemlerini dinledin mi bil ki bu, o dertliye verdiğin bir zekattır.

Gönül hastalarının dertlerini dinler, yüce canın su ve toprak ihtiyacını anlarsan, bu bir zekâttır.

485. Dertli adamın tereddütü dolu, dumanlarla dolu bir gönül evi vardır. Dertini dinlersen o eve bir pencere açmış olursun.

Senin bu dinleyişin ona bir nefes yolu oldu mu gönül yurdunda o acı duman azalır.

Yolcu, eğer yüce Tanrı'ya gidiyorsa bize dertdaş ol, dertimize çare bul.

Bu tereddüt, bir hapistir, bir zindandır. Canın bir tarafa gitmesine müsaade etmez ki.

Bu şu tarafa çeker, o bu tarafa. Her biri, doğru yol benim der.

490. Bu tereddüt, Tanrı yolunun tuzağı, sarp yeridir. Ne mutlu ayağı çözükle kişiye.

O, doğru yolda tereddütsüz gider. Eğer yol bilmiyorsan öyle bir hür adamın adımı nerede? Onu ara!

Ceylânın izini izle, her şeyden kurtulmuş bir halde yola düş de onun izini izleye, izleye nihayet miske erişesin.

Bu çeşit yürüyüşle zâhiren ateşe bile girsen yine apaydın yücelere kadar varırsın.

Mademki " Korkma" hitâbını duydun, ne denizden korkun var ne dalgadan, ne köpükten!

495. Tanrı, sana Hak korkusunu verdi mi bunu "Korkma" hitâbı say. Sana tabak yolladı mı ekme de yollayacak demektir.

Korku, korkusu olmayan adamındır. Dert, burada dönüp dolaşmayan kimsenindir.

Şehirlinin köye gitmesi

Şehirli, işe koyuldu, hazırlığını tamamladı, azim kuşu köye doğru koşmaya, uçmağa başladı.

Ehli, çoluğu, çocuğu da yol hazırlığını görüp eşyalarını azim öküzüne yüklediler.

Neşeli bir halde koşu koşu yola düştüler. "Köyden istifadeler edeceğiz, bize köyden müjde ver, müjde!" diye diye köye doğru yöneldiler.

500. " Gittiğimiz yer güzel bir çayırılık, çimenlik. Orada da sevdiğimiz kerem sahibi bir dostumuz var.

Bizi binlerce istekle çağırıyor. Bizim için ihsan ağacını dikti.

Uzun kışın aziğini köyden tedarik edip şehre getiririz gayri.

Hattâ dostumuz, başını bile bize başışlar. Bize canında yer verir.

Yoldaşlar, çabuk olun da istifadeler edelim" diyorlardı. Fakat akıl,içeriden içeri " Öğünmeyin!"

505. Tanrı faydasıyla faydalanın. Şüphe yok, Rabbim, sevinen, öğünen kişileri sevmez.

Tanrı'nın size ihsan ediverdiği şeylere sevinin, neşelenin. Sizi işgal eden şey, sizi Hak'tan alıkor aldatır.

Gamdan neşelenen, ondan başka bir şeyden neşelenme, sevinme. Dert ve gam bahardır, başka şeyler kış!

Ondan başka her şey, seni yavaş, yavaş helâke doğru götüren düşüncelerindir. İsterse sana taç, taht, mal, mülk olsun!

Gamdan sevin... gam vuslat tuzağıdır.Bu yolda aşağıya düşüş, hakikatte yükseliştir.

510. Gam bir hazinedir. Senin zahmet ve meşakkat çekişine maden. Fakat bu söz, çocuklara nerden tesir edecek?

Çocuklar, oyun adını duydular mı hepsi de yaban eşeğiyle yarışa girerler.

Ey yaban eşekleri, bu yanda tuzaklar var. Bu yandaki tuzaklarda kan içiciler var.

Oklar uçuşup durmakta, yay, gayb âleminde gizli. Gençlere yüzlerce ihtiyarlık okları erişmekte.

Gönül ovasına adım atmak gerek. Çünkü bu ovada ferahlık, genişlik, neşe olamaz.

515. Dostlar, gönül, emindir, huzur yeridir. Orada kaynaklar, gül bahçeleri içinde gül bahçeleri var.

Yolcu, kalbe yürü, orada seyret, orada gez dolaş. Ağaçlar var orada, akan sular var orada.

Köye gitme. Köy, adamı ahmak bir hâle sokar... Akli nursuz, fersiz bir hâle getirir.

Ey seçilmiş temiz adam, Peygamber'in sözünü dinle. Köyde yurt tutmak, aklın mezarıdır.

Köyde sabah, akşam bir gün kalan kişinin akli, bir ay yerine gelemez.

520. Tam bir ay onun ahmaklığı gitmez. Köy otlarından da bundan başka ne biçilebilir ki?

Köyde bir ay kalan kişi, nice zaman bilgisiz ve kör kalır. Köy nedir? Hakikate ulaşmamış, elini taklit ve huccete atmış şeyh!

Aklı kül şehrine karşı bu duygular, gözleri bağlı değirmen eşeklerine benzer.

Bunu geç de hikâyeye giriş, inciyi bırak. Buğday tanesini ele al.

525. İnciye yol yoksa hemencecik buğdayı al. O tarafa yol yoksa bu tarafa at sür.

Zâhir,eğri büğrü uça bile sen zâhirine bak. Zâhir, nihayet insanı bâtına götürür.

Her insanın evveli suretten ibarettir. Ondan sonra can gelir ki can, mânevi güzellik, ahlâk güzelliğidir.

Her meyvenin evveli suretten başka nedir ki? Ondan sonra lezzet gelir ki lezzet, meyvenin mânasıdır.

Önce çadır kurarlar da sonra Türkü konuk çağırırlar.

530. Bil ki suretin çadırıdır, mânan Türk. Mânan bil ki kaptandır, suretin gemi!

Allah için şunu bir nefes olsun bırak da şehirlinin eşeği çanını çalsın!

Şehirliyle akrabasının köye gitmeleri

Şehirli ve çoluğu, çocuğu hazırlıklarını tamamladılar, eşyalarını katırlara yükleyip köye doğru yollandılar.

Hayvanlarını neşeli neşeli sürmekte, "Sefer edin de ganimet bulun" demekteydiler.

Ay, sefer ede ede Keyhusrev olur. Tolunay hâline gelir. Sefer etmeksizin nasıl padişah kesilir ki?

535. Beydak, seferle satrancın en üst hanesi olan ferzin hanesine gelir, ferzin olur. Yusuf, seferden faydalanır, yüzlerce muradına erişir.

Onların da gündüzün yüzlerini güneş yakıyor, geceleyin yıldızla yol buluyorlar,

Kötü yol, onlara güzelleşiyor, köyün neşesiyle cennet gibi görünüyor, bu suretle gidip duruyorlardı.

Acı, tatlı dudakların tesiriyle tatlılaşır, diken, gül bahçesi dolayısıyla gönül çeker bir hâle gelir.

Ebu Cehil karpuzu, sevgili yüzünden hurma kesilir, ev, evdeki dost yüzünden ova olur.

540. Gül yanaklı, ay yüzlü bir dilberin vuslatı ümidiyle nice nazeninler diken zahmetini çekerler.

Ay yüzlü sevgilisi yüzünden niceler sırtı yaralı hamal olmuştur.

Gece gelsin de ay (yüzlü sevgilinin) yüzünü öpsün diye demirci, yüzünü simsiyah etmiştir.

Esnaf, gönlüne bir serviyi diktiğinden akşama kadar dükkanda çarımha çakılmış gibi bekler durur.

Tacir, deniz demez, kara demez yürür durur ama evinde oturan bir sevgilinin aşkıyla koşup yeler.

545. Kimin bir ölüye, bir taşta, toprağa sevdası varsa bir diri yüzünün sevdasıyla sevdalanmıştır.

Dülger, tahtaya yüz tutmuştur ama ay yüzlü güzeline hizmet etmek ümidiyle.

Sen de bir dirinin ümidiyle çalış, çabala ki o, bir gün sonra cansız bir hale geliversin.

Aşağılık yüzünden bir saman çöpünü kendine munis olarak seçme. Onun munisliği ariyettir. Ananla, babanla munistin, Tanrı'dan başka munislerin sana vefakârsa hani o ünsiyet?

550. Hak'tan gayrı birisiyle dostluk, yerindeyse dadınla, lalanla ünsiyetin ne oldu? Sütle, memeyle olan ünsiyetin kalmadı. Mektepten nefret ederdin, o nefret de geldi geçti. O ünsiyet, onların duvarına varan güneş ziyâsından ibarettir. O akis güneşe gitti. Yiğidim, o ışık nereye düşerse sen ona âşık oluyorsun.

Her vara taallûk eden aşkın, Tanrı vasfından, meydana gelir, o şeyin yaldızından, o şeyin zâhirî güzelliğinden değil.

555. O şeyin altın yaldızı aslına gitti de bakırı kaldı mı insanın tabiatı doyar, onu boşlayıverir. Onun yaldızlı, zâhirî sıfatlarından ayağını çek. Bilgisizlikle kalpa pek hoş deme. Kalplardaki o hoşluk, o güzellik eğretidir. O süsün, püsün altında süssüzlük vardır. Kalpın üstündeki altın, madenine gider. Sen de onun gittiği madene git. Duvardaki ışık güneşe varır. Sen de sana lâyük olan o güneşe git.

560. Ondan sonrada madem ki oluktan vefa görmedin, suyu yağmurdan iste. Kurdun tuzağı, kuyruk madeni değildir. O koca kurt, kuyruk madenini nereden tanıyıp bilecek? O aldanmış kişilerde altını çıkınlamış sandılar da köye doğru koştular. Gülerek oynayarak o dolaba doğru çark ura ura yürüdüler. Köye doğru uçan bir kuş görseler sabırsızlıktan elbiselerini yırtıyorlar,

565. Köyden bir adam geliyor görseler yüzünü, gözünü öpüyorlar, " Sen bizim dostumuzun yüzünü gördün. Sen, bizim canımızın canısın, bizim gözümüzsün sen" diyorlardı.

Mecnun'un, Leylâ'nın civarında oturan bir köpeğe iltifatı

Tıpkı Mecnun gibi. O da bir köpeği okşamakta, öpmekte, önünde yanıp erimekteydi. Etrafında eğilip bükülerek onu ululayıp ağırlayarak dönüp dolaşıyor, ona sâf şeker şerbeti veriyordu. Bir herzevekil dedi: " A ham mecnun, bu yapıp durduğun şey ne delilik, ne sersemlik,

570. Köpeğin ağız daima pis şeyleri yer. Ardını bile diliyle temizler." Köpeğin ayıplarını bir hayli saydı döktü. Zaten ayıp gören gayp aleminin kokusunu bile alamaz. Mecnun dedi ki. " Sen, baştanbaşa suretten, cisimden ibaretsin. Gel de benim gözümle bir bak! Bu köpek, bence Tanrı'nın bir çözülmüş tılsımıdır. Bu köpek, Leylâ'nın mahallesinin bekçisi. Himmetine bak, gönlüne, canına, irfanına dikkat et ki neresini seçmiş, neresini yurt edinmiş?

575. O benim mağaramın yüzü kutlu köpeği, hattâ o benim dertdaşım, gamdaşım. Onun mahallesinde yurt tutan köpeğin ayağının bastığı toprak bile ulu aslanlardan yeğdir. Ey köpeklerine aslanların köle olduğu sevgili.. anlatmaya imkân yok ki, sus vesselâm!.." Dostlar, suretten geçerseniz her yer sizin için cennettir. Gül bahçesi içinde gül bahçesidir. Suretini kırdın, yaktın mı her şeyin suretini kırdın demektir.

580. Artık her sureti kırar, Haydar gibi Hayber kapısını çekip koparırsın. O sâf şehirli de surete zebun oldu, köylünün kötü sözleriyle köye doğru yola düştü. O yaltaklanma tuzağına tutularak neşeli neşeli gidiyordu. Taneyle sınanmaya giden kuşa benziyordu. Kuş, o taneyi kerem ve ihsan yüzünden saçılmış sanır. Halbuki o ihsan hırsın son derecesidir. Kuşçağızlar taneye tamah ederek sevinip o hileye doğru uçar, koşarlar.

585. Şehirlinin sevinçlerini de anlatsam korkarım ki yolcu, seni yolundan alıkorum. Onun için kısaca geçiyorum. Yolda bir köy görüldü. Fakat o köylünün köyü değildi, başka bir yola saptı. Bir aya yakın bir müddet köyden köye dolaştılar.Çünkü köyün yolunu iyi bilmiyorlardı. Kılavuzsuz yola gidene iki günlük yol, yüz yıllık yol olur. Kâbe'ye delilsiz giden bu başı dönmüş zavallılar gibi zillate düşer.

590. Ustaya müracaat etmeksizin bir sanat tutan kişi şehre de alay mevzuu olur, köye de! Doğuda da, batıda da anasız, babasız bir insan doğması pek nadirdir. Bir işe girişen, çalışan kişi mal kazanır. Ama nadir olarak bir adam, bir hazine de bulabilir. Fakat nerede bir Mustafa ki cismi can olsun da " Er rahman, Allemel Kur'an- Rahman, ona Kur'an'ı öğretti" sırrına ersin. Ten ehlinin hepsi kalemle, okuyup yazmakla öğrenir, öğretir. Tanrı kereminin bolluğuyla kalemi, öğretiş ve öğrenişe vasita halk etmiştir.

595. Oğul, her hırs sahibi mahrumdur. Harisler gibi öyle koşma, aheste aheste yürü. Şehirli ve çoluk çocuğu da o yolda karada yaşayan kuşun suda çektiği eziyet ve zahmet gibi eziyetler, zahmetler çektiler. Köye de karınları toktu artık, köylüye de. Öyle usta olmadan şeker yapmaya da doymuşlardı, hattâ.

Şehirliyle akrabasının köye varmaları, köylünün onları tanımazlıktan gelmesi

Bir ay sonra kendileri perişan, hayvanları yemsiz bir hâlde o köye vardılar.

Köylüye bak ki kötü niyeti yüzünden falan feşman diye zirvalamaya,

600. Gündüzleri, başına, bahçesine yüz tutmasınlar diye onlardan yüzünü gizlemeye koyuldu. Gizlediği yüz de zaten tamamıyla hile ve riyadan ibaretti. Öyle yüzün, Müslümanlardan gizli kalması daha iyi. Öyle yüzler vardır ki şeytanlar, sinek gibi başına üşüşür, bekçi gibi orada yurt tutar, otururlar. Bu çeşit adamların suratını gördün mü ya bakma, yahut da madem ki baktın, hoşlanıp gülme. O çeşit habis ve âsi suratlar hakkında Tanrı, " Alnının perçeminden yakalar, çekeriz" dedi.

605. Konuklar, köylünün evini sorup buldular, akraba ve bildikleri gibi kapıya koştular. Köylünün evindekiler kapıyı kapadılar. Şehirli, bu aykırı hareketten deli gibi oldu. Fakat zaten sertlik gösterilecek zaman değildi. Kuyuya düştükten sonra sertliğin ne faydası var? Tam beş gün, geceleri soğuktan üşüyerek, gündüzleri sıcaktan yanıp yakılarak kapısının önünde kaldılar. Orada kalışları ne gafilliklerindendi, ne eşekliklerinden. Zarureten, açlık ve susuzluk yüzündendi.

610. İyiler, zaruret yüzünden kötülerle bağdaşırlar. Adam, zaruret yüzünden ölü eti bile yer! Şehirli, köylüyü gördükçe selâm vermekte, " Yahu, ben filan kişiyim, adım da şu" demekteydi. Köylü "Olabilir. Fakat sen kimsin, nesin, ben ne bileyim? Belki kötü bir adamsın, belki temiz bir adam. * Ben, gece gündüz, Tanrı'nın işlerine hayran kalmış, dalmış gitmişim. Seninle hiçbir surette mukayyet olmam ben. * Kendi varlığımdan bile haberim yok. Varlığımdan bir kıl ucu kadar bile eser kalmadı. * Aklım, Tanrı'dan başka hiçbir şeyden agâh değil. Gönlümde de Tanrı'dan başka bir şey yok, canımda da " diyordu. Şehirli dedi ki: " Bu an, tam kıyamete benzedi: Kardeş, kardeşinden kaçmada !" Şehirli, köylüye " Soframdan fazlasıyla yemek yemedin mi sen? Ben o adam değil miyim?"

615. Filan gün sana feşman şey almadım mıydı, seninle buluşup görüşmez miydik? * Aylarca bana konuk olmaz mıydın, sayısız ihsanlarıma, in'amlarıma nail olmadın mı? Halk, aramızda ki sevgiyi duymuş, işitmiştir.Boğaz, nimet yerse yüz utanır" diye anlatıp duruyor. Köylü de "Saçma sapan ne söylenip duruyorsun ki? Ne seni tanıyorum, ne adını, ne yerini!" diyordu. Beşinci gece gökyüzünü bulutlar kapladı, bir yağmur başladı ki gök bile bu yağışa şaşa kaldı. Artık bıçak kemiğe dayanınca şehirli "Ev sahibini çağırın" diye kapının halkasını döğmeye başladı.

620. Köylü, yüzlerce ısrardan sonra nihayet kapıya gelip " Babasının canı ne istersin, ne var" deyince Şehirli, dedi ki: " Bunca haktan vazgeçtim,bütün zanlarımı, düşüncelerimi terkettim. Zavallı cancağızım, beş günde bu sıcakta yanıp şu soğukta donarak beş yıllık zahmet çekti." Bildikten, dosttan, soydan gelen bir cefa, ağyarın üç yüz bin cefasına eşittir. Çünkü insan, eşin dostun cevru cefada bulunacağını ummaz, tabiatı daima onun lûtfuna, vefasına alışmıştır.

625. İnsanların uğradıkları belâ ve mihnet, dikkat edersen anlarsın ki alışmadıkları şeylerden meydana gelir. Şehirli: " Ey sevgi güneşi zevale erişen arkadaş, kanımı bile döksen helâl ederim. Yalnız şu yağışlı gecede bize bir bucak ver de kıyametten sen de bunun ecrine nail ol" dedi. Köylü, "Orada bağcının sığındığı bir bucak var. Bağcı, o bucakta kurtları bekler. Kurt gelirse öldürmek için eline yayını, okunu alır, bekler durur.

630. Sen de o zahmeti çekebilirsen ne âlâ, orası senin olsun. Fakat bu işi başaramazsan kendine başka bir yer ara" deyince,

Şehirli dedi ki: "Sana yüzlerce hizmette bulunayım, sen tek yer ver. O yayı, oku da ver elime. Ben uyumam, üzümle beklerim. Kurt gelirse tam kellesinden vururum. İki yüzlü münafık. Allah için olsun sen beni gece vakti yağmur altında, çamur üstünde bırakma da!" O bucak boşaltılınca şehirli, çoluk, çocuğuyla beraber o daracık, o dönüp kımıldamağa bile imkânsız yere gitti.

635. Selden, mağara bucağına sığınmış çekirgeler gibi âdeta birbirlerinin üstüne binmişlerdi. Bütün gece " Aman Yarabbi, sen acı. Biz değil buna, hattâ bunun iki yüz misline bile lâyığız. Aşağılık kişilerle dost olanın, adam olmayanlara adamlık gösterenlerin lâyığı budur. Ham tamağa düşüp ulular kapısındaki hizmeti bırakan, buna lâyıktır. Temiz kişilerin taşını, toprağını öpüp yalamak aşağılık adamlara hizmetten, onların başına, bahçesine nâil olmaktan yeğdir.

640. Gönlü aydın bir ere kul olmak, padişahların başına taç olmadan daha iyi. Ey yol çavuşu, ey aykırı yollarda koşup duran, sen şu toprak yüzündeki padişahlardan davul sesinden başka bir şey bulamazsın ki. Şehirli bile ruha nispetle yol uran hırsızlardan ibaretken köylü dediğim kim oluyor? Feyizden mahrum bir ahmak! Aklına, tedbirine uymayıp gulyabani sesi duyunca o sese tabi olana bu layıktır" diyorlardı. Yaptığı işe candan gönülden nâdim oldu, oldu ama artık soğuk soğuk ah etmenin ne faydası var.

645. Şehirli de bütün gece elinde yayla ok, her yanı gezip dolaşmakta, her tarafta kurt araştırmaktaydı. Halbuki asıl kurt, kıvılcım gibi ona sıçramış, musallat olmuştu da o bundan habersiz hâlâ kurt arıyordu. Sivrisineklerle pireler, kurt gibi o viranede onların başına üşüşmüş, onları yaralayıp duruyordu. İnatçı kurdun saldırması korkusuyla sivrisinekleri kovmaya da mecalleri yoktu. Kurt gelir de sürüye bir ziyan verirse köylü şehirlinin saçını, sakalını yolardı.

650. Dertleri aşırı bir derecede, yürekleri ağızlarına gelmiş bir hâlde beklerken,
Ansızın bir tepeden saldırıp gelmekte olan bir kurt karaltısı görüldü.
Şehirli, yayını kurup bir ok attı, hayvanı vurdu, tepeden aşağı düşürdü.
Hayvan düşerken bir yellendi. Köylü, duyup eyvah dedi, ellerini dizlerine vurdu.
" Be hey mürüvetsiz, eşeğimin sıpasını vurdun" dedi. Şehirli, " Yok canım, dev gibi kurt.

655. Karaltısına baksana, kurdun ta kendisi. Şeklinden de kurt olduğu anlaşılıp duruyor" dediyse de,
Köylü, "Hayır. Yellendi ya.. tanıdım ben. Onun yellenmesini suyu şaraptan nasıl ayırt edersem öyle ayırt eder,
anlarım.

Çayırılıkta benim sıpamı vurdun, öldürdün. Dilerim, neşe yüzü görmeyesin" dedi.
Şehirli, "İyi, bak... vakit gece. İnsan, geceleyin iyi göremez.
Gece ekseriye adamı yanıltır, başka şeyler gösterir. Herkes geceleyin gördüğünü fark edemez.

660. Hele bu gece hem karanlık, hem bulut var, hem şiddetli yağmur yağmada. Bu üç karanlık, adamı pek yanıltır." dedi ama,

Köylü " Hayır. Bu bana gün gibi aşikâr. Tanırım ben, bu yellenme, benim eşeğimin sıpasının yellenmesi.
Yolcu, azığı nasıl tanırsa ben de yüz yel arasında bile o yeli tanırım" deyince,
Şehirli dayanamadı, sıçrayıp köylünün yakasına yapıştı.
Dedi ki: " A hilebaz sersem, a bunak mendebur, sen hem afyon yutmuş, hem esrar içmişsin.

665. Bu üç karanlık içinde eşeğin yellenmesini tanıyorsun da beni nasıl tanımıyorsun be hey avare!
Gece yarısı eşek sıpasını tanıyan adam, güpegündüz dostunu nasıl tanımaz?
Kendini dalgın ve ârif gösteriyor da mürüvvetin, vefanın gözüne toprak serpiyorsun.
Benim kendimden bile haberim yok, gönlüme Tanrı'dan başka hiçbir şey sığmıyor ki.
Dün yediğim bile aklımda değil. Bu gönül, hayretten başka bir şeyden neşelenmiyor diye kendini müstağrak gösteriyorsun ama

670. Asıl akıllı, fakat Tanrı mecnunu benim, bunu hatırında tut da şu kendimde olmayışımı mazur gör.
Bir insan, ser'an murdar olan hurma şarabı içse kendinde değilse şeriat, onu mazur tutar.
Sarhoş ve esrarkeşin karı boşaması ve bir şey satması, makbul ve muteber değildir. O, çocuğa benzer, yaptığı
affedilir, hürdür, serbesttir.
Asıl tek padişah olan Tanrı'dan gelen sarhoşluksa insana yüz küpün şarabından ziyâde tesir eder, yüz
küpün şarabından ziyade adamın aklını alır.
Haydi yürü artık böyle adama nasıl teklif olabilir ki? At düştü, elsiz, ayaksız bir hâlde geldi.

675. Âlemde eşek sıpasına kim yük yükler? Ebumerre'ye kim Farsça okutabilir?
At topallamaya başladı mı, üstündeki yükü alırlar. Çünkü Tanrı " Köre teklif yok" dedi.
Ben de kendime karşı kör, fakat Tanrı'yı görür oldum. Şu halde azdan da affedilmişim, çoktan da!
Halbuki sen, dervişlikten dem vuruyorsun, kendinde olmadığını söylüyorsun, ebedî sarhoşlar gibi hayhuylarda
bulunuyor, naralar atıyorsun.
Yeri gökten fark etmiyorum diyorsun ama Tanrı gayreti seni bir sınıdı ki!

680. Eşek sıpasının yellenmesi seni böyle rüsvay etti, senin, ben yokum diye kendini nefyedişini reddederek, varlığını ispat etti.

Tanrı, sersem adamı böyle rüsvay eder, kaçan avı böyle yakalar işte!"
Hey babam hey... ben, padişah kapısına çavuş oldum diyene yüz binlerce sına var.
Halk, onu bu sına mayla tanımasa bile ileri gelenler, onun dâvasına delil ister, yolundan nişan sorarlar.
Aşağılık bir adam, terzilik dâvasına kalkışa padişah, onun önüne bir atlas kumaş atar.

685. Bundan bir geniş kaftan yap der. Bu sına mayla yersiz dâvaya kalkışanın başında iki boynuzdur peyda olur,
öküzlüğü anlaşılır.

Eğer kötülerini sına ma olmasaydı her puşt, savaşta Rüstem kesilirdi!
Farz et ki puşt zırh giymiş, kaç para eder? Savaşa girip sıkışınca esir olacak değil mi?
Tanrı sarhoşu, kasırgadan ayrılır mı hiç? O , sur üfürülünceye kadar kendine gelmez.
Tanrı şarabı doğrudur, doğru... yalanı yok. Sense şarap değil, ayran içmişsin , ayran içmişsin , ayran içmişsin!

690. Kendini Cüneyd ve Bayezid gösteriyorsun. Yürü be.. ben, baltayı kilitten fark edemem ki diyorsun ama.
A düzenbaz, kötülüğü tembelliği, kızgınlığı ve ihtirası bu sersemlikle nasıl gizleyebileceksin?

Kendini Mansur-ı Hallâc göstermede, dostların pamuğuna ateş urmadasın.
Ben Ömer'î Ebuleheb'den ayırdedemem de gece yarısı eşek sıpasının yellenmesini tanırım diyorsun ha!
Senin gibi eşeğin bu sözüne inanan da kendisini, hatırım için kör ve sağır eden bir eşektir.

695. Kendini öyle pek yol erlerinden sanma. Sen yol kesicilerin adamısın, herze yiyip durma!
Sersemlikten uç, akla doğru koş. Mecazi akıl, göklere uçabilir mi hiç?
Kendini Tanrı âşığı gösteriyorsun ama kapkara Şeytan'la aşk bazlık ediyorsun.
Kıyamet günü aâşıkla mâşuku birbirine bağlarlar da herkesin önüne çıkarırlar.
Sen kendini nasıl oluyor da ahmak, dalgın gösteriyorsun? Üzümün kanı nerede? Sen bizim kanımızı içmişsin!

700. Yürü, benden uzaklaş hemen. Ben seni tanımiyorum. Kendini bilmeyen bir ârifim ben, köyün Behlûl'üyüm ben diyorsun ha!

AÇIKLAMALAR (Beyitler 1 - 700)

- B. 6. Cebrail, Cebreil, cibril denen bu melek, kadri en yüce meleklerdendir. Peygamberlere Tanrı buyruklarını getirmek vazifesine memurdur.
- B. 7. Abdâl. C. I, S. 26, B. 264 e bakınız.
- B. 9. C. I, S. 53, B. 547 ve C. I, S. 169, B. 1732 ye bakınız.
- B. 10. Dört unsur, beş duygu, altı cihet. C. I. S. 84, 186. 355, B. 877, 1899, 3576 ve C. II, S. 56. B. 613 e bakınız.
- B. 15. C. I, S. 3, B. 25, 26 ya bakınız.
- B. 34. "Mal ve erkek evlât, dünya yaşayışının süsüdür. İnsanların daima faydalanacakları ve âlemde sürüp gidecek temiz hayırlar, rabbinin katında daha iyi, daha sevaplı ve daha istekli şeylerdir" (Sure 18, Kehf, âyet 46).
- B. 40. C. II, S. 66, 89, 240, 301, B. 719-720, 963, 2585, 3248 e bakınız.
- B. 52. C. II, S. 135, B. 1491 e bakınız.
- B. 53-65. "Mümin, dünyada ana karnındaki çocuğa benzer. Ana karnından çıktı mı ağlamaya başlar. Fakat dünyayı görüp süt emmeye başlayınca tekrar ana karnına girmesini istemez. Mümin de dünyadan ölümle gider, rabbine ulaşır, artık dünyaya dönmek istemez. Çocuğun ana karnına dönmeyi istemeyişi gibi" mealinde bir hadis rivayet edilmiştir.
- B. 81-84. Eski şeriatlarda Tanrı'ya "baba" denmektedir. İncilde ekseriyetle bu söz geçer. Muhammed dininde yanlış anlaşılmasın için bu söz menedilmiştir. Bunun yerine "sahip, malik, hâkim, dost" mânalarına gelen "veli" kelimesi kullanılmıştır. Tanrı, iyi kişilerin velisi olduğu gibi onlar da Tanrı velileridir, "Kim bir dostumu ulularsa beni ululamı, kim bir dostumu incitirse beni incitmiştir" ve "Kim bir dostuma hiyanette bulunursa benimle savaşa girişmiştir" mealinde iki hadisi kutsi de rivayet edilmiştir."
- B. 85. C. I, S. 27, B. 278-279 a bakınız.
- B. 86. Nuh Peygamber'in "Yarabbi yeryüzünde kâfirlerin bir tanesini bile bırakma" diye dua ettiği Kur'anın 71 inci suresi olan Nuh suresinde anlatılmaktadır (Âyet 26).
- B. 87-89. Lût Peygamber, İbrahim Peygamber zamanında yaşamış olan ve onun şeriatına tâbi bulunan bir peygamberdir. Bu peygamberin gönderdiği kavim genç erkeklerle münasebette bulunurdu. Lût, bu huydan vazgeçmelerini söylemişse de dinlememişler, bunun üzerine Tanrı içlerinde Cebrail de olduğu halde birkaç meleği gayet güzel delikanlı kıyafetinde bu diyara yollamış bunlar meleklerle de dokunmak istemişler, melekler Lût'a bu diyardan gitmesini söylemişler, Lût aralarından çekilince şehirlerini gökyüzüne kadar kaldırmış baş aşağı atmışlar, üzerlerine gökten de taş yağmış, helak olmuşlardır. Lût'un karısı da onlara uyduğu için kaçarken gökten başına bir taş düşmüş, o da ölmüştür. Şehirlerinin yerinde acı ve tuzlu bir su çıkmıştı ki Filistin'deki Lût gölü bu göldür. Lût kavminin hikâyesi Kıı'ında 11 inci sure olan Hûd süresiyle (âyet 74-83) 26 inci sure olan Şuara suresinde (âyet 160-174) ve 15, 22, 29, 38, 50 ve 66 inci surelerde anlatılmaktadır.
- B. 102. "Onların bir kısmı o çeşit adamlardır ki Peygamberi incitirler de derler ki: O, kulaktan ibaret, ne duyuyorsa inanıyor, ne işitiyorsa dinliyor. De ki, kulak oluşu daha iyi ya. Tanrıya inanır, müminlerin sözlerine inanır, içinizden iman edenlere bir rahmettir. Tanrı Resulünü incitenler yok mu.. Şiddetli azap onlar içindir" (Sure 9, Tevbe, âyet 61).
- B. 109. Münkir ve Nekir, iki melektir. Bunlar insan ölünce kabrinde dirildiği zaman baş ucuna gelip Allahını, peygamberini, dinini sorarlar. Adam dünyada iyilik ettiyse bunlara cevap verir. O vakit bu melekler, o adam için beşir ve Mübeşir, yani cennetle muştulayıcı Melek olurlar. Dünyada kötülük ettiyse cevap veremez, adama azap ederler.
- B. 127. Kur'anın 96 ncı suresi olan Alak suresinin son âyeti olan 19 uncu âyetinde "Secde et de bize yaklaş" denmektedir.
- B. 161. C. II, S, 111, B. 1203 e bakınız.
- B. 192. Musa Peygamber'le çağdaş olan Hızır Peygamber, halk rivayetlerine göre nerede gezerse oranın havası güzelleşir ve ayağının bastığı yerlerde çimenler bitirmiş. Adının başka bir çeşitte okunuşu yeşillik mânasına geldiği için böyle bir rivayet icat edilmiş olmalı. Aynı zamanda sıkıntıda kalanlara yardıma koşan bu zatın baştanbaşa yeşiller

giydiği ve boz bir ata bindiği de halk rivayetlerindedir. C. I, S. 22, B. 224 e de bakınız. Hızırın gezdiiği yerlerin yeşillenmesi hakkında bir hadis de vardır (Feyz-al Kadir, I, 575).

B. 200 C. I, B. 244, B. 2455 e bakınız.

B. 208. C. I, S. 38, B. 392 ye bakınız.

B. 209. Eshabı kehf'in kopeğinin kıyamete kadar mağara önünde beklediğini söylemekle bu kopeğin ve Eshabı Kehf'in hayatta olduğunu mu söylüyor? Őillerce Eshabı Kehif de Hızır ve saire gibi diri kalanlardandır ve bunlar Mehdi zuhur ettiği zaman meydana çıkarak ona yardım edeceklerdir.

B. 212. C. I, S. 10, B. 96 ya bakınız.

B. 228-229. Vise ve Ramin, esas itibariyle Pehlevi diliyle yazılmış bir Hint hikâyesidir. 447 Hicrîde ölen (1055) Fahreddin Esed-i Cürcanî tarafından Acemceye çevrilmiş XIV üncü asır şairlerinden Lamiî tarafından da Türkçeye nakledilmiştir. Cürcan şahı, bir bahar eğlencesinde Şehrû adlı bir kadını beğeniyor, Şehrû, kızı Vise'yi methederek, padişahı bu kıza alâkalandırıyor. Sonra kaçıyorlar, padişah bunları takip ederken başka bir kıza âşık oluyor. Turan şahına oğlu Ramin de Vise'ye tutuluyor. Babası bu işe engel oluyorsa da nihayet ölüyor ve Vise padişah olunca Ramin'i alıyor.

B. 263. H. Ali'nin "Kötü kişiyle iyilik ettiğin adamdan sakın" dediği rivayet edilmiştir.

B. 268. H. Muhammed'den böyle bir söz rivayet edilir.

B. 181. den sonraki hikâye. Kur'anın 34 üncü suresi olan Sebe suresinin 15-21 inci âyetlerinde Yemen ülkesindeki Sebe'lilerin mamur ve meyvalı Şehir ve bağları anlatılmakta, bu nimetin kadrini bilmedikleri için bir selle Şehirlerinin ve bağlarının bozulduğu, harap olduğu söylenmektedir.

B. 297. den sonraki hikâye. C. I, S. 83, B. 865 e bakınız.

B. 336. C. I, S. 39, B. 403 e bakınız.

B. 345. C. I, S. 83, B. 863 ve C. II, S. 85, B. 920 ye bakınız.

B. 346. C. II, S. 56, B. 612 ye bakınız.

B. 349. Sülûk, manevî bir yolculuktur. Sofiler, kötü huylardan arınmak ve vahdet sırrına, hakikate erişmek için bir uluya tâbi olarak muayyen bir tarzda mücahedeye girişirler ki buna "sülûk" denir. Sülûk esnasında muayyen vakitlerde okunan tertip edilmiş dualara "vird-ervad" ve "ders" dendiği gibi Tanrı adlarından birini muayyen bir miktarda tekrarlamaya da "zikr" denir. (C. II, S. 230, B. 2478 e ve S. 300, B. 3240 a da bakınız.)

B. 347-364. Bu âlemde yapılan ve duygularımıza hitabeden suret ve cesetleri olmadığı cihetle "meânî"den ibaret bulunan iyi veya kötü işlerin ahrette iyi ve kötü suretlere temessül edeceğini anlatıyor. C. II, S. 89, B. 963 e de bakınız.

B. 354. Kur'anın 20 nci suresi olan "Tâhâ" suresinin 124-128 inci âyetlerinde "Kim beni anmaktan yüz çevirirse mutlak dünyada geçim darlığına uğrar, ahrette de biz onu kör olarak diriltiriz. Yarabbi, neye beni kör dirilttin, ben gözlüydüm, görürdüm der. Tanrı der ki: Senin işin de böyleydi ya. Delillerimiz geldikçe onları unutturdun. Bugün de yaptığına uğradın, sen unutuldu. Kim nefesine zulmeder, Tanrısının delillerine inanmazsa ona böyle karşılık veririz, ahret azabıysa daha şiddetli ve süreklidir" denmektedir.

B. 371-372 Ankaravî. Meşhur Câhiliyye şairi İmriul Kays'ın "İnsan, yazın kişi ister, kişi gelince de onu istemez, ondan hoşlanmaz. O bir hale razı olmaz vesselam, geberesice insan, nimete ne de kâfirdir ya" mealindeki dörtlüğünden alındığını kaydediyor (S. 75).

B. 374. "Geberesi insan, efendisine, rabbine karşi ne de kâfirdir ya!" (Sure 80, Abes, Âyet 17, İmriul Kays'ın dörtlüğünün bir mısraıdır.)

B. 374. "Musa, kavmine o vakit dedi ki: Öküze Tanrı deyip tapmakla nefislerinize zulmettiniz. Sizi yaratan rabbinize tövbe edin.. öldürün nefislerinizi ey kavim. Bu, Rabbiniz katında size daha hayırlıdır. . . . Sure 2, Bakara, Âyet 54.

B. 408 C. II, S. 168, B. 1807 ye bakınız.

B. 417. Kardeşleri Yusuf'a "gezer, oynarız" diye babasından izin almışlardı (Sure 12, Yusuf, Âyet 12).

B. 425-431. "Alışveriş, yahut oyun gördüler mi yanından ayrılır, dağılır, o tarafa koşarlar da seni ayakta yapayalnız bırakırlar. De ki: Tanrı katındaki oyundan da yeğdir, alışverişten de. Ve rızık verenlerin hayırlısı Tanrı'dır." Sure 62, Cumua, Âyet 11.

B. 454. Kur'anın 20 nci suresi olan Tâhâ suresinin 55 inci âyetinde "Sizi topraktan yarattık, yine oraya sokacak, sonra da bir defa daha yine oradan çıkaracağız" denmektedir.

B. 664. "Sizi korkudan, açlıktan, mal, beden ve meyva azlığından bir Şeyle sınırsınız. Musibete uğrayınca sabredip biz, şüphe yok, Allah'ınız ve şüphe yok yine ona dönenleriz diyenleri muştula" Sure 2, Bakara, Âyet 155- 156.

- B. 471. Eskiden peri ve cin davet ettiklerini iddia edenler bazı uydurma şeyler okurlar ve güya gelen peri veya cini bir Şişeye sokup kapağını kapayarak orada hapsederlerdi, C. I, S. 52, B. 52, B. 535 e de bakınız.
- B. 472. Bir burçta ve aynı derecede bulunan iki yıldızın arasındaki mesafe gök küresinin dörtte biri kadar olursa bu vaziyete terbi denir ve müneccimlerce o saat kutsuz ve yomsuzdur.
- B. 473. ten sonraki hikâye, Kur'anın 68 inci suresi olan Nün suresindedir, âyet 16-33.
- B. 483-484. Müslümanlıkta üreyen ve muayyen bir miktarı aşan mal bir yıl sahibinin elinde kalırsa onun az ve muayyen bir miktarını yoksullara vermek lâzımdır. Bu verilen mal, malın diğer kısmını temizlemiş olur ve bu mal ibadetine "zekât" denir.
- B. 505. Karun'a akrabası "Sevinme, öğünme, ferahlanma; şüphe yok Allah sevinen, öğünenleri sevmez" demiş (Sure 28. Kasas, âyet 76, C. I, S. 83, B. 804 e de bakınız.)
- B. 519. H. Muhammed'in "Köyde oturmak, akıllılar için kabirde oturaktır, köylerde oturan, kabirlerde oturana benzer. Köylerde oturma... Köyde oturan kabirde oturana döner" dediği rivayet edilmiştir.
- B. 523. Akl-ı Küll. C. I, S. 186, B. 2899, S. 373, B. 3756 ya bakınız.
- B. 534. Keyhusrev, meşhur Key'ler zamanında İran'da hüküm süren bir şahıstır. Bunun eski. Hint mabutlarından olup sonradan tarihî bir masal kahramanı şekline geldiği de rivayet edilir.
- B. 580. C. II, S. 115, B. 1244 e bakınız.
- B. 589. İbrahim Peygamber tarafından yapıldığı Kur'anda bildirilen, Âdem ve Nuh Peygamberler tarafından yapıldığı da rivayet edilen Mekke'deki dört köşeli bir mabet. Müslümanlıktan önce puta tapan Arapların mabedyken Muhammet tarafından Kible yapılmış ve Mekke alındıktan sonra putlardan arınmıştır. Müslümanlar, namaz kılarlarken Mekke'dekiler Kabe'ye, Mekke'de olmıyanlar Kabe tarafına dönerler. C, II, S. 207, B. 2231, S. 182, B. 2243 e de bakınız.
- B. 593. Kur'anın 55 inci suresine "Rahman - Acıyan Tanrı" suresi derler. Bu sure şöyle başlar: "Acıyan Tanrı, Kur'anı öğretti; insanı yarattı, ona söz öğretti."
- B. 604. C. I, S. 10, B. 100 e bakınız.
- B. 613. Kur'anın 80 inci suresi olan Abes suresinde "Kıyamet günü öyle bir gündür ki o gün insan, kardeşinden, anasından, babasından, karısından ve oğlundan kaçır" denmektedir (âyet 34-36).
- B. 675. Ebumerre, Şeytan'ın künyesi olarak meşhur olduğu gibi Araplarda da bu künye ile şöhet kazanmış pek ahmak bir adam vardır.
- B. 676. C. II, S. 7, B. 70 e bakınız.
- B. 690. C. I, S. 225, B. 2275 ve C. II, S. 86, B. 926 ya bakınız.
- B. 693. C. II, S. 29, B. 305 e bakınız.
- B. 700. Behlûl ve daha doğrusu Bühlûl.

(701 - 1400 Beyitler)

Tanrı yakınlığına eriştin de sanat, sanatkârdan ayrı olmaz sanıyorsun ha!
Şunu olsun görmez misin? Tanrı velilerinin eriştikleri yakınlıkta yüzlerce keramet, yüzlerce iş güç var.
Meselâ demir, Davud'un elinde mum oluyor... halbuki senin elinde mum, demir kesiliyor!
Yaratma ve rızık verme yakınlığında herkes müsavidir, bu sıfatlar herkeste var. Fakat bu ulular, Tanrı aşkının vahyi yakınlığına sahip olurlar.

705. Babacığım, yakınlık da çeşit, çeşittir. Güneş dağa da vurur, altına da!
Fakat güneşin altına bir yakınlığı var ki söğüdün bundan haberi bile yok!
Kuru dal da güneşe yakındır, yaş dal da. Güneş hiç ikisinden de gizlenir mi ki?
Fakat yaş taze dalın yakınlığı nerede? O daldan olgun meyveler devşirmede, olgun meyveler yemedesin.
Fakat bir de bak, kuru dal, güneşe yakınlığından kuruluştan başka ne bulabilir?

710. Akıllı, aklın başına gelince pişman olacak bir sarhoşluğa düşme.
O sarhoşlardan ol ki onlar şarap içmeye koyuldular mı olgun akıllar bile onlara hasret çeker.
Ey kedi gibi kocalmış fareyi tutan, o şaraptan içmiş onunla gıdalanmışsan aslan tut aslan!
Ey hayale kapılıp aslı olmayan kadehten hayal şarabı içen, hakikat sarhoşları gibi sarhoşluk etme, o tarafa sarkıntılıktaki bulunma!
Sarhoş gibi şu yana, bu yana düşüp durmadasın ama sana bu tarafa yol yok, o tarafa yürü.

715. O yana yol bulursan ondan sonra bazan bu tarafa salın, bazan o tarafta.
Tamamıyla bu tarafa mensupken o tarafta dem varma. Madem ölümün gelmemiş, yalan yere can çekişme.
Fakat ebedî hayata erişen ve ecelden korkmayan Hızır canlı kişi, mahlûku tanımasa da caiz.
Damağını vehmin zevkiyle çeşnilendirir, varlık tulumuna üfürür, kendini havayla şişirip gururlanırsın ama,
Bir iğneyle o yel kaçıp gider. Dilerim akıllı adam, bu çeşit semirmesin!

720. Kışın kardan testiler yapıyorsun, iyi ama hiç onlar suya dayanır mı?

Çakalın boyacı küpüne düşüp boyanması ve çakallar arasında tavusluk dâvasına kalkışması

Bir çakal boyacı küpüne düştü, orada bir müddet kaldı.
Sonra postu boyanmış olarak çıkıp "Ben illiyyin tavusuyum, demeye başladı.
Postu boyanmış, pek güzel parlamış, güneş de o renklere vurmuştu.
Çakal, kendini yeşil, kırmızı, pembe ve sarı renklerde görüp o çeşitli renklerle öbür çakallara göründü.

725. Hepsi de "A çakalcık, bu ne hâl? Fazlasıyla neşelere dalmışsın, pek memnunsun.
Neşeden âdeta bizden nefret ediyorsun! Bu ululuğu nereden elde ettin?" dediler.
Fakat çakallardan biri " Sen ya hile yapıyorsun, yahut da hakikaten bir neşeye sahip oldun, neşeliler arasına katıldın.
Mimbere çıkmaya, lâfla ulu görünüp bu halkı, kendine meftûn etmeye kalkıştın.
Bir hayli çalıştım, fakat bir aşk, bir hararet görmeyince hileye sapıp utanmazlığı ele aldım" dedi.

730. Doğruluk ve yanıp yakılma, velilere âdettir. Utanmazlık da her aşâğılık kişinin sığındığı bir sanat.
Bu suretle neşeliyiz diye halkı kendilerine çekerler ama iç yüzlerine bakılırsa hiç de hoş değildirlir.

Yalan dâvalarda bulunan birisinin her sabah bir kuyruk parçasıyla dudağını, bıyığını yağlayıp "Ben şunu yedim, bunu yedim" diye dostlarının arasına çıkması

Aşâğılık bir adam, bir kuyruk parçası buldu. Her sabah bıyıklarını onunla da yağlar,
Devlet sahiplerinin yanına varıp "Evde yağlı yemek yedim" der,
Sözünün doğruluğunu ispat için de, bıyıklarına bakın gibilerden eliyle bıyıklarını sıvazlar.

735. "İşte sözümün doğruluğuna şahit... bıyıklarım, yağlı, yağlı şeyler yediğime delil" demek isterdi.
Karnı ise sessiz, sadasız " Tanrı, yalancılardan düzenini kurutsun!
Senin lâfın bizi ateşlere yaktı. O yağlı bıyığın kökünden kopsun.
A yoksul, şu kötü dâvan olmasaydı belki bir kerem sahibi bize acırdı.
Yahut da noksanını, yoksulluğunu söyleseydin, bu yalanları, bu düzenleri düzüp koşmasaydın, bir doktor çıkarda derdine deva ederdi." derdi.

740. Tanrı" Ey eğri adam , kulağını, kuyruğunu sallama. Doğrulara, doğrulukları fayda verir" dedi.
A cenabet, mağarada eğri büğrü yatma. Neyin varsa göster, "doğrul, doğru ol"
Ayıbını söylemiyorsan bari sus, gösterişte, hileyle kendini öldürme!
Bir para elde ettiysen ağzını açma. Yolda sinama taşları var.
Sinama taşlarının önünde de halli hallerine sinamalar var, onlar da imtihanlara tabi!

745. Tanrı, " Doğumdan bu ana kadar onlara her iki kere sinanırlar" dedi.
Babam, imtihan içinde imtihan var. Derlen toplan da ufacak bir imtihanla kendini satma!

Bâbûr oğlu Bel'am'ın Tanrı imtihanlarından yüzü ak çıkacağına emin olması

Bâbûr oğlu Bel'am'la melûn iblis, en son imtihanda alçaldılar.

" O adam da kendi iddiasınca devletli görünürdü ya, fakat midesi, bıyığına lânet eder,
" Yarabbi, şu adamın gizlendiğini sen dışarıya vur, meydana çıkar. Bizi yaktı, yandırdı, sen onu rüsvay et" derdi.

750. Onun bedeninin bütün cüzleri, ona düşman olmuştu. O, bahardan dem vurdu ama onlar, kışın ta kendisindeydiler.

Adam, ihsandan, keremden dem vururdu ama merhamet dalını, ta kökünden kesmekteydi.

Ya doğru ol, doğruluğunu göster, yahut sus da merhamete eriş, sonra coş!

Adamın karnı da bıyıklarına düşman kesilmiş, gizlice el kaldırıp dua ediyor,

" Yarabbi, sen bu aşağılık herifi rüsvay et de kerem sahipleri bize merhamete gelsinler" diyordu.

755. Karnın duası kabul oldu. İhtiyaçtan doğan yanıp yakılma, dışarıya kadar bayrak açtı, görünür bir hale geldi.

Tanrı " Beni çağırdın mı, suçlu da olsam, putperest de olsam ben, yine icabet ederim.

Onun için duadan hiç çekinme; hiç usanma. Dua, nihayet seni gulyabani nefsin elinden kurtarır." demiştir.

Karın, kendini Tanrı'ya ismarlayınca ansızın bir kedi gelip o kuyruk parçasını kaptı, götürdü.

Ev halkı, kedinin peşine düştüler, fakat kedi koşup kaçtı. Babamın azarına uğrayacağım diye çocuğunun beti, benzi kaçtı.

760. Babası, bir toplulukta otururken o çocukcağız gelip işi anlattı. O lâfla geçinen adamın şerefini bir paralık etti.

Dedi ki: " Hani her sabah dudaklarını, bıyıklarını yağladığın o kuyruk parçası yok muydu?

Kedi geldi, onu kapıverdi. Ardına düştük, bir hayli koştuk ama faydasız... yakalayamadık ki!"

Oradakiler şaşırıp gülüştüler, Bu hâl acıdılar.

Onu davet edip doyurdular, yeryüzüne benzeyen varlığına merhamet tohumunu ektiler.

765. O da ululardan doğruluk zevkini görünce ululuğu bırakıp doğruluğa kul oldu.

Boyacı küpüne düşen çakalın tavusluk dâvasına kalkışması

O rengârenk çakal gizlice çıkagelip kendisini kınayanın kulağına dedi ki:

" Hele bir bana, hele rengime bak. Şamanın bile böyle bir putu yoktur.

Gül bahçesi gibi ne de güzel bir hale geldim, ne de hoş yüzlerce renklere boyandım. Benden baş çekme, secde et bana!

Şu güzelliğime, şu letâfetime, şu rengime bak da bana Fahri Dünya, Rûkn-i din de!

770. Tanrı lûtfuna mazhar oldum. Ululuk sırlarını şerheden levh haline geldim.

Çakallar, oraya toplandılar, mumun etrafındaki pervaneye döndüler.

Hiç çakalda bunca güzellik mi olur?"

" Peki a elmasım, sana ne diyelim?" diye sordular. Çakal: " Müşteri yıldızına benzer erkek aslan deyin" dedi.

Bunun üzerine dediler ki: " İyi ama can tavusları gül bahçelerinde salınır cilvelenirler."

775. " Sen de öyle cilveleniyor musun?" Çakal: " Yok canım. Çöle düşmeden nasıl Mina'ya vardım diyebilirim?" dedi.

"Peki, tavus kuşları gibi bağırabilir misin?" diye sordular. "Kara taştan kaynak mı çıkar hiç" diye cevap verdi.

Bunun üzerine dediler ki: " Tavusun güzellik elbisesi gökten gelir, ezeldir. Hileyle dâva ile hiç, o güzelliği elde edebilir misin sen?"

Firavun'un Tanrılık dâvasına kalkışması da çakalın tavusluk iddiasına benzer

Firavun da saçını, sakalını süslemiş, eşekliğinden kendisini Musa'dan yüce göstermeye, ondan daha yücelere bir derece üstün uçmaya kalkışmıştı.

O da, o boyacı küpüne düşen dişi çakalın soyundandı. O da mal ve mevki küpüne düşmüştü!

780. Kim onun Mevkiini, malını gördüyse secde etti, o da o saçma sapan heriflerin secdelerine kandı.

O yamalı hırka giyen yoksul halkın secdesinden, malına mülküne karşı şaşırmasından âdetâ kendinden geçmiş, bir sarhoşçuk oluvermişti!

Mal, yılanıdır... onda zehirler var. Halkın mal sahibini büyük sayması, ona secde etmesiye ejderhadır âdetâ.

A firavun, ululanıp durma. Sen bir çakalsın, tavusluk dâvasına kalkışma.

Tavusların arasına varsan âciz kalır, onlar gibi salınamaz, rüsvay olursun.

785. Musa ile Harun, tavuslara benzerlerdi. Karşısında salındılar, cilvelendiler, seni perişan ettiler.

Çirkinliğin meydana çıktı, rüsvay oldun gitti. Yücelikten aşağılıklara düşüverdin!

Mehenk taşını görünce kalp akça gibi simsiyah oldun,

Üstündeki aslan nakışı gitti, köpekliğin meydana çıktı.

A uyuz çirkin köpek, hırsından, kızgınlığından aslan postuna bürünme. Aslan kükrer de seni sınar. O vakit üstünde aslan,

Sureti olduğu, fakat hakikatte köpeklerin huylarına sahip olduğun anlaşılır.

Ve leta'rifennehum fi lahnîl kavli âyetinin tefsiri

790. Tanrı, söz geliminde Peygambere dedi ki: "Münafıkların anlaşılması için en kolay ve görünür delil şudur:

Münafık iri yarı, korkunç, zâhiren babayığit görünse bile sen onun sesinin tonundan ve sözünden tanır, anlarsın.

Testi aldığın zaman o testileri sınar, o testilere vurursun, değil mi?

Neden vurursun? Sesinden kırık testiye anlamak için.

Kırık testinin sesi daha başka türlü olur. Ses, çavuşa benzer, önde gider.

795. "Ses gelir de o şeyin ne olduğunu anlatır, onun ahvalini sayar, döker. Ses mastara benzer, fiil de o mastarı tasrif eder!

Sinama sözü gelince hemencecik Hârût hikâyesini hatırladım.

Hârût'la Mârût'un hikâyesi ve onların Ulu Tanrı'nın sınamalarına karşı yiğitlik taslamaları

Bundan önce de bu bahse dair az bir söz söylemiştik. Fakat zaten ne kadar söylesek ancak binde birini anlatabiliriz.

Bu vakayı adamakıllı anlatmak istedim ama şimdiye kadar söz, sözü açtı, birçok sebeplerle kalıp gitti.

H ele bir hamle daha edeyim de çoğundan azını, âdeta filin tek bir uzvunu söylemiş olayım.

800. Ey yüzüne kul, köle olduğumuz, Hârût ve Mârût kıssasını dinle!

Tanrı lûtuflarını , padişahın lûtuf şeklinde tecelli eden şaşılacak kahırlarını seyretmekten sarhoş olmuşlardı.

Tanrı'nın kahırlarında böyle sarhoşluklar varken Tanrı miracının ne sarhoşlukları var?

Tuzağındaki tane,insana böyle bir sarhoşluk verirse ya nimet sofrası ne yapar ne lûtuflarda bulunur?

Hârût da Mârût da sarhoş olmuşlar, bağlarını çözmüşler, kayıttan kurtulmuşlar, âşıkçasına hayhuylar ediyorlar naralar atıyorlardı.

805. Fakat yolda öyle bir tuzak, öyle bir imtihan vardı ki kasırgası dağları bile saman çöpü gibi kapıp götürülebilirdi.

Bu sinama bunları altüst etmekteydi. Fakat sarhoşun bunlardan ne haberi olabilir ki?

Sarhoşun önünde hendek de birdir, meydan da. Ona kuyu da doğru yol kesilmiştir, hendek de!

Dağ keçisi, yüce dağ başlarında yiyecek arar, hiçbir zarara uğramadan koşar durur !

Yiyecek bulmak, yayılmak üzereyken ansızın feleğin sinaması gelir çatar.

810. Öbür dağa bakar, orada bir dişi dağ keçisi görür.

Derhal gözleri kararır. Bu dağdan ta o dağa sıçramak ister.

Dişi keçinin bulunduğu dağ, ona o kadar yakın görünür ki oraya sıçramak, ev kapısının etrafında koşup dolanmak kadar kolay gelir.

Binlerce arşın yol ona iki arşınlık bir mesafe görünür, o sarhoşlukla sıçramak ister.

Sıçrayınca da iki amansız dağın arasında ki çukura düşüverir.

815. O avcılardan dağa kaçmıştı, kaçıp sığındığı yer, kanını döker.

Avcılarsa o iki dağ arasındaki yarda oturmuş, bu azametli kaza ve kaderin zuhurunu beklemekteler..

Dağ keçisi, ekseriyetle böyle avlanır. Yoksa bu hayvan, pek yürük, pek çeviktir, düşmanını sezer, anlar.

Rüstem'in kellesi, kulağı yerindedir, sakallı, bıyıklı bir adamdır. Ama ayağını tutup onu kafese sokan tuzak, şehvettir.

Benim gibi şehvet sarhoşluğundan kesil, bu sarhoşluğu, devede seyret !

820. Sonra da âlemdeki bu şehvet sarhoşluğu, bil ki meleklerin sarhoşluğuna karşı pek hordur, pek bayağıdır.

O sarhoşluk, bu sarhoşluğu kırar, mahveder. Melek, nasıl olur da şehvete iltifat eder ki?

Tatlı suyu tatmadıkça acı su, insana gözünün nuru gibi hoş gelir.

Gökyüzü şaraplarının bir katrası bile insanı şaraptan da vazgeçirir, sâkilerden de!

Artık düşün sen, meleklerin ne sarhoşlukları olur, tertemiz ruhlar, ululuktan ne mestîliklere düşer!..

825. Onlar, bu şaraptan bir koku alarak gönüllerini vermişler, bu âlem şarabının küpünü kırmışlardır.

Ancak, ümitsiz ve o âlemden uzak olanlar, kâfirler gibi kabirlerinde gizlenmişler,

İki âlemden de ümitlerini kesmişler, hadde hesaba gelmez dikenler ekmişlerdir!

Hârût la Mârût, sarhoşluklarından " Ah ne olurdu, bulut gibi biz de yeryüzüne rahmet yağdırsak,

Bu zulüm yurduna adalet, insaf, ibadet ve vefayı yaysaydık" dediler.

830. Onlar bunu dedi ama kaza ve kader de " Durun ayaklarınızın önünde gizli tuzaklar pek çok.

Kendinize gelin de belâ çölüne küstahça gitmeyin... Kendinize gelin de körcesine Kerbelâ'ya at sürmeyin!

Çünkü o çölde helâk olanların kıllarından, kemiklerinden yolcu, ayak basacak yer bulamaz.

Yol, baştanbaşa kıl, kemik, sinir doludur. Tanrı'nın kahr kılıcı, nice varları yok etmiştir!

Tanrı, " Tanrı'nın inayetine erişen kullar, yeryüzünde yavaş ve mülâyim bir surette yürürler" dedi.

835. Ayağı yalın olan dikenlikte nasıl yürür? Dura, dura. Düşüne, düşüne, ihtiyatla adım ata ata! diyordu.

Kaza bunu söylüyordu ama onların kulakları, coşkunlukları yüzünden tıkanmış, sağır olmuştu.

Varlıklarından kurtulanlardan başka herkesin gözlerini bağlamışlar, kulaklarını tıkamışlardı.

Gözleri, Tanrı inayetinden başka ne açar, kızgınlığı sevgiden başka ne yatıştırır?

Dilerim, Tanrı ihsanı olmayan muvaffakiyete ulaşmak için çalışıp çabalama, dünyada kimseye mukadder olmasın,

Doğruyu Tanrı daha iyi bilir.

Firavun'un Musa aleyhisselâm'ı rüyada görmesi ve doğmaması için tedbirlere girişmesi

840. Firavunun çalışıp çabalaması, Tanrı ihsânı olan muvaffakiyete ulaşmamıştı. Tanrı muvaffakiyet vermediği için de diktiği yırtılıp sökülüyordu.

Hükümünde binlerce müneccim, binlerce düş yorucu, binlerce büyücü vardı.

Firavun'a rüyâsında Musa'nın doğacağını, Firavun'u ve saltanatını mahvedeceğini göstermişlerdi. Düş yorucularla müneccimlere " Bu hayâlin, bu kötü rüyânın delâlet ettiği şeyi nasıl defetmeli?" dedi. Hepsisi de dediler ki: " Bir tedbirde bulunalım, çocuğun doğmasına mâni olalım"

845. Doğum gecesi gelince Firavun kulları şu tedbiri kabul ettiler, şunu münasip gördüler: O gün İsrailoğullarını erkenden meydana, padişahın huzuruna götürceklerdi. " Ey İsrail oğulları, haydin... sizi padişah filân yerde huzuruna çağırıyor. Sizi örtüsüz, nikapsız yüzünü gösterecek, sevaba ermek üzere size ihsanlarda bulunacak" diye tellâlar bağıracaktı. Çünkü o esirler, Firavun'a hiç yaklaşmazlardı, onu görmelerine izin yoktu.

850. Hattâ yolda ona rastlasalar yüzü koyun yere kapanmaları emredilmişti. Kanun buydu: hiçbir esir, ister vakitli olsun, ister vakitsiz, o padişahın yüzünü göremeyecek. Yolda çavuşların seslerini duydu mu, yüzünü görmemek için duvara dönecekti. Şayet yüzünü görürse mücrim sayılır, başına gelecek en kötü şeyler gelip çatardı. Onlarda görmeleri men edilen o yüzü görmeyi pek isterlerdi. İnsan men edildiği şeye haristir derler.

İsrailoğullarını, Musa aleyhisselâm'ın doğumuna mâni olmak üzere meydana çağırmaları

855. (Tellâlar bağırdılar:) " Esirler, meydana doğru koşun. Umulur ki padişahlar padişahı, size yüzünü gösterecek. İhsanlarda bulunacak!" İsrailoğulları bu müjdeyi duyunca padişahın didarına susuz ve müştak olduklarından, Hileye inandılar. Süslenip püslenip o tarafa doğru koştular.

Hikâye

Hani şunun gibi: Burada da hilekâr Moğollar, "Mısırlılardan birini arıyoruz . Mısırlıları bu tarafa toplayın da aradığımızı ele geçirelim" derler.

860. Kim gelirse " hayır bu değil. Sen geç oracıkta otur"derler de, Bu suretle herkes derlenip toparlandı mı bu hileyle hepsinin boynunu vururlar. Onlar, ezan sesi duyunca Tanrı davetçisine uymazlardı ya... Onun şomluğu yüzünden. Hilekâr Moğolların daveti, onları ölüme kadar çekti, sürdü. Akıllı kişi, sakın Şeytan'ın hilesinden ! Yoksulların, muhtaçların seslerini içesiye duy da hilebaz kişinin sesi, kulağını tutup çekmesin!

865. Yoksullar, tamahkâr ve kötü huylu adamlarsa bile sen yine gönül sahibini onların içinde ara! Denizin dibinde inciler, taşlarla karışık olarak bulunur. Öğülecek şeyler, ayıplar, kusurlar arasında olur. İsrailoğulları coşarak erkenden meydana doğru koştular. Firavun bu hileyle onları meydana götürünce güzelim yüzünü onlara gösterdi. Gönüllerini aldı, ihsanlarda bulundu, vaitler etti.

870. Ondan sonrada " Canınız için ne olur. Bu akşam hepiniz bu meydan da kalın, burada yatın uyuyun" dedi. Cevap vererek dediler ki, "Sana kulluk eder, sözünü dinler hattâ dilersen burada bir ay otururuz"

Firavun'un, doğum gecesi, İsrailoğullarını karılarından ayırdığına sevinerek meydandan şehre dönmesi

Firavunun, geceleyin " Bu gece doğum gecesi, fakat hepside karılarından ayrı" diye sevinerek geri döndü. Haznedarı İmran da yanındaydı. Onunla konuşa konuşa şehre geldi. Ona, " İmran, bu gece sen de burada yat, karının yanına gitme onunla buluşma" dedi.

875. İmran, " Peki, burada yatarım, senin gönlünün istediği şeyden başka bir şey düşünmem bile" dedi. İmran da İsrail oğullarındandı. Fakat Firavun'a âdeta gönüllü , candı. Firavun, onun isyan edeceğini, gönlünü korktuğu şeyi yapacağını nereden aklına getirecekti?

İmran'ın, Musa'nın anasıyla buluşması ve kadının Musa'ya gebe kalması

Firavun gitti, İmran da orada yatıp uyudu. Gece yarısından sonra karısı, onu görmeye geldi. Üstüne kapanıp dudaklarından öpmeye koyuldu. Gece yarısı, onu uykudan uyandırdı.

880. İmran uyanıp karısını gördü. Kadın, hoşuna gitti, dudak dudağa öpüşmeye başladılar. İmran, " Bu zamanda nasıl geldin?" dedi. Kadın "Sana iştihakımdan. Tanrı'nın kaza ve kaderi bu" diye cevap verdi. İmran, karısını sevgiyle kucakladı kendini tutamadı. Onunla buluştu ve emaneti ona verdi. Sonrada dedi ki: " Kadın, bu küçük bir iş değil!" Demir taşa çalındı, bir ateştir sıçradı. Hem de öyle bir ateş ki padişahın da saltanatından öç alıcı, padişaha da, saltanatına da kin güdücü bir ateş.

885. Ben buluta benziyorum sen yersin Musa'da nebat. Tanrı , satranç oyununda şahı sürüyor, bir yutulduk mu yutulduk! Hanım, yutulmayı da hakikî padişah olan Tanrı'dan bil, yutmayı da. O işi bizden bilip bize hayıflanma! Firavun'un korktuğu şey yok mu ? Seninle buluştum, meydana geldi işte!

İmran'ın karısıyla buluştuktan sonra " Beni görmemiş ol" diye nasihat etmesi

Sakın bunu kimseye söyleme, gizle de bana da yüzlerce türlü gam, gussa gelmesin, sana da. Sonucu, bunun eserlerini meydana çıkar çünkü nazenin, alâmetleri belirtilir!"

890. Tam o sırada meydandaki halktan naralar duyulmaya, yer, gök nâralarla dolmaya başladı. Firavun, bu nâralardan korkup sıçradı, gürültünün ne olduğunu anlamak için yalınayak koştu. Meydandan gelen ve dehşetinden cinleri, perileri bile korkutan bu nâralar, bu gürültüler nedir anlamak istiyordu. İmran, " Padişahımızın ömrü uzun olsun...İsrailoğulları, lûtfundan neşeleniyorlar. İhsanlarına seviniyorlar, oynuyorlar, ellerini çırpıyorlar "dedi.

895. Firavun dedi ki" Olabilir. Fakat beni adamakıllı bir vehim, bir endişedir kapladı.

Firavun'un o sestem korkması

Bu gürültü, âsabımı bozdu. Bu acı dertle, kederle âdetâ beni kocattı." Padişah, bütün gece ağrısı tutmuş gebe kadın gibi bir yandan bir yana gidip geliyor. Her an "İmran, bu nâralar, beni dehşetle yerimden sıçrattı" diyordu. Zavallı İmran'ın kudreti yoktu ki karısıyla buluştuğunu söylesin.

900. Karısı gebe kalınca gökte Musa'nın yıldızının belirildiğini anlatsın. Her peygamber, ana rahmine düşünce yıldızı da gökte zuhur eder, parlamaya başlar.

Gökte Musa aleyhisselâm'ın yıldızının belirmesi ve meydanda münecimlerin feryadı

Kör Firavun'un hilelerine, tedbirlerine rağmen gökyüzünde Musa'nın yıldızı belirdi. Sabah olunca İmran'a " Git de o gürültünün, o patırtının ne olduğunu anla" dedi. İmran, meydana koşup " Bu ne gürültüydü? Padişahlar padişahı uyuyamadı" deyince,

905. Her münecim, yaşlılar gibi başı açık, yeni yakası yırtık bir halde topağı öptü. Yaşlılar gibi sesleri ses veriyor, feryatları ortalığı dolduruyordu. Saçlarını, sakallarını yolup, yüzlerine vuruyorlar, gözleri kanlı yaşlarla doluyordu. İmran " Hayrola. Bu ne feryat, bu ne hâl? Bu yomsuz yıl, kötü alâmetler mi gösteriyor yoksa?" dedi. Özürlü serdederek dediler ki: "Emîr Tanrı'nın kaza ve kaderi bizi esir etti.

910. Her çareye başvurduk, fakat padişahın devleti karardı, düşmanı dünyaya geldi, galip oldu. Geceleyin gökyüzünde o çocuğun yıldızı görüldü, bizi kör etti. O Peygamber'in yıldızı gökte yüceldi, biz de ağlamaya, yıldızlar gibi göz yaşları dökmeye başladık." İmran , içinden sevindi, fakat zâhiren " Eyvahlar olsun!" diye elini başına vurup, kızgın suratı asık bir halde deliller gibi akılsız.

915. Ve gûya kendini bilmez bir halde münecimlerin üstüne yürüyüp onlara bir hayli ağır sözler söyledi. Kendini meyus ve mahzun göstererek sevincini gizliyor, onlara oyun oynuyordu. " Padişahımızı aldattınız, hıyanetten, tamahtan vazgeçmediniz. Onu bu meydana kadar sürükleyip yüzünün suyunu döktünüz, şerefini hiçe saydınız. Ellerinizi, göğüslerinize koyup padişahı dertlerden kurtaracağız diye vaitlerde buldunuz" dedi.

920. Padişah da bunu duyunca " Hainler, dedi, ben de sizi asayım da görün. Kendimizi gülünç hallere soktuk, düşmanlara mallar ihvan edip ziyana girdik. Bu gece bütün İsrailoğulları, karılarından uzak kaldılar diye, Mal da gitti, şeref de. İşe gelince hiçbir şey olmadı. Bu mudur iyi adamların muaveneti, bu mudur iyi kişinin yapacakları iş? Yıllardır paralar, libaslar alıyor, ülkelerin servetini rahatça yiyip duruyorsunuz.

925. Bu mu sizin tedbiriniz, bu mu nücüm bilginiz? Siz besbedava lokma yiyen hilekâr ve şom kişilersiniz. Sizi öldürür, parçalatır, ateşlere atar, burunlarınızı, kulaklarınızı, dudaklarınızı kestirir.. Sizi ateşe odun yapar, yiyip içtiklerinizi fitil fitil burnunuzdan getiririm." Münecimler, secde edip "Padişahım, Şeytan bu sefer bize galebe etti. Fakat yıllardır nice belâlar defettik. Yaptıklarımıza vehim bile hayran olmakta.

930. Bu sefer tedbirimiz, hiçe çıktı. O Peygamber'in anası gebe kaldı, o, ana rahmine düştü. Düştü ama padişahım, suçumuzu, affettirmek için biz de doğum gününe dikkat ederiz. Bu fırsatı da kaçırmamak, kaza ve kaderin zuhuruna mâni olmak için doğacağı günü hesaplayacak, gözleyeceğiz. Ey akıllarla fikirler, reyinin kulu, kölesi olan padişah, bunu da yapamazsak bizi öldür" derler. Firavun, düşmanları vurup öldüren takdir oku, yayından fırlamasın diye günden güne dokuz ayı sayıp duruyordu.

935. Takdirle savaşa girişen, takdire baskın yapmaya kalkışan, başaşağı gelir, kendi kanına bulanır. Yer, göğe düşmanlığa kalkışırsa çoraklaşır, ölü haline girer. Resim, ressamına pençe vurmaya kalkarsa kendi saçını sakalını yolmuş olur!

Firavun'un hileye girişerek yeni doğuran kadınları meydana çağırması

Dokuz ay sonra padişah, yine tahtını meydana kurdurup tellâlar çağırtdı.
Tellâlar, " Kadınlar, bütün israiloğullarının kadınları çocuklarıyla meydana gelsinler.

940. Bundan önce erkekler, ihsanlara nail oldular. Elbiseler, altınlar elde ettiler.
Kadınlar, bu yıl devlet sizin. Herkes dilediği şeye nâil olacak.
Padişah, kadınlara elbise verecek, ihsanlar edecek. Çocukların başlarına da altın külâhlar koyacak.
Padişah diyor ki "Hele bu ay doğanlar yok mu, bilhassa onlar ihsanıma, hazinelerime ulaşacaklar" diye bağırdılar.
Kadınlar, sevindiler, çocuklarıyla çıktılar, padişahın otağına kadar gittiler.

945. Yeni doğmuş olan her kadın, hileden, kahırdan emin bir halde şehirden çıkıp meydana yöneldi.
Kadınların hepsi toplanınca erkek çocukları analarının kucaklarından aldılar.
Düşman doğmasına, felâket artmasına diye gûya ihtiyata riayet ederek başlarını kestiler.

Musa'nın vücuda gelmesi, memurların İmran'ın evine gelmeleri, Musa'nın anasına, Musa'yı ateşe at diye vahiy edilmesi

Musa'yı doğurmuş olan İmran 'ın karısına gelince elini, eteğini çekmiş, o kargaşalıktan, o toz dumandan kurtulmuştu.

Fakat o alçak Firavun , evlere de hafiye olarak ebeler gönderdi.

950. " Burada bir çocuk var. Anası, ürktüğü,şüphelendiği için meydana gelmedi.
Bu sokakta güzel bir kadın var, bir de çocuk doğurmuş... fakat pek akıllı, pek tedbirli bir kadın" diye kovaladılar.
Bunun üzerine memurlar eve gelince Musa'nın anası, Tanrı emriyle Musa'yı tandıra attı.
Bilen Tanrı'dan kadına "Bu çocuğun aslı Halil'dendir.
Ey ateş, soğu, yakma emrinin koruması yüzünden ateş yakmaz, bir zarar vermez" diye vahiy gelmişti.

955. Kadın, vahiy üzerine Musa'yı ateşe attı. Fakat, ateş Musa'yı yakmadı.
Memurlar, bunu görünce meyus olup muratlarına erişemediler, çekilip gittiler. Fakat kovucular, yine bu işi anlayıp, Firavun'dan birkaç para koparmak için memurlara macerayı anlattılar.
O tarafa dönün, pencereden iyice bir bakın dediler.

Musa'yı suya at diye anasına vahiy gelmesi

Musa'nın anasına yine "Çocuğunu suya at, saçını, başını yolma, ümitlen,

960. İtimat et, onu Nil'e at... ben, onu yüzü ak olarak sana kavuştururum" diye vahiy geldi.
Bu sözün sonu gelmez ki. Firavun'un bütün hileleri, yakasına, paçasına dolaşmaktaydı.
O, dışarıda yüz binlerce çocuk öldürüyordu; Musa ise evinin içinde baş köşede yetişmekteydi.
O uzağı gören kör Firavun , hilelere sapıp deliliğinden nerede yeni doğmuş bir çocuk varsa öldürtmekteydi.
İnatçı Firavun'un hilesi ejderha idi, bütün âlem padişahlarının hilelerini yutmuştu.

965. Fakat ondan daha Firavun birisi zuhur etti. Onu da yuttu, hilesini de!
O bir ejderha idi, asâ da bir ejderha oldu. Bu, onu Tanrı tevfiğiyle sömürüp yutuverdi!
El üstünde el var... nereye kadar bu. Ta son erişilecek menzile, ta Tanrı'ya kadar!
Çünkü o, öyle bir denizdir ki ne dibi var, ne kıyısı! Bütün denizler, ona karşı sele benzer.
Hileler, tedbirler ejderha ise Tek Tanrı önünde hepsi de hiçtir!

970. Sözün, buraya gelince yere baş koyup mahvoldu... doğru yolu Tanrı daha iyi bilir!
Firavunda olan yok mu? Sende de var. Fakat senin ejderha kuyuya hapsedilmiş!...
Yazıklar olsun... bunların hepsi de senin ahvalin. Fakat sen, onları Firavun'a isnat etmek istersin.
Senin hâlimden bahsettiler mi canın sıkılır, başkasından bahsettiler mi sana masal gelir.
Lâkin nefis seni ne de harap etmiş... bu arkadaşın da seni hikâyelerle uzaklara atmakta!

975. Senin ateşine, Firavun'un ateşine atılan odun atılmamakta, onun gibi fırsat bulamıyorsun sen. Yoksa fırsat bulsan senin ateşin de Firavun'un ateşi gibi yalınlanı!

Yılandının donmuş bir ejderhayı ölü sanarak ipe baplayıp Bağdat'a getirmesi

Eski vakaları bilip söyleyenden bir hikâye dinle de bu üstü örtülü sırdan bir koku al.
Bir yılan, afsunlarla yılan tutmak üzere dağlara yüz tuttu.
Arayan ister yavaş gitsin, ister hızlı ,nihayet aradığını bulur.
İki elini de aramadan çekme. Arama, yolda en iyi bir kılavuzdur.

980. Topal olsan, sakat olsan bile, uyuklar gibi halde, hattâ edepsizcesine de olsa ona doğru kimıldan, onu ara.
Gâh lâfla, gâh susarak, gâh şuraya, buraya boynunu uzatarak, o padişahın kokusunu almaya çalış.
Yakup, oğullarına " Yusuf'un kokusunu haddinden fazla arayın" dedi.
Siz de her duygunuzu istidatlı bir hâle getirin de her yanda adamakıllı onu araştırın.
Allah, "Tanrı lûtfundan meyus olmayın, ümit kesmeyin" dedi. Çocuğunu kaybetmiş Yakup gibi sen de bucak bucak yürü.

985. Onu ağızla sorup soruşturun. Dört yana kulak verip onu araştırın!

Nereden bir güzel koku alırsan koklayın. Ne taraftan o âşinanın kokusunu alırsanız o tarafa yürüyün!
Nerede bir kişiden lûtf görürsen o adama mukayyet ol... belki o lûtfun aslına yol bulursun, olur ya!
Bütün bu hoşluklar, ulu bir denizdendir. Sen cüzü bırak da külle dön.
Halkın savaşları hep güzellik içindir, hep iyilik içindir. Fakat yoksulluk azığı yok mu, asıl saadet nişanesi odur.

990. Halkın kızırları sulh içindir ama rahata ulaşma tuzağı, daima rahatsızlıktır, zahmetle rahata ulaşılır.
Her sille, okşamak içindir... Her şikâyet, insana şükretmeyi andırır.
Ey kerem sahibi, cüzden kül kokusunu al...ey hakîm, zıttan zıddı istidlâl et!
Doğrusu savaşlar, barışa sebep olur. Yılanca da kim için yılan aradı.
İnsan, geçim için, rahatlık için yılan arar, gamdan kurtulmak için gam yiyip durur.

995. O da o karda, kışta dağları dönüp dolaşmakta, iri bir yılan arayıp durmaktaydı.
Derken bir dağda iri bir ölmüş yılan gördü. Şekli bile gönlünü dehşetle dolduruyordu.
Yılanca, o şiddetli kış mevsiminde yılan ararken o koskoca ölü ejderhayı gördü.
Yılanca, halkı hayretlere düşürmek için yılan tutar. İşte sana halkın bilgisizliği!
İnsan, bir dağa benzer, dağ nasıl aldanır, nasıl olur da bir yılanı hayran olur?

1000. Yoksul âdemoğlu kendisini tanımadı, bilmedi, fazilet makamından gelip bu noksan âlemine düşüverdi.
İnsan kendisini ucuz sattı. Atladı, kendini bir hırkaya yamadı gitti!
Yüz binlerce yılan ve dağ, ona hayranken o , niçin hayretlere düştü, yılan sevdasına kapıldı?
Yılanca, o ejderhayı tutup, halkı hayrete düşürmek için Bağdat'a geldi.
Birkaç para elde etmek için o çadır direği gibi ejderhayı çekip sürükledi.

1005. " Ölü bir ejderha getirdim. Avlamak için ne zahmetler çektin" diyordu.
O, ejderhayı ölü sanıyordu. Fakat iyi dikkat etmemişti. Ejderha diriymi.
Kıştan, soğuktan donmuştu. Diriydi ama ölü gibi görünüyordu.
Âlem de donmuştur da adı cemad olmuştur. Üstadım, camit, donmuş demektir.
Mahşer güneşi doğuncaya dek sabret de âlem cisminin hareketini gör.

1010. Musa'nın elinde asâ, yılan oldu ya... bütün âlemi de buna kıyas et.
Senin bir avuç topraktan ibaret olan varlığını nasıl bir cisim haline getirir? Bütün toprakları da bilgi ve anlayış sahibi bilmek gerek.
Bunların hepsi de bu âleme göre ölü, fakat hakikat âleminde diridir. Burada susup duruyorlar ama orada söylemekte.
Onları hakikat âleminden bize yolladılar mı işte asâ, bize ejderha kesilir.
Dağlar, sese gelir, Davut'la beraber ırlar, ilâhi okur, demir bile avucunda mum gibi yumuşar.

1015. Rüzgâr, Süleyman'ı yüklenir, taşır; deniz Musa ile konuşur.
Ay, Ahmet'in işaretini emrini anlar, fermanına uyar; ateş, ibrahim'e ağustos gülü olur...
Toprak, Karun'u yılan gibi sömürür, yutar; Hannâne direği akla, fikre sahip olur...
Taş, Ahmet'e selâm verir; Dağ Yahya'ya haber yollar...
Hepsi de bunlara " Biz size karşı duyar, görürüz... sizinle hoşuz, neşeliyiz. Fakat namahremlere karşı susup durmaktayız" derler.

1020. Ama siz bir cemada gidiyor, ona yöneliyorsunuz. Artık cematların canına,sırrına nasıl mahrem olursunuz ki?
Cematlardan can âlemine gidin de âlemin cüzülerinin ahengini duyun!
O vakit cansız şeylerin tespihlerini apaçık duyarsın da tevil vesveselerine kapılmazsın.
Can âleminde kandiller yok da görmek için tevillere yapışıyorsun.
" Tespihten maksat, nasıl olur da zâhiri tespih olur? Bu tespihte bulunan bu cansız şeyleri görmek de sapıklıktan başka bir şey değil.

1025. Doğrusu şu: onları gören, ibret alır da Tanrı'yı tespih eder.
Sana Tanrı'yı tespih etmeyi hatırlıyor ya... işte bu tespihe delil olmaları, onları tespih etmesi demektir" dersin.
İtizal ehlinin tevili budur işte. Hal nuruna sahip olmayan kişinin işi budur.
İnsan, duygudan çıkmadı mı gayb âlemine tamamıyla yabancıdır.
Bu sözün sonu gelmez... Yılanca, o yılanı yüzlerce zahmetle çeke çeke,

1030. Bağdat'a kadar geldi. o maceracı adam, çarşıda bir hengâmedir koparmak için,
Yılanı Şat kıyasına koydu.Bağdat şehrinde bir gürültüdür koptu,
" Bir yılanca ejderha getirmiş, acayip görülmemiş mefret bir şey. Nasıl da avlamış?" diye,
Yüz binlerce ahmak adam toplandı, ahmaklıklarından onlar da yılanca gibi yılanı avlandılar.
Onlar, yılanı görmek için bekliyorlardı. O da etraftaki halk tamamıyla toplansın diye bekliyordu.

1035. Halk, iyice toplansın da elime geçecek para çok olsun diyordu.
Yüz binlerce herzevekil toplandı, halka oldular. Bir ayak, bin ayak üstüne geldi!
Kalabalıktan erkeğin kadından haberi yoktu. Halkla ileri gelenler birbirlerine girmiş âdeta kıyametten bir alâmet olmuştu.
Yılanca, yılanın üstündeki kilimi kımıldattıkça halk, parmaklarının ucuna basıp boyunlarını uzatıyordu.

Ejderha, zemheriden donmuştu. Yüzlerce kilimin, kebenin altındaydı.

1040. Yılanı, ihtiyatı elden bırakmamış, onu kalın iplerle bağlamıştı.
Fakat halkın toplanmasını beklerken epeyce bir zaman geçmiş, Irak güneşi, yılanın üstüne vurmıştu.
Güneş onu epeyce ısıtınca âzasından soğuk ahlât sıyrılıp gitmişti.
O müddet zarfında ölü bir halde bulunan ejderha dirildi, kımıldamaya başladı.
Ölü yılanın kımıldadığını görünce halkın hayreti birken yüz bin oldu.

1045. Şaşkınlıklarından naralar atarak hep birden kaçışmaya koyuldular.
Ejderha, halkın gürültüsünden çatır, çatır bağlarını koparmaya başladı. İplerin her biri bir yana düştü.
İplerini koparıp kilimin altından sıyrıldı. Bir de ne görsünler, aslan gibi kükreyen çirkin, mefret bir ejderha!
Kaçarken halk birbirini çiğnedi, birçok kişiler ayak altında kalıp öldüler, ölümlerden yüzlerce yığın oldu.
Yılanı, ben meğerse dağdan, ovoidan ne getirmişim diye korkusundan yerinde katılıp kaldı.

1050. O kör koyun kurdu uyandırdı. Cahil, Azrail'in yanına kendi ayağıyla gitti.
Ejderha o ahmağı bir lokma ediverdi. Haccac'a kan dökmekten kolay ne var,
Sonra da bir direğe sarılıp kendisini sıktı, karnında herifin kemiklerini çatır, çatır kırdı.
Senin nefsinde bir ejderhadır.O,nereden öldü ki? Dertten, eline fırsat düşmediğinden dondu, yoksa!
Firavun'un eline geçenler, onun da eline geçse neler yapmaz! Irmak bile, Firavun'un emriyle akardı.

1055. Onun eline de böyle bir kudret düşse hemen firavunluğa başlar, yüzlerce Musa'nın da yolunu vurur, yüzlerce Harun'un da!

O ejderha, yoksulluk elinde bir kurtcağız kesilir. Mevki ve mal yüzünden bir sivrisinek büyür, çaylaklaşır!
Ejderhayı ayrılık karı içinde tut, sakın onu Irak güneşinin altına getirme.
Ejderhan donmuş bir halde iken selâmettesin fakat kurtuldu, kendine geldi mi ona lokma olursun.
Onu mat et de mat olmaktan emin ol. Ona pek acıma, o iyilik edilecek kişi değildir.

1060. Üstüne şehvet güneşi vurdu mu o geberesice hemen yarasa gibi kanatlarını çırpırmaya, uçmaya başlar.
Ercesine onu savaşa çek, babayığitçe onunla vuruş... Tanrı, sana vuslatıyla karşılık versin!
Hulâsa o adam ejderhayı getirip de o korkunç şey, sıcak havada kendine gelince,
O fitneleri meydana çıkardı. Hattâ azizim, söylediklerimizin yüz kat üstününü yaptı!
Sen ona zahmet, eziyet vermeden uslu, rahat ve vefakâr bir halde tutmayı mı umuyorsun?

1065. Bu, her aşağılık kişiye nasip mi olur? Ejderhayı öldürmeye bir Musa gerek.
Yüz binlerce halk onun tedbiriyle mağlûp oldu, ejderhasından yılıp kaçtı, ölüp gitti!

Firavun'un Musa aleyhisselâm'ı tehdit etmesi

Firavun, Musa'ya " Ey Kelîm, sen neden halkı öldürdün, neden halka korku saldın?
Halk, senden yıldınlığa düştü, kaçışırken ayaklar altında çiğnenip öldü.
Hulâsa, halk sana düşman kesildi. Sana karşı erkeğin gönlünde de kin var, kadının gönlünde de.

1070. Halkı kendine davet ediyorsun ama iş aksi çıktı. Sana aykırı hareket etmekten başka çareleri kalmadı.
Ben de senin şerrinden kaçıyor, sana aşikâre karşı durmuyorum ama aleyhine çömlek kaynatıp duruyorum.
Beni aldatmayı gönlünden çıkar, arkandan, gölgenden başka kimsenin geleceğini umma.
Bir iş becerdim, halkın gönlüne bir korkudur saldım diye mağrur olma.
Bunun gibi yüzlerce iş beceresen sonunda yine rüsvay olursun, hor hakir bir hale gelirsin, seninle alay eder, sana gülüşürler.

1075. Senin gibi nice hilebazlar vardı, bizim Mısır'ımız da nihayet rüsvay oldular" dedi.

Musa'nın Firavun'un tehdidine cevap vermesi

Musa, Firavun'a dedi ki: "Ben, Tanrı emrine karşıyamam. Emreder de kanımı bile dökerse korkum yok.
Ben, bu âlemde rüsvay olayım, buna hem razıyım, hem de şükrederim... tek Hak yanında yüce olayımda.
Halka karşı hor hakir olayım, benimle alay etsinler, bana gülsünler... Tanrı'ya karşı sevgili olayım,o beni istesin,
beğensin... yeter bu bana.

Bunları da söz olsun diye söylüyorum hani. Yoksa Tanrı seni yarın kara yüzlülerden edecek, bu muhakkak!

1080. Yücelik onundur, onun kullarınıdır. Onun nişanesini Âdem'le İblisin hikâyesini oku da anla!..
Tanrı'nın zâtına nasıl son yoksa hikmetlerine de son yoktur. Aklını başına al da ağzını yum, yaprağı çevir!"

Firavun'un Musa aleyhisselâm'a cevap vermesi

Firavun, Musa'ya " Yaprak bizim elimizde... şimdi defter de bizim hükmümüzde, divan da bizim!
Bütün âlem halkı beni seçmiş, beni kabul etmiş. A Musa, bütün âlemde en akıllı sen misin ki?
A Musa, sen kendini beğenmiş, almışsın.. haydi oradan be... kendini az gör, kendine güvenip gururlanma.

1085. Dünyanın sihirbazlarını toplayayım da bütün şehre senin bilgisizliğini göstereyim.
Fakat bu, bir iki gün içinde olmaz. Bu yaz çağında bana kırk günceğiz mühlet ver" dedi.

Musa'nın Firavun'a cevabı

Musa dedi ki: " Bana bu hususta izin yok. Ben bir kulum, sana mühlet vermeye emir almadım. Sen hükümdarsın, gâlipsin, benim yardımcım, dostum yok... fakat Tanrı fermanına tabiim, başka bir şeyle işim yok. Diri oldukça seninle canla başla savaşağım. Ben kulum, yardımla, yardımcıyla ne işim var?"

1090. Tanrı'nın hükmü zuhur edinceye kadar seninle uğraşağım. Her hasmı düşmanından Tanrı ayırır"

Firavun'un Musa'ya cevabı ve Musa aleyhisselâm'a vahiy gelmesi

Firavun, hayır dedi, mutlaka bir mühlet vermek gerek. Beni aldatıp durma, yel alıp poyraz satma.

Bu sırada ulu Tanrı'dan Musa'ya " Ona bol, bol mühlet ver, korkma.

Bu kırk gün mühleti, ona gönül rızasıyla ver de çeşit, çeşit hileler düzsün.

İsteddiği gibi çalıp çabalasın. Ben uyumuyorum ki. Ona söyle, hızlı gitsin, fakat yolu ben tuttum, pusuda ben varım.

1095. Onların hilelerini ben birbirine katar, onların arttırdıklarını ben eksiltirim.

Su getirirlerse ateş haline sokar, şerbet içerlerse zehir yaparım.

Birbirlerine muhabbet bağlasalar sevgilerini yıkar, berbat ederim. Vehimlerine bile gelmeyen şeyleri yaparım ben.

Sen korkma, ona uzun bir müddet mühlet ver... asker topla, yüzlerce hileler düz de" diye vahiy geldi.

Musa aleyhisselâm'ın Firavun'a şehirlerdeki sihirbazları toplamak üzere mühlet vermesi

Musa, " Emir geldi, mühlet sana. Bizden kurtuldun, şimdilik ben yerime gidiyorum" dedi.

1100. Musa yola düştü, ejderha da bilgili ve dost bir av köpeği gibi peşine takıldı.

Av köpeği gibi kuyruğunu sallayarakgidiyor,

ayaklarının altında taşları kum gibi eziyordu.

Taşı, demiri nefesiyle çekip sömürmekte, demiri apaşikâr bir surette ağzında ezip çiğnemekteydi.

Havalanıp burçların üstüne çıkmakta, Rum, Gürcü... herkes ondan kaçmaktaydı.

Deve gibi ağzından köpükler saçıyordu. O köpüğün bir katresi kimin üstüne düşse cüzzam illetine tutuluyordu.

1105. Dişlerinin gıcirtısı, yürekleri yerinden oynatıyor, kara aslanların bile canları elden gidiyordu.

O seçilmiş peygamber, kavminin yanına varınca ejderhayı boğazından yakaladı, ejderha asâ oldu yine.

Asâya dayandı da dedi ki: " Ne şaşılacak şey. Bizim yanımızda güneş, düşmana karşı gece!

Ne hayret edilecek şey ki bu ordu, kuşluk güneşiyle dopdolu olan bu âlemi görmüyor.

Göz de açık, kulak da; sonra da bu zekâ... Tanrı'nın gözbağcılığına hayretteyim!

1110. Ben onlara şaşırıyorum, onlar da bana şaşırıyorlar. Baharın onlar diken,ben yasemin:

Onlara nice lezzetli şaraplarla dolu kadehler sundum. Fakat onlara kadehteki şerbet taş kesildi.

Gül desteleri yaptım, götürdüm, her gül, diken oldu, şerbet zehire döndü.

Bu kendisinden geçenlerin canlarına nasib olan bir şey. Onlar, kendilerine oldukça nasıl meydana çıkar?

Yanımızda uyanık bir uyur gerek ki uyanırken rüyalar görsün!

1115. Halkın düşüncelere dalması bu güzelim uykunun düşmanıdır. Halk, düşünceleri yatışmasın, uyumasın diye bu güzelim uykunun boğazını sıkar.

Bir hayret lâzım ki düşünceleri silip süpürsün. Hayret, fikirleri de yok eder, zikirleri de!

Hüner ve marifette kim daha kâmilse mâna bakımından artta sureta ileridedir.

Tanrı " Geri dönenler" dedi. Geri dönmek sürünün yazıdan gelip ağıla gitmesine benzer.

Sürü, yazıdan dönüp geldi mi giderken en önde olan keçi artta kalır.

1120. Giderken geride kalan total keçiye gelince suratı asıkları bile güldürecek bir halde öne düşer.

Bu kavim, laf olsun diye total olmadılar ya... öğünmeyi terk ettiler de ârı satın aldılar.

Bu kavim, hacca ayakları kırık olduğu halde topallaya topallaya giderler. Sıkıntıdan kurtuluşa gizli bir yol vardır.

Bu tarife gönüllerini bilgilerden yıkayıp arıtmışlardır. Çünkü bu yol, zâhirî bilgiyi tanımaz.

Bu yolda, aslı o âlemden olan bir bilgi gerek. Zira her ferî, aslında yol gösterir.

1125. Her kanat, denizi aşacak kudrete nereden sahip olacak? Tanrı bilgisi gerek ki insanı Tanrı'ya ulaştırınsın.

Şu halde adama sonunda gönülden silinip arıtılması lâzım olan bilgiyi neye öğretirsin?

Öyleyse bu âlemden ileri gitmeye heves etme, total ol da geri dönerken en öne düş.

Ey nazik adam, ileri giden son gelenlerden ol. Taze ve turfanda meyve, ağaca nazaran daha ileridedir, derecesi daha üstündür.

Gerçi meyve ağaçtan sonra vücuda gelir, fakat hakikatte evvel odur, çünkü ağaçtan maksat odur.

1130. Melekler gibi " Bizim bilgimiz yok de de " Ancak senin bildirdiğin bilgiyi biliriz" sırrı elini tutsun.

Bu mektep de heceleme bilmezsen Ahmed gibi akıl ve irfan nuriyle dolarsın.

Şehirlerde ad san sahibi olmazsan, Tanrı kullarının halini daha iyi bilir ya, kaybolmazsın, merak etme.

Altın definesini bilinmeyen viranelere gizlerler?

Hiç defineyi bilinen yere koyarlar mı? İşte kurtulmanın, halâs olmanın da zahmet ve meşakkatlerde gizlenmesi buna benzer.

1135. Burada hatıra birçok şüpheler, tereddütler gelebilir ama iyi at, kösteklerini kırar, bukağıdan kurtuluverir. Onun sevgisi, şüphe ve tereddütleri yakan bir ateştir. Gündüzün nuru, bütün hayalleri siler süpürür. Ey Tanrı rızasını elde eden, bu suâl, sana o taraftan geldi, cevabını da o taraftan ara. Gönlün köşesiz köşesi yok mu? İşte o bucak, padişaha varan bir yoldur. Gönlün doğudan da olmayan, batıdan da olmayan aydınlığı, tek bir aydan meydana gelir. Ey mâna dağı, sen yoksullar gibi bu tarafa o tarafta neden ses arayıp durursun.

1140. Derde düşünce iki büklüm olup " Yarabbi" diye yalvardığın taraf yok mu, bu sesi de o tarafta ara. Dert ve ölüm zamanı o tarafa yönelir, feryat ve figana düşersin. Dertten kurtulunca neden yabancıya dönüyor, hiç o tarafı aklına bile getirmiyorsun? Mihnet zamanında " Allah" demeye başlar, sıkıntın geçti mi " Nerede ona yol ?" dersin. Bu hal, şundan ileri geliyor: " Tanrı'yı şeksiz, şüphesiz bilen, tanıyan, daima onu anlar, ondan hiç ayrılmaz. Fakat akıl ve şüphe hicaplarında kalan kişiye Tanrı tecellisi, gâh örtülür, gâh yenini, yakasını yırtıp görünür.

1145. Aklı cüzi gâh üstündür, gâh baş aşağı ,Akli Külli ise bütün hâdiselerden kurtulmuştur, emindir. Akılla hüneri sat da hayreti satın al. Oğul, horluğa doğru git, Buhara'ya değil! Biz neye bu derece de söze daldık? Hikâye söyleyelim derken hikâye olduk gitti. Ben yokum zaten ağlayıp, ağlayıp sızlayarak masal oldum gitti... Bu suretle secde edenler arasına katlayım, onlarla beraber yuvarlanayım bari. İş bilen, söz anlayan adama bu söz, hikâye değil. Hâlimi anlatıyorum ben, sevgilinin huzurundayım ben!

1150. Âsi, bunlar önce gelip geçenlere ait aslı yok masallar dedi ya...Kur'an hakkında söylenen bu söz, nifak eseridir. İçinde Tanrı nuru olan Lâmekân âleminde nerede geçmiş, nerede gelecek, nerede hâl, Geçmiş, gelecek, sana göredir. Yoksa hakikatte ikisi de birdir. Fakat sen iki sanırsın. Bir adam, onun babasıdır, bizim oğlumuz, Zeydin altında olan dam, Amr'ın üstündedir. Damın altta, üstte oluşu, o iki adama göredir. Hakikatteyse dam tek bir şeydir, işte o kadar!

1155. Bu söz, onun misli değildir, bir misaldir ancak. Eski harfler, yeni mânayı ifade edemez ki. Ey tulum, burası madem ki ırmak kıyısı değil, ağzını kapat. Bu şeker denizinin ne kıyısı var, ne kenarı!

Firavun'un sihirbazları çağırtmak üzere şehirlere adam göndermesi

Musa, dönüp Firavun kalınca bütün rey ve tedbir sahiplerini danışmak üzere çağırdı. * " Bizim de sihirbazlarımız var. Her bireri sihirde tek, bütün sihirbazla,r onlara uymakta" dediler. Padişahın, Mısır sultanı olan Firavun'un Mısır civarındaki bütün sihirbazları çağırtmasını kararlaştırdılar. Firavun hemen bütün sihirbazların toplanması için etrafa bir hayli adam gönderdi.

1160. Nerede ünlü bir büyücü varsa gelmesi için on haberci yolladı. İki genç vardı ki büyü de pek şöhret bulmuşlardı. Sihirleri, aya bile tesir ederdi. Aydan apaşıkâr süt sağarlar, bir yere gidecekleri vakit küplere binip giderler. Ay ışığını bez şekline sokup ölçer, biçer satarlardı. Müşteri, para verip alır, sonra anlayınca evyahlarsun deyip hayıflanmaya, yüzüne vurmaya başladı.

1165. Onların, buna benzer nice sihirleri vardı ki herkes apaçık görür dururdu. Onlara da " Padişah şimdi sizden bir çare aramakta. İki yoksul adam gelip padişahın köşkü önüne otağ kurdu. Bir sopadan başka bir şeyleri yok. Fakat emirleriyle ejderha oluyor. Padişah da çaresiz kaldı, ordusu da. Bu iki kişinin elinden hepsi feryad ve figana geldi. * Bir çare bulmanız için bu kulunu size gönderdi. Size haber gönderip buyuruyor ki:

1170. Bunları defetmek için bir çare bulun..karşılık olarak size hesapsız hazineler bağışlayacak" diye haber gönderdi. Bu haberi duyunca iki büyücünün de gönüllerine hem korku düştü, hem sevgi. Cinsiyet damarı atmağa başladı, ikisi de hayretlerinden başlarını dizlerine koydular. Sofinin meşk yeri dizidir,Müşkülü halletmek hususunda iki diz, âdeta sihirbazdır.

O iki sihirbazın, babalarının ruhaniyetine sığınmaları ve Musa aleyhisselâm'ın hakikatını babalarının ruhundan sormaları

O iki büyücü, bu haberi alıp hayrete daldıktan sonra annelerine " Anne, babamızın mezarı nerede? Bize göster" dediler.

1175. Anneleri, onlara rehberlik etti, babalarının mezarını gösterdi. Üç gün Tanrı rızası için oruç tuttular. Sonra " Baba, padişah korkmuş, bize emir göndermiş... İki adam, onu sıkıştırmış, ordusunun önünde şerefine, haysiyetine dokunmuş. Onların ne silâhları var, ne askerleri. Bir tek asâları var ama o asâ da kıyametler koparıyormuş. Sen zâhiren toprakta yatıp uyuyorsun ama hakikatte doğrular ülkesine gitmişsin.

1180. Eğer onların yaptıkları sihirse bize haber ver.Canım babacığımız, onlar Tanrı eriyse, yaptıkları iş Tanrı'dansa yine bildir.

De onlara uyalım, secde edelim, kendimizi bir kimyaya atalım (da halis altın olalım).
Ümidi kesilmiş biçareleriz. Bize bir ümit ver Tanrı tapısından sürülmüşleriz, bizi o tapıya yine onun keremi çekti" diye yalvardılar.

Ölmüş büyücünün oğullarına cevap vermesi

Babaları, onlara rüyalarında dedi ki: "Oğullarım, bunu açıkça söylemeye imkan yok. Apaçık ve olduğu gibi söylememe izin yok. Ama bu sır, uzak değil gözümün önünde.

1185. Size bir nişane göstereyim de gizli şey aşikâr olsun.

Gözlerimin nurları, oraya varın da onun uyumakta olduğu yeri anlayın.

O hakikat sahibi uyurken korkmayın asâyı almaya kalkışın.

Eğer çalabilirsiniz o sihirbazın biridir. Sihirbaza karşı çare bulmayı bilirsiniz siz.

Yok eğer çalamazsanız aman ha aman... kendinize gelin, o, Tanrı eridir. Ululuk sahibi ve hidayet verici Tanrı'nın elçisidir.

1190. Yeryüzü doğudan batıya kadar Firavun'la dolsa savaş zamanı Tanrı, yine onu üstün eder; Firavun, baş aşağı gelir.

Babalarının canı yavrucuklarım, bu doğru nişaneyi verdim işte. Buna göre iş yapın, Tanrı doğrusunu daha iyi bilir. Yavrularım, sihirbaz uyuyunca sihirinin, hilesinin hükmü kalmaz.

Çoban uyudu mu kurt emin olur. Çoban uykuya daldı mı dikkati elden gider.

Fakat bir hayvana Tanrı çobanlık ederse kurt, oraya nereden yol bulur, onu kapmayı nasıl umabilir?

1195. Hakk'ın yaptığı sihir, haktır, yerindedir. O yerli yerinde olan şeye sihirbazlık demek hatadır.

Babalarının canı yavrular, bu keskin bir nişanedir. O peygamber, zâhiren ölse bile Tanrı yine onu yüceltir, kadrini yükseltir.

Kadri yüce Kur'an, Musa'nın asâsına, Mustafa sallallâhi aleyhi vesellem'in vefatı, Musa'nın uykusuna, Kur'an'ı, değiştirmek isteyenler de Musa'yı uyur bulup asâyı çalmak isteyen o iki küçük sihirbaza benzer

Tanrı'nın lûtufları, Mustafa'ya vaitlerde bulundu da dedi ki: " Sen ölsem bile bu din, bu iman ölmez.

Senin kitabını, mucizeni ben yüceltirim. Kur'an'dan bir şey eksiltmeye, ona bir şey katmaya yeltenen kişiye ben mâni olurum.

Ben seni iki cihanda da korurum. Sözünü kınayanları terk eder, onları hor hakir bir hale korum.

1200. Hiç kimse Kur'an'ı değiştirmeye kudret bulamaz; ona ne bir şey ilâve edebilirler, ne ondan bir şey eksiltebilirler. Sen benden daha iyi başka bir koruyucu arama!

Senin parlaklığını gün geçtikçe artırır, adını altınlara, gümüşlere bastırırım.

Senin için mimberler, mihraplar kurdururum. Ben, seni öyle seviyorum ki senin kahrın, benim demektir.

Şimdi adını korkudan gizlice söylüyorlar, namaz kılacakları zaman gizleniyorlar.

Melûn kâfirlerin korkusundan dinin mağaralarda gizli kalıyor ya...

1205. Bütün âlemi minarelerle dolduracağım, âsilerin gözlerini kör edeceğim ben.

Kulların şehirler alacak, mevkiler bulacak...

Dinin balıktan aya kadar her tarafı kaplayacak.

Ey Peygamberimiz, sen sihirbaz değilsin, doğrusun... sen de Musa'nın giydiği elbiseyi giymişsin, sen de onun gibi bir peygambersin.

Kur'an'ın, Musa'nın asâsına benzer, küfürleri ejderha gibi sömürüp yutar.

1210. Sen, toprak altında uyursun ama o tertemiz söz asâ gibi her şeye agâhtır.

Kast edenlerin elleri o asâyı ulaşamaz. Uyu ey padişah, uyu... uykun mübarek olsun!

Bedenin uyur ama nurun göklere açar, düşmanlarını kahretmek için okunu kur, yayını ger.

Felsefeci, aleyhine söylenmeye yeltenir ama nurunun oku ağzını oklar, onu susturur."

Hakikaten de öyle oldu, hattâ bu vaitten de üstün şeyler vücuda geldi. O uyudu, fakat bahtı, ikbali uyumadı.

1215. Babalarının canı yavrularım, sihirbaz uyudu mu işinin parlaklığı gider, sihrinin tesiri kalmaz."

Bu sözleri duyup uyandılar, ikisi de kabri öpüp o ulu savaş için Mısır'a hareket ettiler.

Mısır'a varınca Musa'yı, Musa'nın evini aramaya başladılar.

Onların Mısır'a geldikleri gün de Musa, tesadüfen bir hurma ağacının altında uyumaktaydı.

Sordukları adamlar onlara " Varın hurmalıkta arayın" dediler.

1220. Hurmalığa geldikleri zaman bir de baktılar ki hurma fidanlarının dibinde bir uyuyan var, fakat cihanın uyanığı!

Naz ederek baş gözlerini yummuş ama arş da gözlerinin önünde, ferş de!

Gözleri açık, fakat gönlü uykuda nice adamlar var... zaten su ve toprak ehli olanın gözü ne görebilir ki?

Fakat gönlü uyanık olanın baş gözü uyusa bile gönlünde yüzlerce göz açılır.

Gönül ehli değilsen uyanık ol, uyuma. Bir gönül iste, mücadeleye giriş.

1225. Gönlün uyandı mı güzelce uyu. Gayri gözünden ne yedi kat gök kaybolur, ne altı cihet!

Peygamber, " Gözüm uyur ama kalbim nasıl uyur, buna imkan mı var?" dedi.

Bekçi farzet ki uyumuş fakat padişah uyanık ya. Gönül gözleri açık olduğu halde uyuyanlara can feda!
Ey mânevi er, gönül uyanıklığını anlatmaya kalkışsam binlerce Mesnevî'ye sığmaz.
Sihirbazlar, Musa'yı sırt üstü yatmış görünce asâyı çalmaya kalkıştılar.

1230. Hemencecik asâyı çalmak için Musa'nın ardından gidecekler, sopayı kapıvereceklerdi.
Onlar, azıcık yürüyüp bu işe niyetlenir niyetlenmez asâ titremeye başladı.
Öyle bir titremeye başladı ki her ikisi de korkudan yerlerinde katılıp kaldılar.
Sonra asâ ejderha oldu, onlara saldırdı. İkisi de sapsarı kesilip kaçmaya başladılar.
Korkudan her inişte sendeleyip yuvarlanarak yüz üstü düşüyorlar, kalkıp yine kaçmaya çalışıyorlardı.

1235. Katiyetle anladılar ki bu iş Tanrı işi, sihirbazların harcı değil bu!
Korkularından âdeta sıtmaya, hummaya tutulmuş gibi titriyorlardı; ölüm haline gelmişlerdi.
Yaptıkları işten dolayı özür dilemek üzere Musa'ya bir adam gönderdiler.
" Evvelce sana hased ediyor, seni kıskanıyorduk, o yüzden sinadık, yoksa seni sinamak kimin haddine düşmüş?
Sen bir Padişahsın, senin yanında biz mücrimiz, bizi affet ey Tanrı dergâhı haslarının hası! Diye ricada bulundular.

1240. Musa onları affetti, derhal iyileştiledi, sıhhat buldular, Musa'nın önünde yere secde ettiler.
Musa dedi ki: " Ey ulular, sizi affettim. Cehennem teninize haram oldu, canınıza da.
Ey dostlar, ben sizi görmemiş olayım, siz de beni görmemiş gibi davranın.
Kalben âşına, fakat zâhiren yabancı bir halde padişahın huzuruna benimle savaşmaya gelin!"
Bunun üzerine sihirbazlar yeri öpüp gittiler,
çağırıldıkları zamanı ve fırsat vaktini gözetmeye koyuldular.

Sihirbazların şehirlerden toplanıp Firavun'un huzuruna gelmeleri, ihsanlara nail olmaları, ellerini göğüslerine koyup düşmanını kahredeceklerine dair söz vermeleri

1245. Sihirbazlar Firavun'un huzuruna geldiler. Firavun onlara bir çok ihsanlarda bulundu, elbiseler verdi.
Onlara daha bir hayli ihsanlarda bulunacağına dair vaatlerde bulundu, önceden de kullar, atlar, ağır ve değerli şeyler,
yiyecek ve içecek verdi.

Ondan sonra: " Ey devletimle ileri giden kişiler, imtihanında galip gelerseniz,
Size o derecede ihsanlarda bulunacağım ki cömertlik de utanacak" dedi.
Sihirbazlar da cevaben dediler ki: " Padişahın sayesinde galebe edeceğiz, düşmanın bitik bir hale gelecek.

1250. Biz bu fende saflar bozan yiğitleriz. Âlemde kimse bizimle başa çıkamaz."
Musa'nın anılışı, hatırları oraya bağlıyor, bu hikâyeler evvelce olup biten şeylere aittir zannını veriyor.
Halbuki Musa'yı anmamız işi gizlemek için. Yoksa Musa'nın nuru, ey iyi adam, senin bugün elinde.
Musa da sende, Firavun da. Bu iki düşmanı da kendinde ara sen.
Musa, kıyamete kadar vardır. Nuru hep o nurdur, başka nur değil... değişen yalnız kandildir.

1255. Bu kandille fitil başka, fakat nuru başka nur değil, hep o âlemden.
Kandile bakarsan kayboldun gitti. Çünkü ikilik ve sayıya sığış, kandile göredir.
Fakat nura baktın mı ikilikten de , önü, sonu bulunan cisim âleminin sayısından da kurtulursun.
Ey varlık hulâsası, müminle Mecusi ve Yahudi'nin birbirlerine aykırılığı, hep bakış, görüş yüzündendir.

Filin, nasıl bir hayvan olduğu ve şekli hususunda ihtilâf

Hintliler karanlık bir ahıra bir fil getirip halka göstermek istediler.

1260. Hayvanı görmek için o kapkaranlık yere bir hayli adam toplandı.
Fakat ahır o kadar karanlıktı ki gözle görmenin imkânı yoktu. O, göz gözü görmeyecek kadar karanlık yerde file
ellerini sürmeye başladılar.
Birisi eline hortumunu geçirdi, " Fil bir oluğa benzer " dedi.
Başka birinin eline kulağı geçti, " Fil bir yelpazeye benziyor " dedi.
Bir başkasının eline ayağı geçmişti, dedi ki: " Fil bir direğe benzer."

1265. Bir başkası da sırtını ellemişti, " Fil bir taht gibidir é dedi.
Harkes neresini elledi, nasıl sandıysa fili ona göre anlatmaya koyuldu.
Onların sözleri, görüşleri yüzünden birbirine aykırı oldu. Birisi dal dedi, öbürü elif.
Herkesin elinde bir mum olsaydı sözlerindeki aykırılık kalmazdı.
Duygu gözü ancak avuca, ancak köpüğe benzer, avuç bütün fili birden elleyemez ki !

1270. Denizi gören göz başka, köpüğü gören göz başka. Köpüğü bırak da denizin gözüyle bak sen.
Köpükler, gece gündüz denizden meydana gelir, onları deniz harekete getirir. Fakat sen ne şaşılacak şey, köpüğü
görürsün da denizi göremiyorsun!..
Biz, gemilere benziyoruz. Aydın denizin içindeyiz de gözlerimiz görmüyor, birbirimize çarpıp duruyoruz.
Ey ten gemisine binmiş, uykuya dalmış adam, denizi gördün ama asıl denizin denizine bak!
Denizin de bir denizi var, onu sürüp duruyor. Ruhun da bir ruhu var, onu istediği tarafa çeker çevirir ?

1275. Güneş, bütün varlık ekinini suladığı vakit Musa neredeydi, İsa nerde ?
Tanrı bu yaya giriş taktığı zaman Âdem neredeydi, Havva nerede ?

Bu söz de noksandır, bu sözün de bir neticesi yoktur. Noksan olmayan söz o tarafa, hakikat âlemine ait olan sözdür. Fakat sana söylense hemencecik o misale yapışır, o sureti hakikat sanırsın a yiğidim!

1280. Ot gibi ayağın yere bağlı... hakikate erişemez de bir yelle başını sallar durursun. Ayağın yok ki bir yerden bir yere gidebilesin, yahut çalışıp çabalayıp ayağını bu balçıktan kurtararsın. Nasıl kurtarabilir, nasıl bu balçıktan ayağının çekebilirsin? Hayatın bu balçıktan. Hayatını terk etmekse senin için pek müşkül bir şey!

Fakat ey yoksul adam, Hak'tan hayat bulursan topraktan müstağni olur, bu balçığı o vakit terk edersin. Süt emen çocuk dadıdan vazgeçti mi yemek yemeğe başlar, artık onu bırakır gider.

1285. Sen, topraktan biten taneler gibi yerin sütüne bağlanmış, ona bağlanmış, ona alışmışsın. Kalblerin gıdasına alış da bu süttten kesilmeye bak!

Ey hicapsız nurları kabul etmeye istidadı olmayan kişi, hiç olmazsa harflerde gizlenmiş bir nur olan hikmet sözlerini duy, onları ye!

Böyle böyle o hicapsız nuru da kabul etmeye istidat kazanır, gizli nuru da hicapsız olarak görürsün.

Bu suretle yıldız gibi felekte seyreder, hattâ felekten hariç keyfiyetsiz seferlere düşersin!

Yokluktan varlığa geldin ya... kendine gel, geldin ama nasıl geldin Sarhoşça... hiç kendinden haberin yok!

1290. Geldiğin yollar aklında bile kalmadı. Fakat biz yine sana bir remiz söyleyecek, bir şey hatırlatacağız.

Bu aklı terk et de hakikî akla ulaş. Bu kulağı tıkda da hakikî kulak kesil!

Hayır hayır... söyleyeceğim, çünkü henüz hamsin sen. Daha ilkbahardasın, Temmuzu görmedin bile!

Ey ulular, bu cihan bir ağaca benzer; biz de bu âlemdeki yarı ham, yarı olmuş meyveler gibiyiz.

Ham meyveler, daha iyice yapışmıştır, ordan kolay kolay kopmazlar. Çünkü ham meyve köşke, saraya lâyük değildir ki.

1295. Fakat odluda tatlılaştı, dudağı ısırır bir hale geldi mi artık dallara iyi yapışmaz, hemen düşüverir.

O baht ve ikbal yüzünden adamın ağız tatlılaştı mı insana bütün cihan mülkü soğuk gelir.

Bir şeye sınıksı yapışmak, bir şeyde taassup göstermek hamlıktır. Sen ana karnında çocuk halindeyken işin gücün ancak kan içmeden ibarettir.

Söylenecek bir şey daha kaldı ama ben söylemeyeceğim, sana onu Ruhulkudüs bensiz söylesin.

Hayır hayır... Ruhulkudüs değil, sen kendin, kendi kulağına söylersin... orada hakikatte ne ben varım, ne benden başkası, sen de bensin zaten canım efendim!

1300. Bu rüyaya benzer. Uykuya daldın mı kendinden geçer, fakat yine kendinden kendine gelmiş olursun.

Kendini duyar, dinler de senden başka gizli bir adam rüyada sana söz söylüyor sanırsın.

A güzelim yoldaşım, sen alelâde tek bir adam değilsin ki. Sen bir âlemsin, sen bir derin denizsin.

O senin muazzam varlığın yok mu. O belki dokuz yüz kattır. O, dibi, kıyısı bulunmayan bir denizdir, yüzlerce âlem, o denize dalar gark olup gider.

Zaten burası ne uyanıklık yeri, ne uyku yeri. Buradan bahsetme, Tanrı, doğrusunu daha iyi bilir.

1305. Bahsetme de asıl bu âlemden bahse muktedir olanlardan dile gelmez, söze sığmaz bahisler işit!

Bahsetme de o güneşten kitaba yazılmaz, hitaba girmez sözler duy!

Bahsetme de sana bu âlemden ruhun bahsetsin... Nuh'un gemisinde yüzgeçlik bahsini bırak!

Bu bahse girersen Kenan'a benzersin. Bana düşman olan Nuh'un gemisini istemem diye o da yüzmeye girişmişti.

Nuh, ona " Hey, gel, babanın gemisine gir de behey aşşılık oğul, tufana gark olma " demişti.

1310. O, " Hayır, ben yüzme öğrendim. Senin mumundan başka bir mum yaktım " diye cevap verdi.

Nuh, " Kendine gel, buna belâ tufanının dalgası derler. Bugün yüzme bilenin eli, ayağı bir işe yaramaz " dedi.

Fakat Kenan dedi ki: " Yok yok... ben o yüce dağa çıkarım; o dağ beni her türlü belâdan kurtarır."

Nuh, " Aklını başına topla, şimdi dağ, bir saman çöpü mesabesindedir.

Tanrı, kendi dostundan başkasına aman vermez" dediyse de Kenan,

1315. Ben ne vakit senin öğüdünü dinledim ki benim de sana uyanlardan olmama tamah ettin,

Senin sözün bana hiç hoş gelmedi ki... ben, iki âlemde de senden uzağım " dedi.

Nuh, " Yapma yavrum, bugün, naz günü değildir... Tanrı'nın ne eşi var, ne benzeri!

Şimdiye kadar inat etmedin ama bu zaman, nazik bir zaman. Bu kapıda kimin nazı geçer ki?

O, ezelde " Doğmadı da, doğurmaz da" hakikatine mahzardır. Tanrı'nın ne babası var, ne oğlu, ne amcası!

1320. Oğulların nazını nerden çekecek, babların niyazını nerden duyacak?

" Ey ihtiyar, ben doğmadım, bana az nazlan... ey genç, ben baba değilim, öyle pek salınma!

Ben koca değilim, şehvetim de yok... hanım nazı bırak.

Bu hususta kulluktan, ihtiyaçtan, zaruretten başka hiçbir şeyin itibarı yok " demekte,

Dedi ama Kenan: " Baba, yıllardır bu sözleri söylemekte, yine de söylüyorum... cahil misin ne?

1325. Bu sözleri herkese ne kadar söyledin de nice soğuk cevaplar aldın, kötü sözler duydun.

Bu soğuk sözlerin kulağıma bile girmede, şimdi mi girecek? Artık ben bilgi sahibiyim, büyüdüm" diye cevap verdi.

Nuh, " A yavrum, bir kerecik olsun babanın öğüdünü tutsan ne olur? " dedi.

O, böyle güzel güzel nasihatler ediyor, Kenan'da bu çeşit ağır sözlerle karşılık veriyordu.

Ne babası, Kenan'a öğüt vermeden usandı, ne o kötü oğlun kulağına babasının bir sözü girdi!

1330. Onlar, böyle konuşup dururlarken bir çevik dalgadır geldi. Kenan'ın başından aştı, onu boğup götürüverdi. Nuh, " Ey sabırlı padişahım, eşeğin öldü, yükümü sel götürdü.

Bana nice defalar, sana mensup olanlar tufandan kurtulacaklar diye vaitlerde bulundun.

Ben de âfım, senin vaitlerine kandım, ümitlendim... iyi ama neden sel kilimini aldı, götürdü*" dedi.

Tanrı dedi ki: " O senin ehlinde, yakınlarından değil... kendin de görmedin mi? Sen aksın o mavi!

1335. Dişine kurt girdi mi çıkartmaktan başka hiçbir çaresi yoktur.

Çıkarmalı ki vücudun, onun yüzünden elemlere düşmesin... o, senin oğlundu ama sen onu terk et, benim bir şeyim değil de."

Nuh, dedi ki: " Yarabbi, senden başka kimsem yok. Sana teslim olan ayyar sayılmaz.

Sana karşı ne haldeyim, ihlâsım nasıl? Zaten biliyorsun.

Çayırıklar, çimenlikler, nasıl yağmura muhtaçsa, nasıl yağmurdan yeşerir, yetişirse ben de sana öyle muhtacım, onlar gibi senden yetişmekteyim; hattâ ihtiyacım onlardan yirmi kat fazla,

Yoksul, seninle diridir, seninle neşelenir; vasıtasız, hailsiz senden gıdalanır, bende böyleyim işte.

1340. Ey kemâl sahibi Tanrı ne seninleyim, ne senden ayrı. Seninle keyfiyetsiz, sebebsiz, illetsiz bir haldeyim.

Biz balıklarız, hayat denizi sensin. Ey iyi sıfatlı Tanrı, senin lûtfunla diriyyiz.

Sen düşünceye de sığmazsın, sebeble de izah edilemezsin.

Bu tufandan önce de her macerada söz söylediğim sendin, tufandan sonra da söz söyleyeceğim sensin.

Ben, seninle konuşuyorum, ey yepyeni sözler başıslayan ve eski sözlere sahip olan Rabbim, onlarla değil.

1345. Âşık, gece gündüz gâh çadır yerlerinde kalan çerçöpe, gâh harabelere hitabeder;

Zâhiren çadır yerlerinde kalan süprüntülere, çerçöpe yüz tutar, onlara hitabeder ama kimi öğüyor, kimi*

Şükrolsun tufan gönderdin de o süprüntüleri, o yapı bakiyelerini ortadan kaldırdın.

Çünkü onlar kötü ve aşağılık binalardı, kötü ve aşağılık yığınlardı. Bize ne sesleniyorlar, ne sesimize karşılık veriyorlardı!

Ben öyle yapılar isterim ki onlara hitabedince dağ gibi sesime ses versinler,

1350. De adını iki kere duyayım. Ben canıma can olan, ruhuma istirahat veren adına âşığım.

Her peygamber, senin adını iki kere duysun diye dağı sever.

O alçak ve taşlık dağ, farenin, yurdu olmaya lâyıktır, bizim yurdumuz değil!

Ben söyleyeyim de o bana yâr olmasın, sözlerim cevapsız kalsın, sesime ses bile vermesin ha!

Öyle dağı yerle yeksan etmek...insana hemdem olmadığından onu ayaklar altına atıp ezmek daha iyi!

1355. Tanrı: " Ey Nuh, eğer istiyorsan bütün boğulanları yeniden ve tekrar diriltiyim, yeryüzüne getireyim.

Senin hatırını bir Kenan için kırmam ben. Fakat seni ahvalden haberdar ediyorum" dedi.

Nuh, " Hayır hayır... eğer beni de gark etmek istesen yine hükmüne razıyım.

Her an beni gark et. Hoşlanırım bundan, hükmün cana benzer, canla başla razıyım.

Hiç kimseciğe bakmam, bakmam bile o bakış bahanedir, gördüğüm sensin.

1360. Şükür, zamanında da senin yaptığın işe, sana âşığım, sabır zamanında da. Kâfir gibi hiç senin yarattığına âşık olur muyum?

Tanrı hükmüne âşık olan nurlanır, yarattığına âşık olansa kâfir olur " diye cevap verdi

Küfre razı olma küfürdür, hadisiyle kaza ve kaderine razı olmayan benden başka bir Tanrı arasın hadisinin mânalarını birleştirmek

Dün mübahaseyi seven birisi, bana bir sual sordu.

Dedi ki: " Küfre razı olmak küfürdür." Bunu Peygamber söyledi, onun söylediği söz de doğrudur, yerindedir.

Sonra da yine " Müslüman olan kişinin her türlü kazaya razı olması lazımdır" buyurdu.

1365. Kafirlik ve münafıklık da Tanrı'nın kaza ve kaderiyle değil mi? Fakat buna razı olursak(ilk hadise göre) kötülük etmiş olmaz mıyız?

Razı olmazsak o da suç... peki, ikisinin arasında hangi çareye başvuralım."

Ona dedim ki: " Bu küfür, Tanrı'nın takdiriyledir ama Tanrı'nın hükmüyle, Tanrı'nın emir ve rızasıyla değildir. Bu küfür yalnız kaza ve kaderin eserlerindedir.

Hocam, Tanrı'nın kaza ve kaderini, Tanrı'nın bilgisi olarak bil de şüphe ve tereddüdün kalmasın.

Küfrede razıyız, çünkü Tanrı'nın bilgisine muvafıktır, fakat bizim fenalığımızdan, bizim kötülüğümüzden meydana geldiğinden de razı değiliz.

1370. Küfür Tanrı bilgisi olmak bakımından küfür değildir, Hakk'a kâfir deme, burada dur!

Küfür, cahillikten meydana gelir, fakat küfrün takdiri, Tanrı'nın bilgisidir, (Tanrı, kâfirin kâfirliğini ezelde bilir, bildiği gibi de zuhur eder). Rüya ve mülâyimlik mânasına gelen hilm ile, sümük mânasına gelen hilm nasıl bir olur?

Çirkin resim, ressamın çirkinliğini icap ettirmez ya. Çirkinini de yaptığına, yapabildiğine bir delil olur ancak.

Hattâ hem çirkin resmi, hem de güzel resmi yapabildiğinden ressamın, kuvvetli bir ressam olduğuna delildir.

Bu bahsi açar, düzüp koşarsam sual ve cevaplar uzar gider.

1375. Ben de aşk nüktesinin zevkini kaybederim. Tanrı'ya hizmet, başka bir şekle döner, maksat hidayetden dalâlet olur.

Hayretin, mübahase ve düşünceye mâni olduğuna dair misal

Saçı sakalı kır bir adam, iyi bir berberin önüne gider de,
"Yiğidim, saçımdaki sakalımdaki akları ayır, yol. Bir yeni gelin aldım der.
Berber, adamın sakalını dipten tıraş ederek kılları önüne kor da der ki: " Benim bir işim çıktı sen ayırver!"
İşte bunun gibi bu sual, şu da cevabı, artık sen ayırver... din kaygısı, bunlarla uğraşmaya vakit bırakmaz.

1380. Birisi Zeyd'e bir sille vurur. Zeyd de hileye sapıp onu dövmek üzere üstüne saldırınca,
Adam: " Dur, senden bir şey soracağım, cevabını ver, sonra beni döv.
Senin kafana vurunca şırak diye bir sestir çıktı. Şimdi burada dostça senden bir sualim var:
Bu şırak sesi benim elimden mi çıktı, yoksa senin kafandan mı ey uluların öğündüğü ulu zat?" dedi.
Adamcağız dedi ki: " Acıdan kurtulmadım ki bu düşünceye dalayım.

1385. Senin derdin yok, sen düşünce dur." Dert sahibi böyle düşüncelere saplanamaz, kendine gel!

Hikâye

Sahabenin ruhlarında Kuran'a karşı fevkalâde bir iştiyak vardı ama aralarında hafız pek azdı.
Çünkü bir meyve oldu mu kabuğu adamakıllı incelik, çatlar, dökülür.
Ceviz, fıstık ve badem bile olunca kabukları incelik.
İlmin hakikati de kemâle gelince kışrı azalır.
Zira sevgilisi, âşığı yakar, yandırır.

1390. İstenen, sevilen kişinin vasfı, isteyen, seven kişinin vasıflarının zıddıdır. Vahiy ve nur şimşegi, peygamberi yakar.

Kadîm olan Tanrı'nın sıfatları tecelli edince hâdisin sıfatlarını yakar, mahveder.

Sahabe arasında birisi Kur'an'ın dörtte birini ezberledi de duyuldu mu, sahabe, bu bizim ulumuzdur derdi.

Böyle bir büyük mâna ile sureti bir arada cem etmek, hayretlere düşmüş, mest olmuş padişahın başka kimseye mümkün değildir.

Böyle bir sarhoşluk âleminde edep kaidelerine riayet etmenin zaten imkânı yoktur, bu imkân bulunsa bile şaşılacak şeydir doğrusu!

1395. İstiğna âleminde niyaza riayet etmek, yuvarlak bir şeyle uzun bir şeyi, zidd oldukları halde bir arada cem etmeye benzer.

Sopa, esasen körlerin sevgilisidir. Kör, Kur'an sandığına benzer ancak.

Körlerin sözleri, Mushaf harfleriyle, eski hikâyelerle, korkutuşlarla dolu sandıklardır.

Fakat Kur'an'la dolu sandık, boş sandıktan iyidir elbet.

Yüksüz sandık fareler ve yılanlar dolu sandıktan daha iyidir.

1400. Hâsılı insan, vuslata erdi mi vasıta olan kadın, adamın gözüne soğuk görünmeye başlar.

AÇIKLAMALAR (Beyitler 701 - 1400)

B. 740. "Tanrı Kıyamet günü der ki: Bugün doğrulara doğruluklarının fayda verdiği gündür. Onlara öyle bahçeler verilir ki ağaçlar altından ırmaklar akar, orada ebediyen kalırlar. Tanrı, onlardan razı olur, onlar Tanrı'dan. İşte bu, pek büyük bir kurtuluş, pek büyük bir nimettir." (Sure 5, Maide, âyet 119).

B. 741. "Emredildiğin gibi hareket et, doğru ol, seninle beraber inananlar, kötülüklerinden tövbe edenler de doğru olsunlar, azgınlık etmesinler. Şüphesiz yok, Tanrı sizin yaptığınız şeyleri görür" (Sure II, Hûd, âyet 112).

B. 746 dan sonraki hikâye. Baûroğlu Bel'am bir, yahut iki kere sınanırlar... öyle olduğu halde yine de ne tövbe ederler, ne öğüt tutarlar" (Sure 9, âyet 126).

B. 746 dan sonraki hikâye. Baûroğlu Bel'am. C. I, S. 327, B. 3297 ye bakınız.

B. 757. "Rabbimiz dedi ki: Beni çağırın da size icabet edeyim. Beni çağırmanda ululuk gösteren kişileri hor bir surette cehenneme koyacağım" (Sure 40, âyet 60).

B. 767. Şaman C. I, S. 379 a bakınız.

B. 769. Fahreddin-i Razi'ye telmih vardır. C. I, S. 132, B. 1350 ye de bakınız.

- B. 775. Mina, Mekke'de bir ovanın adıdır. Müslümanlar hac âyininde o ovada Şeytan'ı taşlarlar. C. II, S. 181, B. 2231 ve S. 209, B. 2243 e de bakınız.
- B. 770. Levih. C. I, S. 104, B. 1064 e bakınız.
- B. 785. Harun, Musa Peygamber'in kardeşidir ve onunla beraber peygamberlik etmiştir.
- B. 789 dan sonraki başlık "Dilesek onları mutlaka sana gösteririz, onları yüzlerinden tanırırsın. Konuşulurken de yine onları tanır, bilirsin. Tanrı da sizin yaptıklarınızı bilir." (Sure 47, Muhammet, âyet 30).
- B. 790. "Münafıkları görünce vücutlarının iriliği seni şaşırır. Konuşurlarsa sözleri seni çeker, dinlemeye başlarsın. Fakat onlar kuru sopalara benzerler, sanki bir duvara dayanmışlardır. Duydukları sesi kendi aleyhlerine sanırlar onlar düşmandır sakın onlardan..." (Sure 63 Münafikun, âyet 4).
- B. 796 dan sonraki bahis. C. I, S. 52, B. 535 e bakınız.
- B. 834. Sure 25, Furkan, âyet 63.
- B. 841. Müneccim, yıldızları yeryüzüne ve insanlara tesiri bilgisine, astronomiye sahip olan kişidir. Düş yorucu da rüyaları yoran ve onlardan gelecek zamana ait hükümler çıkararak kişidir. Büyücü, büyü yapan, yani bazı otlar, kökler yakarak acayip dualar okuyup yapılmak istenen şeyi elde etmeye çalışan adamdır.
- B. 859. O vakit Moğollarla Mısırlıların arası pek açıktı, Anadolu'da ve Moğolların hâkim oldukları yerlerde bir adamın Mısırlıların münasebeti olduğunu söylemek o adamı soyu ile mahvetmek, demekti. Bu beyitten sonraki hikâyeye de bu tarihî düşmanlığı belirtmektedir.
- B. 901 ve bu beyitten sonraki bahis. Her peygamber, ana karnına düşünce gökte yıldızı doğarmıs. Bu inanış İncil'de de vardır. (Metta, ikinci bap).
- B. 953-954. C. I, S. 53, B. 547 ye bakınız.
- B. 959 dan itibaren başlayan hikâyeye. Firavun, gördüğü rüyadan korkarak saltanatını yıkacak çocuğun doğmaması için İsrailoğullarının yeni doğan çocuklarını öldürtüyordu. Musa'nın anası, oğlunun öldürülmemesi için Musa'yı bir sepete koyarak Nil'e atmış ve çocuk Firavun'un karısı tarafından bulunarak saraya götürülmüştü. Sonra anası bu çocuğa sütnine olmuş ve bu suretle Musa, Firavunun sarayında büyüüp yetişmiştir. Tevrat'tan alınan bu hikâyeye Kur'anda da anlatılır (Sure 28, Kasas, âyet 6-14).
- B. 975 ten sonraki hikâyeye. O vakitler, yılan oynatma âdeti vardı. İhtimal hikâyeye edilen vaka, olmuş bir vakadır. Yılan, boğa yılanı olsa gerek.
- B. 1010. C. I, S. 27, B. 278-279 a bakınız.
- B. 1014. C. II, S. 46, 48, B. 439, 915 e bakınız.
- B. 1015. Süleyman Peygamber'in rüzgâra emrettiği ve rüzgârın, tahtını gündüz bir aylık, gece de bir aylık yola götürdüğü, cinlerin, perilerin de onun hükmüne tâbi oldukları Kur'anda anlatılmaktadır (Sure 34, Sebel, âyet 21-13).
- B. 1016. C. I, S. 105, B. 1077 ye bakınız.
- B. 1017. C. I, S. 83, B. 864 e bakınız.
- B. 1017. C. II, S. 208, B. 2112-2119 a bakınız.
- B. 1018. Bir taşın H. Muhammed'e selâm verdiği ve bir dağın Yahya Peygamber' i düşmanlarından korumak üzere çağırıldığı rivayet edilmiştir.
- B. 1023. Kur'anın 17 inci suresi olan Esra suresinin 44 üncü âyetinde "yedi kat gökle yeryüzü ve göklerle yerde ne varsa hepsi Tanrı'yı tesbih eder ama onların tesbihini siz anlamazsınız, hiçbir şey yoktur ki, onu överek anmasın: Şüphe yok o, halimdir ve günahları ziyadesiyle örtücüdür" denmektedir.
- B. 1027. İtızal ehli: C. II, S. 6, B. 61 e bakınız.
- B. 1050. (Azrail diğer bir okunuşa göre İzrail) ecel meleğidir. Kendisine yardım eden meleklerle canları alır. Bu meleğe Türkçe'de canalıcı derler, Yunusta böyle geçiyor.
- B. 1051. Haccacı Zalim. Emevîler zamanında Hicaz ye Irak ülkelerinin valiliğini etmiştir. Mekke'yi yakıp yıkmıştır, bu arada Kabe de yanmıştır. Pek zalim olan bu adamın 120.000 kişi öldürdüğü ve öldüğü zaman zindanda 50.000 kişinin mahpus bulunduğu söyleniyor. Hicri 95 te (713-714) ölmüştür.
- B. 1071. Birisinin aleyhine çalışmaya "Aleyhine çömlek kaynatma" denir. Halk tabirlerindedir. Büyücüler insan şeklinde mumdan bir şey yapar, su dolu çömlek içinde kaynatırlar, ölümü istenen adam da bu mum eridikçe erir, ölmüş. Yine içme yazılar yazılan, yahut dualar, acayip şekiller yazılmış kâğıtlar atılan çömleklerde su kaynatılır ve bir adamın işlerinin karmakarışık bir hale gelmesi temin edilmiştir.
- B. 1130. Tanrı Âdem'i yaratacağı vakit meleklerle, yeryüzünde kendisine bir halife yaratacağını söylemiş, olanlar yerin

düzenini bozacak ve kan dökecek olan insan cinsinin yaratılmamasını istemişler, Tanrı, siz benim bildiğimi bilmezsiniz demiş ve Adem'i yaratmış, ona her şeyin adını belletmiş, sonra bu adları meleklerle sormuş, onlar "Seni tesbih ederiz, bildirdiğin şeylerden başka şey bilmeyiz, bilen de sensin, hükmeden de sen" diye acizlerini söylemişler (Sure 2, Bakara, âyet 30-32. C. I, S. 121, B. 1234 e de bakınız.)

B. 1131. H. Muhammet, rivayete göre anadan doğduğu gibi kalmış, yani okuma yazma öğrenmek için mektebe gitmemiş ve okuma yazma bilmezmiş. C. I, S. 51, B. 529 a bakınız.

B. 1150. Kur'anın 83 üncü suresi olan Mutaffifin suresinde Kureyş ulularının Kur'an âyetlerine "Geçmişlerin masalları" dedikleri anlatılmaktadır (âyet 13).

B. 1162. Eskiden büyücülerin küplere binerek gidecekleri yere gittiklerine inanılırdı. Bu inanış, masallarımıza kadar girmiştir. Aynı zamanda günlük lisanımıza da geçmiş ve kızan kimseye "Küplere bindi" denegelmiştir.

B. 1173. Sofiler murakabe yaparlarken, sağ dizlerini dikip sol dizlerini yere korlar ve sol ayaklarının, üstüne otururlar, iki ellerini sağ dizlerinin üstüne kavuşturup başlarını ellerine dayarlar. C. II, S. 15, B. 158 e bakınız.

B. 1298-1299. Ruhülkudüs, yani Mukaddes ruh, hıristiyanlarda Tanrı'nın üç şahsiyetinden biridir. Eb, yani baba, Tanrı'nın hayat sıfatına, İbn yani oğul, Tanrı'nın kelâm sıfatına, Ruhülkudüs ise Tanrı'nın kudret sıfatına delâlet eder. Onlara göre Ruhülkudüs, İsa'da teşahhus eden Tanrı kudretidir ve Azizlerde de bu kudret zuhur eder, mucizeleri o kudret gösterir. Kur'an da İsa'nın, Ruhülkudüs'le kuvvetlendiğini söyler (Sure 2, Bakara, âyet 253, sure 5, Maide, âyet 109). Fakat Müslümanlarda Ruhülkudüs, Cebraildir" 16 inci surenin (Nahil) 102 inci âyetinde bu, açıkça belirtilmektedir.

B. 1302. H. Ali'nin "Derdin sendedir. Fakat görmezsin. İlâcın sendedir, fakat bilmezsin. Kendini küçücük bir cisim mi sanırsın? Şu koca âlem sendedir" kitasından alınmadır.

B. 1307-1337. Kur'anın onbirinci suresi olan Hûd suresinde anlatılmaktadır (âyet 40-47).

B. 1361 den sonraki bahis. Bu iki söz hadis olarak rivayet edilmiştir.

B. 1368. Tanrı'nın, her şeyin sonunu bilşi kaderdir. İnsanların iyilik veya kötülük yapacaklarını bilir, fakat bu bilgisi "Mübiri fiil" değildir; yani o adama, yapacağını bildiği iyilik veya kötülüğü zorla yaptırmaz. Herkes yaptığı işi kendi iradesiyle, fakat Tanrı takdiriyle yapar. O işi yaratan Tanrı'dır, iradeyi sarfeden kuldur. Hulâsa cebir, yani zorla yapış bâtil olduğu gibi tefviz, yani Tanrı karışmaksızın yapış da bâtildir.

(1401 - 2100 Beyitler)

Güzelim istediğin şeye ulaştın mı artık bilgi sahibi olmayı istemek kötüdür.

Göklerin damlarına çıktıktan sonra da merdiven aramak mânâsızdır.

Hayra ulaşan kişi, dostluk ve başkasına bir şey öğretmek maksatlarından başka bir maksatla yine hayır yolunu arar, o yoldan bahsederse bu iş, soğuk bir şeydir.

Aydın ayna sâf ve cilâli bir halde iken onu cilâlamaya kalkışmak bilgisizliktir.

1405. Padişah tarafından kabul edilip huzurunda oturduk dan sonra mektup ve elçi araştırmak çirkin bir şeydir.

Bir âşığın, mâşukunun huzurunda aşk mektubu okuması, sevgilinin bu hareketi beğenmemesi, delâlet edilen şey meydana geldikten sonra delil aramak çirkin bir şeydir, bilinen şeye ulaşıldıktan sonra bilgi ile uğraşmak kötü bir şeydir

Sevgili âşıklarından birisini huzuruna çağırır. Âşık aşk mektubunu çıkarıp sevgilisinin huzurunda okumaya başladı.

Mektupta beyitler, övüşler, ihtiyaç ve âciz yoksulluk... birçok lâflar vardı.

Mâşuk dedi ki: " Eğer bu okuma, benim içinse vuslat zamanı ömür zayi etmektir bu!

Ben yanımdayım, sen mektup okuyorsun. Bu âşıklık alâmeti değil ki!"

1410. Âşık dedi ki: " Doğru, sen buradasın ama ben, istediğim zevki, istediğim gibi bulamıyorum ki,

Geçen yıl senden aldığım zevki, şimdi vuslatına erişmiş olduğum halde alamıyorum.

Ben bu kaynaktan arı, duru su içtim, o suyla gözümü de yeniledim, gönlümü de.

Şimdi kaynağı görüyorum ama su yok. Yoksa su yolunu birisi mi kesti" dedi.

Mâşuk dedi ki: " Şu halde ben, senin sevgilin değilim. Ben Bulgar Türküyüm, sen Katu Türkü istiyorsun.

1415. Sen bana değil, bir hale âşıksın. Fakat yiğidim, hal elde kalmaz ki.

Senin tamamıyla istediğin ben değilim. Âlemde istediğin şeyin bir kısımcağızı da ben de var.

Sevgilin değilim, sevgilinin eviyim. Halbuki aşk, peşindir, eldedir; sandıkta değil!

Sevgili, tek olan sevgiliye derler. Gelişin de ondandır, sonuncu gidişin de ona!

Onu buldun mu başkasını beklemezsin gayri. Ortada görünüp duran da odur, gizli olan da o!

1420. O hallere sahip bir hâkimdir, mahkûm değil. Aylar, yıllar, o ay yüzlünün kuludur, kölesidir.

Dilerse söyler, hâle ferman eder... dilerse hükmeder, cisimleri can haline getirir.

Bekleyip duran, oturup hal arayan, hal bekleyen kişi, işin sonuna varmış değildir.

Sona varan kişinin eli, hal kimyasıdır, elini oynattı mı bakır, sarhoş bir hale gelir, altın olur.

Dilerse söyler, hale ferman eder... dilerse, hüküden ve neşter, nerkis ve ağustos gülü kesilir.

1425. Hâle mahkûm olansa hal gelince derecesi artan, halsiz kalınca rütbesi eksilen bir adamdır.

Hulâsa sofi " İbn-al vakit" tir, fakat vakitten de kurtulmuştur, halden de.

Haller, onun azmine onun reyine mahkûmdur. Haller, onun Mesih'in nefesine benzeyen nefesleriyle diridir.

Sense hale âşıkısın, bana değil. Sen, bir hale sahip olmak ümidiyle benim etrafımda dönüp dolaşıyorsun.

Bir an eksilen, bir an artıp kemâl bulan hal, Halil'in mâbudu olamaz, batar gider.

1430. Batıp giden, gâh böyle, gâh şöyle olan güzel değildir, ben batıp gidenleri sevmem.

Bazan hoş, bazan nahoş olan, bir zaman su, bir zaman ateş kesilen,

Ayın burcudur ama ay değil...put gibi güzeldir, ama güzelliğinden haberi bile yok!

Sâf sofi," İbn-al vakit" tir ama vaktin babasıymış gibi vakti adamakıllı avucunun içine almıştır.

Bu çeşit sofi, tamamıyla ululuk sahibi Tanrı'nın nuruna gark olmuştur. Kimsenin oğlu değildir o... vakitlerden de kurtulmuştur, hallerden de!

1435. Doğurmayan nura batmıştır. Doğmayan, doğurmayan zatsa ancak Tanrı'dır.

Diriysen yürü, böyle bir aşk ara... yoksa birbirine aykırı vakitlere kulsun.

Çirkin, güzel nakışlara bakma da kendi aşkına, kendi dileğine bak!

Hor musun, zayıf mı? Buna bakma da ey kadri yüce kişi, himmetine, gayretine bak!

Ne halde olursan ol, boş durma, ey dudakları kurumuş susuz, daima su araştı!

1440. O susuz, o kupkuru dudağın yok mu? O dudak, sudan haber verme de... nihayet kaynağa ulaşacağını bildirmede.

Dudak kuruluşu, suyu haber verir.. Bu eziyet, bu susuzluk, muhakkak suya ulaşacağına delâlet der;

Bu aramak yok mu, kutlu bir iştir. Hak yolundaki bu istek, maniler giderir. Bu istek, dileklerinin anahtarındır. Bu istek, senin ordundur, bayraklarının yardımcısıdır.

Bu istek, horoz gibi " Sabah geliyor" diye nara atarak müjdeler verir.

1445. Âletin yoksa bile iste ara... Tanrı yolunda âlete ihtiyaç yoktur.

Oğul, kimi arayıcı görürsen ona dost ol, önünde baş indir.

De isteklilerin civarında sen de istekli ol... galiplerin sayesinde sen de galebe et!

Karınca Süleymanlık dilerse onun bu dileğini hor görme, himmetine bak!

Elinde mala, sanat ve hünere dair ne varsa önce onu istemez, düşünmez miydin, ona bu sayede nail olmadın mı?

Davut aleyhisselâm zamanında bir adamın gece gündüz " Yarabbi, bana eziyetsiz ve helâl rızık ver " **diye dua etmesi**

1450. Birisi, Davut Peygamber zamanında her akıllı ve ahmak adamın yanında, Daima şöyle dua edip dururdu. " Yarabbi, bana zahmetsiz, eziyetsiz bir rızık bir servet ver. Beni tembel, hor, hakir, ağır ve miskin yaratan sensin. Zayıf ve sırtı yaralı eşeklere, atlarla katırlara yüklenen yük yüklenemez ki. Yarabbi, madem ki beni tembel yarattın, rızıkımı da tembelliğime bakarak ben çalışmadan ver.

1455. Yarabbi, ben tembelim varlık gölgesine yıkılmış, yatmışım. Bu ihsan ve cömertlik gölgesinde uyuyorum. Tembellerle gölgelikte uyuyanlara da elbette başka çeşitte bir rızık vermişindir. Ayağı olan rızık arar, ayağı olmayansa yanıp yakılır, durur. O hüznün sahibinin rızıkını da ayağına götür, bulutu yeryüzüne doğru sür! Yeryüzünün ayağı olmadığından cömertliğın, bulutu ona doğru iki kat sürüp durmakta.

1460. Çocuğun ayağı olmadığı için anası gelir, çocuğun başına nimet ve ihsanlarını yağdırır. Yarabbi, senden zahmetsiz, eziyetsiz ve ummadığım bir rızık istiyorum. Zaten istemek den başka bir şeye çalıştığım nerede ki?" Bir çok zaman gündüzleri geceye, geceleri ta kuşluk çağına kadar bu duayı eder dururdu. Halk, onun sözlerine, ham tamahına, bu çalışıp çabalamasına gülerdi. Derlerdi ki " Bu sersem ne söylüyor, yoksa birisi buna esrar mı yutturdu da aklını aldı.

1465. Rızık, kazançla,zahmet ve meşakkatle elde edilir. Herkes bir sanat, bir iş tutturmuş, rızıkını öyle elde eder. Rızıkları, sebeplerine yapışarak elde edin... evlere kapılarından girin denmiştir. Şimdiki zamanda Tanrı elçisi, padişah ve sultan, hünerlere sahip olan Davut Peygamber'dir. Yine de bu kadar yüceliğe, bu kadar naz ü naime sahip olduğu, dostun inayetleri onu seçmiş olduğu halde çalışıyor. Mucizelerin haddi, hesabı yok, ona ihsan dalgaları, birbiri üstüne gelip duruyor.

1470. Adem Peygamber'den bu zamana kadar öyle güzel sesli kimse gelmedi. Her vaazında iki yüz kişi ölmekte... güzel sesi insanları candan etmekte. Aslanlar, ceylânlar va'zına gelmekte... ne onun bundan haberi var, ne bunun ondan! Sesine dağlar da ses veriyor, kuşlarda. Onun davetine ikisi de mahrem. Onun, bunun gibi ve daha buna benzer yüzlerce mucizeleri var. Yüzünün nuru, cihetlere sığmıyor, bütün cihetleri de kaplamış.

1475. Bunca yücelikle beraber Tanrı, onun bile rızıkını çalışmadan vermiyor. Rızıklan ması çalışmasına bağlı. Bunca yüceliğine rağmen zırh yapmadıkça, zahmet çekmedikçe rızıkı gelmiyor. Halbuki sen böyle bayağı ve perişan bir halde kalmış, evinin bucağına kapanmış, felekzede olmuş gitmişsin. Halbuki bu adam bunca tersliği ile, bunca adiliği ile beraber hemencecik, ticaretsiz eteğini kârla doldurmayı istemekte. Bu çeşit ahmak bir herif ortaya çıkmışta gök yüzüne merdivensiz çıkayım diyor."

1480. Birisi alaya alıp " Haydi yürü, rızıkın ulaştı, müjdecı geldi" demekte, Öbürü gülüp "Sana gelenden bize de hediye ver" diye alay etmekteydi. O ise halkın bu kinamasına, bu alayına hiç aldırmaz etmez duayı niyazı azaltmazdı bile. Böyle, böyle şehirde tanındı, boş ambardan peynir aramakta diye şöret buldu. O yoksul ham tamahlılıkla darb-ı mesel oldu ama yinede bu istekten bu niyazdan ayrılmıyordu.

Bir öküzün, o ısrarla dua eden adamın evine koşup gelmesi, Peygamber aleyhisselâm " Şüphe yok, Tanrı duada ısrar edenleri sever " demiştir. Çünkü o istek ve isteyen kişinin isteğindeki ısrar yok mu... istediği şeyden de daha iyidir, istediğine ulaşmasından da

1485. Nihayet bir gün kuşluk çağında yine ağlayıp inleyerek bu çeşit dua edip dururken, Birdenbire evine doğru bir öküz koştu. Boynuzu ile kapıya vurup kilidi kırdı. Küstahçasına eve girdi. Adam hemen sıçrayıp öküzü boynuzlarından bağladı. Durmadan, aman vermeden hemencecik boğazını kesti. Derisini, yüzdürmek için gövdesini alıp koşu koşu kasaba götürdü.

Mesnevî'yi nazmedenin özü ve Tanrı'dan yardım istemesi

1490. Ey doğacak çocuğun oynaması gibi bu mânaları içimde oynatıp duran Tanrı, mademki bunun tamamlanmasını diliyorsun, Kolaylaştır, yol göster, muvaffakiyet ver. Yahut da bu isteği, bu iştıyakı gider, bizi muahaze etme. Madem ki müflise altın ihtiyacını ilham ediyorsun, ey gani padişah, gizlice ona altın ihsan et. Sen olmadıkça, senin inayetin lütfetmedikçe gece gündüz nazım ve kafiyenin ne değeri olabilir,bu çeşit meydana gelen şiire kim bakar ki? Ey bilgi sahibi padişah, nazım da, cinas da kafiye de korkudan senin emrine kuldur.

1495. Sen, her şeyi, seni tespih eder bir hale koymuşsun, akıl ve temyiz sahibi olanlar da seni tespih eder, akıl ve

temyiz sahibi olmayanlar da.

Her birinin başka çeşit bir tespihi var. Bunun halinden onun haberi bile yok!

İnsan, cansız şeylerin tespih etmesini inkâr eder ama cansız şeyler, ona kullukta üstattır.

Hattâ yetmiş iki milletin her biri öbürlerinin halinden bihaberdir... hepsi de şüphe içinde kalmıştır.

Konuşan, söz söyleyen iki kişi bile birbirinin halinden haberdar olmazsa duvarla kapı, nasıl birbirini anlar, duyar?

1500. Ben, söz söyleyen adamın bile tespihinden gafil olursam gönlüm, sessiz sedasız bir şeyin tespihini nasıl duyar?

Sünni, Cebri'nin tespihinden bihaberdir.Cebri'ye de Sünni'nin tespihini eser etmez.

Sünni'nin hususi bir tespihi vardır. Fakat Cebri'nin de bunun zıddı olan bir tespihi vardır ki, ona sığırır.

Bu, " O, sapıktır, yol azıtmıştır" der durur. Halbuki onun halinden de haberi yoktur, " Kün" emrinden de!

O da, " Bunun hakikatten ne haberi var ki" demektedir. Tanrı takdir etmiş de onları savaşa düşürmüştür.

1505. Bu suretle de her birinin aslını meydana çıkarır,bir cinse mensup olmayandan izhar eder.

Herkes kahrı lûtuftan ayırt eder, anlar... İster bilgi sahibi olsun, ister cahil, ister aşağılık!

Fakat kahr içinde gizli olan lûtfu, yahut lûtufta gizli bulunan kahrı,

Az kişi anlar. Meğer ki gönlünde bir can mehengi olan Tanrı'ya mensup bir er olsun.

Bundan başkaları kahrda gizli olan lûtufta, lûtufta gizli bulunan kahrı anlayamaz, şüpheye düşerler. Onlar, âdeti yuvalarına bir kanatla uçup ulaşmak isteyen kuşlara benzerler!

1510. Bilginin iki kanadı vardır, şüpheninse tek. Zan noksandır, uçmaz.

Tek kanatlı kuş, çabucak baş aşağı düşer. Sonra uçmaya savaşı ama ya iki adımlık bir yer aşabilir, ya birazcık daha fazla.

Şüphe kuşu düşe kalka ümit yuvasına tek kanatla uçmaya savaşı.

Fakat şüpheden kurtuldu da bilgi sahibi oldu mu o tek kanatlı kuş,iki kanatlı kesilir. Kanatlarını açar.

Ondan sonra yüzüstü, eğri büğrü değil, doğru yolda güzelce uçar gider.

1515. Cebrail gibi iki kanatlı şüphesiz, hilesiz, kıyl ü kalsiz uçar.

Bütün âlem, ona " Sen Tanrı yolundasın, dinin doğru" dese,

O onların lâfına güvenmez, o sözlerden gururlanmaz, onun tek canı, onlara çift olmaz.

Yahut herkes " Sen yol azıtmışsın, kendini dağ sanıyorsun ama bir saman çöpüsün sen" dese,

Onların kınamasına aldırış etmez, onların kininden, hasedinden dertlenmez.

1520. Hattâ dağla deniz bile söze gelse de " Sen sapıklıkla eş olmuşsun " dese,

Bir zerre bile hayale düşmez, azıcık olsun kınayanların kınamasından elem duymaz.

Halkın ululaması ve alıcıların rağbeti yüzünden bir adamın hastalanması ve bir muallimin hikâyesi

Bir mektebin talebesi, hocalarından bıkmışlar, çalışıp çabalamadan usanmışlardı.

Ne yapıp yapıp bir iş becermek, bu suretle de muallimi derde düşürmek için birbirleriyle görüşüp danıştılar.

" Hoca hiç hastalanmıyor ki birkaç günceğiz olsun mektebe gelmesin de rahat kalalım;

1525. Bu hapisten, bu darlıktan, bu çalışıp çabalamadan kurtulalım. Mermer kaya gibi yerinde durup duruyor" dediler.

İçlerinden birisi, en zekileriydi. Bir tedbir düşündü. " Hocam, nasılsın, neden böyle benzin sararmış?

Hayır ola, rengin kaçmış senin... bu ya hava çarpmasından, ya sıtmadan derim.

Hoca, elbette bu sözden biraz olsun vehme düşer. Sen de bu çeşit sözlerle bana yardım edersin kardeşim.

Mektebin kapısından içeri girer girmez, " Hayır ola hocam, bu halin ne" dedi.

1530. Vehmi biraz daha artar, akıllı adam bile vehimle delirir gider.

Üçüncü, dördüncü, beşinci olarak gelenler de bizden sonra bu çeşit sözler söyler, acıklanırlar.

Otuz çocuk da hep bu sözü söylerse adamı iyice vehim kaplar, iş olur biter" dedi.

Çocukların hepsinde " Aferin zeki çocuk, bahtın daima yâver olsun, Tanrı sana yardım etsin" dediler.

Birleşip hiç birisinin bu kavilden, bu karardan dönmeyeceklerine ait kuvvetlice ahdettiler.

1535. Sonra o zeki çocuk, içlerinden kimsenin bunu söylememesi için hepsine yemin ettirdi.

O çocuğun bu tedbiri, hepsinin tedbirinden üstün olmuştu, onun akli, bütün çocukların aklından ileri idi.

Güzellerin bazıları, nasıl bazılarından üstün, bir kısmı da öbürlerinden aşağıysa insanların akılları da fazla, yahut eksiktir.

Ahmed, " Erlerin güzelliği, dillerinin altında gizlidir" mealinde bir söz söyledi.

İnsanların akılları, yaratılıştaki farklıdır, fakat Mutezile'ye göre müsavidir, artıklık, eksiklik, bilgi tahsilinden ileri gelir

Akıllardaki aykırılık, yaratılıştadır. Bu hususta Sünni'lerin sözünü dilemek, onların hükmünü kabul etmek gerek.

1540. Bu hüküm itizal ehlinin sözlerine aykırıdır. Onlar, " Akıllar yaratılıştaki aynı derecededir,

Tecrübe ve öğreniş, akli çoğaltır, azaltır, bu suretle bir adam, öbüründen daha bilgili olur" derler.

Bu söz bâtıldır. O zeki çocuk, herhangi ir meslekte tecrübe sahibi değildi ya.

Fakat o küçük çocuk, öyle bir tedbirde bulundu ki yüzlerce tecrübe sahibi ihtiyar, o tedbirinin kokusunu bile alamadı.

Zaten yaratılıştaki üstünlük, çalışıp çabalama, düşünüp taşınma ile elde edilen üstünlükten elbette iyidir.

1545. Sen söyle, Tanrı vergisi mi daha iyi, yoksa total eşeğin rahvan atı taklidi mi?

Çocukların hocayı vehme düşürmeleri

Ertesi gün oldu. Çocuklar, bu düşünceyle mektebe geldiler. Hepsi de dışarıda bu fikri ortaya atan zeki çocuğu bekliyorlardı. Çünkü bu tedbirin kaynağı oydu. Baş, daima ayağın reisidir... Ayağı çekip götüren baştır. A mukallit, gök nurunun bir kaynağı olan kişiden üstün olmayı isteme.

1550. Çocuk geldi, hocaya, selam verip "Hocam, hayır ola, benzin sararmış" dedi. Hoca "Hasta filan değilim, saçmalama... geç yerine otur" dedi. Dedi ama hatırına da bir vehim tozudur kondu, az bile olsa gönlüne bir endişedir düştü. Derken öbür çocuk içeri girdi. O da öyle söyleyince o vehim arttı. Böyle böyle vehmi arttıkça arttı. Haline şaşı kaldı, hasta olduğuna hükmetti.

Firavun'un da bu çeşit halkın ululamasından hasta düşmesi

1555. Kadın, erkek, çoluk, çocuk... halkın secde etmesi de Firavun'un gönlüne tesir etti, hastalandı. Herkes ona Allah'sın, padişahsın dedikçe vehimlendi, bu vehimle öyle bir dereceye geldi ki, Tanrılık, dâvasında yiğitleşti, ejderha kesildi, doymak nedir bilmez oldu! Akli cüz'inin âfeti vehimdir, zandır. Çünkü onun vatani karanlıklar diyarındadır. Yerde yarım arşın enlikte bir yol olsa insan, hiç vehimlenmeden rahatça yürür.

1560. Fakat yüksek bir duvarın üstünde gitsen yolun genişliği iki arşın olsa yine eğri büğrü gidersin. Hattâ gönlüne düşen vehim yüzünden belki de düşersin. Vehimden gelen korkuya iyice dikkat et de vehimin kötülüğünü anla.

Hocanın vehimle hastalanması

Hoca vehimden korkudan hastalandı. Yerinden sıçrayıp kalktı, kilimini başına örttü. "Zaten sevgisi az, ben bu halde, olduğum halde halimi sormadı bile. Rengimin solukluğunu, benzimin uçukluğunu haber bile vermedi. Bana kastediyor, benden kurtulmaya yol arıyor.

1565. Kendi güzelliğinden kendi cilvesinden kendisi sarhoş olmuş. Benimse haberim bile yok... Halbuki leğenim, damdan düşmüş, rüsvay olmuş gitmişim" diye karısına kızgın bir halde, Evine gelip kapıyı şiddetle açtı. Çocuklarda hocanın ardından geliyordu. Karısı, "Hayır ola, erken geldin. Allah esirgesin, başına kötü bir şey gelmesin de" dedi. Hoca dedi ki. "Kör müsün sen? Bir benzime, bir halime baksana. Yabancıların bile derdimle dertleniyor, feryada geliyor. Sen evimin içinde olduğun halde bana düşmanlığından, bana karşı münafıklıkta bulunduğundan yanıp yakıldığımı, görmüyorsun bile"

1570. Kadın, "A hocam, senin bir şeyin yok. Bu endişen mânasız ve saçma bir vehimden ibaret" dediyse de, "A kahpe inat mı ediyorsun? Halimde ki kırgınlığı, tir tir titrediğimi görmüyor musun? Körsen benim ne cürmüm var? Ben kendi derdime düştüm, bu gussadan perişan bir haldeyim zaten" dedi. Kadın "Hocam, ayna getireyim de bak... Benim bir suçum var mı, yalan söylüyor muyum, anla" dediyse de hoca, "Git, aynan da batsın, sen de bat. Zaten daima bana buğzetmede, daima bana kin gütmede, benimle inat edip durmadasın sen.

1575. Yatağı yay, yorganı getir... ben yatayım hele... başım ağırlaştı" dedi. Kadın biraz duraklayınca "Hadi behey düşman senin lâıyığın bu laf, durmasana" diye bağırmaya başladı.

Hocanın, vehminden yatağa, yorgana düşmesi ve hastayım diye vehimlenerek inlemeye başlaması

Kocakarı, yatak yorgan getirip döşedi. "İçî vehim ateşiyle dolu, imkan yok. Bir şey söylesem beni itham edecek. Fakat söylemesem de bu hastalık sahiden hastalık haline gelecek. Kötüye yorma, vehimlenme, insanı hiçbir hastalığı yokken hasta eder.

1580. Kabul edilmesi farz olan Peygamber hadisidir bu: Hasta değilken kendinizi hasta gösterirseniz sahiden hastalanırsınız.

Hasta değilim desem, bu karı yalnız kalmayı istiyor, yapacağı bir iş var. Beni evden atacak, sonra da ne kötülükte bulunacaksa bulunacak diyebilir" dedi. Hoca, yorganını çekip uzandı, ahlayıp puflamaya, inim inim inlemeye başladı.

1585. "Bunca işler işledik, bunca düzenler düzdük; yine de zindandayız. Kurduğumuz yapı, kötü yapıymış, biz de kötü kurucular!" diyorlardı.

Çocukların, bizim Kur'an okumamızdan hocanın baş ağrısı artıyor diye onu ikinci defa olarak vehme düşürmeleri

O zeki çocuk, "Arkadaşlar, dersinizi başıra başıra okuyun" dedi. Hepsi birden başıra başıra okumaya başlayınca dedi ki: "Çocuklar, bizim bağırmamız hocaya fena gelir.

Bu gürültü hocanın baş ağrısını fazlaştırır. Bu dert, bir kuruşa değer mi? Hoca, doğru söylüyor, başımın ağrısı fazlaştı. Hadi gidin!" dedi.

Çocukların bu hileyle mektepten kurtulmaları

1590. Çocuklar, yeri öpüp " Kerem sahibi, hastalık, senden uzak olsun" dediler. Mektepten fırlayıp tanelere uçan kuşlar gibi evlerine koşuştular. Anneleri kızarak "Bu gün mektep var. Sizse oyuna dalmışsınız" dedi. Özür getirip dediler ki: " Dur hele anne, suç bizim değil, bizim kabahatimiz yok. Nasılsa hocamız hastalandı, perişan bir hale geldi"

1595. Anneleri dedi ki. "Hile , düzen. Siz bir ayran için yüz yalan söylersiniz. Hele sabah olsun, hocanıza gideyim de bu hilenin aslını öğreneyim" Çocuklar, " Peki, git de doğru mu söylüyoruz, yalan mı, anla" dediler.

Çocukların annelerinin hocayı dolaşmaya gitmeleri

Sabah olunca anneleri, hocayı dolaşmaya gittiler. Bir de baktılar ki hoca, ağır bir hastalığa tutulmuş, yatmakta. Fazla örtündüğü, başını bağladığı, yüzünü kapattığı için kan-tere batmış.

1600. Hafif hafif ah etmekte. Hepsi Lâ havle demeye başladılar. " Hayrola hocam, bu baş ağrısı ne? Allah sağlık versin, vallahi hiç haberimiz yok" dediler. Hoca" Benim de haberim yoktu. Bu kahpe oğulları haber verdiler işte, Ben çalışıp çabalyor, kıyl ü kaalle meşgul bulunuyordum, haberim bile yoktu. Meğerse içimde dehşetli bir hastalık varmış" dedi. İnsan, bir işe ciddiyetle koyuldu mu hastalığını göremez, körleşir.

1605. Mısır kadınları da Yusuf'un güzelliğine daldılar, haberleri bile olmadı da, Ellerini, bileklerini paramparça ettiler. Hayrete düşen ruh, ne önü görür, ne ardı! Nice babayığit erler vardır ki savaşta elleri, ayakları kesilir de, Yine savaştan el çekmez, kendini sağlam sanırlar. Fakat sonradan görür ki el kesilmiş, bir hayli de kan akmış da haberi bile yok!

Ten, ruhun elbisesine benzer, bu el de ruhun elinin yenidir, bu ayak da ruhun ayağına giydiği mesttir

1610. Bil ki bu ten, elbiseye benzer. Yürü, bu elbiseyi giyeni ara, elbiseye sürünüp durma. Ruha Tanrı'yı tevhit etmek hoş gelir. Görünmeyen bir başka el, ayak var. Rüyada el, ayak görür, bir şey alır, bir yere gider, birisiyle görüşür, konuşursun ya... onu hakikat bil saçma zannetme. Sen, bedensiz bir bedene sahipsin, gayri canının cisminden çıkacağından korkma.

Dağda halvet eden dervişin hikâyesi

''* Halktan çekilmenin ve yalnızlığın tatlılığı, Tanrı da, Ben, beni ananla bir yerde oturur, benimle ünsiyet bulanın enisi olurum demiştir. Bu söz de bu hikâyeye girer. Herkesle beraber bile olsa bensiz olduktan sonra hiç kimseyle beraber değilsin demektir. Herkesten çekilmiş olsan bile yine benimle olduktan sonra herkesle beraberisin

Dağlarda oturan bir derviş vardı. Yalnızlık, onun arkadaşı ve nedimiydi.

1615. Tanrı şarabını içmiş olduğundan erkeklerin sözlerinden de usanmıştı, kadınların sözlerinden de. Bize bir yerde oturup yerleşmek nasıl kolay geliyorsa bazı kimselere de bir yerden bir yere gezip durmak öyle kolay gelir. Sen, nasıl ululuğa âşıkсан bir sanatkar da mesela demirciliğe âşıktır. Herkesi bir iş için yetiştirmişler, gönlüne o işin meylini vermişlerdir. Gönülde bir meyil olmadıkça el, ayak nasıl hareket eder. Su, rüzgar olmadıkça çerçöp nasıl akar, savulur?

1620. Kendinde göğe doğru çıkmaya bir meyil gördün mü hüma kuşu gibi devlet kanadını hemen aç! Fakat kendinde yeryüzüne bir meyil gördün mü feryat et , ağlayıp inlemeyi hiç bırakma. Akıllılar önceden feryat ederler, bilgisizlerse işin sonunda başlarına vururlar! Sen, işin önünde sonunu sor da kıyamet günü pişman olma.

Kuyumcunun, işin sonunu görerek kendisinden ödünç bir terazi isteyene ona göre söz söylemesi

Birisi, kuyumcunun birine giderek " Altın tartacağım, bana terazini versene" dedi.

1625. Kuyumcu dedi ki. " Babacığım, hadi git, bende kalbur yok!" Adam: "Alay etme benimle. Ver şu teraziyi" dedi. Kuyumcu dedi ki. " Dükkânımda süpürge yok" Adam: " Kâfi yahu, bırak alayı" Ben senden terazi istiyorum. Sağırılıktan gelme; şu tarafa, bu tarafa, bu tarafa gidip durma, ver teraziyi" dedi. Kuyumcu dedi ki. " Sağır değilim, sözünü duydum, söylediğim sözleri de mânasız sanma. Sözünü duydum ama sen kuvveti, kudreti kalmamış bir ihtiyarsın, hiç şüphem yok, zayıflıktan elin titreyecek.

1630. Tartacağın altın da külçe değil, tozu var, kırık dökük bir şey. Elin titreyecek, yere döküceksin, Sonra bana bir süpürge ver de toza, toprağa dökülen altınımı süpüreyim diyeceksin.

Altını süpürüp bir yere toplayınca da güzelim, kalbur isterim diye tutturacaksın.

Ben, işin sonunu önceden gördüm, iyisi mi hadi sen başka bir yere git!"

*Artık o dağlıklarda yurt tutup, orada yiyecek, içecek tek ve ulu şeyhin hikâyesini tamamla.

Dağlardaki ağaçlardan meyve düşürmeyeyim, ağacı silkmeyeyim, hiç kimseden açıkça, yahut gizli kapalı bir şey istemeyeyim, şu ağacı silk demeyeyim, yalnız ağaçtan kendiliğinden düşen meyveleri yiyeyim diye nezretmiş olan ve dağlarda halvet etmiş bulunan zâhidin hikâyesinin son kısmı

O dağlarda ağaçlar, meyveler, sayısız elmalar, armutlar, narlar vardı.

*O derviş, meyvelerle gıdalanır, başka hiçbir şey yemezdi.

1635. Tanrı'ya " Yarabbi seninle ahdim olsun. Bu ağaçlardan meyve toplamayayım.

Rüzgârla yere düşen meyvelerden başka hiçbir meyve yemeyeyim, elimi hiçbir dala uzatmayayım." dedi.

Bir müddet nezrine vefa etti. Fakat nihayet kaza ve kaderin imtihanları çıkageldi.

Bu yüzden, sözlerinizde daima inşallah deyin, ahitlerinizde de Tanrı dilerse sözünü söyleyin.

Çünkü ben, gönüle her zaman başka bir meyil verir, her an gönüle başka bir dağ vururum.

1640. Biz her sabah yeni bir işte, yeni bir güçteyiz. Her şey, bizim dileğimize göre meydana gelir denmiştir.

Hadiste " Gönül, ovada rüzgârlara tabi bir tüy benzer.

Rüzgâr, tüyü her tarafa uçurur, gâh sola, gâh sağa götürür durur." denmektedir.

Başka bir hadiste de denmiştir ki: " Bu gönlü ateş üstündeki kazanda kaynayan bir su bil!"

Gönlün her an başka bir dileği vardır. Fakat bu dilek kendisinden değildir, başka bir yerdendir.

1645. Şu halde gönlün reyine, gönlün dileğine neden emin olur da ahdeder, sonunda da pişman olur, nedamete düşersin?

Fakat bu yine de Tanrı'nın hükmündendir. Tanrı'nın takdiridir. Kuyuyu görürsün de çekinmeye kudretin olmaz.

Uçan kuşun tuzağı görmeyip hapse düşmesine taaccüb edilmez ki.

Şaşılacak şey şudur: Hem tuzağı görür, hem mihni görür de yine sonunda ister istemez o tuzağa düşer!

Gözü açık kulağı açık, tuzak önde... yine de kendi kanadıyla tuzağa doğru uçar!

Kaza ve kader tuzağının eseri görünen, kendisi görünmeyen bir şeye benzemesi

1650. Bir kişizade görürsün... çula, çuvala bürünmüş, baş açık, belâlara uğramış.

Bir kahpenin sevdasıyla yanıp tutuşuyor. Elbiselerini, malını, mülkünü sarmış.

Elindeki, avucundaki gitmiş, adı kötüye çıkmış hor hakir bir hale gelmiş, düşmanlarının isteği gibi tepesi üstüne yuvarlanıp gidiyor!

Adamcağız bir zâhit gördü mü " Ey ulu, Allah için bana bir himmet et.

Bu aşâğılık ve kötü sevdaya düştüm, elimdeki maldan, altından, nimetten oldum.

1655. Bir himmet et, belki bu dertten kurtulur, bu kara balçıktan sıçrar, çıkarmı der".

Halktan da dua etmelerini istemektedir. İleri gelenlerden de.. " Aman, beni kurtarın, kurtarın, kurtarın!" demektedir.

Eli de açık, ayağı da. Ne onu bağlamışlar, ne başında bir adam var, ne ayağın da bukağı!

A adam, hangi bağdan kurtulmak istiyor, hangi hapisten kaçmak diliyorsun?

Hangi bağdan olacak? Tertemiz ruhtan başka kimsenin göremediği takdir bağından gizli olan kaza bağından!

1660. Ortada değil görünmüyor, gizli ama zindandan da beter, demir zincirlerden de!

Çünkü demir zincirleri demirci kırabilir, bir adam zindanın temelini kazıp duvarını yıkabilir.

Fakat şaşılacak şey şu ki gizli olan kuvvetli bağı kırmaktan demirciler bile âcizdir.

O bağı Ahmed görebilir de, " Boynunda da hurma lifinden bir ip var" der.

Ahmed, Ebuleheb'in karısının sırtındaki odun yükünü gördü de ona " Odun hamalı" dedi.

1665. İpi de ondan başka kimse görmedi, odunu da. Ona her görünmeyen şey, görünür.

Başkaları umumiyetle tevil ederler; bu akılsızlıktan böyle söylüyor derler. Sanki onların akılları başlarındaymış!

Tevil ederler ama hakikatte onun sırtı, o odun yükünün altında iki büklüm olmuştur, gözünün önünde feryat edip durmakta.

Bana bir dua edin., bir himmet edin de kurtulayım, şu gizli bağdan sıyrılalım demektir.

Bu nişaneleri apaçık gören, nasıl olur da şakiyi saitten ayırt edemez.

1670. Bilir, tanır ama Tanrı sırrını açmak helâl olmadığından ululuk sahibi Tanrı'nın emriyle örter, gizler.

Bu sözün sonu yoktur, gelelim hikâyeye: O yoksul, aklıktan zayıf, perişan bir hale geldi, harekete bile mecali kalmadı.

Ağaçtan armut koparmamayı nezreden yoksulun âciz kalıp koparması ve derhal Tanrı azabının gelip çatması

Derviş tam beş gün armut ağacını silmedi, fakat açlık ateşi de sabrını tüketmekteydi.

Bir daldaki birkaç armut gördü, fakat yine sabredip kendisini çekti.

Bu sırada bir rüzgâr geldi, dalı eğdi. Dervişin nefsi, onları yemeye yeltendi, galebe de etti.

1675. Açlık, zayıflık, bir yandan da takdir, zâhidi nezrine vefadan alıkoymdu.

Ahdini bir yana bıraktı, daldaki armudu kopardı, yedi.

Fakat hemencecik Tanrı azabı erişti, gözünü açtı, kulağını çekti.

Şeyhi de hırsızlarla beraber görerek hırsız sanıp elini kesmeleri

Yirmi tane, yahut daha fazla hırsız, oraya gelip konmuştu. Çaldıkları şeyleri aralarında pay ediyorlardı. Birisi şahneye haber vermişti. Derhal şahnenin adamları oraya gelip hepsini yakaladılar.

*Şahne hiddete gelip cellâda " Bunların ellerini, ayaklarını kes" dedi.

1680. Cellât, oracıkta hepsinin sol ayaklarıyla sağ ellerini kesmeye başladı. Bir gürültüdür koptu. O arada zâhidin eli de yanlışlıkla kesildi. Cellât, ayağını kesmek üzereyken, Rütbesi pek büyük bir atlı gelip yetişti, cellâda " Behey köpek kendine gel. Bu, filan Şeyhtir, Tanrı abdalıdır. Neden onun elini kestini ?" diye bağırdı. Cellât, elbisesini yırtıp giderek yana yakıla şahneye hali anlattı.

1685. Şahneye yalınayak geldi, Tanrı şahit ki bilmedim diye özürler dilemeğe, Ey kerem sahibi, ey cennetliklerin ulusu, bu kötü işi affet, hakkını helâl eyle. Beni başışla demeye başladı. Şeyh dedi ki: "Ben, bunun sebebini biliyor, suçumu anlıyorum. Ben onun yemininin hürmetini terk ettim, onun adaleti de benim(yeminimi) sağ elimi kestirdi! Ben kötü olduğumu bildiğim halde ahdimden döndüm. Bunun kötülüğü elime geldi.

1690. Ey vali, sevgilinin hükmüne elimiz de feda olsun, ayağımız da, beynimiz de, derimiz de! Bu, bana kısmetmiş! Sana helâl ettim. Sen bilmeyerek yaptın, bir suçun yok ki. Halimi bilenin, fermanı yürür. Tanrı emrine itiraz etmek nerede?" Nice kuş vardır ki uçup tane arar... boğazı, boğazının kesilmesine sebep olur. Nice kuş vardır ki açlık ve midesi yüzünden dam kenarında, kafes içinde mahpustur.

1695. Nice balık vardır ki su içinde her şeyden eminken boğazının hırsı yüzünden oltaya tutulmuştur. Nice namuslu, örtülü kadın vardır ki fericiyle boğazının şomluğundan rüsvay olmuştur. Nice bilgili ve iyi huylu kadı vardır ki boğazının yüzünden rüşvet almış, utanıp yüzü sararmıştır. Hattâ Harut'la Marut bile o şarabı tatmışlardır da o şarap, onların göğre çıkmalarına mâni olmuştur. Bayezid, bu yüzden çekindi, işte. Kendisinde namaz kılma hususunda bir tembellik gördü.

1700. O çok akıllı şeyh, sebebini düşündü, fazla su içmesinde buldu. " Tam bir yıl su içmeyeceğim" dedi. Dediğini de yaptı, Tanrı sabır ve tahammülünü verdi. Onun bu pek ehemmiyetsiz mücahedesi, din içindi, bu yüzden de sultan oldu, ârifler kutbu oldu. Şeyhin de eli boğazı yüzünden kesildi ve o zâhit adamın şikâyet kapısı bağlandı. Adı halk arasında " Şeyh-i Akta'- eli kesik şeyh-" kaldı, halk onu bu adla tanıdı.

Şeyh-i Akta'ın kerameti ve iki elle zembil örmesi

1705. Onu birisi ottan,çöpten yapılmış bir gölgelikte ziyaret etti. İki elle zembil örmekte olduğunu gördü. Şeyh ona " Ey canının düşmanı, neden böyle küstahlık edip yanıma geldin? Neden izinsiz içeri girdin?" dedi. Adam, " Sevgimden fazla iştiağımdan" deyince, Şeyh gülümsedi de dedi ki: " Öyleyse gel... fakat ey ulu kişi, bunu gizle. Ben ölmeden ne bir dosta, ne bir sevgiliye ne de bir aşağılık kişiye, hiç ama hiç kimseye söyleme!

1710. Bundan sonra bir bölük halk onu iki elle zembili örerken penceresinden gördüler. Şeyh, " Yarabbi, hikmetini sen bilirsin. Ben gizliyorum, sen aşikâr ediyorsun" dedi. Ona şöyle ilham geldi. " Birkaç kişi, senin elinin kesik olması kınadılar, sana münkir oldular. O herhalde yolda yalancıydı ki Tanrı, onu bu, taife arasında rüsvay etti dediler. Ben onların kâfir olmasını, bu azgınlıkla, bu sapıklıkla, bu kötü şüpheyle geçip gitmelerini istemem.

1715. Ben de şu kerameti aşikâr ettim, iş işlediğin vakit sana iki el ihsan ettiğimi gösterdim. Ki o biçareler, hakkında kötü bir şüpheye düşüp de huzurundan merdud olmasınlar. Ben sana bu kerametler olmaksızın da daha önce bizzat teselliler verdim. Bu kerametleri ise ancak onlar için verdim,bu mumu ancak onlar için yaktım. Sen, ölümden, bedeninin cüzlerinin ayrılacağından korkmaktan geçtin.

1720. Sende, başının, ayağının gideceğine dair korku kalmadı. Vehmi bırakmak, senin için ulu bir siper oldu."

Firavun sihirbazlarının elleriyle ayaklarının kesilmesine aldırış etmemelerindeki sebep

Firavun, sihirbazları yeryüzünde öldürmekle tehdit etmedi mi?

Sizin ellerinizi, ayaklarınızı çaprazına kestirir sizi asarım, affetmem demedi mi?

O, sihirbazların vehme düşeceklerini, korkacaklarının, vesveseye uğrayacaklarını sanıyordu.

Titremeye başlayacaklarını, ürküp korkacaklarını, bu tehditlerden vehmedeceklerini umuyordu.

1725. Bilmiyordu ki onlar, bu işlerden kurtulmuşlar, gönül nurunun görüldüğü pencerenin önüne oturmuşlar... Gölgelelerinin, kendilerinden meydana geldiğini bilmişler, çevik bir hale gelmişlerdir. Bu gül bahçesinde felek havanı, onları yüzlerce defa dövüp ezse bile, Bu terkibin aslını görmüş olduklarından artık vehmin ferilerinden pek korkmazlar.

Bu âlem, bir rüyadır, zanna kapılma sen. Rüyada bir el kesilse bile zararı yok.

1730. Rüyada başın kesilse de hakikatte yine başın yerindedir, ömrün de uzun olur.
Rüyada kendini ikiye biçilmiş görse bile kalktın mı vücudun da sağlamdır, bir hastalığında yoktur.
Hâsılı rüyada vücudunu noksan görmekten ne çıkar? Yüzlerce parçaya ayrılсан bile ne korkacaksın ki?
Suretle kaim olan bu cihan hakkında da Peygamber, uyuyanın gördüğü bir rüya dedi.
Sen, bu sözü taklit yoluyla kabul ettin, fakat salıklar bunu rivayet edilmeden de gözleriyle gördüler.

1735. Sen gündüzün de uykudasın. Bu uyku değil deme. Gölge feridir, asıl ise ancak ay ışığından ibarettir.
Ey yiğit, bil ki uykun da uyanıklığın da uyuyan adamın rüya içinde rüya görmesine benzer.
Bu adam, kendisini uyuyorum sanır ama bilmez ki ikinci uykudadır, iki kat uyku içindedir.
Testici, bir testiye kırsa dilediği zaman yine yapar da.
Kör, her adımda kuyuya, çukura düşmekten korkarda binlerce korkuyla yol yürür.

1740. Fakat gören kişi yolun enini, boyunu görür, çukuru, kuyuyu bilir.
Her adımda ayakları, dizleri titremez. Her dertten yüzünü ekşitir mi ki?
Sihirbazlar, " Ey firavun, halk, biz, her sestem, her gulyabaniden ürküp duracak adam değiliz.
Bizim hırkamızı yırt, onu diken var.. olmasa bile çıplak olmamız daha iyi.
Bu güzeli çıplak olarak koçmamız daha hoş. A bir işe yaramaz, bir şey beceremez düşman!

1745. Tenden mizaçtan soyunmaktan daha hoş bir şey yoktur, a ilhama mazhar olmayan sersem Firavun!" dediler.

Devenin önünde giden katırın " Ben yol yürürken ikide bir yüzüstü kapanıyorum, sense pek nadir düşüyorsun " diye şikâyet etmesi

Katırın biri deveye " Arkadaş, yokuş olsun, iniş olsun en dar yolda bile,
Sen güzelce gidiyor, hiç kapaklanmıyorsun. Bense durmadan tepesi üstü düşüp duruyorum.
Yol ister kuru olsun, ister balçık... daima yüzüstü kapaklanıyorum.
Bunun sebebi ne? Bana bir söyle de ne yapmalı, nasıl etmeli anlayayım" dedi.

1750. Deve dedi ki: " Benim gözüm senin gözünden daha kuvvetlidir, daha iyi görür.
*Sonra ben, yukardan bakmaktayım, bu sebeple hiç yüzüstü düşmem.
Yüce bir dağın başına çıktım mı en son çukuru bile görürüm.
Tanrı, bütün inişleri çıkışları özümde gösterir.
Her adımlımı nereye atacaksam görür de öyle atarım. Bu yüzden de sürçmekten, düşmekten kurtulurum.
Sense iki üç adım ötesini görmezsin. Taneyi görürsün de tuzağı görmezsin.

1755. Konak, iniş ve yürüyüş yerlerinde hiç körle gözlü bir olur mu?
Tanrı, ana karnında ki çocuğa can verdi mi mizacına vücudunu kuvvetlendirecek cüzüleri çekmek kabiliyetini verir.
Yediği şeylerle bu cüzüleri çeker, bu suretle de cisminin nescini dokur durur.
Tanrı, insana kırk yaşına kadar bu cüzüleri çekme kabiliyetini, bu hırsı verir, o da kendisini yetiştirir büyür, gelişir, kuvvetlenir.
Ruha, cüzüleri çekmeyi öğreten o tek padişah, nasıl olur da cesedin cüzüleri bir araya getirmeyi bilmez?

1760. Bu ruh zerelerini bir araya toplayan, sana hayat kabiliyetini veren güneş, gıda vasıtasıyla olmaksızın da varlığının zerelerini toplayıp bir araya getirmeyi bilir.
Uykudan uyanınca senden gitmiş olan akıl ve duyguyu yine sana iade eder.
Buna bak da ölünce de bil ki onlar kaybolmaz, Tanrı geri gel diye ferman etti mi gelirler.

Uzeyr Aleyhisselâm'ın merkebinin cüc'ülerinin çürüdükden sonra Tanrı izniyle bir araya gelip Uzeyr'in gözünün önünde dirilmesi

Tanrı dedi ki. " Uzeyr, eşeğine bir iyice bak. Çürümüş etleri dökülmüş...
Onun cüz'ülerini gözünün önünde bir araya getirecek, başını, kuyruğunu, kulaklarını, ayaklarını düzüp koşacağım.

1765. Görünürde bir el olmadığı halde bütün cüz'üleri bir araya getiren, cesedin parçalarını bir yere toplayan benim.
Şu yama yamama sanatına bak hele. Eski palasları iğnesiz dikip durmada
Diktiği sıralarda ne ip var, ne iğne. Fakat öyle bir diker ki ortada terzi bile görünmez.
Gözünü aç da haşri apaşikâr gör... kıyamette hiçbir şüphen kalmazın.
Varlık zerelerini nasıl tamamıyla topluyorum, gör de ölürken bu hayata sarılıp titreme.

1770. Uyurken bedeninin duygularının mahvolmayacağından eminsin ya.
Uykun geldi mi duyguların dağılır, harap bir hale gelir ama mahvolacaklar diye korkup titremezsin"

Bir şeyhin, oğullarının ölümüne ağlaması

Bundan önce yol gösteren bir şeyh vardı. Yeryüzünde adeta göğe mensup bir çırağdı.
Ümmetler içinde peygambere benzer, halka cennet bahçelerinin kapılarını açardı.
Peygamber, " İleri giden şeyh, kavminin arasında peygambere benzer" dedi.

1775. Bir sabah evindekiler ona dediler ki: " A güzel huylu, nasıl da yüreğin katı, neden böylesin sen,

Biz, senin oğullarının ölümünden iki büklüm oluyor, zarı zarı ağlıyoruz da,
Sen hiç ağlamıyor, feryat etmiyorsun bile. Bu neden ki: Yoksa gönlünde merhamet mi yok.
Yüreğinde merhamet yoksa senden ne umabiliriz ki?
Ey ulumuz, rehberimiz, kıyamette bizi bırakmaz diyorum, ümidimiz sende.

1780. Mahşer günü tahtı bezedikleri zaman o şiddetli günde bize sen şefaate edersin diyorum.
Öyle bir amansız günde senin ihsanına ümit bağlamışız.
Hiçbir mücrime aman verilmeyen o gün el bizim, etek senin!
Peygamber, " Kıyamet günü suçluları ağlar, inler bir halde nasıl terk ederiz?
Ben o gün canla başla onların suçlarını affettirir, onlara şefaate eder, onları ağır işkencelerden kurtarırım.

1785. Suçluları, büyük günahlarda bulunanları çalışıp çabalar, ne yapıp yapıp Tanrı azabından halâs ederim.
Ümmetimin iyileri zaten kurtulurlar, o azap günü benim şefaate ihtiyaçları olmaz.
Hattâ onlar bile suçlulara şefaate ederler, onların bile sözleri geçer, hükümleri yürür.
Hiç kimse, başkasının suçunu almaz, yükünü yüklenmez... yüklenmez ama yüklenen ben değilim ki, onların yüklerini alan, onları hafifleten Tanrı'dır." dedi.
Civanım, yükü olmayan şeyhtir. Tanrı onu eldeki yay gibi eline almış, kabul etmiştir.

1790. Şeyh kime derler? İhtiyara, yani saç sakalı ağarmış adama derler. Fakat ey ümitsiz adam, bunun mânasını bil.
Kara saç, kara sakal, onun varlığıdır. Varlığından tek bir kıl bile kalmamalı.
Birisinin varlığı kalmadı mı pir ona derler. İster saç sakalı siyah olsun, ister kır.
O kara saç, kara sakal, insanlık sıfatıdır. Söylediğimiz kıl, sakal, bıyık kılları söylediğimiz saç baştaki değildir.
İsa, beşikte " Genç olmadan şeyhsiz, piriz" diye bağırır.

1795. Oğul, insan, insanlık sıfatlarının bir kısmından kurtuldu mu şeyh olmaz, fakat olgun bir adam olur.
İnsanlık sıfatlarından bir tek kara kıl bile kalmadı mı şeyh olur, Tanrı'ya makbul bir adam haline gelir.
Fakat bir adam yaşlansa da saç sakalı ağarsa hakikatte ne pirdir, ne Tanrı hası!
Varlığında insanlık sıfatlarından bir tek kıl bile kalsa mensub olamaz, âlem halkından birisidir o!

Şeyh'in, oğullarına ağlamadığına özür getirmesi

Şeyh, kendisine bu sözü söyleyen karısına dedi ki: " Arkadaş, merhametim, şefkatim yok, yüreğim katı sanma,

1800. Biz, kâfirler, Tanrı'ya küfranı nimette bulunmuş olmakla beraber onlara acırız.
Hattâ halk onları taşıyor diye köpeklere acırız.
Ben beni ısırın köpeğe de dua eder, Yarabbi sen onu bu huydan vazgeçir,
Adamları ısırmasın da halkın taşını, topacını yemesin derim.
Tanrı, velîleri âlemlere rahmet olmak üzere yeryüzüne getirmiştir.

1805. Onlar, halkı Tanrı'nın haremine davet ederler, Hakk'a da " Yarabbi bunları sen kurtar " diye dua ederler.
Bu yüzden halka usanmadan öğüt verirler. Halk, öğütlerini kabul etmedi mi, " Yarabbi, sen bunlara acı sen kapını kapama " derler.
Halkın mazhar olduğu rahmet, cüz'î rahmettir. Fakat himmet sahibi er, külli rahmete mazhardır.
Tanrı'nın cüz'î rahmetine mazhar olan, küllî rahmete ulaştı mı rahmet denizi kesilir, yol gösterici olur.
Ey cüz'î rahmet, külle ulaş... ey külli rahmet sen de yürü, halka yol göster.

1810. Cüz'î rahmete mazhar olan ve o mertebede kalan, denizin yolunu bilmez. Kuyuları da denize benzer sanır!
Denizin yolunu bilmedikçe nasıl yol alır, halkı nasıl denize götürür, denize ulaştırır?
Sel ve nehir gibi denize kadar akıp gitti mi o vakit denize ulaşır, denizle birleşir.
Bundan önce halkı davet etse bile bu daveti taklittir. Yolu, varılacak makamı görerek yahut Tanrı'dan vahiy ve ilhamla, Tanrı kuvvetiyle değil!"
Kadın, " Peki madem ki herkese acıyorsun, bu sürünün çobanı gibi sürünün etrafında dönüp dolaşıyorsun demektir.

1815. Ecel cellâdı, oğullarını vurup öldürdüğü halde nasıl oluyor da kendi oğluna ağlamıyorsun?
Gözyaşları, merhamete delildir, yürek yanmadıkça göz yaşaramaz, neden gözlerinde yaş yok, niçin ağlamıyorsun ya?" dedi.
Şeyh kadına yüz çevirip dedi ki. " Kocakarı, kış mevsimi, temmuz ayına benzemez.
İsterse hepsi ölsün, isterse diri kalsın... gönül gözünden kaybolmuyorlar ki!
Onları gözümün önünde görüp dururken neden senin gibi yüzümü yırtayım?

1820. Zamanın devranından çıktılar... çıktılar ama onlar yine benimle beraber, etrafımda oynayıp duruyorlar!
Ağlayış ya elemden olur, ya ayrılıktan. Halbuki ben aziz sevgililerimle vuslattayım, koşuşup duruyorum.
Halk onları rüyada görür, bense uyanıkken onları apaşikâr görüyorum.
Bu cihandan kendimi gizledim mi, duygu yaprağını varlık ağacından silktim mi onlarla beraberim.
Kadınım, duygu akla esirdir, fakat bil ki akılda ruhun esiridir.

1825. Can, aklın bağlı olan ellerini çözdü mü haline imkân bulunmayan işleri de yapar, düzer.
Duygularla düşünceler, duru suyun yüzünü çer çöp gibi kaplamıştır.
Aklın eli, onları bir tarafa atar, su meydana çıkar.

Çerçöp habbeler gibi suyun yüzünü örter. Fakat bunlar bir tarafa sürüldü mü su görünür. Tanrı, aklın elini açmadıkça hava, suyumuzun yüzünü çerçöple, süprüntüyle doldurur.

1830. Suyu daima örter; hava buna güler; akılsa ağlar durur.
Tanrı korkusu, havanın ellerini bağlarsa Hakk aklın ellerini çözer.
Hizmetkârın âkil olursa sana galip olan duygularda mahkûmun olur.
Gayba mensup sırlar, can âleminden zuhur etsin diye duyguları zâhirî olmayan bir uykuya daldırır da, İnsan uyanıkken rüyalar da görür, insana gök kapıları da açılır.

Kör Şeyhin Kur'an'ı yüzünden okuması ve Kur'an okurken gözlerinin görmesi

Yoksul şeyhin biri, bir vakitler kör bir pîrin evinde bir mushaf gördü.
Temmuz ayı idi, ona mihman olmuştu: O iki zâhit, birkaç gün bir araya gelmişlerdi.
Kendi kendisine " Burada mushafın ne işi var? Bu adam kör" dedi.
Bu düşünceye düştü, huzuru kaçtı; " Burada bu körden başka kimse de yok, bu ne iş?
Burada yalnız o var, bir de buraya mushaf koymuş. Ben ne bunağım, ne sersem..."

1840. Onun için hiçbir şey sormayayım, sabredebeyim de sabırla muradıma erişeyim" dedi.
Sabretti, bir müddet gönlü sıkıldı, fakat nihayet meseleyi anladı. Çünkü sabır, genişliğin anahtarıdır.

Lokman'ın Davud aleyhisselâm'ı demir halkalar yaparken görüp merak etmesi, sabredersem elbette anlarım diye sormayıp sabretmesi

Lokman, tertemiz Davud'un yanına gitmiş, onun demir halkalar yapmakta olduğunu görmüştü.
O yüce padişah demir halkalar yapıyor, halkaları birbirine takıyordu.
Lokman silah yapma sanatını pek görmemişti, şaşırıp kaldı, vesveseleri arttı.

1845. Bu nedir acaba, şunu bir sorsam, bu kat kat halkalarla ne yapıyorsun desem, dedi.
Sonra yine kendi kendisine dedi ki: " Dur hele sabır daha iyi. Sabır, adamı maksadına çabucak ulaştırır.
Sormazsam iş daha çabuk anlaşılır. Sabırlı kuş, bütün kuşlardan daha iyi uçar.
Fakat sorarsam maksadı daha geç anlarım, kolayca anlayacağım şey, bu sorgumla güçleşir.
Lokman, orada bir müddet sabredip durdu. Bu müddet içinde Davud da zırhı yapıp tamamladı.

1850. Kerem ve sabır sahibi Lokman'ın önünde bedenine geçirip giyindi.
" Civanım, bu, savaşta yaralanmamak için güzel bir elbisedir" dedi.
Lokman dedi ki. " Sabır da güzel bir iş. Her dertte ona sığınmak gerek, her gamı o giderir."
A kişi " Vel asri" suresinin sonunu dikkatlice oku da bak. Tanrı o surede sabrı hakla beraber andı, sabrı hakka eş etti.
Tanrı, yüz binlerce kimya yarattı ama insan, sabır gibi bir kimya görmedi.

Körün Mushaf okuması hikâyesinin sonu

1855. Konuk da sabretti. Ansızın müşkül halloldu, anlamak istediğini anladı.
Gece yarısı Kur'an sesini duydu. Uykusundan sıçradı, şu acayip şeyi gördü:
Kör, mushaftan Kur'an okumaktaydı. Hem de doğru olarak okuyordu. Sabırsızlandı, bu hali sordu, dedi ki: "Gözün kör olduğu halde şaşıtm doğrusu, bu satırları nasıl okuyabiliyorsun sen?
Okuduğun satıra bakmakta, elini okuduğun harflerin üstünde gezdirmektesin.

1860. Parmağını satırlar üstünde gezdirişinden anlaşılıyor, mutlaka harfleri görüyorsun."
Kör dedi ki. " Ey ten bilgisizliğinden kurtulan, bunu Tanrı yapamaz mı ki? Neye şaşırıyorsun?
Ben Tanrı'ya, ey yardımcım olan Allah, ey yardım dilenen Rabbim, adam canına nasıl düşkünse ben de Kur'an okumaya öyle düşkünüm.
Fakat hafız değilim ki, Yarabbi Kur'an okuyacağım vakit gözlerime illetsiz bir nur ver,
Benim gözlerimi aç da Kur'an'ı elime alıp okuyayım diye dua ettim.

1865. Tanrı'dan ey Kur'an'a düşkün adam, ey her dertte bize yüz tutan, bizden ümidini kesmeyen kişi,
Senin bize karşı öyle bir hüsnü zan, o ümit, sana daima yücel, yüksel demekte.
Ne vakit Kur'an okumak istersen, ne vakit mushafı eline alırsan,
Ben de o zaman sana gözlerinin nurunu bağışlayacağım ey yaratılışı büyük kişi, diye nida geldi.
Öyle de yaptı Tanrım, ben ne vakit okumak üzere mushafı elime alırsam,

1870. Her şeyi bilen, hiçbir işten gafil olmayan o ulu padişah.
O tek Tanrı, gece چراغی gibi gözlerimin nurunu ihsan etmekte"
Tanrı, ne alırsa ona karşılık ihsanda bulunur. Veli bu sebeple Tanrı'ya itiraz etmez.
Bağını mı yaktı? Sana bir bağ dolusu üzüm ihsan eder; yas içinde neşe verir.
O elsiz çolağa da el verir, gamlara maden olan kişiye neşeli, sarhoş bir gönül bağışlar.

1875. Kaybettiğimiz şey büyük ve değerli bir şey bile olsa mademki bize karşılık olarak ihsanlarda bulunuyor, şu halde itiraz etmemize imkân yok.
Ortada ateş olmadığı halde bana hararet verdikten, beni ısıttıktan sonra ateşimi söndürse de razıyım.
Madem ki mumsuz da aydınlık vermekte, mumun sönüşüne neye feryat ediyorsun?

Bazı velîler, Tanrı hükümlerine razı olurlar Yarabbi, bu hükmü çevir diye niyaz etmezler

Şimdi, dünyada hiç itiraz etmeyen yolcuların hallerini işit.
Velîlerden dua edenler, gâh diken, gâh sökenler var. Bunlar başka.

1880. Bir de velîlerden öylelerini tanırım ki ağızları yumulmuştur, hiç dua etmezler.
O, ulular, Tanrı hükümlerine razı olmuşlardır, takdirin def'ine çalışmak onlara haramdır.
Bunlar, kaza ve kaderde hususi bir zevk bulurlar, bundan kurtulmayı dilemek onlarca küfürdür.
Tanrı bunların gönlüne öyle bir hüsnü zan vermiştir ki derde düşüp hiç yaslanmazlar, gök renkli yas elbisesi giymezler.

Behlûl'ün dervişe sual sorması

Behlûl, dervişin birine " Derviş, nasılsın? Anlat bakalım?" dedi.
Derviş, Dünyadaki işler daima bir adamın dilediği gibi olur;
Seller, ırmaklar muradınca akar, yıldızlar hükmünce hükmeder;
Hayatla ölüm, ona çavuş olur, emrine uyup dilediği yere gider.
Nereye dilerse baş sağlığı haberi yollar, nereye dilerse kutlu olsun derse...
Yolcuların hepsi, onu izler, yolda kalanlar onun tuzağına tutulursa...

1890. Onun fermanı, onun rızası olmadıkça âlemde hiçbir ağız gülmezse bu adamın hali nasıldır? İşte o haldeyim ben" dedi.

Behlûl, padişahım doğru söyledin. Bu hale sahip olduğun nurundan da belli, yüzünden de görünüp durmakta.
Böylesin, hatta yüz mislisin... doğru ama bunu bir güzelce anlat.
Öyle bir anlat ki duyunca fazilet sahibi de kabul etsin, bir şeyden anlamaz adam da.
Herkesin aklının ereceği, fikrinin anlayacağı bir tarzda anlat.

1895. Söz söyleyen kemal sahibi olursa söz söyleme sofrasını yaydı mı sofrası, her çeşit aşlarla doludur.
Hiçbir konuk mahrum kalmaz. Herkes o sofrada kendi gıdasını bulur.
O sofraya, Kur'an'a benzer; Kur'an'ın da yedi mânası vardır; alelâde halk da ondan doyar, halkın bilgide, irfanda ileri gelenleri de" dedi.

Derviş dedi ki: " Herkesçe şu muhakkaktır ki âlem Tanrı emrine râm olmuştur.
O padişahın kaza ve kaderi olmadıkça ağaçtan yaprak bile düşmez.

1900. Tanrı lokmaya, gir içeri diye emretmedikçe boğazdan lokma bile geçmez.
İnsanların yuları, dizgini olan, insanları dilediği yere sürüp götürülen istekler de o gani Tanrının emriyle meydana gelir.
Yeryüzünde olsun, göklerde olsun... bir zerre bile onun hükmü olmadıkça kanat çırpamaz, harekete gelemmez;
Onun yürür ve kadim fermanı olmadıkça kımıldayamaz bile. Bunu anlatmaya imkân da yoktur, bu hususta ısrar da hoş değil.

Ağaçların yapraklarını kim sayabilir? sonu olmayan şey, nasıl söze sığar?

1905. Sen şu kadar duy, madem ki bütün işler, Tanrı'nın emrine tabi; Tanrı'nın emri olmadıkça hiçbir şey olmuyor.
Tanrı'nın takdiri, kulun rızası olur; kul Tanrı takdirine rıza verir, onun hükmünü diler, isterse...
Zorla, yahut sevaba girmek için değil de bu razılık, kendiliğinden meydana gelir, ona hoş görünürse,
Artık o kul yaşamayı bu lezzetli hayattan zevk almak için istemez. Hayatı kendisi için istenen bir şey olmaktan çıkar.
Ezelî emir, neyse ona uyarı hayatla ölüm, onun yanında bir olur.

1910. Yaşarsa Tanrı için yaşar, mal, mülk ve hazine için değil... Ölürse Tanrı için ölür, korkudan hastalıktan değil!
İmanı, onun dileği, onun rızası içindir, cennet için, ağaçlar, ırmaklar için değil!
Küfrü terk edişi de cehenneme gideceğim diye korkudan değildir, Allah içindir.
Bu ahlâk, ona ezelden verilmiştir; gözü ve sevgilinin cemalinin güzelliğiyle dolmuş aydın olmuştur.
Bu çeşit kul, Tanrı rızasını görünce güler, neşelenir. Kaza, ona şekerle yapılmış helva gibi gelir.

1915. Bu kulun huyu ve yaradılışı böyle olursa âlem, onun emrine, onun fermanına tabi değil de nedir?"
Peki... neden dua edip de Yarabbi, bu takdiri sen tebdil et diye yalvarsın?
İşte şeyhe göre Tanrı rızası bakımından kendi ölümü de evlâtlarının ölümü de helva gibiydi.
O vefakâr, o yoksul şeyhe evlât ölümü, kadayıf gibi gelmişti.
O halde Tanrı rızasını, duada görmedikçe neden dua etsin?

1920. Doğru yolu bulan bu çeşit kulun şefaati de acımdan değildir, duası da.
O, Tanrı aşkının mumunu yakar yakmaz kendi acımasını da yakmış yandırmıştır.
Onun aşkı, vasıflarına cehennem kesilmiştir O, kendi vasıflarını kıldan kıla tamamıyla yakmıştır.
Fakat geceleyin yol alanlar, bunları nereden anlayacaklar? Bunları Dekukî gibi yalnız bu devlete koşan, devlete ulaşan kişi bilir!

Dekukî ve kerametleri

Dekukî , iyi bir hale sahipti. Âşık ve keramet sahibi bir zat.

1925. Yeryüzünde gökteki ay gibi seyrederek dururdu. Gece yolcularının gönülleri, onunla aydınlanır, nurlanırdı.

Bir yerde az otururdu, bir köyde iki günden fazla kalmazdı.

" Bir evde iki günden fazla otursam kalbimde oranın sevgisi alevlenir.

Eve barka mağrur olmaktan çekinir, hadi ey nefis zenginleşmek, bir şey elde etmek için sefere düş derim; İmtihanda muvaffak olması için kalbimi hiçbir yere alıştırırmam derdi.

1930. Gündüzleri yol yürür, sefer eder, geceleri ibadette bulunur, namaz kılardı. Gözü açıktı o erin...padişahı görürdü, bir doğan kuşuna benzerdi.

Halktan çekilmişti, fakat huyunun kötülüğünden değil... Kadından da ayrılmıştı, erkekten de, fakat ikilik korkusuyla değil!

Halka şefkat gösterirdi, su gibi faydalıydı, onlara güzel bir şefaattiydi, duası da Tanrı tarafından kabul edilirdi.

Daima iyiyi de esirgerdi, kötüyü de... herkese karşı anadan daha iyi babadan daha düşkün ve muhabbetliydi.

Peygamber: " Ey ulular, ben size baba gibi şefkat ederim, sizi babanız gibi severim.

1935. Çünkü siz benim cüz'lerimsiniz. Neden cüz'ü külden ayırırsınız?" demiştir.

Cüz, külden ayrıldı mı bir işe yaramaz. Tenden bir uzuv kesildi mi o uzuv, murdar olur.

Tekrar aslına ulaşmazsa ölür kalır, candan haberi bile olmaz.

Oynasa, hareket etse bile bu, onun diriliğine delil olamaz. Senin kesilen uzvun da bir müddet oynar, hareket eder.

Cüz, külden ayrılırsa bir tarafa gider, kaybolur, kül de noksan kalır. Fakat bu bahsettiğimiz kül o noksan kalan kül değildir.

1940. O küllün kesilmesi, ulanması söze sığmaz ama misal için (zaruri olarak) nâkıs bir şey söylüyoruz.

Dekukî hikâyesine dönüş

Peygamber, Ali'ye de temsil yoluyla aslan demiştir. Aslan onun benzeri değildir ama misal bu... böyle demiştir işte...

Sen misalden, benzerden, aralarındaki farktan vazgeç de Dekukî hikâyesine gel civanım.

Dekukî, fetvada âdeti halkın imamıydı, takva topunu meleklerden bile çelmişti.

Bir yerde durup dinlenmede gezip tozmada ayı bile mat etmişti. Dindarlıkta din bile ona haset ederdi.

1945. Bu kadar takva ve ibadetle, bu derece evrada, zikre koyulmuş olmakla beraber yine de daima Tanrı haslarını arardı.

Zaten seferden asıl maksadı da buydu, bir an olsun Tanrı hasına rastlayayım demektedydi.

Yola düştü mü, Yarabbi, beni haslarından birisine ulaştır, ona arkadaş et.

Yarabbi, tanıdığım erlere gönlüm kuldur. Köledir.

Canım Allah'ım, tanımadıklarımı da hicap içinde düşmüş kuluna merhametli kıl, derdi.

1950. Tanrı ey ulular ulusu, bu ne aşk, bu ne susuzluk? Beni seviyorsun ya... başkasını ne yapacaksın? der;

O da şöyle cevap verirdi! Ey sırları bilen Rabbim, niyaz yolunu gönlüme açan, gösteren sensin.

Denizin ortasındayım ama yine de testideki suya tamahım var.

Ben Davud'a benziyorum, doksan koyunum var ama arkadaşımın bir koyununa da tamah ediyorum.

1955. Senin aşkında haris olmak övülecek bir şeydir, bir yüceliktir.Fakat senden başkasının aşkına düşüp de harislikte bulunmak ayıptır, ardır.

Erlerin şehveti, erlerin hırsı, önden gelir, puştların hırsıysa ayıp bir şeydir, kötü bir yoldur.

Erkeklerin hırsı öne aittir, puştların hırsı arda ait!

O hırs erliğin kemalidir, bu hırs rezalettir, soğuk ve kötü bir şeydir.

Ah burada pek gizli bir sır var. Öyle bir sır var ki onu anlamak için Musa bir Hızır'a koştı.

1960. Sen de suya kanmamış bir susuz gibi, Allah için olsun, elde ettiğine kanaat etme, durma!

Bu kapıda nihayetsiz makamlar var. Baş köşeyi bırak, senin baş köşen yoldur!

Musa'nın, ulu bir peygamber olduğu, Tanrı'ya pek yakın bir makamda bulunduğu halde Hızır'ı arayıp sır öğrenmeye girmesi

Ey kerem sahibi, bunu Musa'dan öğren. Kelim bile iştiyakından bak, ne diyor:

Bunca makama sahip olduğum, yüce bir peygamber bulunduğum halde kendimi görmüyor, kendime varlık vermiyorum, Hızır'ı aramaktayım.

Ona, " Ey Musa, sen kavmini bıraktın, bir izi kutlu kişinin ardına düştün.

1965. Öyle bir ulusun ki korkudan da kurtulmuşsun, ricadan da; niceye dek dönüp dolaşacaksın, ne vakte kadar arayacaksın?

Aradığın sende... bunu sen de bilirsin. Ey gök, ne vakte dek yerin etrafında dönüp duracaksın? dediler.

Musa " Beni bu kadar kınamayın, güneşte ayın yolunu kesmeye savaşmayın.

Ben, zamanın padişahıyla sohbet etmek için ta Mecmaal Bahreyn'e kadar gideceğim.

Hakikate ulaşmak için Hızır'ı sebep edecek, ona ulaşınca kadar yürüyecek, nice zamanlar sefer edip duracağım.

1970. Yıllarca bu kanatlarımla o uğurda uçacağım. Yıllarda nedir ki? Binlerce yıllar koşacağım.

Bu binlerce yıllar uçup gitmeme değmez mi yoksa? Ben sevgilinin aşkını ekmek aşkından daha âdi görmem!

Bu sözün sonu gelmez. Sen yine Dedukî'nin hikâyesini söyle!

Yine Dekukî hikâyesi

Tanrı Rahmet etsin, Dedukî dedi ki: Nice zamandır doğuda, batıda sefer edip dururum. Yıllarca, aylarca bir ay yüzünün aşkıyla gittim. Ne yoldan haberim vardı, ne belden! Tanrı kudretlerine hayran bir halde yürüdüm.

1975. Birisi ona : " Dikenliklerde, taşlıklarda yalınayak mı gidiyorsun?" dedi. Dekukî dedi ki: " Ben hayretler içindeyim, kendimde değilim ki.

Sen bu ayakları yere basıyor sanma, öyle görme. Çünkü âşık şüphe yok ki gönül yurduna sefer eder.

Gönül, sevgilinin sarhoşudur: yoldan, konaktan yolun kısalığından, uzunluğundan ne haberi var"

Yolun uzunluğu, kısalığı, tenin vasıflarıdır. Ruhların gidişi başka çeşit bir gidiştir.

Sen, meni iken akıl âlemine kadar sefer edip geldin. Bu seferinde ne adım attın, ne bir yerde konakladın, ne de bir yerden bir yere göçtün.

1980. Canın gezip yürümesi, keyfiyetten hariçtir, anlatılamaz. Cismimiz de gezmeyi candan öğrendi.

Dekukî de cisim âleminde olan gezmeyi gayri bıraktı da mânevi bir keyfiyete büründü, gizlice ve keyfiyetsiz olarak gitmekte.

Dekukî dedi ki: " Bir gün, sevgilinin nurlarını insanda görmeye iştihakım arttı.

Katrede bahri muhiti, zerrede güneşi görmek arzusuna düştüm.

Gide gide bir deniz kıyısına vardım. Vakit gecikmişti, akşam olmuştu.

Kıyıda yedi mum görünmesi

1985. Ansızın ta uzaktan o sahilde yedi mum gördüm, mumların bulunduğu yere doğru koşmaya başladım.

O yedi mumun her birinin nuru gökyüzüne kadar vurmuştu.

Hayretlere düştüm, hattâ hayret bile hayran oldu. Hayret dalgası aklımın başından aştı!

" Bu mumlar, ne çeşit mum? Halk nasıl oluyor da bunları görmüyor;

Aydan daha aydın olan mumlar durup dururken başka bir mum arıyor?

1990. Halkın gözünde ne şaşılacak bir bağ var ki bunları görmüyor. Tanrı doğru yolu dilediğine gösteriyor sahiden"

O yedi mumun bir mum oluşu

Bir de baktım ki o yedi mum bir mum oldu. Nuru, gökyüzünü bile delip geçmekteydi.

Sonra yine o tek mum, yedi mum oldu. Benim sarhoşluğum, hayretim arttı.

O mumların birleşmesini dille anlatmaya imkân yok ki!

Gözün bir an içinde gördüğünü dil, yıllarca söylese anlatamaz.

1995. Kulak idrâkin bir ân içinde gördüğü şeyleri, yıllarca dinlese bitmez.

Mademki bunun sonu yok, hadi, var, yine o hamdinde âciz olduğum şeyi anlat!

O mumlar ulu Tanrı'dan ne çeşit nişanelerdir diye koşa koşa gidiyordum.

Derken kendimden geçtim, acelemden yere yıkıldım, harap oldum.

Topraklara serildim, bir müddet akılsız, idrâksiz bir halde kaldım.

2000. Sonra kendime gelip yine kalktım, yola düştüm. Fakat bir yere gidiyordum ki ne başım bendeydi ne ayağım!

Mumların yedi adam şeklinde görünmesi

Derken bu yedi mum, nurların ta lâcivert kubbeye kadar yükselen,

Gündüzün nurlarını bile bir karaltı gibi gösteren, aydınlıklarıyla bütün nurları silip süpüren yedi adam şekline girdi.

Mumların yedi tane ağaç olması

Sonra o yedi adam, yedi tane ağaç oldu. İnsan yeşilliklerinden neşeleniyordu.

Yapraklarının çokluğundan dalları görünmemekte, meyvelerinin bolluğundan yaprakları kaybolmaktaydı.

2005. Dallar ta Sidre'ye kadar yükselmiş... hattâ Sidre de ne oluyor? Halâ'yı bile aşmıştı.

Kökleri, yerin dibine kadar girmiş, yayılmış, öküzle balığı bile geçmişti.

Kökleri, dallarından daha taze, daha lâtifti. Bunları seyredenin aklı, hayretlere düşüyor, altüst oluyordu.

Olgunluktan yarılan meyvelerinden su gibi nur şimşekleri fişkırtmaktaydı!

Bu ağaçların halkın gözünden gizli kalması

Asıl şaşılacak şeye gelince: O ovalardan, o çöllerden yüz binlerce adam geçiyor,

2010. Gölge için can veriyorlar, başlarını kilimlerle örtüyorlardı da,

Onların gölgesini bile görmüyorlardı. İyi görmeyen çakmaklaşmış gözlere yüzlerce kere tuuh!

Tanrı'nın kahır, gözleri bağlanmış yoksa... gözleri bağlı adam, ayı görmez de Sühayı görür!

Güneşi görmez de zerreyi görür. Fakat yine de Tanrı'nın lûtfundan, kereminden ümit kesilmez ya!

Kervanlar aç susuz ağaçların altına dökülen bu olgun meyveleri görüyorlar. Yarabbi, bu ne sihir?

2015. Halk, çürük meyveleri toplamakta, pisboğaz ve doymaz adamlar, bu pörsümüş meyveleri yağma etmek için

birbirlerine girmektedir.

O dallar, meyveler, yapraklarsa anbean " Keşke kavmimiz bizi bilseydi, ne olurdu?" diyorlardı.

Her ağaçtan " A bahtsız kişiler, bize gelin, bize" diye ses geliyordu.

Fakat Tanrı'dan da ağaçlara: " Onların gözlerini bağladık, onlara sığınacak yer yok!" sesi gelmekteydi.

Onlara birisi, " Bu yana gelin de bu ağaçlardan faydalanın" dese,

2020. Hepsi birden " Bu sarhoş yoksul, Tanrı'nın takdiriyle deli olmuş.

Bu yoksulun beyni başa çıkmaz sevdalarla, sonu gelmez riyazatlarla soğan gibi çürümüş kokmuş!" diyorlardı.

Dekukî şaşırıyor, " Yarabbi bu ne hal? Halka bu perde, bu sapıklık neden geliyor ki?

Çeşit çeşit adamlar, yüzlerce akla, yüzlerce tedbire sahip oldukları halde o tarafa bir adım olsun atamıyorlar.

Akılları, fikirleri de hep birden inkârâ düşmüşler. Onların bu azgınlığına, bu isyanına bakıyorum da şüpheleniyorum...

2025. Yoksa ben mi çıldırdım, ben mi sersem oldum? Şeytan, benim kafama mı bir şey vurdu?

Her an gözlerimi ovup duruyorum, bu cihanda rüya mı görüp durmaktayım yoksa?

Fakat bu nasıl rüya olur? İşte ağaçlara doğru gidiyorum, meyvelerini yiyorum. Buna nasıl inanmayayım?

Sonra yine münkirlere bakıyorum; görüyorum ki bu bahçeden haberleri bile yok.

Son derece iştihaya düşmüşler, fevkalâde ihtiyaçlarından bir yarım koruk için can veriyorlar.

2030. Bu yoksullar, açıklıklarından bir yaprak için ah edip duruyorlar!

Sonra yine acaba ben mi kendimden değilim, ben mi hayale düştüm, gözüme görünen muhayyel bir ağacın dalına el attım? diyorum" demektedir.

Peygamberler bile ye'se düşünce kendilerine yalan söylendi sandılar âyetini oku da bak.

Bu âyetteki " Küzzibû-tekzib edildiler, onlara yalan söylüyorsunuz dendi" kelimesini teşditsiz " Küzibû- Kendilerine yalan söylüyorlar sandılar" tarzında oku.

Bu takdirde mâna şöyle olur: Peygamberler bile kendilerini aldanmış sandılar.

2035. Peygamberler bile kötü kişilerin ittifakına baktılar da şüpheye düştüler.

" Bu şüphe ve tereddütten sonra onlara yardım ettik. Neyse, sen bunları bırak da can ağacına gel!

Kismetin neyse ye, yedir deniyor!" ona, her an vahiyden sihirler öğretiliyordu da,

Halk, " Şaşılacak şey, bu ses nedir? Sahrada ne ağaç var, ne meyve.

Kara sevdaya tutulmuş olanların yakınında bahçe var, sofraya var demelerinden âdeti aptallaştık.

2040. Gözümüzü ovuyor, bakıyoruz . Fakat burada bahçe yok ki... önümüzdeki saha ya çöl, yahut aşılması güç bir yol!

Fakat bu kadar uzun uzadıya söylenip duran sözlerde beyhude olmaz ya. Acayip şey, nasıl olurda bu kadar sözün aslı olmaz. Fakat varsa nerede söyle!" diyordu.

Dekukî, macerasını şöyle anlatır: " Ben de tıpkı onlar gibi, acayip şey demektedirim, Tanrı bunların gözlerini ne de sıkı bağlamış?

Bu kavgalardan, bu aykırı hareketlerden Muhammed'de şaşmaktaydı. Ebu leheb de!

Fakat bu şaşmakla o şaşmak arasında pek büyük fark var.

2045. Dekukî, tez tez yürü sükût et. Ne vakte kadar söylenip duracaksın, ne vakte kadar? Duyup anlayan kulak kıt!

O yedi ağacın bir ağaç olması

Dedukî dedi ki: Bahtım yaver oldu, ileriye doğru yürüdüm, bir de baktım ki o yedi ağaç bir ağaç olmuş.

Her an bir ağaç, yedi ağaç olmakta, yedi ağaç bir ağaç haline gelmekteydi. Hayretten ne hale geldim, bilir misin?

Dondum, kaldım!

Sonra ne göreyim; ağaçlar, cemaat gibi toplanmış, saf düzmüş, namaza durmuşlar!

Bir ağaç, imam gibi önlerine geçmiş, öbürleri de onun ardında kıyamdalar!

2050. Onların kıyamı rükû etmeleri, secdeye varmaları beni büsbütün şaşırttı.

O anda Tanrı'nın " Yıldız ve ağaç, Tanrı'ya secde eder" sözünü hatırladım.

Bu ağaçların ne dizleri vardı, ne belleri! Nasıl rükûa, secdeye varıyorlar, bu ne biçim namaz? derken,

Tanrı'dan ilham geldi: A nurlu, pirlî kişi, hâlâ bizim işimize şaşıyor musun? Bizce bu işler, şaşılacak işler değil ki!

Yedi ağacın yedi adam olması

Bir müddet sonra ağaçlar, yedi tane adam oldu. Hepsi de tek Tanrı'nın huzurunda ka'dedeydi.

2055. Gözlerini ovuşturup bu yedi aslan kimlerdir, âlemde ne işleri var ki? diye bakmaktaydım.

Yanlarına yaklaşıp onlara uyanık bir gönülle selâm verdim.

Selâmımı alıp " Ey Dekukî, ey uluların tacı, büyüklerin övündüğü zat" dediler.

Kendi kendime beni nasıl tanıdılar? Bundan önce beni görmemişlerdi dedim.

Hatırımdan geçeni hemencecik anlayıp birbirlerine baktılar.

2060. Gülererek " Ey aziz, bu sır, şimdi sana gizli mi ki?

Tanrı'ya ulaşım hayrete varan bir gönüle solun, sağın sırları gizli kalabilir mi?" dediler.

Yine kendi kendime bunlar hakikatlere ermişler, hakikatler âlemine ulaşmışlar, âlâ... fakat bu surete ait ismi, bu surete ait harfi nasıl biliyorlar? dedim.

İçlerinden biri " Velî, bir adı bilmezse bil ki bu istiğraktan ileri gelen bir şeydir, cahillikten değil" dedi. Ondan sonra bana " Ey temiz dost, biz namazda sana uymak istiyoruz" dediler.

2065. Peki dedim, fakat bir an müsaade edin zamanın devrine ait müşküllerim var. Temiz sohbetinizle o müşküller hal olsun. Toprakta üzüm bile sohbetle biter. İçi dolu olan tane kara toprağa ulaşır, toprakta halvet eder, toprakta sohbet eder, Kendisini toprakta tamamıyla mahveder; nihayet ne sarı, ne kırmızı rengi kalır, kokusu da mahvolur da, Tamamıyla mahvolur kabza eriştikten sonra kol kanat açar, basta erişir, atını sürmeye başlar.

2070. Aslının önünde varlığından geçince suret ortadan gider, mânası cilvelenir. Hüküm senin diye baş eğdiler. Onların bu baş eğmelerinden öyle hararetlendim, gönlümden öyle bir ateş çıktı ki! Bir zaman o seçilmiş kişilerle mürakabeye daldım, kendimden geçtim. O zaman canım, zamandan kurtuldu. Zaman insanı gençken kocaltır. Bütün renkten renge girişler, zamandan meydana gelir. Zamandan kurtulan, renkten renge girmekten de kurtulur.

2075. Bir zaman, zamandan, zaman kaydından kurtuldun mu keyfiyet kalmaz, keyfiyetsiz Tanrı'ya mahrem olursun. Zaman zamansızlığı bilmez. Zamansızlık âlemine varmak için hayretten başka yol yoktur. Bu arayıp tarama âleminde herkesi, zamanın bir hususi tavlmasına başlamışlardır. Her tavlaya bir memur dikilmiş... oranın ehli olmayan, memurdan izinsiz oraya giremez. Bir tavlada bağlı olan, hevесе düşüp de bağlarını çözdü, başkalarının tavlmasına gitti mi,

2085. Hemen ahır memurları onu aramaya koyulur, bulup yularını tutar, çeke çeke yerine getirir! Seni koruyanları görmüyorsan kendine bak! İhtiyarın elinde mi senin? Zâhiren ihtiyarın elinde... elin, ayağın bağlı değil... peki, ya neden hapistesin, neden, Seni koruyan memuru inkâr etmeye yüz tuttun da dilediğin şeylerden seni alkoyan nefsin tehditleri adını taktın ha!

Dekukî'nin imam olarak öne geçmesi

Dekukî'ye " Bu sözün sonu yoktur. Namaz vakti, hemencecik öne geç.

2085. Ey tek kişi, bize iki rekât sabah namazı kıldır da zaman seninle bezensin. Ey gözü aydın imam, bize imamlık et... İmam olanın gözü açık olması lâzım. Şeriat de körün imamlığı mekruhtur. Hafız, akıllı ve fakih olsa bile körün imamlığı hoş değil. Sersem ve suçlu olsa bile gözü açık imam bu çeşit körden iyidir. Kör, pisliklerden çekinemez. Çekinmenin asıl sebebi, asıl vesilesi gözdür.

2090. Kör yolda yürürken pisliği göremez. Dilerim, hiçbir müminin gözü kör olmasın. Zâhiri kör, görünen necasetlere bulaşır. Fakat can gözü kör olan kişi gizli olan, görünmeyen pisliklere bulaşır. Bu görünen pislik bir parça suyla arınır, fakat içte olan pislik, artıkça artar. İçteki pislikler anlaşıldı mı gözyaşından başka bir şeyle temizlenemez. Tanrı, kâfire " Pis murdar" demiştir. Bu pislik, bu murdarlık, onun dışında değildir.

2095. Kâfirin dışı, pisliklere bulaşmıştır. Pislik onun huyundadır, dinindedir. Zâhiri pisliğin kokusu yirmi adımlık yerden gelir, bîatını pisliğin kokusuysa Rey'den tut da Şam'a kadar gider! Hattâ göklere çıkar, hurilerle Rıdvan'ın burunlarını doldurur! Bu söylediğin sözler yok mu? Senin anlayışın miktarı ancak... öldüm iyi ve doğru anlayışın hasretinden! Anlayış sudur, beden testi. Testi kırılınca içindeki su dökülür gider!

2100. Bu testinin beş tane büyük deliği vardır, içinde ne su durur ne kar!

AÇIKLAMALAR (Beyitler 1400 - 2100)

B. 1424. İbni-al vakt. C. I, S. 13, B. 133 e bakınız.

B. 1427-1429. Sofilere göre sâlikte, yani birliğe giden mânevi yolcуда dervişte beliren mânevi zevk ve şevk, yerleşir kalırsa, yani adam o zevki kendisine mal ederse (Makam) derler, fakat bu zevk arada bir gelir, giderse sahibine mal olmazsa (Hâl) ismini alır.

B. 1435. Kur'anın 112 inci suresi olan İhlâs suresinin üçüncü âyetinden alınmadır.

B. 1498. H. Muhammed'in "Ümmetim 73 fırka olacak, 72 si cehennemlik, biri cennetliktir dediği rivayet edilmiştir ki 72 millet sözü bu hadisten çıkmadır.

B. 1538. C. II, B. 845 e bakınız.

- B. 1538. den sonraki bahis, Mutezileye göre herkesin akli birdir, akıllarda üstünlük, aşağılık yoktur. Akıl üstünlüğü, görgü ve bilgiden meydana çıkar. Sünnîlere göre akıllarda üstünlük, aşağılık vardır, bu aykırılık yaradılıştandır.
- B. 1580. Böyle bir hadis rivayet edilmiştir.
- B. 1614. den itibaren Şeyh-i Akta diye şöhret kazanmış olan bu şeyhin hal tercümesini lâyikeyle bilmiyoruz. Şiraz'ın cenubu garbisinde bir dağ eteğinde bu zata ait bir mezar var. Ayrıca 304. hicri (916-917) Antakya'da vefat etmiş olan bir Şeyh Ebülhayr-i Akta'la Cüneyd'in kâtibi Ebu Yakub-ı Akta'da bu lâkapla anılırlar. (Fırsatî - Şirazî; Âsar-ı Acem, 1314 Bombay basması. S. 491).
- B. 1762. den sonraki bahis. Kur'anın ikinci suresi olan Bakara suresinin 259 uncu âyetinde anlatılmaktadır.
- B. 1774. Ankaravî, Hadis diye rivayet edilen bu sözü rivayetçileriyle yazılı bulunduğu kitapları haber vermektedir (S. 288).
- B. 1783-1788. H. Muhammed'in "Hattâ zina etse, hattâ hırsızlık etse bile Ebuzer'in inadına şefaetim, ümmetimin en büyük günahını yapanlarındır" dediği rivayet edilmiştir (Feyz - al Kadir, IV, 162-163).
- B. 1794. Kur'anın 19 uncu suresi olan Meryem suresinde İsa Peygamber'in doğar doğmaz konuştuğu anlatılmaktadır (âyet 29-34).
- B. 1853. "İkinci vaktine and olsun ki insan ziyandadır, ancak inanan ve iyi işler yapanlarla birbirlerini hakla, doğru söz söylemekle ve sabretmekle tavsiyede bulunanlar müstesna" (Sure 103, Asr).
- B. 1897. H. Muhammed'in "Kur'an yedi mânası olarak indirildi. Her âyetin bir zahiri var, bir bâtını" dediği rivayet edilmiştir (Feyz - al Kadir, III, 53-54).
- B. 1934 ten sonraki bahis. Dekukî adlı bir zata "Tabakat" kitaplarında rasladık. İhtimal, âdeti vechile başka birisini kastediyor da bu adla gizliyor, ihtimal de muhayyel bir hikâyedir, yahut da bir halk hikâyesidir.
- B. 1934. "Oğula baba nasıl acırsa, onu nasıl korursa ben de size öyle acır, sizi öyle korurum" diye bir hadis rivayet edilir (Feyz-al Kadîr, II, 570).
- B. 1954. Davut Peygamber, bir gün sarayının damında gezerken güzel bir kadının yıkanmakta olduğunu görür. Kimin nesi olduğunu tahkik eder ve kocasına kapalı bir mektup vererek, savaşı erlerin komutanına gönderir. Mektupta, adamın savaşın şiddetli bir yerine konulmasını ve bu suretle ölümünün temin edilmesini yazmış olduğundan komutan, emre göre hareket ediyor. Adam öldürülüyor. Davut da, adamın karısını alıyor. Bunun üzerine Peygamber Natan, Davud'a gidip "Bir şehirde biri fakir, öbürü zengin iki adam vardı. Zengin, sürülere sahipti, fakirin bir tek dişi kuzusu vardı. Zengine misafir gelince, kendi koyunlarına kıyamayıp fakirin kuzusunu alarak kurban etti, bu adama ne dersin?" diyor. Davut, "Bu adam ölüme lâyıkır" deyince, Natan, Davud'a "Bu adam sensin" deyip kusurunu söylüyor. Davut tövbe ediyor, fakat bu kadından olan çocuğu, Tanrı gazabına uğrayarak ölüyor (Tevrat. Mülûk-i Şânî, Bap 11-12). Yahudilerce Davut, peygamber değildir. Müslümanlar indinde peygamberdir. Bu hikâye Kur'anda da vardır, yalnız biraz daha muhtasardır ve Davud'a kusurunu anlatan Cebrail ve Mikâil'le bir bölük melektir (Sure 38, Sad, âyet 21-25).
- B. 1984 ten sonraki bahis. Dekukî'nin yedi mum görmesi, Yohanna'nın vahyine pek benzer.
- B. 2005. Sidretül munteha, yedinci kat gökte bulunan sınır ağacıdır ki H. Muhammed, miraçta Cebrail'i burada görmüştü (Sure 53, âyet 13-16). Halâ, boşluk manasındadır. Eskilerce havasız yer olması mümkün değildir.
- B. 2006. Eskilere nazaran yeryüzü bir öküzün üstünde durur, öküz de bir balık üstündedir. Halbuki bu öküzle balık, Sevir ve Hût burcundan kinayedir.
- B. 2033-2036. "Nihayet peygamberler meyus oldukları ve halk, onları yalancı sandığı zaman onlara yardımımız geldi, dilediğinizi kurtardık..." (Sure 12, Yusuf, âyet 110).
- B. 2052. (Sure 55, Rahman, âyet 6).
- B. 2069. Sofilere nazaran kul, korku ve ümit hallerinden yükselince kalbi bazen daralır, bazen genişler, ferahlanır. Bu darlık, korkuya, ferahlık, ümide karşılıktır. Ancak korku ve ümit, gelecek içindir. Kabız, yani darlık ve bast, yani ferahlık, hale aittir. Kabz, sofiyi bir hakikatin kabulüne alıştırmak içindir.
- B. 2094. (Sure 9 Tevbe, âyet 28).
- B. 2100. Beş delikten murat beş duygudur.

(2101 - 2800 Beyitler)

“ Gözlerinizi sımsıkı yumun” emrini duydun da yine ayağını doğru atmadın.

Söz söylemem, mânasız çan çan etmem, ağzından anlayışını alıp götürür. Kulak kuma benzer, anlayışını içiverir!
Öbür deliklerinden de aynı bunun gibidir... o gizli anlayış suyunu çeker, emer.
Denizden bile, yerine koymamak şartıyla su alsan nihayet o denizi kurutur, çöl haline getirirsin.

2105. Neyleyim ki vakit yok... yoksa denizden giden sular, o suların yerine karşılık olan suların ne çeşit ve neden geldiğini söyledim;

Denizin suları harcandıktan sonra karşılık olarak yerine gelen suları anlatırdım.

Yüz binlerce canlı mahlûk, denizden su içmekte... bulutlarda ondan su alıyorlar.

Sonra yine deniz, onların karşılığını almakta... nereden alıyor? Bunu akıl ve fikir sahibi olanlar bilir.

Bu kitap da birçok hikâyelere başlayıverdik... fakat onlar noksan kaldı.

2110. Ey Hak ziyası cömert Husameddin, feleklerle unsurlar, senin gibi bir padişah doğurmamıştır.

Sen, cana da nadir gelirsin, gönüle de. Senin kudumuna karşı bir şey yapamadığından can da mahçuptur, gönül de!
Geçmiş kavimleri ne kadar methettim, fakat bütün bunlardan maksadım sensin.

Dua, çıktığı evi bilir, sen kimin adını anarsan an, kimi översen öv!

Övüşleri namahrem olanlardan gizlemek için Tanrı bile hikâyeler söylemekte, misaller getirmektedir.

2115. O medihler de sana karşı hiçtir, onlar da senden utanıyorlar ama yoksul, elinden ne gelebilirse armağan olarak onu sunar, Tanrı, bu armağanı da kabul eder.

Tanrı, âciz kişinin aczini hoş görür. Körün gözlerindeki iki katra yaşı da kabul eder. Zaten körün gözünde bu iki katradan başka ne bulunabilir ki?

Ben o güzelim adı pek kısa bir tarzda övdüm; bunu kuş da biliyor, balık da!

Sebebi de şu: Hasetçiler, kıskanıp haset ederek ah etmesinler, hayalini dişleriyle dişlemesinler!

Ama zaten hasetçi, onun hayalini nereden bulacak? Hiç fare deliğinde dudu kuşu oturur mu?

2120. O hasetçinin gördüğü hayal, onun hayali değildir ki... O hilâl değil, onun kendi kaşının kılı!

Ben seni beş duyguyla yedi kat göğe sığmayacak bir şekilde öveceğim. Şimdi yaz bakalım: Dekukî ileri geçip imam oldu.

Dekukî'nin ileri geçip onlara imam olması

Tahiyatta, salih kişilere selâm verilirken bütün peygamberler methedilmiş olur; hepsinin methi, birbiriyle yoğurlur. Medihler, birbirine karışır, âdeta testilerdeki sular, bir leğene dökülür.

Çünkü övülen, bir kişiden daha fazla değildir ki. Bundan dolayı dinler, mezhepler, ancak tek bir mezhepten ibarettir.

2125. Bil ki her övüş, Tanrı nuruna varır, ulaşır; suretlerle şahısları övüşse âriyettir.

Müstahak olmayanı kim metheder ki? Fakat bilmeyenler, şunu bunu methediyor sanırlar da yol azıtlar.

Bu, şuna benzer: bir duvara herhangi bir nurdur vurur. Duvar o nurun aksetmesine bir vasitadır.

Fakat ayın aksi aslına ulaştı mı, yol azıtan kişi ayı kaybeder, övüşü terk eder.

Yahut da ay, bir kuyuya akseder, adam da bu aksi görür, başını kuyuya uzatır, bakar durur.

2130. Methe başlarsa hakikatte ayı metheder, isterse bilgisizlikle ayın aksine yüz tutmuş olsun.

Övüşü aya aittir, ayın aksine ait değil. Fakat birisi, Hakk'ı övmez de mahlûku överse yanlış bir iş yapmış olur ki bu, küfürdür.

Bu işi yapan kötülükten yolunu kaybetmiştir. Ay, gökyüzündeyken o, aşağıda sanmıştır.

Halk bu put gibi güzellere kapılıp perişan olur; şehvete uyup onlara dokunan pişman olur.

Çünkü bir hayale şehvetlenirler, hakikatten çok uzakta kalırlar.

2135. Hayale meylin yok mu? Senin için bir kanada benzer. O kanatla uçar, hakikatte yükselirsin.

Fakat şehvete uydun mu kanadın dökülür, topal kalırsın, o hayal de senden kaçır gider.

Kanadını koru, şehvete kapılma da meyil kanadın seni cennetlere yüceltsin.

Halk kendilerini güzel yaşıyoruz, zevk ve işrette bulunuyoruz sanır ama onlar, bir hayal uğruna kendi kanatlarını kendileri yolarlar.

Bu nükteyi başka bir yerde anlatmak borcum olsun... şimdi bana mühlet ver, halim yok, susayım.

O kavmin Dekukî'ye uyması

2140. Dekukî, namaz kıldırmak üzere onların önüne geçti, o kadar birleştiler, o kadar kaynaştılar ki sanki onlar atlas bir kumaştı, Dekukî de o kumaşın sırması, süsü!

O padişahlar, saf olup o ünlü imama uydular.

Tekbir getirince kurbanlık koç gibi âlemden çıktılar.

Ey ulu tekbirin mânası şudur: Yarabbi, huzurunda kurbanız.

Koyun keserken "Allahu ekber-Tanrı uludur" dersin ya o geberesi nefsi keserken de bu söz söylenir.

*Allahu ekber de de o şom nefsin başını kes... kes de can, mahvolmaktan kurtulsun.

2145. Ten İsmail'e benzer, can Halil'e, can bu semiz bedeni yaptırdı da tekbir getirdi mi, Ten kesilir, şehvetlerden hırslardan kurtulur, besmeleyle kesilmiş temiz bir kurban haline gelir. Kıyamette olduğu gibi Hak huzurunda saf kurulu, hesaba, Tanrı ile konuşup görüşmeye girilir. Tanrı huzurunda, gözyaşları dökerek ayakta durmak, kıyamet gününde kabirden kalkıp mahşer yerinde dikilmeye benzer.

Hak, " Sana bunca zamandır mühlet verdim, bana ne getirdin?

2150. Ömrünü neyle bitirdin, verdiğim gıdayı, ihsan ettiğim kuvveti ne uğruna mahvettin, Gözünün nurunu nerelerde tükettin, beş duygunu nerelerde yıprattın? Gözünü, kulağını, aklını, arşa ait bütün cevherlerini harcadın... fers âleminden bunlara karşılık ne satın aldın? Sana kazma ve bel gibi el ve ayak verdim. Onları sana bizzat ben bağışlamıştım, ne yaptın onları?" der. Hak'tan buna benzer seni dertlere uğratan yüz binlerce haberler gelir.

2155. Kıyamdayken kula gelen bu haberlerden kul utanır, iki büklüm olur, rükûa varır. Utanmadan ayakta durmaya kudreti kalmaz, rükûda Tanrı'yı tespih eder. Tanrı'dan " Başını kaldır, rükûdan kıyama dön de Tanrı'nın sorgularına birer birer cevap ver" fermanı gelir. O utanan kul, rükûdan başını kaldırır. Fakat olgun bir iş yapamamış olduğundan bu sefer yüzüstü düşer. Yine emir gelir: " Başını kaldır, secdeden kalk da yaptıklarından haber ver!"

2160. Tekrar utana utana başını kaldırır ama yine yılan gibi yüzüstü düşüverir! Tanrı, tekrar " Başını kaldır da şöyle. Kıldan kıla yaptıklarını araştırmak istiyorum" der. Artık ayakta durmaya kuvveti kalmadığından, Tanrı'nın heybetli hitabı, canına tesir etmiş olduğundan, O ağır yükün altında, yere oturur. Tanrı " Söyle bana... Sana nimet verdim, nasıl şükrettin? Sermaye verdim, hadi, göster kazandığını!" der.

2165. Kul, sağ yanına dönüp peygamberlere, o ululara selâm verir; " Padişahlar, bu kötü kişiye şefaet edin... ayağım da balçıkta kaldı, kilimim de" der.

Namazda sağ tarafa selâm vermek, kıyamette Tanrı'nın hesaba çekmesinden korkarak peygamberlerden yardım dilemeye, onlardan şefaet istemeye işarettir

Peygamberler, " Çareye başvuracak gün geçti.O, orada yapılacak bir şeydi, elde alet oradaydı, orada kaldı! A bahtsız kişi, git oradan, sen vakitsiz öten bir horozsun. Bırak bizi, kanımıza bulaşma!" derler. Bunun üzerine sol tarafa baş çevirir, hısımından akrabasından yardım ister. Onlar da " Sus!"

2170. Tanrı'ya kendin cevap ver. Bizi kim oluyorum ki? Bizden el çek!" derler. Ne bu yandan bir çare olur, ne o yandan. O biçarenin canı da yüz parça olur! Herkesten ümidini keser de ellerini açar, duaya başlar: Yarabbi, herkesten ümidim kesildi. Evvel de sensin, âhir de sen; senden başka ölü, sonu olmayan yok, diye niyaza koyulur. Namazdaki bu hoş işaretleri gör de bunun eninde sonunda böyle olacağını bil!

2175. Namaz yumurtasından civcivi çıkara gör, yerden tane toplayan yolsuz yordamsız kuş gibi yere başvurup durma!

Dekukî'nin namazdayken garkolmak üzere bulunan bir gemideki halkın feryadını duyması

Dekukî, o kıyıda namaz kıldırmak üzere imam oldu, Onlar da arkasında saf olup namaza durdular. İşte güzelim bir cemaat, işte seçilmiş bir imam! Namazdayken denizden " İmdat!" seslerini duydu. Ansızın gözüne bir gemi ilişti. Gemi, dalgalar arasına düşmüş, belâlara uğramış, perişan bir hale gelmişti.

2180. Hem gece, hem bulutlu bir hava, hem de dalga. Bu üç karanlık bir yandan, batma korkusu bir yandan... Fırtına Azrail gibi saldırıyor, dalgalar sağdan soldan hücum edip duruyordu. Gemidekiler, korkudan canlarından olmuşlar gibi feryatlarını göklere çıkarıyorlardı. Bağırışıp çağırıyorlar, başlarını dövüyorlardı. Kâfir ve mülhit... hepsi de imana gelmişti. Yüzlerce niyazlarda bulunarak candan ahitler ediyorlar, adaklar adıyorlardı.

2185. Karmakarışık işlere dalmış, yüzleri bir an olsun kibleye dönmemiş olanlar bile baş açık secdeye kapanmışlardı. Halbuki evvelce onlar, bu kulluğun faydası yok diyorlardı. Fakat o anda kullukta yüzlerce hayat görüyorlardı. Dostlardan, dayıdan, amcadan, babadan, anadan, herkesten ümitlerini kesmişlerdi. Kötü kişinin can verirken Tanrı'dan korkması gibi zâhit de Tanrı'dan korkuyordu, fâsik da! Ne sollarından bir ümit vardı, ne sağlarından. Hileler öldü, bitti mi dua zamanı gelir!

2190. Onlar da ağlayıp inleyerek duaya koyulmuşlardı, gemiden gökyüzüne kadar bir duman yükselmisti. Şeytan ise o sırada düşmanlığından her birinin karşısına dikilip " A köpeğe tapanlar, işte size iki illet! A münkir, münafıklar, hem korkun, hem geberin. Nihayet bu olacaktı zaten.

Kurtulunca yine gözleriniz kurur, yine şehvet için yaratılmış birer şeytan kesilirsiniz. Tanrı'nın sizi kazadan kurtarmak üzere elinizden tuttuğu, sizi tehlikeden kurtardığı gün, hatırıza bile gelmez" diye bağırırmaktaydı.

2195. Şeytan böyle söylüyordu ama can kulağı ile duyanlardan başkası bu sözü duymuyordu ki! Mustafa, o kutup, o padişahlar padişahı, o temizlik denizi bize ne doğru buyurmuştur: " Cahilin sonunda göreceği şeyi akıllılar önce görür."

İşlerin sonu ilk zamanlarda gizlidir ama akıllı, âkıbeti önce görür; günaha dalıp ısrar edense meydana çıkınca! Her şeyin sonu, önden belli olmaz, gizlidir. Fakat meydana çıkınca akıllı da görür, cahil de!

2200. Mademki ayıbı görmüyorsun, bari ihtiyatı elden bırakma, sele verme behey inatçı! İhtiyat nedir? Her an ansızın gelebilecek bir belâyı görmek!

İhtiyatlı adamın düşünceleri

Hani ansızın bir aslan çıkagelir de adamı kapıp ormanlığa götürür ya...

O adam, aslan tarafından götürülürken ne düşünürse sen de ey din üstadı, onu düşün! Kaza ve kader aslanı, bir işle güçle meşgulken bizim canımızı alır, ormanlara götürür.

2205. Bu da şuna benzer: Halk, yoksulluktan korkar, ama boğazlarına kadar acı suya batarlar. O yoksulluğu yaratan korksalardı onlara yeryüzünde defineler aşikâr olurdu. Hepside gam korkusuyla gamın içine batmışlar, varlık kaygısıyla yokluğa düşmüşlerdir!

Dekukî'nin şefaathetmesi ve geminin kurtulmasına duası

Dekukî o kıyâmeti görünce merhameti coştı, gözyaşları akmaya başladı.

Yarabbi, dedi, onların yaptıklarına bakma, ey lûtufların sahibi padişah, ellerini tut, imdatlarına yetiş.

2210. Ey eli denize de yetişen, karaya da. Onları sağlıklı, selâmetle kıyıya çıkar.

Ey ebedî kerem merhamet sahibi, o kötü kişilerden bu kötülüğü defet!

Bedava olarak insanlara yüzlerce göz, yüzlerce kulak veren, rüşvetsiz akıl, fikir ihsan eden Tanrı.

Sen, biz hak etmeden lûtuflarda, ihsanlarda bulunursun. Nimetlerine karşı yaptığımız kâfirliklerle hatalarımızı hep görürsün.

Ey ulu Tanrı, bizim şanımların ulu ulu günahlarda bulunmaktır. Fakat sen, bunları lûtuflarla affetmeye kaadirsın.

2215. Biz, hıristan, şehvetten kendi kendimizi yaktık. Bu duayı da senden öğrendik Yarabbi.

Bize duada bulunmak için müsaade etmen, dua öğretmen, böyle bir karanlığı aydınlatman hürmetine sen bunlara acı.

İhtiyarsız bir surette şefkatli analar gibi dua edip duruyor.

Gözlerinden yaşlar akıyordu. Kendisinde olmaksızın ettiği dua, gökyüzüne yüceltmekteydi.

O ihtiyarsız dua, yok mu... bambaşka bir şeydir. O da, adamın kendisinden değildir, Tanrı'dandır. Tanrı ilhamıdır.

2220. O esnada insan, yok olur, o duada bulunan Tanrı'dır; dua da Tanrı'dandır, icabette.

Arada vasıta olarak mahlûk yoktur. O niyazdan cismin de haberi yoktur, canın da.

Lûtufların sahibi olan Tanrı kulları, işleri düzeltmekte Tanrı huyuna sahiptirler.

Onlar, şiddet zamanı, sıkıntı vakti, rüşvet almaksızın mahlûkâta acırlar yardımında bulunurlar.

Ey belâlara uğramış adam, kendine gel de bunları ara... kendine gel de belâ vaktinde onların duasını ganimet bil!

2225. O Tanrı erinin duasıyla gemi kurtuldu. Gemidekilerse kendi gayretleriyle,

Kendi ihtiyatlarıyla hünerler gösterip oku hedefe attılar, gemiyi kurtardılar zannındaydılar.

Av esnasında tilkiyi ayakları kurtarır da mağrur tilki, kendisini kuyruğu kurtardı sanır.

Canımızı pusudan bu kurtardı diye kuyruğu ile oynar, kuyruğunu sever!

A tilki, ayağını taştan koru... a aç gözlü serser, ayak olmasa kuyruk ne yapabilir ki?

2230. Biz de tilkilere benzeriz, bizi yüzlerce çeşit belâlardan kurtaran ayaklarımız, ulularımızdır.

Derin hilelerimiz, kuyruğumuza benzer de biz onunla sağdan, soldan oynar, onunla oynar dururuz!

İstidlâle yapışır, hileye koyulur, falan adam, feşman adam bize şaşsın kalsın diye kuyruğumuzu sallarız!

Halkın hayran olmasını isteriz, hattâ tamah elimizi Tanrılığa bile uzatırız.

Afsunlarla gönüller alalım deriz ama çukura düştüğümüzü görmeyiz.

2235. Behey kaltaban, çukura düşmüşsün, kuyudasın sen. Başkalarını bırak, kendine bak!

Güzel hoş bir bahçeye var da ondan sonra halkın eteğini tut, çek!

Ey dört unsurlu beş duyguya, altı cihete hapis olup kalmış adam, ne güzel yerin var, hadi, başkalarını da çek oraya!

Ey eşeğe kul olan, ey eşeğin kuyruğunun altına lâyük olan, öpülecek bir yer buldunsa hadi bizi de götür!

Sevgilinin kulluğu, sana el vermedikçe bu padişahlık meyli nereden geldi sana?

2240. Sen, halkın sana aferin, yaşa demesi halkın takdir etmesi havasındasın! Halbuki canının boynuna bir kirıştır bağlamışsın!

Behey tilki, bu hile kuyruğunu bırak, gönlünü, gönül sahiplerine vakfet.

Aslana sığınırsan kebabın azalmaz... murdar ölü etine pek koşma!

Gönül, sen bir cüz'e benzersin, küllüne varır, ulaşırsan Tanrı'ya makbul olursun.
Tanrı, " Biz gönüle bakarız, su ve topraktan ibaret olan surete değil" diyor.

2245. Sen dersin ki bizim gönlümüz var. Öyle ama gönül arşın yücesindedir, aşağılıklarda değil!
Kara toprakta da su olur ama o suyla aptes alamazsın ki!
O da sudur, sudur ama toprakla karışık... gayri sakın gönlüne gönül deme.
Göklerden yüce olan gönül, ya Abdal'ın gönlüdür, ya da Peygamberin.
Su, topraktan arındı mı saf olur, artar, her işe yarar.

2250. Su topraktan arınınca denize kavuşur; zindandan kurtulur, denize katık olur.
Bizim suyumuz, dikkat et de bak, toprakta hapsedilmiş. Ey rahmet denizi, sen de çek bizi!
Fakat deniz, " Ben, seni çekip duruyorum ama sen, ben iyi tatlı bir suyum demektesin.
Senin lâfın, seni mahrum ediyor. O zannı bırak da bana gel" demektedir.
Topraktaki su denize gitmek isterse de ayağını toprak tutmuştur, onu kendisine çekmektedir.

2255. Ayağını toprağın elinden kurtarırsa toprak, kupkuru bir hale gelir, o da hür kalır, başına buyruk olur!
O toprağın suyu çekip mahvetmesi nedir? Senin halis şarapla mezeye düşkünlüğün!
Böylece cihandaki her şehvet, ister mal olsun, ister mevki, ister ekme...
Bunların her biri seni sarhoş eder. Bunları bulmazsan başın ağrımaya başlar, sersemleşirsin.
Bu gam sersemliği, bulamadığın şeyin seni sarhoş ettiğine delâlet eder.

2260. Bunların ihtiyaçtan fazlasına meyletme de, sana galebe etmesin, sana bey olmasın!
Sen, ben de gönül sahibiyim, başkasına ihtiyacım yok, Tanrı'ya ulaştım diye baş çekersin ama,
Bu halin, toprakla bulanık olan suyun, ben de suyum, neden başkasından yardım isteyeceğim ki diye serkeşlik etmesine benzer.
Bu bulaşık şeyi gönül sandın da gönlünü gönül sahiplerinden çektin.
Süt, bal sevdasına düşen bu gönlün, gönül olmasını reva görür müsün, sen böyle.

2265. Sütün, balın güzelliği, gönlün onlara aksiyle hâsıl olur. Her güzele güzellik gönülden gelir.
Şu halde gönül cevherdir, âlem araz. Gönlün gölgesi, nasıl olur da gönüle maksat olur?
Mala, mevkiye âşık olan gönül, ya bu toprağa zebundur, ya kara suya!
Yahut da karanlıklarda hayallere kapılmıştır, dedikodu için o hayallere tapıp durmaktadır!
O nur denizinden başkası gönül olamaz. Gönül, hem Tanrı'nın nazargâhı olsun, hem kör... İmkân var mı buna?

2270. Yüz binlerce halkta, yüz binlerce ileri gelenlerde bulunan gönül değildir. Gönül, bir tek kişide olur. kişide O tek kişi hangisidir, hangisi?
Sen, o kırık dökük, parça buçuk gönül kırıntılarını bırak, asıl gönül ara da o kırık dökük gönül de onun sayesinde dağ kesilsin.
Gönül, bu vücut ülkesini kaplamıştır, cömertliğinden altınlar saçıp durmaktadır.
Âlemdekilere Tanrı selâmından selâmlar saçmaktadır.
Kimin eteği sağlamsa, kimin eteği hazırsa o gönül saçısına nail olur.

2275. Senin eteğin de o niyazdır, o huzurdur. Kendine gel de kötülük taşlarını eteğine koyma.
Koyma da o taşlar eteğini yırtmasın. Eteğin yırtılmasın sana asıl parayı uydurma paradan fark edesin.
Sen, eteğini cihandaki taşlarla, çocuklar gibi altın ve gümüş farz edilen taşlarla doldurdun.
Fakat hayali altın ve gümüş, hakiki altın ve gümüşe benzemez. Onlar, senin doğruluk eteğini yırttı, derdini artırdı.
Akıl, el atıp da eteklerini tutmadıkça çocuklar, taşın taş olduğunu nasıl görürler?

2280. İnsan akılla bir olur; saç sakalı ağarmakla değil. O talihe, o devlete ümit kılı sığmaz, o devlet ümit ile, rica ile bulunmaz!

O cemaatin, Dekukî'nin dua ve şefaatinin hoş görmeyip uçması, gayp perdesi altında gizlenmesi Dekukî'ni, havaya mı çıktılar, yere mi geçtiler diye şaşırıp kalması

O gemi kurtuldu, murat hâsıl oldu, o cemaatin namazı da tamamlandı.
Onlar, birbirleriyle fısıldaşmaya başladılar. " Baba, bu aramızdaki herzevekil kim acaba" diyorlardı.
Her biri, öbürüne gizlice söz söylüyordu. Dekukî'nin arkasında olduklarından görünmüyorlardı.
Her biri, ben şimdikiye kadar böyle bir duayı ne içimden geçirdim, ne dilime getirdim demektedydi.

2285. Birisi, " Her halde bu işe karışan biz değiliz. Galiba imamımız derde düştü, üzerine lazım olmayan bir işe karıştı, münacatta bulundu" diyor;
Öbürü" Canım dostum, bana da öyle geliyor.
O bir boşboğazmış, canı sıkılınca Tanrı'nın dileğine itiraz etti galiba" diyordu.
Dekukî, şöyle anlatır: Sonra bakayım, o kerem sahipleri ne diyorlar? dedim.
Bir de baktım ki hiçbirini yerinde yok, hepsi de gitmiş.

2290. Ne solda adam var, ne sağda, ne yukarda kimse kalmış, ne aşağıda. Keskin gözüm, onların hiçbirini göremedi!
Sanki inciymişler de erimişler, su olmuşlar. Ne ayak izleri kalmış, ne sahrada tozları var!
Hepsi de Tanrı kubbelerine gizlenmişler. O cemaat, acaba hangi bahçeye gitti ki?

Tanrı, bunları nasıl oldu da benim gözümde gizledi? Şaşırdım kaldım.
Onlar, balıklar nasıl dereye dalar, kaybolursa Dekükî'nin gözünden öyle kayboldular. Öyle gizlendiler.

2295. Yıllarca onların hasretiyle yandı, ömürlerce iştiaklarından gözyaşı döktü.

Ama sen dersin ki Tanrı eri Tanrı'ya erişmişken nasıl olur da insanı anar?

A adam, bu suale karşı ancak eşek kakılır kalır. Sen, onların can olduklarını görmedin, onları insan suretinde gördün.

Ey hamhalat, işte iş bu yüzden harap oldu ya... onları, alelâde adamlara uydun da insan gördün!

İblis de " Ben ateşten yaratıldım, Âdem topraktan" dedi. İşte sen de onları, İblis'in Âdem'i gördüğü gibi gördün.

2300.O iblis gözünü bir an olsun yum; ne vakte kadar suret görüp duracaksın, ne vakte kadar, ne vakte kadar?

Ey Dekükî, ırmak gibi yaşlar döken gözlerinle onları ara, gafil olma, ümidini kesme!

Gafil olma, ara...ara ki devlet, aramaktadır. Gönüle gelen her ferah, bir sıkıntıya bağlıdır.

Âlemin bütün işlerini bırak da canla başla üveyk kuşu gibi " kû, kû – nerede, nerede" de!

Ey perde altında kalan iyi dikkat et, Tanrı " Dua edin, beni çağırın... size icabet edeyim" dedi, icabetin şartı bile duadır.

2305. Kimin gönlü illetlerden arınmışsa onun duası ululuk sahibi Tanrı'ya kadar varır, makbul olur.

Davud aleyhisselâm zamanında çalışmadan, eziyet çekmeden helâl rızık elde etmek isteyen kişi ve duasının kabul olması

Hatırıma yine o hikâye geldi. O yoksul adam, gece gündüz feryat etmekte,

Tanrı'dan eziyetsiz, zahmetsiz, çalışmadan kazanmadan helâl rızık istemekteydi.

Bundan önce onun bazı hallerini söylemiştik. Fakat araya başka şeyler girdi, bu hikâye de öylece kaldı gitti.

Şimdi onun hali neye vardı; Tanrı'nın lûtufta ve ihsan bulutundan hikmet yağmuru yağınca o yoksul ne oldu?

2310. Öküzün sahibi onu görüp " Ey karanlıkta benim öküzümü aşırın, borçlusun bana sen.

Neden benim öküzümü kestir be ahmak hilebaz, nerede insafın?" dedi.

Adam, " Ben Tanrı'dan rızık istiyor, kıbleyi niyazımla bezeyip duruyorum.

Zamanlarca edip durduğum dua kabul edildi. O, benim rızıkımdı, tutup kestim, işte sana cevap" dediye de

Öküz sahibi yakasına sarıldı, sabredemedi, yüzüne de birkaç sille vurdu.

Her iki düşmanın da Davud Peygamber aleyhisselâm'ın yanına gitmesi

2315. Çeke çeke Davud Peygamber'in yanına kadar götürdü. " Gel bakalım zalim ahmak.

Saçma sapan lâfları bırak azgın herif. Aklını başına al, kendine gel!

Bu ne çeşit dua? Âlemi bana da güldürme, kendini de maskara etme!" diyordu.

Adam " Ben Tanrı'ya dua ettim, feryad ü figan ederek nice kanlar yuttum.

İyice biliyorum ki duam kabul edildi. Sen gayri ey kötü sözlü, var, başını taşlara vur " dediye de

2320. Adam " Müslümanlar, buraya gelin de bu herifin yavelerini duyun!

Müslümanlar, Allah için olsun söyleyin... dua nasıl olur da benim malımı ona mal eder?

Eğer dua ile mal ele geçseydi bütün âlem dua eder,mal, mülk sahibi olurdu.

Dua ile ele bir şey geçseydi kör dilenciler de yücelirler, bey kesilirlerdi.

Onlar da gece gündüz dua ediyorlar, Yarabbi bize para ver, mal, mülk ver diyorlar.

2325. Sen vermezsen kimsecikler bir şey vermez. Ey kapalı kapıları açan Tanrı, bize ihsan kapısını da sen aç derler.

Fakat körlerin çalışıp çabalaması yalnız dua ve feryat... bir dilim ekmekten başka ellerine bir şey geçmez" dedi.

Halk, " Bu Müslüman doğru söylüyor. Bu dua satan, zâlim bir adam.

Hiç dua, bir şeye sahip olmaya sebep midir? Bu, şeraitte görülmüş bir şey mi?

Ya paranla alarak bir mala sahip olursun, ya birisi sana bir şey bağışlar, yahut vasiyet eder, yahut da gönlünden

kopar, sana verir. Bu çeşit bir şey olmadıkça bir şeye sahip olamazsın ki.

2330. Bu yeni şeriat hangi kitapta. Sen ya o öküzü ver, ya hapse git" demektedir.

Adam, yüzünü göğze tutarak dedi ki: " Yarabbi, benim halimi senden başka kimsecikler bilmez.

Gönlüme o duayı sen ilham ettin, gönlümde yüzlerce ümit belirttin.

Lâf olsun diye dua etmedim ya... Yusuf gibi rüyalar görmüştüm."

Yusuf, güneşle yıldızların, huzurunda kullar gibi secde ettiklerini gördü.

2335. O rüyaya adamakıllı inandı, kuyuda da ondan başka bir şey ummuyordu, zindanda da.

Ona dayanmakta, onu beklemekteydi. Ondandır başka ne kulluktan derdi vardı, ne az çok kınanmaktan!

Rüyası, mum gibi gözünün önünde yanmakta, onu aydınlatıp durmaktaydı; rüyasına güveniyordu.

Yusuf'u kuyuya attıkları zaman Tanrı'dan kulağına şu ses gelmişti:

Ey yiğit, sen bir gün padişah olacaksın. O vakit seni kıyanların sözlerini, yüzlerine vurursun.

2340. Bunu seslenen görünmüyordu ama gönül, söyleyenin eserini tanıyordu.

O sestene cana bir kuvvet, bir rahat, bir huzur geliyordu.

İbrahim'e ateş nasıl bir gül bahçesi olmuşsa o ses yüzünden kuyu da Yusuf'a gül bahçesi kesilmişti.

Gayri ne cefa geldiyse o kuvvetle tahammül etti. neşeyle çekti.

Nitekim Elest sesinin zevki de her müminin gönlünde tâ mahşere kadar sürer gider.

2345. Bu yüzden müminler, ne belâyâ itiraz ederler, ne Hakk'ın emir ve nehyinden sıkılırlar. Başkalarının ağzına acılık veren bir lokmaya benzeyen Tanrı hükmü, onlara gülbeşeker gelir, tatlı tatlı yerler, hazmederler.

Tanrı hükmünü kabul etmeyip inkâr eden, o lokmayı yese bile kusan kişiyle yaramaz. Elest gününde bir rüya gören, Tanrı'ya ibadet yolunda sarhoş olur. Sarhoş deve gibi bu ibadet çuvalını hiç usanmadan, sıkılmadan çeker durur.

2350. Ağzının etrafındaki tasdik köpüğü, onun sarhoşluğuna, coşkunluğuna şahittir. Deve, kuvvetlenip erkek aslan kesildi mi ağır yükler çeker de yine o yüklerin altında az yer, az içer. Dişi deve arzusuyla yüzlerce zahmet ve açlık çeker. Hatta dağ bile ona bir kıl gelir! Elest âleminde böyle bir rüya görmeyen bu dünyada ne kul olur, ne mürit! Olsa bile gönlünde yüzlerce tereddüt vardır. Bir an şükrederse bir yıl şikâyet eder.

2355. Din yolunda yüzlerce tereddütle ve inanmayarak öne doğru bir adım atarsa öbür adımı arda doğru gider. Bunu da ileride anlatırım, borcum olsun...eğer öğrenmekte acele ediyorsan " Elemneşrah" sûresini oku! Bu mânâyı etraflıca anlatmaya kalkışsam ne haddi vardır, ne kenarı. Yürü öküzünü dâva edene doğru eşek sür! Adam dedi ki: " Yarabbi, bu suç yüzünden şu azgın adam, bana kör dedi. Bu ne iblisçe bir kıyas Yarabbi? Ben ne vakit körcesine dua ettim. Tanrı'dan başka kime ihtiyacımı söyledim?

2460. Kör, bilgisizlikle halktan bir şeyler umar. Ben senden umuyorum... her güç şey sana kolaydır. Asıl kör kendisi ki beni kör saydı, canla başla niyaz ettiğimi görmedi bile! Benim bu körlüğüm, aşk körlüğüdür. Güzelim, sevdiği şey, insanı kör ve sağır yapar derler ya... bu körlük, o körlüktür.

Tanrı'dan başkasını görmüyorum, fakat onu görüyorum. Aşkımın muktezası da bu değil midir? Söyle. Yarabbi, sen görmektesin, beni sen de kör sanma. Senin lûtfunun etrafında dönüp dolaşmaktayım, ey lûtfunun etrafında dönüp dolaştığım, ey kendisinden ayrılmadığım Tanrı!

2365. Yusuf-ı Sıddık'a rüya gösterdin da ona güvendi. Onun gibi lûtfun bana da bir rüya gösterdi. O sonsuz dualarım oyuncak değildi ya! Fakat halk, benim sırlarımı bilmiyor da sözlerimi saçma sanıyor. Hakları da var. Gayb sırrını, sırları adamakıllı bilen ve ayıpları tamamıyla örten Tanrı'dan başka kim bilebilir ki?" Düşmanı dedi ki. " Amca, neye yüzünü göğe çeviriyorsun? Bana çevir de doğru söyle!

2370. Delirdin mi ki böyle hatalara düşüyor, aşktan, Tanrı'ya yakınlıktan dem vuruyorsun? Sen, gönlü ölmüş bilirsin... Hangi yüzle yüzünü göklere tutuyorsun?" Bu hâdise yüzünden şehre bir velvedir düştü. O müslümansa, " Yarabbi, bu kulunu rezil etme. Kötülük yaptıysam bile sırrımı halka açma. Biliyorum, uzun gecelerde yüzlerce tazarrula sana niyaz edip durdum.

2375. Halka karşı bunun hiçbir kadri, hiçbir kıymeti yok, onlar bilmez bunu; fakat senin yanında aydın bir mum gibi... sana aşikâr " diye niyaz etmekte, yüzünü yerlere vurmaktaydı.

Davud aleyhisselâm'ın iki hasmın da sözlerini dinlemesi ve dâva edilene sorguya çekmesi

Davut Peygamber, evinden dışarı çıkınca " Bu ne, ne var, ne oldu" dedi. Dâvacı dedi ki: " Ey Tanrı'nın peygamberi, imdat et. Öküzüm, bu adamın evine girmiş, O da onu kesmiş. Neden benim öküzümü kesmiş sor da söylesin." Davut, " Ey kerem sahibi, neden sana haram olan o öküzü kestir?

2380. Yalnız saçma sapan söyleme, delil göster de bu dâva görülsün, bitsin" dedi. Adam dedi ki: " Ey Davut, yedi yıldır gece gündüz dua etmekte, Tanrı'dan, Yarabbi, helâl ve zahmetsiz bir rızık istiyorum, diye niyazda bulunmaktayım. Erkek kadın... herkes feryadımı bilir, hattâ çocuklar bile bunu söyler, anlatırlar. Kime istersen sor, derhal söyleyiversin.

2385. Halktan hem gizli sor, hem de aşikâre... bak, bu eski hırkalı yoksul neler söylüyor, nasıl dua ediyordu, anla, Bu dualardan, bu feryatlardan sonra bir de baktım ki evime bir öküz girivermiş. Gözüm karardı. Ama lokma için değil, duam kabul edildi diye sevindim hani. O ayıpları bilen Tanrı duamı kabul etti, buna şükrane olsun diye öküzü kestim"

Davud Aleyhisselâm'ın, öküzü kesenin haksız olduğuna hükmetmesi

Davut, " Bu sözlerden el yıka, dâvana şer'i delil getir.

2390. Reva görür müsün delilsiz bir hüküm vereyim de bu şehirde bâtil bir sünnet koyayım, kötü bir âdet bırakayım, Bunu sana kim bağışladı? Satın mı aldın, mirasa mı kondun? Ekine nasıl sahip olabilirsin, sen mi ektin? Ektinse senindir. Kazanmakta ekin ekmeye benzer. Ekmedikçe ona sahip olmaya hakkın yoktur.

Ektinse ektiğini biçersen, o senindir. Yoksa zulmettiğin, haksız olduğun kat'iyetle anlaşılır. Yürü, eğri büğrü söylenme, bu müslümanın malını ver. Paran yoksa borç al, ver; beyhude konuşma!" dedi.

2395. Adam, " Padişahım, sitemkârlar ne söylüyorlarsa sen de tıpkı onu söylüyorsun bana" deyip

Adamın, Davut Aleyhisselâm'ın hükmünden feryada gelmesi

Secde ederek dedi ki. " Ey benim yanıp yakıldığımı gören Tanrım, Davud'un gönlüne de o nuru ver. Gönlüme saldıgın ziyayı onun gönlüne da sal ey ihsan sahibi Rabbim."

Bu sözleri söyledikten sonra hayhayla ağlamaya başladı. Öyle bir ağlayış ağladı ki Davud'un gönlü yerinden oynadı. " Ey öküzü dâva eden, bugün bana mühlet ver, bu dâvanın görülmesinde ısrar etme.

2400. Halvete gidip namaz kılayım da bu ahvali, bir de sırları bilen Tanrı'dan sorayım. Namazda Rabbime bağlanırım, " namaz gözümün nurudur" sırrı zuhûr eder, bu benim huyumdur. Can pencerem zevk ve şevkle açıktır. Tanrı'nın lûtfu oraya vasitasız gelir. Tanrı'nın lûtfu, rahmeti, nuru madenimden, hakikatimden gelir, pencereden evime girer. Penceresi olmayan ev cehennemdir. Ey kul, dinin aslı pencere açmıştır.

2405. Her ormanı öyle pek baltalama. Pencere açmak için balta vur. Yoksa bilmez misin ki bu güneşin nuru hicaplardan hariç olan hakikat güneşinin aksinden ibaret. Bilirsin ki bu zâhiri görüşün nurunu hayvan da görür. Şu halde benim Âdem'e " Kerremna" demem nedir? Ben, nurlara dalmış, gark olmuş bir güneşim. Kendimi nurdan ayırt edemiyorum. O halvete gitmem, namaz kılmam, halka öğretmek için.

2410. Bu âlem doğrulsun diye ayağımı eğri atmaktayım. Ey yiğit, savaş hileden ibarettir." İzin yoktu, yoksa Davut, bu sırları döküp saçar, sır denizinden toz koparırdı!... Davut, bu çeşit söyleyip durmakta, halkın aklını, fikrini yakmaya kalkışmaktayken, Arkasından birisi, " Birliğinde hiç şüphem yok" diye Davud'un eteğini çekti. Davut, kendine geldi, sözünü kısa kesti, dudağını yumdu, halvet edeceği yere hareket etti.

Davud'un, hakkın meydana çıkması için halvete girmesi

2415. Davut, kapısını kapayıp acele halvet edeceği yere gitti, mihrabına, duanın kabul edildiği yere yöneldi. Tanrı, ona bu işin hakikatini bildirdi, ne gösterdiyse tamamıyla gösterdi. O da işi anladı, oç alınacak kimdir, kısasa layık adam hangisidir, bildi. Ertesi günü iki dâvacı ile halk gelip Davud'un huzuruna dikildiler. Dâvacı yine aynı davayı tekrarladı, birçok ağır sözler söyledi.

Davud'un, öküz sahibi aleyhine hüküm vermesi ve " Sen bu öküzden vazgeç " demesi, bunun üzerine öküz sahibinin Davud Aleyhisselâm'ı kınaması

Davud " Sus, bu dâvayı bırak, öküzü bu müslümana helâl et de yürü git.

2420. Yiğit, madem ki Tanrı, senin sırrını açmadı, onun bu sır örtücülüğüne şükret de sükût et" dedi. Öküz sahibi " Bu nasıl hüküm, bu ne biçim adalet? Benim için yeni bir şeriat mı kuracaksın. Adalet âleme yayıldı; yer, gök, adaletle güzel kokulara bürünmüş... Kör köpeklerle bile bu sistem yapılmadı. Bu tecavüzden, bu cefadan hararetlendi de taş da yarıldı, dağ da!" Diyor, bu çeşit ağır sözler söylüyor, " Ey ahali , gelin de görün zulmü!" diye bağıriyordu.

Davud'un öküz sahibine " Bütün malını, mülkünü ona ver " demesi

2425. Davud, ondan sonra dedi ki. " A inatçı, bütün malını, mülkünü hemencecik ona bağışla. Yoksa bak, sana söylüyorum, işin fena olur, yaptığın zulüm ve cefa meydana çıkar." Adam, bu söz üzerine başına topraklar serpip elbisesini yırtarak " Her an zulmünü artırıp durmaktasın" dedi. Yine bir müddet Davud'u kınamaya koyuldu, Davud, tekrar onu huzuruna çağırıp, Dedi ki: " Ey bahtı körleşmiş herif, madem ki talihin yok, gayri yavaş, yavaş karanlıklar basmaya başladı.

2430. Senin gibi bir eşeğe çerçöple saman bile yazık... öyle olduğu halde sen yine baş köşeyi gözetip duruyorsun ha! Yürü çocukların da onun kulu, kölesidir, karın da! Artık fazla söylenme!" Dâvacı iki eline taş almış, göğsünü dövmekte, bilgisizliğinden, bir aşağı, bir yukarı gidip gelmekteydi. Halk da Davud'u kınamaya başladı. Dâvacının gönlünde ne var, bilmiyorlardı ki, Bir insan, saman çöpü gibi havaya kapılmış, maskara olmuşsa zalimi mazlûmdan nasıl fark edebilir?

2435. Zalimi mazlûmdan ayırt eden, zulümkâr nefsinin boynunu vurmuş kişidir. Yoksa içten içe nefse zebun olan kişi, deliliğinden mazlûmlara düşman kesilir. Köpek, daima yoksula, âcize saldırır, fırsat bulursa ısırır da. Komşularından av kapmak aslanlara göre ayıptır, köpeklere değil, Zalime tapan, mazlûmu öldüren kişilerin hepsi de pusudan çıkarak köpekçesine saldırdılar.

2440. Davud'a yüz tutup " Ey seçilmiş Peygamber, ey bize şefkatli zat, Bu sana yakışmaz, çünkü apaçık bir zulüm bu. Bir suçsuzu, hiçbir kabahati yokken kahrettin" dediler.

Davud Aleyhisselâm'ın, bu gizli şeyi meydana çıkarıp apaşikâr göstermek ve getirilen delilleri çürütmek üzere halkı ovaya çağırması

Davut dedi ki: " Dostlar, gayri o gizli şeyin meydana çıkması zamanı geldi. Hepiniz kalkın da şehirden dışarıya çıkalım, o gizli sırrı öğrenelim. Filân ovada büyük bir ağaç vardır, dalları gürdür, çoktur, birbirleriyle birleşmişlerdir.

2445. Kol budak salıvermiş, geniş bir yeri kaplamıştır, kökü de yere yayılmıştır. İşte o ağacın kökünden bana kan kokusu geliyor.

O güzel ağacın kökünde kan var. Bu kötü taliqli herif, onun altında efendisni öldürmüştür.

Tanrı'nın hilmi, bunu şimdikiye kadar örttü. Fakat bu kaltaban, buna hiç şükretmedi.

Efendisinin çocuğuna, çocuğuna ne nevrularda bir şey verdi, ne bayramlarda,

O yoksulların, o muhtaç biçarelerin hallerini, hatırlarını bir lokmayla olsun arayıp sormadı, eski hakları aklına bile getirmede.

2450. Bu melûn herif şimdi de bir öküz için onun oğlunu yere vuruyor.

Günahının perdesini kendi kaldırıyor, yoksa Tanrı, suçunu örtüyordu.

Bu kötü zamanede kâfir olsun, fasik olsun... herkes, kendi perdesini kendi yırtar.

Zulüm, can sırları arasında gizli kalır, fakat onu halkın önüne koyan zalimdir.

Hele bakın, benim boynuzlarım var, şu âlemde cehennem öküzünü bir görün diye kendisini kendisi gösterir!"

Zâlimin eliyle ayağının dünyada da zâlimin sırrına şahadet etmesi

2455. Elin, ayağın, içinde sakladığın şeye bu âlemde de şahadet eder.

İtikat ettiğin şeyleri söyle, gizleme diye gönlündeki şey, başına dikilir.

Hele kızdığın, söylenmeye başladığın zaman yok mu... gizlendiğin şeyleri kıldan kıla meydana çıkarır.

Zulümde cefa, bu âlemde senin başına dikiliyor, bu iş için tâyin edilmiş bir memur kesiliyor da hadi, ey el, ey ayak, yaptıklarını söyle, beni meydana çıkar diyor ya...

İçinde gizlediğin şey, sırrının gemini ele alıyor, hele kızıp coştuğun zaman onu istediği gibi sürüp götürüyor ya...

2460. Demek ki gizlediği şeyi ta ovalara çıkarsın da bayrak gibi diksin, el âleme göstereceğin diye Tanrı, zulmeden kötülükte bulunan kişinin başına bu memuru dikiyor.

Bunu yapan Tanrı, mahşer gününde de sırrını meydana çıkarmak için başka memurlar yaratmaya kadirdir.

Zaten ey zulümde, kinde elden ele geçmiş, herkesçe ne olduğu bilinmiş, anlaşılacak adam, senin için, dışın meydana... elinin, ayağının şahadetine ne ihtiyaç var?

Kötülüğünü, ziyankârlığını etrafa yaymaya hacet yok. Senin ateşten ibaret olan içini herkes biliyor.

Nefsinden, her an, beni görün, ben cehennemliğim diye yüzlerce kıvılcım sıçramada.

2465. Ben ateşin cüz'üyüm, işte aslıma gidiyorum. Nur değilim ki Tanrı'ya gideyim demekte.

Bu hak, hukuk tanımaz zalim gibi. Bir öküzceğiz için bunca hilelere girişti.

Halbuki o, efendisinden yüzlerce öküz, yüzlerce deve almıştı. Babacığım, işte senin nefis dediğin de budur. Tek hemen ondan kesile gör!

Bu zâlim, bir gün bile Tanrı'ya yüz tutup ağlamadı, inlemedi. Ağzından bir kerecik olsun aşkla, dertle "Yarabbi" sözü çıkmadı.

" Allah'ım, düşmanımı hoşnut et. Ben bir ziyankârlıkta buldum ama sen onu kâra tebdil eyle.

2470. Yanlışlıkla bir adam öldürdüysem diyetini vermek, akrabama düşer. Elest gününden beri benim canıma yakın olan sensin" demedi.

Ey hür can, sen ona tövbe etmesi, yargılanma dilemesi için inci verirsin de o sana taş bile vermez... işte nefsin insafı!

Halkın o ağacın dibine gitmesi

Halk, şehirden çıkıp o ağca doğru gidince Davut, "Önce ellerini bağlayın şu zalimin de

Sonra suçunu meydana koyalım, adalet bayrağını ovaya dikelim" dedi.

Sonra dedi ki: Ey köpek, sen bu adamın atasını öldürdün. Sen o zatın kölesiydin, bu yüzden onun kanına girdin.

2475. Efendini öldürüp malını, mülkünü zaptettin. Fakat Tanrı bunu meydana çıkardı.

Karın yok mu... onun cariyesiydi. Onunla birleştin de bu kötü işi yaptın.

Ondan erkek, dişi... ne doğduysa hepsine mirasçı bu adamdır.

Çünkü sen bir kölesin, çalışıp çabalarsın, eline geçen onundur. Şeriat mı aradın, al sana mükemmel bir şeriat, hadi şimdi yürü bakalım!

Sen burada efendini zari zari ağlatarak öldürdün. Efendin sana burada, aman yapma, etme diyordu.

2480. Korkunç bir hayal gördün, korktun... acelenden bıçağı da adamcağızın başıyla beraber toprağa gömdün.

İşte başı da şuracıkta gömülü, bıçak da. Haydi, kazın şurasını!

Bu köpeğin adı da bıçakta yazılıdır. Bu zalim, efendisine işte böyle bir hilede, böyle bir zulümde bulundu."

Yeri kazdılar, bıçağı da bulup çıkardılar. Kesik başı da!

Halka bir velvedir düştü. Hepsini de zünharlarını kestiler.

2485. Ondan sonra öküzü kesene " Gel buraya hak sahibi, bu yüzü karadan hakkını al" dedi.

Davud Aleyhisselâm'ın bu delili gösterdikten sonra katilin kısas edilmesini emretmesi

Aynı bıçakla o adamın da öldürülerek kısas edilmesini emretti. Ne hile yaparsa yapsın, Tanrı bilgisinden kurtulabilir mi hiç?

Tanrı'nın hilmi, müdarada bulunur. Bulunur ama adam, haddi aşınca iş değişir, meydana çıkar.

Kan uyumaz. Gönüllere onu araştırmak, müşkülü halletmek merakı düşer.

Kıyamet gününün sahibi olan Tanrı'nın adaleti, şunun, bunun gönlünden zuhur eder durur.

2490. " Filân ne oldu, hali nedir, kim öldürdü acaba?" diye topraktan ekin fıskırır gibi şunun, bunun gönlünden meraklar fıskırır.

Gönüllerdeki bu meraklar, bu araştırmalar, bundan bahsetmeler, hep o kanın kaynamasıdır.

O adamın gizli sırrı meydana çıkınca Davud'un mucizesi halka yayıldı; bu mucize bir dereceyken halk tarafından âdeta iki derece meşhur oldu.

Herkes baş açık gelip yerlere secde etmekte,

" Biz doğuştan körmüşüz, senden yüzlerce şaşılacak şey gördük.

2495. Taş, Talût'la beraber savaşa giderken sana söyledi, beni al dedi.

Sen elinde bir sapan, üç tane de taş olduğu halde geldin, yüz binlerce adamı birbirine kattın, kırdın, geçirdin.

Taşların yüz binlerce parçaya ayrıldı, her parçası bir düşmanın kanını içti.

Demir, elinde mum gibi yumuşadı, onunla zırh yaptın, bu da âleme yayıldı, herkes bildi.

Dağlar sana şükredici risaleler oldu, seninle berber adam gibi Zebur okudular!

2500. Senin sözünle yüz binlerce kişinin can gözü açıldı, gayb âlemine hazırlandı.

Fakat onların hepsinden kuvvetli mucizen bu: Sen, insana hayat bağışlamaktasın, bu bağışlanan daimî,

Zaten bütün mucizelerin canı da bu... ölüye ebedî hayat bağışlamak!" demekteydi.

Zalim öldürüldü, bütün bir dünya dirildi. Halkın hepsinde yeni baştan Tanrı'ya kul oldu.

İnsanın nefsi, öküzü öldüren dâvacıya benzer, öldüren de akıldır. Davud, Tanti, yahut Tanrı vekili olan şeyhtir. Zalim, onun yardımıyla öldürülebilir. Çalışıp kazanamadan hesapsız rızık, onun himmetiyle elde edilebilir... insan, onun sayesinde devlete erişir, zenginleşir

Nefsini öldür de âlemi dirilt. Nefis, efendisini öldürmüştür; sen, onu kendine kul, köle yap!

2505. Kendine gel, öküzü dâva eden senin nefsendir; kendisini efendi yerine koymuştur, ululuk taslamaktadır.

Öküzü öldüren de akıldır. Hadi, artık ten öküzünü öldüreni inkâr etme!

Akıl bir esirdir. Daima Hak'tan zahmetsizce bir rızık, tabak tabak nimetler ister.

Onun zahmetsizce rızıklanması neye bağlıdır? Kötülüğün aslı olan öküzün öldürülmesine.

Nefis, " Benim öküzümü nasıl olurda öldürürsün?" der. Çünkü nefis öküz, ten suretidir.

2510. Velinimet zâde olan akıl, ihtiyaçlar içinde kalmış, kanlı katil nefis, efendi olmuş, öne geçmiş!

Zahmetsiz rızık nedir, bilir misin? Ruhların gıdası, peygamberlerin rızıkları.

Fakat bunu elde etmek, öküzü öldürmeye bağlıdır. Hazine öküzün içindedir ey hazine arayan, yerleri kazıp duran!

Dün biraz bir şey yemiştin, onun için lâyıkiyle anlatamıyorum. Yoksa bunu tamamıyla anlatır, yuları anlayışının eline teslim ederdim.

Ama dün bir şey yedim demem de masaldan ibaret... çünkü ne gelirse o gizli evden geliyor.

2515. Güzel gözlülerden işve, cilve öğrenmişsek neden gözümüzü sebeplere dikip duruyoruz.

Sebeplerin de başka sebepleri var. Sebebe bakma da asıl ona bak!

Peygamberler, sebepleri gidermek için geldiler. Mucizelerini ta Zuhal yıldızına ulaştırdılar.

Sebepler ve vesilesiz denizi böldüler, ekmeksizin buğday yığını buldular.

Çalışmaları yüzünden kum taneleri un olurdu. Keçinin yünlerini çektiler mi ellerinde ibrişim olurdu.

2520. Bütün Kur'an, sebebi gidermeye aittir. Zâhiren yoksul olan Peygamber'in yüceliğini, yine zâhiren yüce olan Ebuleheb'in helâkini anlatır durur.

Ebabil kuşları iki üç taş attılar mı o koca Habeş ordusunu kırıp geçirirler.

Ta yukarılarda uçan kuşun attığı bir taş, fili delik deşik eder.

Öldürülmüş adama kesilmiş öküzün kuyruğuyla vur da hemen dirilsin, kefeniyle kalksın.

Kesilmiş boğazı, yerinden davransın, kanını dökenlerden kanını istesin denir.

2525. Bunlar ve bunlara benzer daha nice şeyler var... Kur'an, baştan sona sebepleri, illetleri nefyeder vesselâm.

Fakat bunları anlamak, işi uzatıp duran aklın harcı değildir. Kulluk et de bunlar sana keşfolsun!

Felsefeye sarılan kişinin akli, akılla anlaşılabilen şeylere bağlanmış kalmıştır. Fakat temiz ve pak kişi, aklın aklının (Akl-ı Küll'ün) tek binicisi oldu.

Aklının akli içtir, senin aklınsa kabuk. Hayvan midesi daima kabuk arar.

İç arayan, kabuğu sevmez, ondan usanır, bıkar. İç temiz kişilere helâldir, temiz kişilere.

2530. Kabuktan ibaret olan akıl, bir işi yüzlerce delille ancak anlayabilir. Fakat Akl-ı Kül, doğru olduğunu bilmediği

yola adımını atar mı hiç?

Akıl, defterleri baştanbaşa karalar durur. Aklın aklıysa bütün âlemi ayla, doldurur, nurlandırır.

O, karadan da kurtulmuştur, aktan da. Onun ayının nuru, gönüle de yayılmıştır, sana da.

Cüz'î akıl bu kararla akı, yine kadir den, bir yıldız gibi parlayıp âlemi aydınlatan Kadir gecesinden elde etmiştir.

Keseyle dağarcığın değeri altındadır. İçinde altın olmayan keseyle dağarcığın ne kıymeti var?

2535. Nitekim tenin değeri de canla, fakat canın değeri de cananın ışığıdır.

Can, ışısız diri olsaydı hiç kâfirlere " Ölü" denir miydi?

Kendine gel, söyle, söyle ki söyleme kabiliyeti bizden sonraki zamanlarda aksın diye ırmak yolunu kazmakta.

Her devirde söz söyleyen bulunur; bulunur ama geçmişlerin sözleri daha faydalıdır.

Ey şükreden kişi, Tevrat, İncil ve Zebur, Kur'an'ın doğruluğuna şahadet etmedi mi?

2540. Zahmetsiz ve sayıya gelmez bir rızık ara da Cebrail sana cennetten elma getirsin.

Hattâ bahçıvanın lâflarıyla başın ağrımadan ekmek zahmetine düşmeden cennetin sahibinden rızıklanasin.

Çünkü ekmekteki fayda ve lezzet, Tanrı ihsanıdır. Dilerse sana o faydalı kabuğu, yani ekmeği vasıta etmeksizin de verir.

Ekmeğin sureti, ekmekteki faydaya, zevk ve lezzete bir sofradır. Fakat sofrasız ekmek yemek, velînin harcıdır.

Can rızıkını senin Davud'un olan şeyhin himmeti olmadıkça nasıl olur da çalışıp çabalamayla elde edebilirsin?

2545. Nefis şeyhle adım attığını, ona uyduğunu görürse zorla sana râm olur.

Öküz sahibi de Davud'un sözünü anlayınca râm oldu.

Şeyh sana dost oldu mu avda aklın, köpek nefse galip olur.

Nefis, yüzlerce hile, Hud'a sahibi bir ejderhadır. Fakat şeyhin yüzü, o ejderhanın gözüne karşı tutulan bir zümrüttür.

Öküz sahibini zebun etmek istersen onu eşekler gibi bizle, o tarafa sür be hoyrat adam!

2550. Nefis, Tanrı velîsine, yaklaşırsa dili yüz arşın kısılır.

Onun yüz dili vardır, her dilinde yüz lûgat, hilesi, rıyası anlatılamaz ki!

Öküz nefsi dâva eden fasih sözler söyledi, yüz binlerce doğru olmayan delil getirdi.

Bütün şehri kandırdı, yalnız padişahı kandıramadı, o her şeyi bilen padişahın yolunu vuramadı!

Nefsin sağ elinde tespih ve Kur'an vardır ama yerinde de hançer ve kılıç gizlidir.

2555. Onun mushafına, onun rıyasına kanma... kendini onunla sırdaş, haldaş yapma!

Seni aptes al diye havuzun kenarına getirir de havuza, suyun ta dibine atıverir!

Akıl, nuranî ve iyi bir hak ve hakikat arayıcısıyken neden zulmanî nefis ona galip oluyor.

Neden mi? Nefis, kendi evinde, kendi yurdunda... akılsa garip! Köpek bile kapısında korkunç bir aslan kesilir!..

Hele sabret, aslanlar ormana gitsinler. Bu kör köpekler, o vakit onlara inanırlar.

2560. Şehirli, nefsin hilesini, tenin düzenini ne bilsin? O ancak kalbe gelen vahiyle kahredilebilir.

Kim onun cinsiye ona dost olur. Ancak şeyhin olan Davut müstesna!

Çünkü o varlığını tebdil etmiştir. Tanrı, kimi gönül makamına vâsil ederse o kişide ten cinsiyeti kalmaz.

Halk, umumiyetle bu cihan içinde illetlidir. İlet, şüphe yok ki illete dosttur.

Her aşâğılık kişi Davutluk dâvasına kalkışır. Anlamayan kişiler de ona yapışır.

2565. Ahmak kuş, avcıdan kuş sesi duyar da o tarafa uçar gider.

Davut olmadığı halde Davutluk dâvasına kalkışan, kendi malı olan şeyle başkasından naklettiği şeyi ayırt edemez, sapıktır o kişi. Kendine gel de mânevi bir adam bile olsa kaç ondan!

Onun yanında kurtulmuş kişiyle bağlı kişi birdir. Yakına erişim diye iddia etse de şüphededir.

Böyle adam, halk yanında zekâdan ibaret bile olsa mademki kendisinde bu anlayış, bu ayırt ediş yok ahmaktır!

Kendine gel, ondan ceylân, aslandan nasıl kaçarsa öyle kaç! Ey bilgili yiğit, sakın onun yanına koşma!

İsa Aleyhisselâm'ın ahmaklardan dağa kaçması

2570. Meryem oğlu İsa, sanki bir aslan kanını dökmek istiyormuş da ondan kaçıyormuş gibi bir dağa kaçıyordu.

Birisi, ardından koşup dedi ki: " Hayrola... peşinde kimse yok, neden böyle kuş gibi kaçıyorsun?"

İsa, öyle hızlı koşmaktaydı ki acelesinden cevap bile vermedi.

Adam, bir müddet İsa'nı peşinden koştu, ardını bırakmayıp bağırdı:

" Allah rızası için bir an olsun dur. Neden kaçıyorsun. Merak ettim.

2575. Ardında ne aslan var, ne düşman... ne bir şeyden korkmana lüzum var, ne bir şeyden ürkmene sebep! O tarafa doğru neden koşuyor, kimden kaçıyorsun a kerem sahibi?"

İsa dedi ki: " Bir ahmaktan kaçıyorum. Yürü, benim yolumu kesme, kendimi kurtarayım!"

Adam dedi ki: " Körün gözlerini, sağırın kulağına açan Mesih sen değil misin?"

İsa " Evet, benim" dedi. Adam "gayb afsunlarına me'va olan.

O afsunu ölüye okuyunca ölüyü, av bulmuş aslan gibi sıçrayıp diriltten padişah sen değil misin!" dedi.

2580. İsa " Benim" dedi. Adam dedi ki: " A güzel yüzlü, topraktan kuşlar yapan sen değil misin?!"

İsa. " Evet benim" dedi. Adam " Peki, öyleyse ey tertemiz ruh, dilediğini yaparken kimden korkuyorsun?"

Âlemde bu kadar mucizelerin varken senin kullarından olmayan kim?"

İsa dedi ki: "Teni eşsiz örneksiz yaratan, canı ezelden halk eden Tanrı'nın tertemiz zatına ant olsun..."

Onun pak zatiyle sıfatları hakkı için... felek bile yenini, yakasını yırtmış, ona âşık olmuştur.

2585. O afsunu, o İsm-i Âzam'ı köre okudum, gözleri açıldı; sağıra okudum, kulakları duydu.

Taş gibi dağa okudum, yarıldı göbeğine kadar hırkasını yırttı!

Ölüye okudum dirildi. Hiçbir şey olmayan, vücudu bulunmayan şeye okudum, meydana geldi, bir şey oldu!

Fakat ahmağın gönlüne yüz binlerce kere okudum, fayda vermedi.

Mermer bir kaya kesildi, ona tesir bile etmedi. Âdeta kuma döndü, ondan bir şey bitmesine imkân yok!"

2590. Adam, " Tanrı adının köre, sağıra ölüye tesir edip de ahmağa tesir ermemesinin hikmeti ne?

Onlar da illet, bu da illet... neden onlara tesir ediyor da buna tesir etmiyor?" dedi.

İsa dedi ki. " Ahmaklık, Tanrı kahrıdır. Hastalık, körlük, kahr değildir, bir iptilâdır.

İptilâ, acınacak bir iletir, ona kul da acır, Tanrı da...fakat ahmaklık, öyle bir iletir ki ahmağa da mazarrat verir, onunla konuşana da!

Ahmağa vurulan dağ, Tanrı mührüdür. Ona bir çare bulmanın imkânı yok!"

2595. İsa nasıl kaçtıysa sen de ahmaktan kaç! Ahmakla sohbet, nice kanlar döktü!

Hava,suyu yavaş yavaş çeker, alır ya... ahmak da dininizi böyle çalar, böyle alır işte.

Kıçının altına taş koymuş adamın harareti nasıl gider, o adam nasıl soğuk alırsa ahmak da sizden harareti, aşkı iştiyakı çalar, size soğukluk verir!

İsa'nın kaçıışı korkudan değildi. O zaten emindi, fakat size öğretmek için kaçıyordu.

Zemheri rüzgârları, âlemi doldursa bile o parlayıp duran güneşe ne gam?

Sebâlılar'ın ahmaklığı, peygamberlerin nasihatlarının o ahmaktara tesir etmemesi

2600. Hatırıma Sebâlılar'ın hikâyesi geldi. Ahmaklık yüzünden seher yeli, onlara veba kesilmişti.

Sebâ, çocuklardan duyduğunuz masallardaki gibi pek büyük bir şehirdi.

Hani çocuklar masal söylerler ya... fakat masallarında nice sırlar, nice öğütler vardır.

Görünüşte saçma şeyler söylerler ama sen onları masal sanma sakın...bütün viranelerde define aramaya koyul!

Sebâ şehri, pek büyük, pek azametli bir şehirdi... büyüklüğü bir tepsiden fazla değil!

2605. Pek ulu, pek geniş, pek uzun, pek kocamandı... bir soğan kadar!

On şehir halkı oraya toplanmıştı; fakat hepsi de yüzleri yıkanmamış üç kişiden ibaret!

Orada sayısız adam vardı ama hepsi yalnız ölmüş hayvan eti yiyen o üç ham adam!

Canana ulaşmayan, sevgiliye kavuşmaya çalışmayan can, binlerce bile olsa yarım tenden ibarettir.

Üç kişinin birisi pek uzakları görürdü, fakat gözü kör; Süleyman'ı görmezdi de karıncanın ayağını görürdü!

2610. Öbürü pek keskin iştirdi, fakat sağır! Âdeta bir defineydi. İçinde yarım arpa kadar bile altın yok!

Üçüncüsü çırılçıplak, edep yeri açık bir adamdı. Elbisesinin etekleri uzun!

Kör dedi ki: " İşte bak, şuracıktan atlılar gelmekte. Onların hangi kavimden olduklarını ve kaç kişiden ibaret bulduklarını görüyorum."

Sağır " Evet, ben de seslerini duydum, gizli açık ne söylüyorlarsa işittim" dedi.

Çıplak " Benim korkum da şundan: Gelirlerse elbisemin eteğini keserler!" dedi.

2615. Kör dedi ki: " İşte bak, yaklaştılar. Hadi onlar gelip çatmadan, bizi yakalayıp dövmeden, bağlamadan biz kaçalım."

Sağır dedi ki: " Hakikaten dostlar, gürültü gittikçe yaklaşıyor, haydin!

Çıplak, eyvahlar olsun, dedi... gelirlerse tamah ederler, elbisemi alırlar, ben hiç emin değilim!

Şehri bırakıp çıktılar, koşa koşa bir köye geldiler.

O köyde semiz bir kuş buldular. Kuş pek semizdi, vücudunda zerre kadar et yoktu, öyle arıktı ki!

2620. Ölmüş bir kuştı, kargaların gagalamasından kemikleri bile incelmış, ipliğe dönmüştü.

Aslanların avlarını yemesi gibi o kuşu yediler... üçü de tok filler gibi semirip şiştiler.

Üçü de üç tane besili, semiz ve büyük file döndüler!

Üç genç de öyle semirdi, öyle şişmanladı ki şişmanlıktan âleme sığamaz oldular!

Bu kadar şişmanlıkta, bu koskocaman kelleyle, kulakla, bu iri yedi endamla beraber kapının çatlağından süzülüp geçtiler!

2625. Ölüm de halka görünmez, ölümün yolu da gizlidir. Ölüm de göze gelmez... acayip bir çıkış yeridir.

İşte bak, kervanlar birbiri ardına ulanmış, o kapının gizli çatlağından geçip gitmede!

Fakat o çatlağı arasan göremezsen. Pek gizlidir ama ondan bunca kişileri geçirdiler, gelin evine güvey götürür gibi götürdüler.

Uzaktakini bile gören köle, keskin kulaklı sağır, uzun elbiseli çıplak

Sağır, istektir, dilektir. Bizim ölümümüzü duydu da kendi ölümünü duymadı, kendi görünüşünü görmedi.

Kör de hırstır. Halkın ayıbını kıldan kıla görür. Taraf taraf söyler de,

2630. Kör gözü kendi ayıbını zerre kadar göremez, fakat gene de âlemin ayıbını arar!

Çıplak, elbisesinin eteğini kesecekler diye korkuyor ama çıplak adamın eteğini olur ki kessinler!

Dünyaya kapılan da hem müflistir, hem de korkmakta. Halbuki hırsızlardan hiç de korkmaması lâzım. Zaten dünyaya çıplak geldi, çıplak gidecek... böyle olduğu halde hırsızlardan korkusundan yüreği kan olmakta! Fakat hayattayken bunca feryad ü figan etti ağlayıp sızladıydı ya... ölüirken kendisinde bu korkusuna şaşar, güler!

2635. O zaman zengin hiçbir pulu olmadığını... zeki, hiçbir hüneri bulunmadığını anlar. Hayattaki bu korku, eteğine saksı kırıkları doldurup da kendisini mal sahibi sanan, onları kaybedeceğinden korkan, onların üstüne titreyen çocuğun korkusuna benzer.

O saksı kırıklarından bir parçasını bile alsan ağlamaya başlar; geri verirsen de sevinir, gülmeye koyulur. Bilgi elbisesini giymedikçe çocuğun ağlamasına da ehemmiyet verilmez, gülmesi de! Ahmak da eğreti malı kendisinin sanır da onun üstüne titrer. Hay aşağılık adam hay!

2640. Uykuda kendisini mal sahibi görür, çuvalını hırsız çalacak diye korkar! Fakat kulağı çekildi de uyandı mı kendi korkusuyla kendisi alay eder. Bu cihanın aklına, bu âlemin bilgisine sahip olan âlimlerin korkusu da buna benzer. Hünerlere, fenlere sahip olan bu akıllılara Tanrı Kur'an' da " Onlar bir şey bilmezler" dedi. Her biri kendisinde bilgi var zannına kapılır da birisi çalacak diye korkuya düşer.

2645. Zamanımı alıyorlar der. Halbuki bir fayda, bir kâr elde eden kişinin zamanı zaten onda yok! Halk beni işimden, gücümden alıkoydu der ama canı, ta boğazına kadar işsizliğe, güçsüzlüğe dalmıştır! Çıplak adam elbisemi sürüyüp duruyorum; eteğimi, onların pençesinden nasıl kurtaracağım der! Âlim de, bilgilerin yüz binlerce çeşidini bilirde zalim herif, kendisini bilmez. Her cevherin haysiyetini bilir de kendi cevherine gelince bir eşeğe döner!

2650. Be hey âlim, sen, ben caiz olan şeylerle caiz olmayanları bilirim dersin ama kendin caiz misin, işe yarar mısın, yoksa bir kocakarı mısın? Bundan haberin yok!

Bu, yerinde doğru... şu, yerinde değil, eğri... bunu biliyorsun ama sen doğru musun, eğri mi? Bir de iyice bak! Her kumaşın değeri nedir? Biliyorsun da kendi değerini bilmiyorsun. Bu ahmaklıktır. Yomlu yıldızlarla yomsuz yıldızları biliyorsun... fakat sen yomlu musun, yoksa cemcenabet biri misin? Buna bakmıyorsun bile?

Bütün bilgilerin ruhu budur bu... mahşer günü ben kimim, ne hale geleceğim; demen bunu bilmen gerek!

2655. Din usulünü bildin ama kendi aslın, kendi mayan iyiye bir de ona bak, onu bil! Seni için bu iki usulden kendi aslını bilmen daha iyidir ey ulu kişi!

Sebâlılar'ın şehirlerinin güzelliği ve onların buna şükretmemeleri

Sebâlılar'ın asılları kötüydü, mayaları pisti. Tanrı'ya ulaşma sebeplerinden kaçarlardı.

Tanrı, onlara bunca matah, bunca bağ, bunca bostan vermiş, sağlarından, solarından onlara zevk ve huzur için bunca nimetler ihsan etmişti.

Ağaçlardan dökülen meyvelerin bolluğundan yol daralır, geçenler, geçemez olurlardı.

2660. Yerlere dökülen meyveler, yolu kapar, yolcu, nereden geçeyim diye şaşırır kalırdı.

Birisi, başına bir sepet alıp ağaçlıklardan geçse sepet silkmeden meyvelerle dolardı.

Meyveleri kimse silkmez, düşürmez, meyveler, rüzgârla düşer, nicelerin etekleri, meyvelerle dolar, boşalırdı.

Meyve hevenkleri, dallardan aşağılara kadar sarkar, gelip geçenlerin başlarına, yüzlerine sürtünürdü.

Külhan hizmetinde çalışan aşağılık bir adam bile o kadar zengindi ki altın kemer kuşanırdı.

2665. Köpek, ekmekleri ayağıyla çiğner, ezerdi... kurt, yiyecek bolluğundan imtilâ illetine tutulmuştu.

Şehir de hırsızdan kurttan emindi, köy de. Keçi bile, büyük büyük kurtlardan korkmaz olmuştu.

Onların günden güne artan nimetlerini, onların nail oldukları şeyleri anlatsam,

Mühim sözler geri kalır. Peygamberler, bunlara " Doğru olun, doğruluk yapın!" demişti!

Sebâlılar'a nasihat için peygamber gelmesi, Peygamberlerden mucize istemeleri

Oraya tam on üç peygamber gelmiş, sapıklara yol göstermiş istemişlerdi.

2670 . "Nimetleriniz çoğalıp durmakta, fakat şükür nerede? Şükürü merkebi yatıp uyusa bile siz onu uyandırın, kaldırın!

Nimet verene şükretmek aklen de lâzım. Şükretmeyen, kendisine ebedî hisim kapısını açar.

Kendinize gelin de şu kereme bakın! Bir şükre bedel bu kadar nimeti kim verir?

Tanrı insana baş verir, şükür için de bir secde ister... ayak bağışlar şükür için bir oturma diler" dediler.

Sebâlılar dediler ki: " Bizim şükretme kabiliyetimizi Şeytan aldı götürdü! Şükürden de usandık, nimetten de.

2675. Bu nimetlerden bize öyle usanç geldi ki ne ibadet hoşumuza gidiyor, ne kabahat!

Nimetleri de istemiyoruz, bahçeleri de... zevk sebeplerini de dilemiyoruz, safa vesilelerini de!

Peygamberler dediler ki: " Gönülde bir illet yüzünden insan, doğruyu anlamaz, sapıtır.

O yüzden nimetler, umumiyetle illet olur. Hastalıkta yenen yemek insana hiç kuvvet verir mi?

Ey inatçı, önüne nice güzelim nimetler geldi de hepsi kötüleşti, sâf olanlar bile bulandı gitti!

2680. Bu güzelliklerin düşmanı sensin... neye elini vurdunsa kötü oldu.

Senin dostun; senin âşınan olan, sence hor, hakir sayıldı.
Sana yabancı olan, seninle uzlaştı. Sence o büyük ve yüce oldu.
Bu da o, hastalığın tesirinden... O illetin zehri bütün canlara sirayet eder.
O illeti derhal geçirmeye çalışmak gerek. O illet durdukça şeker bile zehir kesilir.

2685. Her güzel ve tatlı şey, insana kötü ve acı gelir. İnsan Âbıhayat içse ateş sanır.
O huy, ölüm kimyasıdır, dert kimyasıdır. Sen de o huy var mı? Nihayet hayatın bile o yüzden ölüm olur!
O huy, sendeyken gönlü diriltten gıda bile senin vücudunda kokar, leş kesilir.
Nâz- u naimle avlanan nice aziz kişiler vardır ki sana av olsalar sence bayağı görünürler.
Bir akıl, gararsız, maksatsız başka bir akılla bağdaşırsa sevgi, gün gittikçe artar.

2690. Fakat nefis, aşağılık bir nefisle tanışır, dost olursa şüphesiz olarak bil ki bu dostluk, zaman geçtikçe azalır.
Çünkü nefsin daima bir illet, bir maksat etrafında döner, dolaşır... dostluğu, bilişiği de çabucacık bozar!
Yarın dostunun senden nefret etmesini istemiyorsan bir akıllıysa dost ol, akla yâr ol!
Nefis zehirleriyle hastalanmış, hastalığa tutulmuşsan eline ne alır, elini nereye atar, neye sahip olursan hastalığa alet olur, onu da berbat edersin!
Eline mücevher alsan, taş olur, gönül sevgisine yapışsan savaş olur.

2695. Kimse tarafından söylenmemiş, kimse tarafından dokunulmamış bâkir ve lâtif ir nükte duysan anlayınca sence zevksiz ve kötü bir hal alır.
Ben bunu çok duydum, dinledim... eskidi bu artık. Ey yiğit, sen, bundan başka bir şey söyle dersin.
Hattâ yepyeni ve söylenmemiş bir nükte duyduğunu farzet, yarın ona da doyar, ondan da nefret edersin.
Sen sendeki illeti gider... illet geçti mi, sence her eskimiş, söylenmiş söz, yeni olur.
O eski söz, yepyeni dallar, budaklar verir, yüzlerce meyve hevenkleri bitirir, yetiştirir!

2700. Biz böyle hekimleriz, öyle Tanrı şakirtleriyiz ki bahrimuhit bile bizi gördü de yarıldı.
Biz başkayız; insanın hastalığını, nabzına bakarak anlayan hekimler başka!
Biz gönüle vasıtasız bakarız, bizim görüşümüz, anlayışımız yüzünden pek yücedir.
Onlar, insanı gıdalarla, meyvelerle doyuran kuvvetlendiren doktorlardır... hayvanî can, onların tedavisiyle kuvvet bulur, yaşar.
Bizse iş ve söz doktorlarıyız. Bize ululuk nurunun ışığı ilham vermektedir.

2705. Meselâ bu çeşit bir iş sana faydalıdır, öbürünün yolunu keser.
Bu çeşit bir söz sana faydalıdır, başka çeşit bir sözse seni yaralar!
O doktorlar, hastanın sidiğine bakar, hastalığını öyle anlar... bizim delilimizse ulu Tanrı'nın vahyidir, hastalığı vahiyle anlarız.
Kimseden ücret istemeyiz, ücretimiz, noksanlardan ari olan Tanrı'dan gelir.
İletti unulmaz hastalara sâlâ, ilâcımız, hastalara birebirdir.

Peygamberlerden mucize istemeleri

2710. Sebâlılar, " Ey dâvaya girişenler, doktorluğu bildiğinize, bize fayda vereceğinize deliliniz nerede, Siz de bizim gibi uyku uyumakta, siz de bizim gibi yemek yemektesiniz. Köylerde, şehirlerde bizim gibi oturup duruyorsunuz.

Bu su, toprak tuzağındaiken nasıl olur da gönül simurgunu avlayabilirsiniz?
Fakat mevki ve reislik sevdası, sizi peygamberlik dâvasına salmış, bu yüzden kendinizi peygamber sanıyorsunuz.
Bu çeşit lâflara, bu çeşit yalanlara kulak bile asmak istemeyiz, ayran kâsesine düşmek dilemeyiz." dediler.

2715. Peygamberler dediler ki: " Bu da o illetten, körlüğünüzden, söylediğimiz sözlerin hakikatini göremiyorsunuz. Dâvamızı duyuruyorsunuz da elimizdeki mücevheri görmüyorsunuz.
Elimizdeki bu mücevher, halka bir imtihandır. Onu gözlerin önünde dolandırıp durmaktayız.
Kim, nerede mücevher? derse bu sözü, körlüğüne, mücevherleri görmediğine şahittir.
Güneş söze gelse de " Kalk, gündüz oldu, yatıp durma."

2720. Dese, sen de, " A güneş, şahidin nerede?" desen güneş "Kör herif, Tanrı'dan kendine göz iste!
Apaydın gündüz vakti birisi mum arasa onun bu araması körlüğüne tam bir delildir.
Bari görmüyorsan, gündüz olduğundan şüphen varsa, daha sabah olmadı sanıyorsan,
Sus, bir şey söyleme de kör olduğuna meydana vurma, Tanrı ihsanını bekle!" der.
Gündüzün " Gündüz nerede" demek kendi kendini rezil etmektir a gündüz arayan!

2725. Sabır ve sükût, Tanrı rahmetine sebep olur. Bu araştırmaysa hastalık nişanesidir.
" Susun, dinleyin" emrini canla, başla kabul et de sevgilinin mükâfatına eriş, rahmetine nail ol.
Ey terbiyeli, edepli kişi, illetinin yeniden tazelenmesini istemiyorsan bu doktorun önünde paranı da çıkar, yere koy; başını da secdeye indir.
Fazla sözü sat da can, mevki ve para pul bağışlamayı satın al.
Bu suretle de Tanrı seni övsün, rütbene gök bile haset etsin.

2730. Doktorların rızasını elde ederseniz kendinizi görür, halinizi bilir, ayıplarınızı anlar, kendi kendinizden utanırsınız.
Bu körlüğü defetmek halkın elinde değildir; bu, doktorlara Tanrı tarafından lütfedilmiş bir hidayettir.

Bu doktorlara candan kul olun da miskle, amberle dolun!"

Halkın peygamberleri itham etmesi

Onlarsa, bunların hepsi riyadan, hileden ibaret dediler; nasıl olur da Tanrı falanı, filanı kendisine vekil eder? Padişah elçisinin padişah cinsinden olması lâzım. Suyla toprak nerede, gökleri yaratan nerede,

2735. Kafamızda eşek beyni mi var ki sizin gibi bir sineği hüma kuşuyla bir tutalım?
Hüma nerede, sinek nerede? Toprak nerede, Tanrı nerede? Gökteki güneşle zerrenin ne münasebeti var?
Bu münasebet, bu alâka, hiç akıllı adamın kabul edeceği şey mi?

Tavşanların, " Ben ayın elçisiyim; ay, bu çeşmeden vazgeç diyor" demesi için bir tavşanı elçi olarak file göndermeleri – bu hikâyenin tamamı Kelile kitabında vardır -

Bu, bir tavşanın " Ben ayın elçisiyim, onunla eşim" demesine benzer.
Bütün av hayvanları, fil sürüsünün yüzünden suyu güzel kaynağa gidemez olmuşlardı.

2740. Hepsi de korkularından oraya yanaşamıyorlardı. Güçleri, kuvvetleri yoktu, bir düzen düzdüler.
Bir ihtiyar tavşan, ayın ilk gecesi dağın tepesine çıkıp bağırdı:
Ey fil padişahı, ayın on dördüncü gecesi gel de kaynağa bak, sözümün doğruluğunu gör!
Ben elçiyim, elçiye zeval yok... ona ne kızılır, sövülür, ne hapse atılır.
Ay diyor ki : " Filler, buradan gidin, kaynak bizimdir, dağın buradan!

2745. Yoksa sizin gözünüzü kör ederim. Ben, onun sözünü söyledim, boynumdan vebali attım.
Bu kaynağı bırakıp gidin de ayın kılıncından emin olun.
Sözümün doğruluğuna nişan de şu: Filler, su içmek için kaynağa geldiler mi ay harekete gelir.
Fil padişahı, filân gece gel de kaynakta bu dediğimi gör!
Ayın yedisi, sekizi olunca fil padişahı su içmek için kaynağa geldi.

2750. O gece vakti hortumunu suya salınca su harekete geldi, ay da hareket etti.
Fil, suyun içinde ayın titrediğini, harekete geldiğini görünce tavşanın sözüne inandı.
Fakat " Filler, biz o ahmak fillerden değiliz ki ayın hareketi bizi korkutsun" dedi.
Peygamberlerse " Ah akılsız adamlar ah, size canla, başla verdiğimiz nasihatler, sizin bağınızı kuvvetlendirdi. Vah yazıklar olsun vah!" dediler.

Onların kınamasına Peygamberlerin cevap vermeleri ve misal getirmeleri

Ne yazık... derdinize verilen ilâç, can alıcı kahır zehir kesildi.

2755. Bir göze Tanrı, hışım perdesini salınca mum bile aydınlatmaz, karanlığını çoğaltır.
Sizden ne reisliği arayacak, ne gibi bir ululuk isteyeceğiz? Bizim ululuğumuz göklerden bile üstün!
İncilerle dolu olan deniz, gemiden ne şeref bulabilir? Hele o gemi, fişkiyla dolu olursa!
Yazıklar olsun ki o bozarmış kör göze güneş bile bir zerre göründü.
İblis'in gözü, eşsiz, örneksiz Âdem'i topraktan başka bir şey görmedi.

2760. O iblis'e lâyıık göz, yurdu olan yerden baktı, kendisine lâyıık görüşle gördü de sahibine Âdem'in baharını kış gösterdi.

Nice devletler vardır ki bazan devletsiz kişiye isabet eder de mal olmaz, geri döner!
Nice sevgili vardır ki bir bahtsızın yanına gelir de o, sevgiliyi tanımaz, onunla aşk oyununu oynamaya girişmez.
Gözü yanılta da bizim ezeli nasipsizliğimiz. Kalbi çeviren de kötü kaza ve kader!
Taştan yontulup yapılan put, size kible olduğundan lânetin, körlüğün gölgesine sığındınız, orada yurt edindiniz.

2765. Zannınızca taştan yapıma putlarınız Tanrı'ya eş oluyor da akıllı can nasıl Tanrı sırrına sahip olmuyor?
Demek ki bir ölü sinek Tanrı'ya eş oluyor sizce... peki, o halde diri olan insan neden o padişahlar padişahına sırdaş olmasın?

Yoksa ölü sineğe benzeyen put, sizin tarafınızdan yapıldığı için mi Tanrı'ya eş olmaya lâyıık? Diri insan, Tanrı mahlûku olduğundan mı Tanrı sırrın mahrem olamıyor?

Siz, kendinize, kendi sanatınıza âşıksınız. Yılanların kuyruklarına lâyıık olan elbette yılan başıdır.
Ne o kuyrukta bir devlet, bir nimet vardır, ne o başta bir rahat, bir lezzet!

2770. Yılanın kuyruğu, başının etrafında dönüp dolaşır, kıvrılıp düzeler. Kuyruk ve baş... o iki dost birbirine tam lâyııktır, tam münasiptir!

İlâhi nâmeyi bir güzelce dinlesen görürsün; Hâkim-i Gaznevî öyle der:
Takdirin hükmüne itiraz edip de boş boğazlıkta bulunma. Tavşana tavşan kulağı münasiptir.

Uzuvlarla bedenler tam uygundur... huylarla canlar, tam birbirine denktir.

Ruha münasip olan her vasfı, şüphe yok ki tam yerli yerinde, tam uygun olarak halk eden Tanrı'dır.

2775. Tanrı, madem ki huyu, cana uygun ve eş olarak yarattı, o halde onu gözle kaş gibi yerinde ve birbirine münasip bil!

Güzeldeki huylar da uygun ve yerinde, çirkindeki huylar da. Tanrı'nın yazdığı harfler birbirine tam münasip!

Ey Hasancık, yazı yazanın elindeki kalem gibi gözle gönül de Tanrı'nın iki parmağı arasında!
Gönül kalemi, lûtf ve kahr parmakları arasında gâh sıkıntıya düşer, gâh feraha çıkar.
Ey kalem, ululuğa lâyıkısan kimin parmakları arasındasın, bak da gör!

2780. Senin bütün kastin, bütün hareketin bu parmaklardan meydana geliyor. Başın, dört yol ağzında; kahrın, lûtfun, doğru yolla sapıklığın birleştiği yeridir.

Bu halden hale giriş harflerin, onun yazıp bozmasından meydana gelmekte... bir işe niyetin, yahut bir şeyden vazgeçmen de onun iradesiyle, onun takdiriyle!

Niyazdan, yalvarıp yakarmadan başka yol yok... bu değişmeyi, bu halden hale girmeyi her kalem bilmez.

Bilsen bile kendi miktarınca, kendi haddince bilir... iyi de kendi kadrini izhar eder, kötude de!

Sebâlilar, tavşanla fil hikâyesini misal getirmeye kalkıştılar ama ezeli sırrı hilelerle karıştırmaya yeltendiler.

Herkes, misâl getiremez, hele bu misâl, Tanrı işine ait olursa

2785. Bu misalleri düzüp koşmak, o tertemiz tapıya affetmeye kalkışmak sizin haddiniz mi,

Misal getirmek, Tanrı'nın, bir de onun gizli ve aşikâr bilgisine bir delil olan kişinin hakkıdır.

Sen herhangi bir şeyin sırrını ne bilirsin? Kafan kel iken saça, yüze ait nasıl misal getirebilirsin?

Musa bile sopayı, alelâde bir sopa gördü ama değildi ki... o, bir ejderhaydı; sırrı, dudağını açtı da hakikatini söyledi.

Öyle bir padişah bile bir sopanın sırrını bilemezse sen, bu tuzakla tanelerin sırrını ne bileceksin?

2790. Musa'nın gözü bile misal hususunda yanılırsa bir fare nasıl olur da hakikate ulaşmaya yol bulur.

O misal bir ejderha kesilir de cevabıyla seni paramparça eder!

İblis de bu misali getirdi de kıyamete kadar melûn oldu.

Karun da inat etti, bu misali getirdi de tacıyla, tahtıyla yere geçti.

Sen bu getirdiğin misali kuzgun ve baykuş bil... onların yüzünden yüzlerce ev bark yıkıldı, yerle yeksan oldu!

Nuh, gemi yaparken kavminin misaller getirerek alay etmesi

2795. Nuh ovada gemi yaparken yüzlerce kişi başına üşüşüp misal getirerek alaya kalkıştılar.

" Kuyu bile bulunmayan bir ovada gemi yapıyor, bu ne bilgisiz aptal!" dediler.

Biri diyordu ki. " Gemi, hadi yürü koş!" Öbürü diyordu ki: " Bu gemiye bir de kanat tak!"

Nuh da " Ben, bunu Tanrı emriyle yapıyorum, bu alaylarla işime kesat gelmez" demektedir.

Bir hırsıza " Gece yarısı bu duvar dibinde ne yapıyorsun?" demeleri, hırsızın " Davul çalıyorum demesi

Şu hikâyeyi dinle de bak! Hırsızlığa alışmış herifin biri bir gece bir duvarın dibini delmekteydi.

2800. Hasta ev sahibi, gece yarısı yavaş, yavaş bir tak taktır duydu.

AÇIKLAMALAR (Beyitler 2101 - 2800)

B. 2101. "İnananlara da, gözlerinizi sınımsız yumun, kötü bakmayın.." (Sure 24, Nur, âyet 30).

B. 2122. Namazların ikinci ve son rekâtlarından sonra diz üstü oturulur ve Tanrı övülür, birliği ve H.Muhammed'in hak peygamber olduğu söylenir, buna Tahiyat derler.

B. 2152. Arş, göklerin en yücesi, ferş, yani döşeme de ona nispetle bu yeryüzüdür.

B. 2155. Rükû, namazda ellerini diz kapaklarına götürüp kavrayarak belini düz bir surette eğmektir.

B. 2158-2159. Namazda avuçlar, dizler, ayakların baş parmakları yere gelmek şartıyla alını yere koymaya "secde-sücd" derler.

B. 2165-2175. Tahiyattan sonra baş sağa ve sola çevrilip selâm verilmekle namaz biter.

B. 2183. Tanrı'ya, Peygambere, yahut Tanrı buyruklarından birine inanmayan kâfirdir, dine kendiliğinden bir şey katana, dini bozana da mülhit derler.

B. 2184. Filân işim olursa şu kadar namaz kılayım, şu kadar gün oruç tutayım, fukaraya şu kadar para vereyim... gibi o işin olması için Tanrı'ya bir şey vadetmeye adak, adak adamak (Nezir) derler. Evliyaya, türbelere mum yakmak ve saire gibi dinde olmayan adaklar da adanagelmıştır.

B. 2401. H. Muhammed'in "Bana dünyanızdan üç şey sevdirdi: Güzel koku, kadınlar, namaz. Namazda gözüm nurlanır, namaz, gözümün nurudur" diye rivayet edilmiştir (Feyz-al Kadir, III, 370).

B. 2461-2462. Kur'anın 36 inci suresi olan Yâsin'de kıyamette ellerin, ayakların yaptıkları şeyleri söyleyecekleri anlatılmaktadır (âyet 65).

B. 2495. Davut Peygamber'in sapan taşıyla Câlût adlı bir kahramanı öldürdüğü Tevrat ve Kur'anda hikâye edilir (Mülûk-i evvel, Bap 17, Sure 2, Bakara, âyet 248-251).

B. 2777. "Hasancık" sözüyle Çelebi Husameddin'e hitap ediyorlar.

(2801 - 3500 Beyitler)

Dama çıkıp aşağıya eğildi, hırsız görüp " Baba, ne yapıyorsun?

Hayırdır, inşallah... gece yarısı ne ediyorsun, kim sen" dedi. Hırsız " Davulcuyum azim" diye cevap verdi.

Adam " Peki, burada ne yapıyorsun?" deyince hırsız " Davul çalıyorum" dedi. Ev sahibi dedi ki: " Be adam, davul sesi hani?"

Hırsız " Dur hele, sesini yarın duyarsın eyvahlar olsun! dediğin zaman kulağına dank eder!"

2805. Kelîle' de ki o hikâye de yalan, saçma, düzme... fakat o saçma hikâyenin ne demek olduğunu, o hikâyenin maksadının anlamadın ki!

Münkirlerin söyledikleri tavşanın aya elçilik ederek file haber getirmesi hikâyesinin hakikati

A herzevekil, o tavşanın hakikati Şeytan'dır. Senin nefsine elçi olarak geldi de,

Ahmak nefsini, Hızır'ın içtiği Âbıhayattan mahrum eti.

Sen onun mânasını ters anladın. Küfür söyledin, azabına hazırlan!

Arı duru suda ayın hareketini, bununla tavşanın filleri korkuttuğunu anlattın.

2810. Tavşan hikâyesini, fili, suyu, ayın hareketinden fillerin korkmasını söyledin.

Fakat ey ham körler, bu ay, halkı da, halkın ileri gelenlerini de zebun etmiş olan aya nasıl benzer ki?

Ay nerede, güneş nerede, gök nerede akıllar nerede, nefisler nerede, melek nerede?

Hattâ güneşin güneşi nerede? Nasıl söylerim bu sözü, uykuda mıyım, sayıklıyor muyum?

Ey yol sapıtmış kişiler, padişahların hışmı yüz binlerce şehri harap etmiştir.

2815. Dağlar bile, onların hışmından yarılr, yüzlerce parça olur... güneş biel, onların etrafında döner, onları tavaf eder.

Erlerin hışmı, bulutu kurutur, gönüllerinin kızgınlığı âlemleri yakar, yıkar.

Ey kefensiz adamcıklar, ey yıkanmamış ölücükle,. Lût Peygamber'in şehri nasıl yere battı, na hale geldi? Bakın da görün!

Fil de kim oluyor ki? Üç tane kuşçağız, o fillerin kemiklerini kırdı.

Kuşların en zayıfı Ebabil olduğu halde filleri, bir daha yamanmalarına imkân bulunmayacak bir tarzda yırttı, parçaladı.

2820. Nuh tufanını duymayan, yahut Firavun'la Musa'nın savaşını işitmeyen var mı?

Ruh gibi olan Musa, onları mağlup etti, sulara boğdu; su da bunları zerre, zerre parçaladı.

Semud kavminin ahvalini, kasırganın âd kavmini mahvettiğini duymayan var mı?

Bir defacık olsun gözünü aç da gör: Savaşta filleri yıkıp öldürdüğü halde,

Bu derecede kuvvetli filler, bu kadar zâlim padişahlar bile gönül hışmına uğramışlar, taşlanıp durmaktadırlar.

2825. Ebedîyen zulmetten zulmete gidiyorlar.. Ne yardım eden var, ne imdatlarına yetişen!

İyi adla kötü adı duymadınız mı yoksa? Hakikati herkes gördü de siz görmediniz mi yoksa,

Görölmüş şeyi görölmemiş sanırsınız, meydanda olan şeyleri bile görmezsiniz ama ölüm, gözlerinizi adamakıllı açacak elbet.

Tut ki âlem, güneşle, nurla dopdolu... sen, kör gibi karanlıklara gittikten sonra elbette ondan uzakta kalırsın, mahrum olursun!

O kerem sahibi aya pencereni kapatırsan o ulu nurdan elbette nasibin olmaz!

2830. Sen köşkten çıkmış, kuyuya girmişsin. Bu geniş âlemlerin ne günahı var?

Kurt huylarıyla huylanmış olan ruh, Yusuf'un yüzünü nasıl görebilir, söyle!

Davud'un sesi dağlara, taşlara ulaştı da yine o taş yürekliilerin kulaklarına girmed!..

Her an akla, insafa aferin! Doğrusunu Tanrı bilir ya!

Ey Sebâlılar, peygamberleri tasdik edin, Tanrı'ya olan ruhu tasdik edin!

2835. Tasdik edin; onlar doğmuş güneşlerdir... onlar sizi kıyametin azaplarından kurtarırlar.

Tasdik edin; onlar kıyamet kopmadan önce, oraya varmanızdan evvel sizi de nurlandıran, âlemi de nurlandıran aydın dolunaydır.

Tasdik edin; onlar karanlıkları aydınlatan ışıklardır... ulu tutun, ağırlayın... onlar, rica ve niyaz anahtarlarıdır.

Hayrınızdan başka bir şey dilemeyenleri tasdik edin... kendinizden başka kimseyi azdırmayın, kimseye tecavüz etmeyin!

Bırak bu Arapça'yı, Farsça konuşalım. Ey sudan topraktan ibaret insan, o Türk'ün Hindusu ol (o güzelin yanağına bi siyah ben kesil!)

2840. Kendinize gelin de padişahların seslerini duyun. Onlara gökler bile inandılar, gökler bile.

İhtiyat ve ihtiyatlı adam

Önce gelenlerin hallerine bakın, yahut sonradan gelenlerin tarafına doğru ihtiyatla uçun!

İhtiyat nedir? İki tedbir arasında tereddüde düşmeyip hangisi seni sürçtürmeyecekse onu yapmaktır.

Birisi, " Bu yedi günlük yolda hiç su yoktur. Bütün yol ayakları yakıp kavuran kumluk" dese,

Öbürü de " Yalan... yürü de bak, her gece bir akan kaynak görürsün" dese,

2845. İhtiyat kokudan kurtulmak ve doğruya ulaşmak için yanına su alıp yola düşmendir.

Yoksa su varsa, yanına aldığın suyu dök... fakat ya yoksa... o vakit vay susuz yola düşenin haline!

Ey halife oğulları, insaf edin de kıyamet günü için ihtiyatlı davranın!

O düşman yok mu, o düşman? Sizin atanıza da kin güttü de onu İliyyinden zindana attırdı.

Gönül satrancının şahını bile mat etti de cennetten çıkarttı, belâlara uğrattı, maskara etti.

2850. Güreşte onu yere yıkmak, yüzünü saratmak için onunla savaşa girişti, ona ne oyunlar oynadı.

Öyle bir pehlivana bile böyle oyunlar yapan düşmanı sakının, ehemmiyetsiz görmeyin!

O hasetçi, bizim anamızın, babamızın tacını tahtını bile el çabukluğuyla kapıverdi;

Onları, oracıkta, çırlıçılak, ağlayıp inler bir halde hor hakir bırakıverdi. Âdem, yıllarca zarı zarı ağladı.

Neden âsiler defterine kaydedildim diye öyle bir ağladı ki göz yaşlarının aktığı yerlerde nebatlar bitti!

2855. Bir bak da hilebazlığını anla... öyle bir ulu bile, onun hilesi yüzünden saçını, saklını yoldu.

Ey balçığa tapanlar, onun şerrinden amanın aman... onun kafasına " Lâ havle" kılıcını vurmaya bakın!

Pusudan sizi görüp durur, fakat siz onu görmezsiniz, gaflet etmeyin sakın!

Avcı, daima taneler saçar... saçtığı taneler görünür de yapacağı kötülük görünmez.

Nerede tane görürsen sakın oradan. Sakın da tuzağa düşme, kolun, kanadın bağlanmasın!

2860. Taneyi bırakan kuş, o hilesiz, düzensiz ovanın tanelerini yer, doyar.

Ona kani olduğundan uzaktan kurtulur; hiçbir tuzağa düşmez; kolu kanadı bağlanmaz.

Hırs yüzünden havasına uyan ve ihtiyatı bırakan kuşun âkibeti

Bir kuş, bir duvarın üstüne kondu, tuzaktaki taneleri gördü.

Bir ovaya bakıyordu, gönlü orasını çekmekteydi; bir de tanelere bakıyordu, hırsı kendisini oraya sürüklemekteydi.

Bu iki istek arasında çırpındı, durdu... nihayet akli başından gitti; tanelere tamah etti, uzağa düştü!

2865. Başka bir kuş da bu tereddüdü bıraktı, tanelere meyletmedi, sahraya uçup gitti.

Neşeli bir surette kol kanat açtı; ne mutlu ona! Bütün hürlerin ulusu, başı oldu.

Onu kendisine baş yapan da kurtuldu, emniyet makamına ulaştı.

Çünkü bu kuşun gönlü, ihtiyata riayet edenlerin padişahı kesildi de konağı, güllükler, çimenlikler dolu!

O ihtiyatından razı, ihtiyatı ondan memnun... işte sen de tedbirde bulunacaksan böyle bir tedbirde bulun, bu işe sarılacaksan böyle bir işe sarıl!

2870. Nice defalar hırs tuzağına düştün, boğazını kesilmeye teslim ettin!

Tövbeler kabul eden Tanrı, yine seni azad etti, tövbeni kabul ederek seni neşelendirdi.

" Tövbenizi bozar, kötülüğe başlarsanız biz de tekrar size azap ederiz. Biz yapılan işlere uygun karşılıkları çift ettik" dedi.

Bir kadının kocasını, yahut bir kocanın karısını alıp bir yere götürsen eşi de koşa koşa mutlaka onun yanına gelir.

Bu yapılan işleri de eserleriyle çift yarattık... bir amelde bulundun mu mutlaka eşi de zuhur eder.

2875. Birisi gelip bir karının kocasını esir ederek götürse karısı, kocasını araya araya çıkagelir.

Sen de bir kere daha bu tuzağa geldin, bir kere daha tövbenin gözüne toprak serptin!

Tövbeleri kabul eden, suçluları yargılayan Tanrı, tekrar o düğümü çözdü de " Kendine gel... bu tarafa yüz tutma" dedi.

Fakat tekrar unutkanlık pervanesi geldi, canınızı ateşe doğru sürükledi!

Ey pervane, öyle çok unutkan olma, öyle pek şüpheye düşme... yanan kanadına bak bir kere!

2880. Ateşten kurtuldun mu bu kurtuluşun şükürü, bir daha tane olan yere hiç uğramamandır.

Uğrama da şükrettikçe Tanrı sana tuzaksız, düşman korkusundan uzak bir nimet ihsan etsin.

Tanrı'nın sizi azat etmesine karşılık şükretmeniz, Tanrı nimetini anmanız gerek.

Nice zahmetlere, nice belâlara düştün de " Yarabbi, beni bu tuzaktan kurtar...

Sana itaat edeyim, ibadetlerde bulunayım, Şeytan'ın gözüne toprak serpeyim" dedi.

Köpeklerin, her kış mevsimi " Yaz gelince kışın barınmak için kendimize bir ev kuralım " diye ahdetmeleri

2885. Kış geldi mi köpek ezilir, büzülür. Kışın soğuğu onu perişan bir hale kor.

" Kışa dayanamıyorum sağ olursam taştan bir ev kurmam lazım.

Yaz gelince dişimle tırnağımla çalışıp çabalayayım, kışın barınmak için bir taş ev kurayım" der.

Fakat yaz gelip de ısındı mı kellesi, kemiği yerine geldi mi, ilikleri, kemikleri kızışıp derisi gerildi mi, Kendisini koskocaman görür de " İyi ama ben hangi eve sığarım ki?" der.

2890. İrileşir, ayağını çeker... tembel tembel, karnı tok sırtı pek, kendisine güvenmiş bir halde bir gölgeye çekilir.

Gönlü " Bir ev kur" derse de o, " Söyle be yahu, ben nasıl olur da bir eve sığarım ki?" diye cevap verir.

Sen de bir belâya, bir musibete düştün mü büzülürsün, hırs kemiklerin bitişir; küçülür, kalırsın.

" Tövbeden bir ev kurayım, kışın o evceğizde barınayım" dersin.

Fakat dertten kurtuldun da hırsın büyüdü mü köpek gibi ev sevdası geçer gider.

2895. Nimete şükretmek, nimetten daha hoştur. Şükreden kişi, hiç şükretmeyi bırakır da nimet sevdasına düşer mi?

Şükür, nimetin canıdır, nimetse deriye benzer. Çünkü seni sevgiliye kadar ulaştıran şükürdür.

Nimet, insana gaflet verir, şükürse uyandırır. Padişahın şükür tuzağıyla nimet avlamaya gör!

Şükür nimeti, gözünü doyurur, seni bey yapar. Bu suretle de yoksullara yüzlerce nimet bağışlarsın.

Tanrı yemeğinden ye, doy da senden oburluk, tamah ve şuna buna ihtiyacını arz etme iletir geçsin.

Münkirlerin, Peygamberleri nasihatten menetmeleri ve Cebriler gibi delil getirmeleri

2900. Onlar dediler ki: " A öğütçüler, iyi söylüyorsunuz ama bu köyde adam olsa!

Tanrı, bizim gönlümüzü kilitledi, kimse Tanrı'dan ileri geçemez ki.

Her şeyi düzüp koşan Tanrı, bizi de böyle düzdü koştı. Kimse bu dedikoduyla kaderimizi değiştiremez.

Taşa istersen tam yüzyıl boyuna lâl olsana de... eskiye tam yüzyıl yenilen diye söyle dur.

Toprağa yüzyıl su gibi arı duru ol desen, suya bal ol, süt kesil desen ne fayda!

2905. Göklere ve göklerdeki şeyleri yaratan... suyu, toprağı ve topraktakileri halk eden Tanrı,

Göğe dönmeyi takdir etmiş, onu sâf bir hale getirtmiş... suyla toprağa da bulanıklık vermiştir.

Gayri nasıl olur da gökyüzü bulanır, suyla balçık durulur?

Tanrı, hepsine bir şey takdir etmiştir. Bir dağ, çalışmakla saman çöpü olur mu hiç?

Cebrilerin Peygamberlerin cevabı

Peygamberler dediler ki: " Evet... Tanrı, çekinip kurtulmaya imkan bulunmayan sıfatlar yaratmıştır.

2910. Fakat ârızı sıfatlar da yarattı ki onları terk etmek mümkündür; herkesin nefretini kazanan kişi, o sıfatları terk eder, huylarından vazgeçerse herkesin sevgisini kazanır, herkes ondan razı olur.

Taşa altın ol demek beyhudedir ama bakıra altın ol dersen yeri var; bakır pekâlâ altın olabilir.

Kuma toprak ol dersen âcizdir, toprak olamaz. Fakat toprağa balçık ol desen bu söz yerindedir, toprak, balçık olabilir.

Tanrı, insana topallık, yassı, burunluluk, körlük gibi çaresiz illetler vermiştir ama,

Ağız, yüz çarpıklığı, yahut baş ağrısı gibi bazı illetler de vermiştir ki bunlara çare vardır.

2915. Tanrı bu ilâçları, insanlara iyilik vermek için yarattı. Dertler, devalar saçma değil ya!

Hattâ dertlerin çoğunun devası, çaresi vardır. Adamakıllı aradın, üstüne düştün mü ele geçer!"

Kâfirlerin tekrar Cebrice deliller getirmeleri

Onlarsa " Bu, bizim derdimiz, deva kabul eder dert değil.

Siz yıllarca öğütler verdiniz, afsunlar okudunuz. Bizim de her lâhza derdimiz arttı, bağıımız kuvvetlendi.

Eğer bu hastalık, iyileşecek bir hastalık olsaydı nihayet bir zerresi olsun geçerdi.

2920. İnsan susuzluk hastalığına uğrarsa içtiği su, ciğere gitmez... denizi içse başka bir yere gider.

Nihayet el ayak şişer... su içmek, susuzluğu bir türlü geçirmez" dediler.

Peygamberlerin, tekrar onlara cevap vermeleri

Peygamberler dediler ki: " Ümitsizliğe düşmek kötüdür. Tanrı'nın ihsan ve rahmetlerine son yoktur.

Böyle bir ihsan sahibinden ümit kesmek hiç de yaraşmaz. Bu rahmete el atın, yapışın!

Nice işler vardır ki ilk önce güç görünür de sonradan kolaylaşır, o güçlük geçer gider.

2925. Ümitsizlikten sonra nice ümitler var... karanlığın ardında nice güneşler var!

Esasen tutalım yürekleriniz taş kesildi, kulağınıza, gönlünüze kilitler vuruldu.

Sözümüzü kabul edecek yahut etmeyeceksiniz... biz buna aldırış etmeyiz. Aldırış ettiğimiz şey Tanrı'ya teslim olmak, fermanını yerine getirmektedir.

Bize o kulluğu o buyurdu... bu söz söylememiz, kendiliğimizden değil ki!

Canımız, onun emrini yerine getirmek için... bunun için yaşıyoruz, bunun için yaratıldık. Kuma tohum ek dese bile biz

ekeriz.

2930. Peygamberin canına Tanrı'dan başka bir dost yoktur. Halk, sözünü kabul edecekmiş, reddedecekmiş... bununla hiçbir alışverişi bulunmaz ki!

Tanrı, emirlerini halka bildirir, bunu için alacağı ücreti de Tanrı verir. Biz, sevgilinin uğrunda halka çirkin görüldük; yüzümüz, düşman yüzüne benzedi gitti!

Fakat bu kapıdan usanmadık da, usanmayız da. Yol uzun olduğundan her yerde oturup dinleniyoruz.

Sevgiliden ayrılan, hapsilere düşen adamın gönlü soğur, o çeşit adam usanır, bıkar.

Halbuki bizim sevgilimiz, bizim dilediğimiz canan, bizimle beraber... rahmetini saçıp durmakta; canımız da ona şükretmekte.

2935. Bizim gönlümüzde lâlelik var, gül bahçesi var. oraya solmanın, perişan olmanın yolu yok!

Daima terütazeyiz, daima genciz, lâtifiz... daima güzeliz, tatlıyız, daima gülüp durmadayız, zarifiz!..

Bizce yüzyılla bir saat birdir... uzun yol, kısa zaman bize göre değil!

O uzunluk, kısalık cisimlere göredir, cana nasıl sığar.

Eshabı Kehif, üç yüz dokuz yıl yattılar. Uyudular ama bu üç yüz dokuz yıl, onlara bir gün geldi, ne gamlandılar, ne teessüf ettiler.

2940. Uyandıkları anda uyudukları o uzun yıllar, kendilerine bir gün gibi görüldü. Çünkü ruhları, yokluktan tekrar bedenlerine geldi.

Bu âlemde geceyle gündüz, ayla yıl bile olmazsa usanç, ihtiyarlık, bıkkınlık nasıl olur.

Yokluk gülistanında insan kendisinden geçer... o âlemdeki sarhoşluk, Tanrı lûtfunun büyük kadehindendir.

Onu içmeyen, tadını tatmayan bilmez, anlamaz. Gül kokusu, bok böceğinin aklına mı gelir ?

Bu zevk mevhum değildir. Mevhum olsaydı da mevhumlar gibi yok olurdu.

2945. Cehennem, nasıl olur da aklına cenneti getirir? Çirkin domuzda güzel yüz ne gezer?

Kendin gel, aklını başına devşir de böyle bir lokma ağzına kadar gelmişken kendi boğazını kendin sıkma a aşağılık kişi!

Biz sarp yolları vardırıdık... Bize uyanlara yolu kolaylattık.

Peygamberlerin " ,imana gelin " diye ricalarına karşı halkın tekrar itiraz etmesi

Sebâlılar, "Siz kendinizce yomlu yıldızlarsanız ama bize göre yomsuzsunuz; bizimle zitsiniz, bize aykırıyorsunuz siz. Hiçbir düşüncemiz yokken bizi dertlere, meşakatlere saldınız.

2950. Biz, birbirimizle uzlaşmış bir topluluk, sizin kötü haberlerinizle aramıza yüzlerce ayrılık düştü.

Biz şekerler yiyen dudu kuşlarıydık... sizin yüzünüzden ölümü düşünen baykuşlara döndük.

Nerede bir gam masalı varsa, nerede bir kötü, bir kabul edilmeyecek ses duyulursa...

Bu âlemde nerede bir kötüye yormak, nerede bir kötü surete dönmek, nerede bir azap varsa,

Hepsi sizin söylediğiniz sözlerde sizin getirdiğiniz misallerde, sizin yormanızda. Bütün hırsınız, zevkiniz, âlemi derde düşürmek" dediler.

Peygamberlerin cevapları

2955. Peygamberler dediler ki: " Çirkin ve kötüye yormak, sizin ruhunuzdan meydana gelen bir şey. Bu kabahat biz de değil, sizde.

Bir tehlikeli yerde uyusan, bir ejderha da baş ucundan sana doğru gelmeye başlasa,

Merhametli birisi " Çabuk kalk, yoksa ejderha yutacak" diye seni uyandırsa,

" Neye kötüye yoruyorsun" der misin? Ne yorması, kalk da aydınlık bir bak, gör!

Ben, seni kötü yorumdan kurtarıyor da devlet yurduna götürüyorum.

2960. Çünkü peygamber, gizli şeyi bilip seni de o şeyden ağâh eden adamdır. O, cihan halkının örmediği şeyleri görmüştür.

Bir doktor sana " Koruk yeme, san şu çeşit kötü bir hastalık verir" dese,

" Neden kötüye yoruyorsun" der misin? Dersen öğütçüyü suçlu tutuyorsun demektir.

Müneccim " Bugün sefere çıkma sakın" dese,

Müneccimin yüz kere bile yalanını tutmuş olsan da bir iki kere sözü doğru çıksa yine sözüne uyarısın.

2965. Bizim nücum bilgimize asla yanlış çıkmaz. Böyle olduğu halde nasıl oluyor da doğruluğuna inanmıyorsun, doğruluğu sence gizli, kapaklı kalıyor?

O doktorla müneccim, sana verdikleri haberi zanla, şüpheyle veriyor. Halbuki biz açıkça görüyor,söylüyoruz.

Cehennem dumanını, cehennem ateşini, cehennem münkirlere saldırdığını uzaktan görüyoruz.

Sense, sus yahu, bırak şu sözü; kötüye yormak, bize ziyan veriyor demektesin.

Ey öğütçülerin öğüdünü dinlemeyen, kötü yoruş, nereye varırsan var, seninledir!

2970. Âdeta ardından bir yılan gidiyor; birisi de damdan görüp haber veriyor.

Ona sus, beni dertlendirme, bana keder verme diyorsun. Adamcağız, peki benden günah gitti diyor.

Fakat yılan seni boynundan sokunca bütün neşen zehir kesilir de o adama,

" Be adam mademki iş böyleydi, neden yenini yakarı yırtarak feryat etmedin?"

Yahut yukardan tepeme bir taş atıp bana işin ciddiyetini, işin vehametini bildirmedin?"dersin.

2975. O adam da iyi ama sen, benim sözümden inciniyordun. Ne faydası var? sana çok söyledim ama kâr etmedi ki. Ben sana iyilik ettim, seni bu kötü işten kurtarmak için öğütler verdim.

Kötülüğünden bu iyiliğin kadrini bilmedin... öğüdüm, seni büsbütün azdırdı, bana büsbütün cefa etmeye, beni büsbütün incitmeye başladın der.

Aşağılık, kötü kişilerin huyu budur. Sen ona iyilik ettin mi o, sana kötülük eder.

Sabırla nefsin belini bük. O alçaktır, kötüdür, iyilik etmeye gelmez ona!

2980. Kerem sahibi birisine ihsanda bulunursan değer. Bire karşılık sana yedi yüz verir.

Bu alçağa da cefa eder, onu kahreylersen sana aşırı vefalar gösterir, kulun kölen olur.

Kâfirler, nimete eriştiler mi cefa tohumunu ekerler de sonra cehennemde, aman yarabbi diye bağırıp dururlar."

Tanrı'nın ahrette cehennemi, dünyada zindanı yaratmadan maksadı, kendilerini büyük görenlerin ister istemez Tanrı'ya kulluk etmeleridir

Alçaklar, cefaya, derde düştüler mi arınır, temizlenirler. Vefa gördüler mi de cefakâr olurlar.

Şu halde onların ibadet edecekleri meşit cehennemdir, yabancı kuşun ayağını bağlayan, tuzaktır.

2985. Zindan da hırsızın, alçak kişinin ibadet yeridir. Orada daima Hakk'ı anar durur.

Mademki insanın yaratılmasında ki maksat, Tanrı'ya ibadet etmesidi, şu halde ibadetten baş çeken, ibadete yanaşmayan kişinin ibadet yeri cehennemdir.

İnsan her işi yapabilir, fakat yaratılmasındaki maksat ibadettir.

" Ben, insanları, cinleri ancak bana ibadet etsinler diye yarattım." Bu âyeti okusana. Âlemin yaratılmasında ki maksat, ibadetten başka bir şey değil!

Kitaptan maksat, içindeki fendir ama dilersen sen onu yastık da yapabilirsin ya.

2990. Fakat ondan maksat yastık olması değil, bilgi, irfan, irşat ve faydadır.

Kılıcı mih yaparsan zafere mağlûbiyeti tercih ettin demektir.

İnsandan maksat ilimdir, doğru yolu bulmaktır ama her insanın bir ibadet yeri var.

Kerem sahibine ikramda bulundun mu bu ikram, ona ibadet yeridir, ikrama uğradıkça şükreder. Alçağı da aşağılattın, alçağa da kötülük ettin mi onu ibadete sevk edersin.

Vur alçakların başına ki yere baş koysunlar... ver kerem sahiplerine ki ihsanına mazhar oldukça şükretsınler!

2995. Hulâsa Tanrı iki meşit yaratmıştır: Cehennem onların meşidi, cennet bunların!

Musa, o iç ağrısı kavim, başlarını eğsin diye Kudüs'te alçacık bir kapı yaptırdı.

Çünkü onlar cebbar, başı dik kişilerdi. Onlara bu küçücük, bu alçacık kapı, niyaz kapısıdır, cehennemdir!

Tanrı, padişahların suretini Hakk'a tabi olmayanları yola getirmek için halk etmiştir. Nitekim Musa aleyhisselâm da Kudüs kalesinin duvarına dik başlı cebbarlar eğilerek girsınler ve girenken secde ederek, Yarabbi günahlarımızı al bizden, desınler diye küçücük, alçacık bir kapı yaptı

İyi bak, kendine gel! Tanrı, padişahları etten, kemikten küçücük bir kapı olarak halk etti ya.

Dünya ehli olanlar, onlara secde ederler. Çünkü Tanrı'ya secde etmenin düşmanındır onlar!

3000. Dünya ehline bir fıskı yerçeğizini mihrap düzdü... o mihrabın adı da bey, padişah!

Bu tertemiz kapıya lâıyk değilsiniz ki... temiz kişiler, şeker kamışdır, sizse bomboş birer kamıştan ibaretsiniz.

O çeşit köpeklere elbette bu çeşit bayağılık adamlar hürmet ederler. Öyle âdi kişiye hürmet etmek, öyle âdi adama inanmak, aslana ardır.

Fare huylulara kedi bey olur. Fare kim oluyor ki aslandan korksun?

Fare huyludur, Tanrı köpeklerinden korkarlar,

3005. Uluların virdi, (Rabbimiz yücelerin yücedir) sözüdür. Bu aptallara lâıyk olan Rab ise kendisinde Tanrı kuvveti vehmeden dünya büyükleridir.

Fare, nasıl olurda savaş aslanlarından korkar. Onlardan korkanlar, misk ceylânlarıdır ancak.

Yürü ey çömlek yalayıcı, kâse yalayıcının yanına git... onu kendine Tanrı say, velinimet say!

Kâfi yeter artık... uzun uzadıya anlatmaya girişsem beyler, padişahlar, hem kızarlar, hem de anlattıklarımın kendilerinde olduğunu bilirler anlarlar.

Hulâsa ey kerem sahibi, alçak nefse iyilik etme, kötü davran da alçaklarla beraber o da sana boyun eğsin, teslim olsun.

3010. Alçak nefse ihsanda bulunursa alçaklar gibi nimeti inkâr eder, azgınlaşır.

İşte mihnette, meşakkatte bulunanların şükretmesi, nimet ve devlet sahiplerinin azgın ve hilebaz olmaları bu yüzdendir.

Altınlarla bezenmiş kaftanlara bürünen beyler, padişahlar azgın kişilerdir. Abaya sarınan yoksul yok mu... şükreden odur işte.

Mal, mülk, devlet ve nimet sahipleri hiç şükrederler mi? Şükür mihnetten ve meşakkatten biter, gelişir.

Sofinin boş sofraya sevdalanması

Bir sofi bir gün çiviye asılmış bir sofraya gördü. Vecde geldi, dönmeye, oynamaya başladı, elbisesini yırtıyor.

3015. İşte azıkların azığı... İşte kıtlıkların, dertlerin devası diye nâralar atıyordu.

Dumanı başından çıkıp neşesi, zevki arttıkça arttı... sofilerde ona uydular, semâ başladılar.

Kih, kih gülmeye, hay huy etmeye koyuldular... defalarca kendilerinden geçip kendilerine geldiler.

Herzevekilin biri, sofiye " Çiviye asılı ve içinde ekmek olmayan bomboş sofraya nedir ki seni bu derece zevke, vecde getiriyor?" dedi.

Sofi dedi ki: " Yürü git be... sen mânasız bir suretten ibaretsin... sen varlık peşinde koş, âşık değilsin sen.

3020. Aşığın gıdası, ekmeksiz ekmeğe âşık olmaktır. Aşkında doğru olan kişi. Varlığa bağlanmaz.

Âşıkların varlıkla işi yoktur... âşıklar, kârı sermayesiz elde ederler.

Kanatları yoktur, âlemin etrafında uçarlar... elleri yoktur, topu meydandan kaparlar!

Mâna kokusunu duyan o yoksul da eli kesik olduğu halde zembil örerdi ya!

Âşıklar, yoklukta çadır kurarlar... onlar, yokluk gibi bir renktedirler, bir tek ruhları vardır onların!

3025. Süt emen çocuk yemekten nasıl zevk alabilir? Perinin gıdası kokudan ibarettir.

Fakat insan oğlu perinin kokusundan koku alabilir mi? Huyu, onun huyunun zıddıdır.

Perinin az bir güzel kokudan aldığı zevki, sen yüz batman güzel yemekten bile alamazsın.

Nil ırmağının suyu Mısırlılar'a kan kesildiği halde İsrailoğulları'na sudur.

Deniz, Firavun'u boğduğu halde İsrailoğulları'na bir ana cadde haline gelir.

Tanrı kadehini Yusuf'un yüzünden içmek, Tanrı kokusunu Yusuf'un kokusundan duymak, Yakub aleyhisselâm'a mahsustur. Yusuf'un kardeşleri de bunlardan mahrumdur başkaları da

3030. Yakub'un, Yusuf'un yüzünde gördüğü nur, ancak Yakub'a mahsustu. Kardeşleri bunu nereden görecekler?

Bu, sevgiliye olan sevdası yüzünden kendini kuyulara atar. Öbürü kininden sevgiliye kuyu kazar!

Sofra, onun önünde ekmeksizdir, bomboştur... fakat Yakub'un önünde nimetlerle dopdoludur, iştahını açar.

Yüzünü yıkamayan, hurilerin yüzünü göremez. Peygamber, " Namaz, ancak huzur-u kalple kılınır" demiştir.

Canların gıdası aşktır. Bundan dolayı ruhların gıdası, açıktır.

3035. Yakub, Yusuf'a acıkmıştı, ekmek kokusu ona ta uzaklardan gelmekteydi.

Halbuki Yusuf'un gömleğini alıp koşu koşu Yakub'a getiren o gömleğin kokusunu duymadı bile!

Aradaki mesafe yüzlerce fersahken Yakub, Yakub olduğundan Yusuf'un gömleğinin kokusunu duyuyordu.

Nice âlimler vardır ki hakikî ilimden hakiki irfandan nasipleri yoktur. Bu çeşit âlim, ilim hafızıdır, ilim sevgilisi değil.

Onun sözlerini duyan kişi, alelâde bir adam olsa bile o sözleri anlar, hakikat korkusunu alır.

3040. Çünkü böyle âlimin eline düşen gömlek, eğretidir, bir zaman içindir... esir tellâlinin elindeki cariye gibi!

Tellâlin eline düşen cariye, müşteri içindir, tellâla ne fayda var?

Rızık vermek, Tanrı'nın işidir. Herkes Tanrı'nın takdirine göre hareket eder, başka türlü hareket etmesine imkân yoktur.

Güzel bir hayal, ona bağ, bahçe haline gelmiştir... Çirkin bir hayal, bunun yolunu kesmiştir!

Tanrı öyle bir Tanrı'dır ki bir hayalden, bağ, bahçe düzmüş, bir hayalide cehennem haline getirmiş, yanıp yakılma yeri yapmıştır!

3045. Peki... o halde onun gül bahçelerinin yolunu... külhanlarının yerini kim bilebilir ki?

Gönül gözcüsü, bu hayal, canın ne yanından geliyor... fırsat bulup göremez ki.

Bir kolayını bulup da doğduğu yeri, geldiği tarafı görseydi kötü hayallerin yolunu keser, gelmelerine mâni olurdu.

Yokluk geçidine, yokluğun gözetleme yeri olan oraya casus, nasıl ayak atabilir?

Kör gibi onun ihsan eteğine yapış! Padişahım, körün yapışması diye buna derler işte!

3050. Onun eteği, emridir, fermanıdır. Ondandır korkmayı, ondan çekinmeyi kendisine can itti haz eden adam ne iyi bahtlı bir adamdır!

Birisi çayırılıkta, çimenlikte akar su kıyısında... onun yanı başındaki de âzap içinde!

Azap çeken, öbürüne bakar da " Bu zevk neden ki?" diye şaşırır kalır... bu da meşakkat çeken görür de " Acaba bunu kim hapsedmiş ki?" diye hayretlere düşer.

Zevk içinde olan azap çekene " Kendine gel... neden böyle perişansın? Bak, burada ne güzel kaynaklar var. Neden böyle benzini sararmış? Burada yüzlerce deva var... "

Arkadaş, gafil olma, bu çimenliğe gel!" der. Fakat öbürü " Canım efendim... gele miyorum ki!" diye cevap verir.

Bir beyle namaza düşkün olan ve namazdan, Tanrı'ya niyaz etmeden zevk alan kölesi

3055. Bir bey, hamama gitme lüzumunu duydu... seher çağı, kölesine " Sungu, uyan başını kaldır.

Hamam tasını, peştamalı, havluyu, kili, Altın'dan al da hamama gidelim, haydi" diye seslendi.

Sungur, hamam tasıyla iyi bir peştamal ve havlu aldı. Beraberce yola düştüler.

Yolda bir mescit vardı. Ezanda okunmaktaydı. Sungur ezan sesini duydu.

Namazda pek düşküdü. Dedi ki: " Ey kuluna iltifatlarda, ihsanlarda bulunan beyim,

3060. Sen şu dükkanda birazcık otur da ben namazı kılıvereyim."

Bey, dükkânda oturdu. İmamla cemaat namazı kılıp camiden çıktılar.

Sungur kuşluk çağına kadar içerde kaldı. Bey, bir müddet bekledi.

"Sungur, neye dışarı çıkmıyorsun?" diye seslendi. Sungur, içerden "Efendim, koyuvermiyorlar. Birazcık daha sabret, şimdi geliyorum. Beni beklemekte olduğumu biliyorum, unutmadım" dedi.

3065. Bey, tam yedi kere seslendi, bekledi, bekledi, seslendi. Nihayet Sungur'un bu cilvesinden usandı, âciz kaldı, sabrı tükendi.

Sungur, beyin her seslenişinde "Efendim, dışarı çıkacağım ama daha koyuvermiyorlar" diyordu.

Bey "Yahu, mescitte kimse kalmadı koyvermeyen kim, seni orada kim tutuyor?" diye bağırdı.

Sungur dedi ki: "Seni dışardan içeriye sokmayan yok mu? İşte beni de içerden dışarıya çıkarmayan o. Sana içeri girmeye izin vermeyen, benim de dışarı çıkmama mâni olmakta.

3070. Senin bu tarafa adım atmana müsaade etmeyen benim de dışarıya adım atmama mâni oluyor!"

Balıkları karaya çıkarmayan deniz, karadakileri de denize sokmamakta.

Balığın aslı sudan, öbür hayvanların aslı topraktan.

Bu işte hile ve düzene başvurmanın, tedbirlere girişmenin faydası yok ki!

Kilit pek kuvvetli, açıcıda Tanrı. Teslimiyete yapışa gör, rıza göster!

3075. Tedbirini unuttun mu pirinden o taze bahtı bulur, devlete erişirsin.

Kendini unuttun mu seni anarlar... kul oldun mu azat ederler!

"Hattâ izistey' eserrüsül " hükmünce Peygamberlerin, münkirler, sözlerimizi kabul etmiyorlar diye ümitsizliğe, yese düşmeleri

Peygamberler bile, "Şuna buna nasihat edip duruyoruz.

Niceye bir soğuk demiri dövüp duracak, niceye bir kafese üfleyip yatacağız?" diye hatırlarından geçirdiler.

Halkın yaptığı işler, Tanrı'nın kaza ve kaderiyedir. Dışın keskinliği, midenin hararet ve kuvvetinden ileri gelir.

3080. Nefs-i Kül, insanın cüz'i nefesine tesir etti de olacaklar oldu. Balık baştan kokar, kuyruktan değil!

Bunu böyle bil, bil ama eşeğini de yine ok gibi süre dur. Çünkü Tanrı, "Emirlerimi tebliğ et" diye emretmiştir; emrinden dışarı çıkmaya imkan yok.

(Bir fırka cennetliktir, bir fırka cehennemlik). Bu iki fırkanın hangisindensin, bilemezsin ki. Ne olduğunu görünceye kadar çalış, çabala!

Gemiye yükünü yükledin mi Tanrı'ya dayanman gerek.

Yolda gark mı olacaksın, kurtulup sağlıklı, selâmetle gideceğin yere mi varacaksın? Bu ikisinden hangisi başına gelecek, bilemezsin ki,

3085. Eğer ne olacağım, başına ne gelecek? Bunu bilmedikçe gemiye binmem.

Bu seferden kurtulacak mıyım, yoksa yolda boğulacak mıyım? Ne olacağımı bildir bana.

Ben, başkaları gibi kuru bir ümide kapılıp şüpheyle yola düşmem dersen,

Hiçbir ticarete bulunamazsın. Çünkü bu ikisi de gaybdadır, sırdır.

Pul şişe gibi ruhu incecik olan, cüz'i bir şeyden kırılıveren korkak tacir, ticaretinden ne fayda görür, ne ziyan eder.

3090. Hattâ fayda şöyle dursun ziyan eder, mahrum kalır, hor olur. Kimde yanış varsa nuru o bulur.

Çünkü bütün işler, ihtimalle yapılır. Sen de din işini üstün ve ön planda tut da kurtul.

Bu kapıyı ümittten başka bir şeyle açmaya izin yok... Tanrı, doğrusunu daha iyi bilir.

Mukallidin imanı korku ve ümittir

Çalışanların boyunları iğ gibi incelse de yine insanı her sanata sevk eden ümittir, ihtimaldir.

Sabahleyin dükkânına giden rızık elde etmek ümidiyle koşar gider.

3095. Rızık ümidi olmasa nasıl olur da gidersin? Mahrumiyet korkusu olursa nasıl olur da kuvvet bulursun?

Belki ezelde sana bir rızık verilmemiştir. Bu ezeli mahrumiyet korkusu, nasıl oluyor da yiyeceğini, içeceğini elde etmek için çalışıp çabalamanda, arayıp taramanda seni âciz, kuvvetsiz bir hale sokmuyor?

Deseler, dersin ki: "Çalıştığım halde bir şey elde edememek korkusu da var. Var ama bu korku tembellikte daha fazla.

Çalışırsam belki kazanırım; bunda ümidim daha çok... Tembellikte daha fazla zarar var.

Peki a kötü zanna düşen, ya neden din işinde bu ziyan korkusu eteğini tutuyor öyleyse?

3100. Yoksa bu bizim pazarımızın tacirleri olan peygamberlerle velîlerin ne kârlar elde ettiklerini görmedin mi ki?

Onlara bu dükkânı terk etmekle neler yüz gösterdi... bu pazarda nasıl kârlar ettiler... haberin yok mu ki?

Ateş onlara halhal gibi râm oldu, deniz, onların emrine uydu, onları baş üstüne taşıdı.

Demir, onlara râm oldu, mum kesildi... rüzgâr, onlara kul oldu, hükümlerine girdi!

Resulullâh sallallâhu aleyhi ve selem, "Şüphe yok ki Tanrı'nın gizli velîleri var " buyurdu

(Peygamberlerden başka) bir taife daha vardır ki bunlar pek gizlidirler. Bu zâhir halkına nereden meşhur olacaklar?

3105. Bunca kerametleri vardır da yine ululuklarını hiç kimsenin gözü görmez!

Hem uludurlar, kerametleri vardır... hem Tanrı haremindedir gizlenmişlerdir. Onların adlarını Abdâl bile işitmemiştir.

Sen yoksa Tanrı'nın keremlerini bilmiyor musun ki... seni " Gel" diye onların bulunduğu tarafa çağırıp duruyor. Âlemin altı ciheti de onun keremleriyle dolu... nereye baksan onun bayrakları orada dikildi! Bir kerem sahibi, sana gel, ateşe gir dese hemencecik atıl ateşe... beni yakar mı deme bile!

Tanrı razı olsun, Enes'in peşkirini ateşe atması ve peşkirin yanmaması

3110. Malik oğlu Enes'ten rivayet edilmiştir. Birisi ona konuk olmuştu.

O hikâye eder: Yemekten sonra, peşkirini sararmış, Kirlenmiş, yemeğe bulaşmış gören Enes, hizmetçi kadına: " Bunu al da tandıra at, bir müddet kalsın" dedi. Enes'in sırlarına vâkıf olan o hizmetçi de peşkiri ateşle dopdolu olan tandıra atıverdi. Bütün konuklar, şaşırıp kaldılar, peşkirten duman çıkacağını kavrulup yanacağını umuyorlardı.

3115. Derken bir müddet sonra hizmetçi, peşkiri arınmış temizlenmiş, tertemiz olarak getirdi. Oradakiler, " Ey Peygamber'le görüşüp konuşmuş olan aziz zat, peşkir nasıl oldu da hem yanmadı, hem de temizlendi?" dediler.

Enes dedi ki. " Mustafa, bu peşkire elini, ağzını silmişti; onun için!"
Ey ateşten, azaptan korkan gönül, böyle bir ele, böyle bir ağıza yaklaş!
Bu el, bu ağız, cansız bir şeye böyle bir yücelik verirse âşğın ruhuna neler açmaz, neler yapmaz?

3120. Kâbe'nin taşını kerpiciyi öptü, Kâbe (puthaneyken) kible oldu. Ey can, sen de çalış, çabala da erlere karşı toprak ol (erler seni de putlardan arıtsınlar!)

Sonra o hizmetçi kadına dediler ki: " Peki biz bu ahvali gördük, sen de bize halini söylemez misin? O söyler söylemez nasıl oldu da hemencecik peşkiri tandıra attın? Tutalım o sırlara erişmiş... Ya sen, bu derecede değerli bir peşkiri nasıl ateşe fırlatıp attın a hanım?"
Hizmetçi, " Ben kerem sahiplerine itimat ederim. Onların keremlerinden ümitsiz değilim ki.

3125. Peşkir de ne oluyor? Bana bile düşünmeden hemen ateşe atıl dese, Ona olan itimadımın bütünlüğünden derhal ateşe atılırım. Benim, Tanrı kullarından ümidim çoktur. Her kerem sahibi, her sır bilir ere itimadım var. Bu yüzden değil peşkiri, başımı bile atarım" dedi. Kardeş sen de kendini bu iksire vur, erkeğin himmeti, erkeğin sadakati, kadından aşağı değil ya! Bir erkeğin gönlü, kadının gönlünden aşağıysa o gönül, işkembeden de bayağıdır gayrı.

Rasûl aleyhisselâm'ın susuzluktan bunalmış, su bulamadıklarından âciz bir hale düşmüş, adamların da, develerin de dilleri, ağızlarından çıkmış olan bir Arap kervanının imdadına erişmeleri

3130. Çölde bir Arap kervanı susuz kalmış, yağmursuzluktan kırbalarında bir damlacık olsun su kalmamıştı. Bütün kervan, o çöl ortasında bunalmış, ölüm haline gelmişti. Ansızın o iki dünyanın imdadına yetişen Mustafa, onların imdadına erişmek üzere yoldan çıkageldi. Çölde, o sarp ve sonsuz yolda, o kızgın kumların üstünde bunalıp kalmış olan o kalabalık kervanı gördü. Develerinin dilleri, ağızlarından çıkmış; adamlar, taraf taraf kumlara serilmiş kalmıştı!

3135. Bu hali görünce acıdı, " Kalkın, bir kaçınız derhal o kum yığınının doğru koşun!
Orada zenci bir köle kırbayla beyine su götürüyor.
O zenci deveciyi devesiyle beraber ister istemez tutup bana getirin " dedi.
Birkaç kişi, kalkıp kum tepesine doğru koşular. Bir müddet sonra hakikaten dediği gibi, Zenci bir kul gördüler, kırbasını doldurmuş, devesine binmiş, beyine su götürüyordu.

3140. Zenciye " Şu tarafta insanların iftihar edecekleri zat, Kâinatın hayırlısı olan Peygamber seni çağırıyor " dediler. Adam, " Ben onu tanımıyorum, o da kim?" dedi. " Ay yüzlü, şeker huylu Muhammed " dediler, Nasılsa öylece anlattılar, öylece övdüler. Zenci, " O galiba bir şair olacak.
Bir kısmı halkı sihirle zebun etmiş... ona yarım arşın bile yaklaşmam ben " dedi.
Nihayet herifi yakalayıp zorla, çeke çeke o tarafa sürüklemeye başladılar. Zenci, bağırp çağırıyor, sövüp sayıyordu !

3145. Zenciyi Azizin yanına getirdikleri zaman Peygamber, " Su için, mataralarınızı, kırbalarınızı da doldurun " dedi. Hepsini o bir tek kırbadan kandıra kandıra suvardı. Hem adamlar, hem develer o kırbadan kana kana su içtiler, Kölenin kırbasından herkes kırbasını, matarasını doldurur. Gökyüzündeki bulut bile hasedinden şaşırıp kaldı !
Bunu kim görmüştür? Bir tek kırbadan bunca cehennemden harareti sönsün?
Kim görmüştür bunu ? Su dolu bir tek kırbadan bunca kırba ağzına kadar dolsun!

3150. Kölenin kırbası zaten vesileden, hakikatı örten bir sebepten ibaretti. Peygamberin emriyle ihsan dalgaları, aslı denizden coşup köpürmekte, kopup gelmekteydi!..
Su kaynayıncı buhar haline gelir, havaya çıkar...havadaki buhar da soğuyunca su olur, öyle mi ?
Doğrusu şu: yaradılış bu hükümlerden hariç olarak sebepsiz, illersiz yokluktan sular coşturmada.
Sen çocukluğundan sebepleri görüyor, bilgisizliğinden sebeplere yapışıyorsun.
Sebepleri görüyor da müsebbipten gaflet ediyorsun. Bu hakikatı örten, müsebbibin yüzünü gizleyen sebeplere ondan meyletmektesin sen.

3155. Sebepler gitti mi başına vurmağa başlar, aman Yarabbi demeye koyulursun.

Tanra da sana " Hadi, yürü, sebepe git... ne acayip şey, sen, beni, yarattığım sebepler için andın ha !" der.
O vakit kul " Bundan böyle hep seni göreceğim, sebebe, o lâftan ibaret saçma şeye bakmayacağım artık " der ama,
Tanrı " Seni tekrar sebep âlemine göndersem yine sebebe yapışsın. Senin için bu, a tövbesinden durmayan ahdi çürük adam!

Fakat ben bu işe bakmam, rahmetim boldur. Rahmer etrafında dönüp dolaşırım, herkese rahmet ederim ben!

3160. Senin kötü ahbine bakmam, madem ki şimdi bana niyaz ediyorsun, keremimden sana ihsan eder, muradını veririm " der.

Evet...kafile halkı Peygamber'in mucizesine hayran oldu... " Ya Muhammed, ey deniz huylu Peygamber, bu ne?
Küçücük bir kırbaşı sebep ittihaz ettin, Arab'ıda suya gark ettin. Kürdü de!

O kölenin kırbasının gaybdan suyla dolması ve kara yüzünün ulu Tanrı'nın izniyle ağarması

Ey köle, şimdi kırbanın dolu olduğunu da gör de şikâyet edip iyi, kötü söylenme " dediler.

O zenci köle, Peygamber'in, bu mucizesine hayran oldu, imanı Lâmekân âleminden doğmaktaydı.

3165. Gökten akan bir çeşme gördü o... kırbaşı onun coşkunluğuna bir vesile, onun hakikatine bir örtüydü!

Gözünden bütün örtüler, bütün sebepler yırtılıp sıyrıldı. Böylece gayb çeşmesini görmeğe başladı.

Göz pınarları doldu, efendini de unuttu, durağını da!

Elsiz, ayaksız kaldı, yola gitmeye ne eli vardı artık, ne ayağı... Tanrı, ruhuna bir titremedir saldı!

Mustafa, iş görmesi için tekrar onu o âlemden çekti de dedi ki: " Kendine gel... ey faydalanmak isteyen, yürü...

3170. Şaşırıp kalacak zaman değil. Asıl şaşılacak şey daha ileride.

Şimdi öyle durma; davranıver bakalım, çevik bir halde yola düş! "

Mübarek eliyle kölenin yüzünü sıvazladı, onu kutlu bir hale getirdi.

O kölenin, o Habeş oğlunun yüzü bembeyaz oldu; gecesi, ayın on dördü gibi aydınlandı, gündüz gibi nurlandı!

Güzellikte, işvede bir Yusuf kesildi. Peygamber ona " Hadi şimdi git de hali anlat " dedi.

3175. Köle elsiz, ayaksız sarhoş bir halde geldi, elden çıktı, ayağını tanımaz oldu!

Kervan halkından ayrıldı, suyla dolu iki kırbasını aldı, yola düştü.

Efendinin, kölesini bembeyaz görüp tanımaması, " Benim kölemi öldürdün, seni kan tuttu, Tanrı seni benim elime düşürdü " demesi

Efendi, köleyi uzaktan görüp şaşırıldı. Şaşkınlıkla o köy halkını çağırdı.

" Bu kırba bizim kırbamız, deve de bizim devemiz. Fakat Zenci köle ne oldu ki?

Bu uzaktan gelen, ay'ın on dördü gibi bir delikanlı... Yüzünün nuru, balkıyıp durmakta... gündüzü bile nirsuz bırakmakta.

3180. Kölemiz nerede? Acaba birisi mi öldürdü, yoksa kurt mu paralandı da öldü?" dmeye başladı.

Köle yanına gelince " Sen kimsin?" Yemenli misin, Türk müsün?

Söyle, doğru söyle...kölemi ne yaptın? Öldürdüysen gizleme, hileye sapma!" dedi.

Köle dedi ki: " Öldürmüş olsam yanına nasıl gelirim,

Kendi ayağımla kanımı döktürmeye gelir miyim hiç?

3185. Bey, " Hey ne söylüyorsun, kölem nerede benim? Doğruyu söylemekten başka çare yok, kurtulamazsın elimden " dedi.

Köle dedi ki: " Köleyle arandaki sırları birer birer tamamıyla söyleyeyim...

Beni satın aldığı zamandan şimdiye kadar ne gelmiş geçmişse anlatayım da,

Kap kara vücudumdan bir sabah açılmış olmakla beraber senin kölen olduğumu anla!"

Kölenin rengi değişti ama tertemiz ruhun rengi yoktur ki... ruhun ne rengi vardır, ne unsurlara bağlıdır, ne toprağa mensuptur!

3190. Yalnız teni tanıyanlar, bizi çabucak kaybederler... su içenler, tulumu da bırakırlar, küpü de!

Fakat canı tanıyanların sayılarla işleri yoktur. Onlar, keyfiyetsiz ve kemiyetsiz olan denize gark olmuşlardır!

Can ol da can yoluyla canı tanı! Görüş dostu ol, kıyas oğlanı değil!

Melekle akıl, aynı yaradılıştadır hikmeti var da iki suret oldu.

Melek, kuş gibi kanatlı olmuş; akıl, kanadı bırakmış, nura bürünmüştür.

3195. Hulâsa ikisinide mânası aynı olduğundan, ikisinin de hakikati bir olduğundan o iki güzel, birbirlerine arka olmuşlar, birbirlerine yardımcı kesilmişlerdir.

Melek de Hakk'ı bulmuştur, akıl da. Her ikisi de Âdem' yardımında bulunmuş, her ikisi de Âdem'e secde etmiştir.

Nefisle Şeytan'sa ezelden bir olduğundan Âdem'e düşmandır, ona hased edip durur.

Âdem'i bedenden ibaret gören ondan kaçmış ona secde etmemiştir. Fakat onu emniyete mahzar olmuş bir nur olarak gören, karşısında eğildi, secde etti.

Melekle aklın... o ikisinin gözleri Âdem'i görüp nurlandı. Şeytan'la nefsin... bu ikisinin gözleri, Âdem'i ancak toprak olarak gördü.

3200. Bu anlatışım da işte kara saplanmış eşek gibi kalakaldı. Yahudiye'ye İncil okunamaz ki!

Şia'ya Ömer'den bahsedilebilir mi? Sağırın yanında kopuz çalınabilir mi?
Fakat köyün bir bucağında tek bir adam bile varsa bu hayhuyum kâfidir, o anlatmıştır ya, yeter!
Anlatılması icabeden şeyi taşlar, kerpiçler bile dile gelir de anlayana adamakıllı anlatır!

Tanrı, göklerden, yerlerden, ârazdan, âyandan ne verdi ve ne yarattıysa hepsini de ihtiyaca karşılık olarak vermiş, yaratmıştır. Bir şeye muhtaç olmalı, o ihtiyacı elde etmeli ki Tanrı ihsan etsin. " Tanrı, bunalan kişinin duasını kabul eder. " Bunalma, bir şeye hak kazanmış olmaya şahittir.

Küçücük bir çocuk olan İsa'yı dile getirip konuşturan, Meryem'in derde düşüp niyaz etmesidir.

3205. Meryem'in cüz'ü olan İsa, Meryem'in diliyle değil, kendi diliyle onun yerine söz söyledi. Senin cüz'ünün cüz'ü de gizlice söz söyler durur.

A kişi, elin, ayağın sana şahit olur. Niceye bir münkirliğe el sunacak, ayak atacaksın?

Anlatılanı anlamaya, söyleneni dinlemeye liyakatin yoksa söz söyleyenin söyleme kabiliyeti seni görür anlar... yatar, uyur!

Arayan, aradığını bulsun diye yerden ne biterse ihtiyaç sahibi için biter

Tanrı, gökleri yarattıysa ihtiyaçları gidersin diye yarattı.

3210. Nerede dert varsa deva oraya gider, nerde yoksulluk varsa nimet oraya varır.

Müşkül neredeyse cevap oradadır, gemi neredeyse su orada!

Suyu az ara, susuzluğu elde et de sular yukardan da coşsun, aşağıdan da fişkırsın!

Boğazcağızı nazik yavrucak doğmasaydı onu besleyecek süt nasıl olur da memeden akardı?

Yürü, bu inişlerde, bu yokuşlarda koş da susa hararetlen!

3215. Ey ulu er, ondan sonra havadaki arı(gibi) bulutlardaki ırmakların sesini iç!

İhtiyacın, otlardan, sebzelerden az mı ki suyun önünü keser, sebzelere akıtırsın...

Suyun kulağını çeker, kurumuş nebatlar yeşersin, gelişsin diye o tarafa yürütürsün.

Cevherleri gizli olan can ekinleri için de Kevser suyuyla dolu rahmet bulutları var. Susuz kal, susa da sana " Onları Rableri sular " hitabı gelsin...

Tanrı, doğrusunu daha iyi bilir!

Kâfir karısının, süt emer çocuğuyla Mustafa aleyhisselâm'ın yanına gelmesi ve çocuğun, Rasûl sallallâhu aleyhi vesellem'in mucizesiyle İsa gibi dile gelip konuşması

3220. Yine o köyden bir kâfir karısı Peygamber'i sınamak için koşa koşa,

Eşeğiyle beraber yanına geldi, kucacağında da iki aylık bir çocuk vardı.

Çocuk, Peygamber'ee " Tanrı, sana selâm söyledi Ya Rasûllâllah, sana geldik işte " dedi.

Anası kızgınlıkla " Sus be, bu şahadeti kulağına kim üfürdü?

A yumurcak, bunu sana kim söyledi de böyle dilin açıldı, söyleyip duruyorsun? " dedi.

3225. Çocuk dedi ki: " Evvelâ Allah, sonra da Cebrail! Ben, bu sözde Cebrail'e ahenk uyduruyorum. "

Kadın " Nerede Cebrail? " deyince çocuk dedi ki: " Nah; başının üstünde. Görmüyor musun? Kafanı kaldır da bir yukarıya bak!

Cebrail, başının üstünde duruyor; bana yüz çeşit delil olmakta! "

Kadın, " Sahi görüyor musun ? " dedi. Çocuk dedi ki: " Evet, başının üstünde ayın on dördü gibi durmakta.

Bana Peygamber'i vasfediyor. Beni, bu suretle bu aşağılıklardan yüceltmede!

3230. Sonra Peygamber, " Ey süt emer yavru, adın ne? Hadi bunu da söyle de sonra ananın isteğine uy, sus " dedi.

Çocuk, " Adım, Tanrı yanında Abdülâziz, fakat bu bir avuç edepsizce göre Abdül Uzzâ!

Halbuki ben sana bu peygamberliği veren Tanrı hakkı için Uzzâ'dan usanmışım, beriyim! " dedi.

İki aylık çocuk, ayın on dördü gibi parlamış, baş köşeye geçen bilgi sahipleri gibi yetişmiş kişilere ders veriyordu.

Bu sırada çocuğun burnuna da, anasının burnuna da cennetten kâfuru kokusu geldi.

3235. Her ikisi de yaşarsak yine bu mertebeden düşer, kâfir oluruz korkusuyla bunu söylediler ve bu kokuyu duya duya can verdiler.

Birisini, Tanrı överse ona cansızlar da yüzlerce kere doğrudur, haktır der, canlılar da!

Birisini koruyan Tanrı olursa ona kuş da gözcü, bekçi kesilir, balık da!

Tavşancıl kuşunun Mustafa Aleyhisselâm'ın pabucunu kapıp havalanması ve havada pabucu ters çevirmesi, içindeki kara yılanın düşmesi

Tam bu sırada Mustafa, yücelerden ezan sesini duydu.

Abdest tazelemek üzere su istedi. O soğuk suyla elini, yüzünü yıkadı.

3240. Ayaklarını da yıkayıp pabuçlarını giymek üzereyken bir kuş gelip pabucunun bir tekini kapıverdi.

O güzel sözlü Peygamber, tam pabucu eline almışken tavşancıl pabucunu elinden kapıvermişti.

Kuş, yel gibi havalandı, pabucu, tersine çevirdi, içinden bir yılan düştü.

Kap kara bir yıldı o... tavşancıl, bu hareketiyle Peygamber'e iyilik etmek istemiş, Tanrı inayetine sebep olmuştu.

Kuş, sonra pabucu getirip " Buyur, namaza git " diye Peygamber'in önüne koydu.

3245. Âdeta " Bu küstahlığı zoraki yaptım, yoksa benim de edep ağacından bir dalçağım var, ben de haddimce edep erkân nedir, bilirim " diyordu.

Vay o kişiye ki küstahça adım atar, nefesine uyar da lüzumsuz fetvalar verir!

Peygamber, şükretti de dedi ki: " Biz, bunu cefa sanıyorduk, halbuki vefanın ta kendisiymiş! "

Pabucumu kaptın, aklım karıştı, canım sıkıldı, sen beni gamdan kurtarıyormuşsun, bense gama düşmüştüm!

Tanrı, bize bütün gaypları gösterdi ama o sırada gönlüm, kendimle meşguldü! "

3250. Tavşancıl, " Sen, gafil olmazsın, bu, senden uzak. Ey Mustafa, benim gaybı görmem de sendeki bilginin aksinden !

Havadayken pabucun içindeki yılanı görmem, kendimden değil, senden aksetti bu bana " dedi.

Nurlu kişinin aksi de aydındır. Zulmette kalanın aksiyse baştanbaşa külhan kesilir.

Tanrı kulunun aksi tamamıyla nurdur, yabancıнын aksiyse tamamıyla körlük!

Ey can, herkesin aksi nedir, bunu bil... dilediğin kişinin yanında otur!..

Bu hikâyeden ibret alış şüphesiz olarak her güçlüğün bir kolaylığı olduğunu biliş

3255. Ey can o hikâye, Tanrı hükmüne razı olası diye sana ibrettir.

İbret al da kötü bir işe düşünce aklını başına devşir, ye'se düşme, hüsnü zanda bulun!

Başkaları, o hâdiseden korkup sapsarı kesilse bile sen aldırış etme. Fayda, zamanında da, ziyan zamanında da gül gibi gülmeye bak!

Gülün yapraklarını birer birer koparsan da yine gülmeyi bırakmaz, yine solup gamlanmaz.

Bir dikenden niçin gama düşeyim? Zaten bu gülmeyi diken yüzünden buldum der.

3260. Takdir yüzünden kaybettiğin şeyler, muhakkak senden belâyı giderir... bunu böyle bil!

Tasavvuf nedir diye bir uluya sordular da dedi ki: Sıkıntı zamanı, gönülde neşe, ferah bulmak!

Tanrı'nın verdiği mihnet ve cefayı da Peygamber'in pabucunu kapan tavşancıl say.

Tavşancıl, Peygamber'in ayağını yılan sokmasın diye pabucu kaptı, toza, toprağa bulanmamış akla ne mutlu!

Tanrı, " Kaybettiğiniz şeylere eseflenmeyin, hattâ kurt gelse de keçinizi yese bile " buyurdu.

3265. O belâ, daha büyük belâları defetmek, o ziyan daha dehşetli ziyanları menetmek içindir.

Bir adamın, Musa'dan hayvanların, kuşların dillerini öğrenmeyi istemesi

Musa'ya bir delikanlı dedi ki: " Hayvanların dillerini öğrenmek istiyorum.

Bu suretle kurdun, kuşun sözlerini duyayım da dinime ait işlerde ibret sahibi olayım.

Çünkü Âdemoğulları'nın bütün sözleri, suya, ekmeğe, şana, şerefe ait.

Belki hayvanların bu dünyadan göçme zamanındaki tedbirleri, bu tedbirler yüzünden başka bir dertleri var! "

3270. Musa, " Hadi efendim, hadi... vazgeç bu hevesten... bunun önünde, sonunda pek çok tehlikesi var.

İbret almayı, uyanmayı Tanrı'dan dile... kitaptan, sözden, harften, duraktan değil! " dedi.

Adam, Musa menettikçe kızıştı, üstüne düştü. Zaten insan, bir şey menedildi mi, o şeye haris olur, büsbütün üstüne düşer!

dedi ki: " Ya Musa, nurun parlayınca her şey, kadrini, kıymetini, senin sayende buldu.

Beni bu muradımdan mahrum etmek lûtfuna düşmez ey cömert er!

3275. Bu zamanda Tanrı'nın vekili sensin. Muradımı vermezsen beni meyas edersin. "

Musa, " Yarabbi, taşlanmış Şeytan, bu sâf adamla alay mı ediyor?

Öğretsem ziyankârlardan olacak, öğretmesem gönlüme bir kötülük gelecek " dedi.

Tanrı dedi ki: " Ya Musa, öğret... çünkü biz, keremimizden hiçbir duayı asla redetmeyiz.

Musa dedi ki: " Yarabbi, sonra pişman olacak, elini dişleyecek, elbiselerini yırtacak.

3280. Kudret, herkesin harcı değil... aciz, Tanrı'dan çekinen kişiye sermayedir.

Eli bir şeye erişmeyen, Tanrı'dan korktu, çekindi, kendisini ibadete verdi... yoksulluk, işte yüzden daima övünülecek bir şeydir!

Zengin zenginliği yüzünden Tanrı tapısından rededildi. Çünkü kudreti var; sabrı terk etti, dilediğini yapıverdi!..

Âcizlik, yoksulluk, insana hırslarla, gamlarla dolu olan nefis belâsından aman verir.

Gam, olmayacak dileklerden meydana gelir. Çünkü gulyabanilere avlanmış olan insan, o olmayacak dileklere alışmış, onlarla huylanmıştır.

3285. Toprak yiyen, toprak ister; o biçare gülbeşekerden hoşlanmaz, gülbeşekeri hazmedemez! "

Ulu Tanrı'dan, Musa'ya dileğinden bir kısmını olsun öğret... diye vahiy gelmesi

Tanrı, Musa'ya " Ya Musa, sen onun dileğini verde elini aç, dilediğini yapsın! " dedi.

Dileğini yapmak kudreti, ibadetin tuzudur, lezzetidir. Yoksa bu gökyüzü de ihtiyarsız dönüp durmada.

Fakat düşünüşünden dolayı ne bir sevaba girer, ne bir günaha. Çünkü hesap vakti sevap ta ihtiyarî olarak yapılan işe verilir, azap da!

Zaten bütün âlem Tanrı'yı tesbik eder... fakat bu zoraki tesbihten, bir sevap elde edilemez.

3290. Erin eline kılıcı ver, onu âcizlikten kurtar, onu kudret sahibi yap da ya gazi olsun, ya yol kesici eşkiya!

Âdem, " Keremna " sırrına, dilediğini yapabilme kudretiyle erişti... insanların yarısı bal arısı oldu, yarısı yılan!
Müminler, bal arısı gibi bal madeni oldular... kâfirler, yılan gibi zehir madeni!
Çünkü mümin, seçilmiş, helâl otlar yer, tükürüğü bile bal arısı gibi hayat verir!
Kâfire gelince, irin şerbeti içer, gıdasından da zehir meydana gelir!

3295. Tanrı ilhamına erenler, hayatın ta kendisi kesilirler, hava ve hevesle süslenenler ise ölüm zehiri!
İyilik edenler, ihtiyarlarıyla iyilik ederler, uyanık hareketleriyle kendilerini korurlar da o yüzden övülürler, takdir edilirler. Cihandaki bu medihler, bu takdirler, hep ihtiyar yüzünden meydana gelir.
Külhaniler, zindanda oldukça Tanrı'dan çekinirler, zâhit olurlar, Tanrı'yı anarlar!
Fakar kudret gitti mi amel kesada uğrar... kendine gel de ecel, sermayeyi elden almasın!
Kendine gel... kudretin, kâr elde etmek için bir sermayedir. Kudret zamanını kaçırma, kıymetini bil!

3300. İnsan, " Keremna " kır atına binmiş, ihtiyar dizginini de akıl eline vermiştir.
Musa, tekrar ona şefkatle öğüt vererek " İsteğin seni mahcup eder, yüzünü sarartır.
Gel, bu sevdadan vazgeç. Tanrı'dan kork. Şeytan, seni aldatmış, o sana ders vermiş! " dedi.

Adam'ın, yalnız kümes hayvanlarıyla köpeğin dillerini anlamaya razı olması, Musa aleyhiselâm'ın da onun bu muradını yerine getirmesi

Adam, " Bari hiç olmazsa kapı dibinde yatıp duran, ev bekçiliği eden köpekle kümes hayvanlarının dillerini öğret." dedi.

Musa dedi ki: " Hadi, peki... bu ikisinin dillerini anlayacaksın, yürü git! "

3305. Adam , sabah çağı, bakalım sahiden dillerini öğrendim mi, anlayacak mıyım ki? Diye kapının eşiğinde beklemekteydi.

Hizmetçi kadın sofraya örtüsü silerken bir lokmacık bayat ekmek düştü.
Ekmeğin parçasını horoz, hemencik kapıverdi. Köpek dedi ki: Sen, bize zulmettin.
Buğday tanesi de yiyebilirsin. Halbuki ben yiyemem ki... yerimde, yurdumda bundan âcizim ben.
Sen buğday da yiyebilirsin, arpa da, darı, mısır gibi başka şeyler de... Halbuki ben bunları yiyemem.

3310. Böyle olduğu halde bizim kısmetimiz olan şu bir parçacık ekmeği bile kapıyorsun!

Horozun köpeğe cevabı

Bu sözü duyan horoz, " Merak etme, Tanrı sana buna karşılık başka şeyler verir.
Bu ev sahibinin atı sakatlanacak, yarın sabah, adamakıllı doycaksın, kederlenme.
Atın ölümü, köpeklere bir bayram olacak... çalışıp çabalmadan bir hayli rızık dökülüp kalacak " dedi.
Adam, bu sözü duyunca derhal atı sattı. Horozun dediği çıkmadı, köpeğe karşı mahcup vaziyette kaldı.

3315. Ertesi günü yine horoz, ekmeği kapınca köpek ağzını açtı, dedi ki:
" A düzenbaz horoz... bu yalan niceye bir? Niceye bir bu zulümkârlık, bu yalancılık, bu kara yüreklilik?
Hani at sakatlanacak dediydin, nerde? Sen, düzenbaz köpek, sözünde hiçbir doğru yok!"
Her şeyden haberi olan horoz, köpeğe " Atı sakatlandı, sakatlandı ama başka yerde.
Atını satıp ziyandan kurtuldu. Uğrayacağı ziyanı, başkalarına yükletti.

3320. Fakat yarın katırı sakatlanacak, o nimet, ancak köpeklere nasip olacak" dedi
O haris adam, hemencecik katırı da sattı, derinden de kurtuldu, ziyandan da.
Üçüncü günü köpek, horozu dedi ki: " Ey beyliği davulla dümbeleklerle ilân edilen yalancılar beyi, hani, nerede vaadin?"

Horoz, " Acele katırı da sattı. Fakat yarın kölesi ölecek.
Ölünce de akrabası, yoksullara köpeklere ekmeğin dağıtacaklar" dedi.

3325. Adam, bunu duyunca köleyi de satıp ziyandan kurtuldu, yüzü parladı, neşelendi.
Şükürler etmekte, âlemde üç ziyandan da kurtuldum.
Kümes hayvanlarıyla köpeklerin dillerini öğrendim de kötü takdirlerden kendimi kurtardım demektedir.
Ekmeğin mahrum kalan köpek, üçüncü gün " Ey tek, çift atıp duran herzevekil ve yalancı horoz!

Köpeğe vaat ettiği üç şeyde de yalanı çıkmış olan horozun utanması

Yalanın, düzenin niceye bir sürecektir? Sen yalandan başka bir söz söylemez misin?" dedi.

3330. Horoz dedi ki: " Haşa... ne ben yalan söylerim, ne benim cinsimden olan öbür horozlar. Biz yalandan yunmuş, arınmışız!

Biz horozlar, müezzinler gibi doğru söyler, güneşi gözetler, vakit geldi mi ki diye bekler dururuz!
Bizi bir leğen altına kapatsalar yine içten içe güneşi gözler, onun nerede olduğunu anlarız.
Velîler, güneşin bekçileridir. İnsanlar içinde Tanrı sırlarını bilir, anlar onlar.
Tanrı, bizi namaz vaktini bildirmek üzere Âdemoğluna hediye etmiştir.

3335. İçimizden biri yanılır da vakitsiz öterse o ötüşü ölümüne sebep olur.
Vakitsiz " Haydin namaza" dememiz, kanımızı mübah eder.

Mâsum olan, yanılmayansa ancak vahye mahzar olan can horozudur.
Kölesini de sattı. Köle satılır satılmaz öldü, alan da iki kat ziyana girdi.
Malını kaçırdı ama iyi bil ki kendi kanına girdi.

3340. Bir ziyana uğramak, birçok ziyanları defedecekti. Cismimiz, malımız, canlarımıza fedadır; canımıza gelecek belâ, cismimize, malımıza gelir.
Gazaba uğradın mı padişahlara malını verir, başını kurtarırın.
Fakat iş bilmez cahil misin? Kazaya düşünce padişaktan malını kaçırmaya kalkışırın.

Horozun ev sahibinin ölümünü haber vermesi

Fakat şimdi de yarınki gün ev sahibi ölecek. Mirasına konan feryat ve figan ederek bir öküz kesecek.
Yarın, adam ölünce sana epeyce yemek düşecek.

3345. Köyde halk da, ilerigelenler de kurban etleri, lalangalar, yemekler yiyecekler.
Yoksullara, köpeklere bir hayli öküz eti, koca koca ekmekler dağıtılacak.
Atın, eşeğin, kölenin ölümü, bu ham mağrura gelecek kazayı defedecekti.
Fakat o, malının ziyan olmasından ve bu yüzden derde düşmesinden kaçtı, malını çoğalttı... çoğalttı ama kendi kanına girdi!
Dervişlerin bu riyazatları neden? Çünkü cisme verilen o eziyetler, canların bakasına sebep olur.

3350. Salık, ebediliğe erişmese nasıl olur da tenini hastalıklara uğratar, helâk eder?
Ruhu, karşılığında elde edeceği şeyleri görmese insan, elini açar da cömertlik eder, ibadette bulunur mu?
Kâr ummaksızın veren ancak Tanrı'dır, Tanrı'dır, Tanrı!
Yahut da Tanrı huylarıyla huylanmış olan, nur olan, Tanrı parlıtısını elde eden Tanrı velîsi.
Çünkü o ganidir, ondan başka herkes yoksul. Bir yoksul, karşılık ummadan al diyebilir, mal verebilir mi?

3355. Çocuk, elmayı görmedikçe kokmuş soğanı elinden bırakır mı hiç?
Bütün alışverişlerde maksat var. Herkes, bir şey elde etmek için dükkânına geçmiş, kurulmuştur.
Yüzlerce güzel matahlar gösterir, gönlünden elde edeceği karşılığı düşünür durur.
Ey din ulusu, bir selâm bile duymazsın ki selâm veren, sonunda yenini, yakarı yakalamasın.
Kardeş, ben halkın ileri gelenlerinden de, geri kalanlarından da tamahsız bir selâm bile işitmedim vesselâm!

3360. Yalnız Tanrı'nın selâmında bir tamah yoktur... işte o kadar. Sen ev ev, yer yer onu ara, gaflet etme!
Ben ağzı güzel kokan adamın ağzından hem Tanrı haberini duydum, hem Tanrı selâmını!
Bu Tanrı erlerinin selâmını da canla, gönülle kabul eder; Tanrı selâmını onların selâmından duyar, içerim.
Çünkü onun selâmı da Tanrı selâmı olmuştur. Çünkü o, kendi varlığını ateşlere atmış, yakmıştır.
Kendi varlığından ölmüş, Tanrı'yla dirilmiştir. Onun için Tanrı sırları, iki dudağının arasından çıkıp durmadadır.

3365. Riyazatta tenin ölümü diriliktir. Bu bedenin eziyet çekmesi ruha ebedilik verir.
O habis herif de horoz ne diyecek diye kulak vermiş dinliyordu.

O adamın, horozdan ölüm haberini duyunca Musa'ya koşması

Bunları duyunca ateşlenip koşu koşu Musa Kelimullah'ın kapısına dayandı.
Korkudan kapısının toprağına yüz sürmekte, Ey Kelîm, feryadına yetiş demekteydi.
Musa, " Yürü, yüzünü yerlere döşe de kurtul. Mademki usta oldun, kuyudan sığra, çık!

3370. Hadi Müslümanlara ziyan ver, keseni, dağarcığını iki kat doldur.
Ben, sana aynada görünen bu kaza ve kaderi kerpiçte gördüm.
Akıllı kişiye, sonda görülecek şey önceden görünür, gönlüne doğar; bilgisi az kişiye sonunda!" dedi.
Adam tekrar feryat edip dedi ki: " Ey iyi ahlâklı, lütfet. Başıma kakma yüzüme vurma.
Ben, iyiliğe lâıyk bir adam değilim, ancak öyle hareket edebilirdim... ettim de. Sen, benim liyakatsızlığıma iyi bir karşılık ver, lütfet."

3375. Musa, " Oğul, şaştan bir oktur fırladı, geri gelmesi âdet değildir ki.
Fakat bir iyilikte bulunmak isterim; ölüm zamanı imansız kalmayasın, imanlı ölesin.
İmanını yoldaş edindin mi dirisin... imanla gittin mi ebedîsin" dedi.
Tam bu sırada adamın hali değişti gönlü bulandı, leğen getirdiler.
Bu, yemekten meydana gelen gönül bulantısı değil, ölüm alâmeti! A ham betbaht, kayetmenin ne faydası var sana?

3380. Dört kişi alıp evine götürdüler. Adamcağızın ayakları birbirine dolaşıyordu.
Musa'nın öğüdünü dinlemiyor, halifelikte bulunuyorsun ha... Fakat kandini çeliği sağlam bir kılıcın üstüne atıyorsun!
Kılıç, senin canını alıverir, hiç utanıp sıkılmaz. Kardeş, bu senin lâıyğındır, lâıyğın!

Musa'nın, o adamın imanla ölmesi için duası

Musa, o seher çağı duaya başladı: " Yarabbi, sen, onun imanını alma.
Padişahlıkta bulun, başışla onu... o yanılmış, şaşırılmış, haddini bilmemiş, haddinden fazla ileri gitmiş!

3385. Bu bilgi, senin harcın değil dedim ama sözümü anlamadı. Başımдан savuyorum sandı.

Sopasını ejderha yapabilen kişi ejderhaya el atabilir.
Dudağını yumup söylemeyen, sırrı gizleyebilen, gayb sırrını öğrenebilir.
Su kuşundan başka kuş denize atılmaz, artık anlayıver... doğrusunu Tanrı daha iyi bilir.
O da suda yaşayan kuş olmadığı halde denize atıldı, boğuluyor... ey merhametli Tanrı, sen elini tut! "

Ulu Tanrı'nın Musa aleyhisselâm'ın duasını kabul etmesi

3390. Tanrı dedi ki: " Peki... imanını başışladım. Hattâ dilersen şimdi dirilteyim de...
Değil yalnız onu, hatırın için bütün ölüp gömülmüş olanları diriteyim.
Musa, " Yarabbi, bu dünya ölümlü dünyadır. Sen, onu aydınlık âlemde dirilt.
Bu fena dünya, varlık dünyası değil. Sonunda yine ölecek değil mi... âriyet dirilmede ne fayda var?
Sen, şimdi onlara, gözlerden gizli olan " Ledeyna muhdarun " yurdunda rahmet saç! " dedi.

3395. Ey insan, cisim ve mal ziyarı, cana faydadır canı vebalden kurtarır.
Sen de riyazata canla, başla müşteri ol. Tenini riyazata verdin mi canını kurtardın demektir.
Ey bahtı yaver kişi, gönlüne ihtiyatsız riyazat isteğı gelirse secdeye baş koy, şükranelikler ver.
Mademki Tanrı, o riyazat isteğini verdi, şükürler et. O istek, sana kendiliğinden gelmedi, seni " Kün " emriyle riyazata çekti.

Çocuğı yaşamayan kadının ağlayıp inlemesi, " Bu, senin riyazatına karşılıktır, senin için, mücahitlerin cihadına mukabildir " diye cevap gelmesi

Bir kadın vardı, her yıl bir çocuk doğururdu. Fakat çocuk, altı aydan fazla yaşamazdı.

3400. Üç aylıkken, yahut dört aylıkken ölür giderdi. Kadın feryad ederek dedi ki: Yarabbi,
Bu çocuklar, bana dokuz ay yük oluyor, üç aycağız da ferahlık veriyor. Bana verdiğin nimet eleğisağmadan da tez geçip gidiveriyor! "
Tanrı erlerine ağlayıp yalvarmakta, çocuklarının ölümünden şikâyet etmekteydi.
Bu suretle tam yirmi oğlu öldü, ciğerine bir yaman ateştir düştü.
Nihayet bir gece o kadına rüyasında yemyeşil güze, kusursuz, ebediyet yurdunu, cenneti gösterdiler.

3405. Keyfiyete sığmayan nimete cennet dedim. Bağ bahçe dedim. Çünkü orası, nimetlerin de aslıdır, bağların, bahçelerin de toplandığı yer.
Yoksa ne bağı? Orada öyle şeyler var ki gözler görmemiştir.
Bu ancak misaldir, onun misli değil. Bu misal de anlamaktan âciz olan bir koku alsın, anlasın diye getirilir.
Hulâsa kadıncağız, cenneti görüp mest oldu. O teselliye uğrayınca elden çıktı, kendinden geçti!
Kçşkün birinde adının yazılı olduğunu gördü, o âşık orasını kendinin sandı.

3410. Sonra ona dediler ki: " Bu nimet, canını feda etmede doğru olan ve bu fedakârlıkta doğruluktan ayrılmayan kişisindir.
Bir hayli hizmet etmek gerek ki sen de bu kuşluk kahvaltısından yiyessin!
Fakat sen, Tanrı'ya sığınmada tembellik ediyorsun. Tanrı da ona karşılık olarak sana o musibetleri verdi. "
Kadın, " Yarabbi, yüzyıl, hattâ daha fazla bir müddet benden kan dök, evlâtlarımı öldür... razıyım "
Yavaş yavaş, adım adım o bahçeye girince bütün çocuklarını orada gördü de,

3415. Dedi ki: " Yarabbi, ben kaybettim ama sen kaybetmemişsin! " Evet... insan, gaybi gören göze malik olmadıkça insan olamaz.
Sen istemezsin, sebep olamazsın ama burnun kanar, bir hayli de kan akar... derken ateşin geçer, kurtulursun.
Her meyvanın içi, kabuğundan iyidir. Seni de kabuk, sevgiliyi iç bil!
İnsan, pek lâtif bir içe maliktir. İnsansen bir an olsun onu ara!

Tanrı razı olsun, Hamza'nın savaşa zırhsız girmesi

* Peygamber'in amcası Hazma, gençlik çağında savaşa daima zırh giyerek girerdi.
Son zamanlarındaysa savaşa saflarına zırhsız olarak katılır, sarhoşça savaşa atılırdı.

3420. Göğsü açık, vücudu çıplak oalarak kendini kılıçlara atardı.
Halk, " Ey Peygamber'in amcası, ey saflar yaran aslan, ey erlerin padişahı.
Tanrı buyruğunda " Nefislerinizi, kendi ellerinizle tehlikeye atmayın " emrini okumadın mı ki?
Peki, neden kendini böyle bir savaş esnasında tehlikeye atıyorsun?
Gençken, iri yapılı ve kuvvetliyen saflara zırhsız katılmazdın.

3425. Şimdi ihtiyarladın, zayıfladın, belin büküldü... öyle olduğu halde hiçbir şeye aldırış etmez oldun.
Her şeye boş veriyor; bir kılıç ve bir mızrakla savaşa atılıyor, âdeta kendini sınıyorsun.
Kılıç, ihtiyara hürmet etmez. Hiç kılıçla okun akı, temyizi olur mu? " dediler.
O bîhaberler, Hamza'nın kaydına düşüyorlar, gayretlerinden ona bu çeşit öğütler veriyorlardı.

Hamza'nın halka cevap vermesi

Hazma dedi ki. " Gençken ölümü, bu dünyaya vedâ etme tarzında görürdüm.

3430. Kim ölüme isteyerek gider? Kim ejderhanın karşısında soyunur?
Fakat şimdi Muhammedin'in nuruyla bu fâni şehre zebun değilim ki.
Duygudan hariç olan ve halk nuru askeriyle dolu bulunan padişah ordugâhını görmekteyim,
Çadırlar, çadırlara geçmiş, çadır direklerinin ipleri, iplere sarılmış... şükürler olsun ki Tanrı, beni uykudan uyandırdı.
Ölüm, kimin nazarında tehlikeyse " Tehlikeye atılmayın " emri de onadır.

3435. Fakat birisinin nazarında ölüm, hakikat kapısının açılışından ibaret olursa ona... " Haydin, çabuk olun " hitabı gelir.

Ey ölümü görenler, uzaklaşın... ey haşri, dirilmeyi görenler, çabuk olun!
Ey lûtf görenler, ferahlanın, sevinin... Ey kahr görenler, bu bir belâdır, gamlanın!
Ölümü, bir Yusuf gören, canını feda eder, kurt olarak görense yolunu sapıtır!
Oğul, herkesin ölümü, kendi rengindedir. Düşmana düşmandır, dosta dost!

3440. Ayna Türke nazaran güzel renktedir. Zenciye nazaran o da Zencidir.
Ey can, aklını başına devşir... Ölümünden korkup kaçarsın ya... doğrucası sen, kendinden korkmaktasın.
Gördüğün, ölümün yüzü değil, kendi çirkin yüzün, canın ağaca benzer... ölüm, yaprağıdır.
İyiye de senden yetişmiş, yeşermiştir, kötüye de. Hoş, nahış... gönlüne gelen bir şey, senden senin varlığından gelir.
Bir dikenle yaralanmışsan o diken sen dikmişsindir. Atlas olsun, ipek olsun, ne giymişsen kendin eğirmişsindir.

3445. Bil ki iş, ona verilen karşılıkla aynı renkte olmaz. Hiçbir hizmet, o hizmete mukabil verilen şeyle bir renkte değildir.

Ücret alınların ücreti, yaptıkları işe benzemez. Çünkü o iş ârazdır, buysa cevher ve ebedî.
İş, güçlükten, zordan, alın terinden ibarettir; buysa gümüşdür, altındır, tabaklarla verilen ihsandır.
Sana bir yerden bir töhmet gelse, mutlaka zulmettiğin birisi mihnete düşmüş, beddua etmiştir.
Ama sen dersin ki ben bir şey yapmadım, kimse hakkında bir töhmette bulunmadım.

3450. Fakat başka çeşit bir günah etmişsindir. Tohum ektin, nasıl olur da meyve vermez?
Zina edene yüz sopa vururlar da zinâkâr, ben kimseyi dövmedim ki der.
Fakat bu belâ, bu dövüş, o zinanın cezası değil mi? Ama sopa, gizli bir yerde edilen zinaya nasıl benzer?
Ey Kalîm, yılan hiç sopaya benzer mi? Ey hakîm, dert, devaya benzer mi ?
Sen de o sopa yerine meninin nasıl döktün de o meni, güzelim bir şahıs oldu?

3455. O menin, bir dost oldu, yahut bir yılan kesildi. Asânın yılan olduğuna şaşıyorsun değil mi? Fakat buna daha ziyade şaşmak icabetmez mi?

Hiç meni, o çocuğa benzer mi ? Hiç şeker kamışı, şeker benzemez mi?
Adam, bir rükû, yahut sücud etti mi onun rükû ve sücudu, o âlemde bağ, bahçe olur.
Ağzından Tanrı'ya bir övüş utcumu tan yerini ağartan Tanrı, o övüşü bir cennet kuşu yapar.
Kuşun menisi de yeldir, havadır ama senin Tanrı'yi övüşün, Tanrı'yi tesbih edişin, hiç de kuşa benzemez.

3460. Yoksullara ihsanda bulundun, zekât verdin, elinle bir hayırda bulundun mu o âlemde bu hayır, ağaçlık, çayırılık, çimenlik olur.

Sabır suyun, cennetteki nehirler... cennetin süt ırmağı, sevgin, aşkıdır.
İbadetten zevk alman, bal nehri, Tanrı aşkıyla sarhoş olman, şevk duyma şarap ırmağıdır.
Bu sebepler, o eserlere benzemez. Fakat Tanrı, nasıl oldu da bu sebeplerin yerine o eserleri getirdi? Kimse bilmez.
Bu sebepler, dünyada nasıl senin ihtiyarınla, senin fermanınla meydana geldiyse o dört ırmak da ahrette şüphe yok, senin fermanına tabi olur.

3465. Onları ne tarafa dilersen akıtırsın. Sebepleri nasıl tasarruf ettiysen onları da öyle tasarruf edersin.
Menin nasıl sana tabiyse meniden gelen soy sop da derhal senin emrine girer, sana tabi olur.
Oğlum, senin buyruğunla koşar, yürür... ben senin cüz'ünüm, beni anamın karnında rehin olarak bırakan sendin, der.

O sıfat, bu âlemde senin emrindeydi. Cennette de o ırmaklar senin emrindedir.
Cennetteki ağaçlar, senin fermanına tabidir, çünkü o ağaçlar, senin sıfatlarından yeşerdi, meyve verdi.

3470. Bu sıfatlar, burada nasıl senin emrine tabiyse onlara karşılık olan şeyler de orada senin emrine tabidir.
Bir mazluma karşı elinden bir zulüm çıktımı o zulüm bir ağaç olur, o ağaçtan zakkum biter.
Kızgınlıkla gönüllere ateş saldın mı cehennem ateşinin aslı oldun gitti.
Ateşin burada nasıl adamları yakarsa ondan meydana gelen eser de orada seni yakar.
Kızgınlığın ateşin adamlara saldırmakta ya... ondan meydana gelen ateş de adamlara saldırır.

3475. O yılan, akrebe benzeyen sözlerin yılan ve akrep olur da seni kuyruğundan yakalar.
Velîlere uymadın, onları bekletip durdun, orada da kıyamet gününün beklenmesi san yâr olur, bekler durursun.
Hele yarın, hele öbür gün diye vaat eder, Tanrı'ya dönmeyi sallar durursun ya... İşte bu bekleyiş, mahşerdeki beklemendir, vay sana!

O uzun günde hesap için, canlar yakan güneşin altında bekler kalırsın...
Çünkü sen dünyada göğü de, göktekileri de elbette yola girerim tohumunu eke eke beklemiştin!

3480. Kızgınlığın, cehennem ateşinin tohumudur. Kendine gel de şu cehennemini söndür, çünkü o bir tuzaktır. Bu ateşi ancak nur söndürebilir. Cehennem mümine "Nurun ateşimizi söndürdü" der... Tanrı'ya şükürler olsun! Nura sahip olmadığın halde yavaşlık, mülâyimlik gösterirsen bu kötü bir şeydir. Çünkü ateşin sönmemiştir, küllenmiştir.

Bu hal, bir tekellüftür. Aklını başına al, ateşi din nurundan başka bir şey söndürmez. Din nurunu görmedikçe emin olma... çünkü gizli ateş, bir gün olur ortaya çıkar.

3485. Nuru bir su bil, suya yapış... suyu elde ettin mi ateşten korkma!

Ateşi su söndürür. Çünkü ateş, huyu muktezası suyun soyunu, sopunu, oğullarını, (yani ağaçları, otları) yakar, yandırır!

Birkaç günceğiz o su kuşlarının yanına git de seni Abıhayata ulaştırsınlar.

Kara kuşuyla su kuşu, suret bakımından birdir ama suyla yağ gibi hakikatte birbirine zıttır,

Bunlar, birbirlerine benzerler ama her biri, kendi aslına kuldur, köledir. Dikkat ve ihtiyatla hareket et.

3490. Nitekim vesveseyle Elest deminin vahyi... her ikisi de duyguyla değil, akılla anlaşılır; fakat aralarında fark var. Her ikisi de gönül pazarının tellâlıdır, her ikisi de matahlarını över, durur.

Gönül sarrafıysan fikrini anla, gönlüne geleni bil de esir tellâlı gibi bu iki fikri birbirinden ayırtet.

Eğer şüpheye düşüyor ve iki fikri ayırt edemiyorsan "Aldatmaca yok" de; acele etme, koşma!

Alışverişte aldanmamanın çaresi

Bir dost, Peygamber'e "Ben alışverişte daima aldaniyorum.

3495. Bir şey satan, yahut alan kişinin hilesi sanki sihir... gelip benim yolumu kesiyor" dedi.

Peygamber dedi ki: "Alışverişte aldanmaktan korkuyorsan alacağın şeyi üç gün muhayyer olarak al.

Çünkü şüphe yok, yavaş iş Rahman'dandır. Acele edsinse melûn Şeytan'dan."

Önüne bir lokma atsan köpek bile köpekliğiyle önce koklar da sonra yer a ihtiyatlı adam!

O burnuyla koklar, biz aklımızla koklarız. Hele bir bak, demek ki biz de her şeyi inceleyen aklımızla kokluyoruz.

3500. Tanrı bile bu yerlerle gökleri yavaşlıkla ve tam altı günde yarattı.

AÇIKLAMALAR

B. 2834. Bu beyitten itibaren 2839 uncu beyte kadar beş beyit arapçadır.

B. 2948. C. I, S. 72, B. 751-753 e bakınız.

B. 2982. Kur'anın 23 üncü suresi olan Mü'minin suresinin 107 inci âyetidir.

B. 2997. den sonraki başlık. "An o zaman ki dedik. Bu köye girin, dilediğiniz meyvaları sıkıntısızca yiyin, Beyti Makdes'in kapısından secde ederek girin de, yarabbi, günahlarımızı affet, bizi günahlardan arıt deyin.. suçlarınızı örtelim. Bu söyleyeceğiniz söz yüzünden yakında ihsan sahiplerinin sevaplarını çoğaltacağız" (Sure 2, Bakara, âyet 58)

B. 3028. Tanrı emriyle Musa Peygamber, İsrailoğullarını Mısır'dan çıkarmak, esirlikten kurtarmak istediği vakit Firavun razı olmamış, Tanrı da Mısırlılara bazı belalar vermişti ki bunlardan biri de Nil ırmağının Mısırlılara gönderdiği bu belâlar on taneydi, bunlara "Beliyyât-ı aşere - onbelâ" denir, Tevrat, bunları uzun uzadıya anlatır Kur'anda da kısaca anılır. C. II, S. 64, B. 694 e de bakınız.

B. 3033. H. Muhammed'den böyle bir hadis rivayet edilmiştir.

B. 3075. ten sonraki bahis. S. 193, B. 2033-2036 ya bakınız.

B. 3080. Hukema denilen ve Yunan felsefesini İslâmileştiren filozoflara göre yaratıcı kudretin faal tecellisine "Akl-ı Kül" derler. Bu tecelli, bir de münfeillik meydana getirmiştir ki buna da "Nefs-i kül" denir. Akl-ı kül ile Nefs-i Küll'ün birleşmesi gökleri meydana getirmiştir. Göklerin dönüşünden dört unsur meydana gelmiş, unsurlarla göklerin birleşmesi de "cemat, nebat ve hayvan" âlemini vücuda getirmiştir. Akıl, bütün âlemde tedbir sahibidir ve nefsi tedbir eden odur. Madde âlemi Nefs-i küll'ün zuhurudur ve her şeyin maddî varlığı, zahiren o şeye ait "Nefs-i cüzi" dir, fakat hakikatta Nefs-i Küllinin bir tecellisinden ibarettir. C. I, S. 186, B. 1899 a da bakınız.

B. 3081. "Ey Peygamber sana Rabbinden indirilen şeyi tebliğ et. Bunu yapmazsan elçiliğini yapmamış olursun.. Ve Tanrı, seni insanlardan korur, şüphe yok Tanrı kâfir olan kavme hidayet etmez" (Sure 5, Maide, âyet 67).

B. 3102. Arap memleketlerinde ayağa da bilezik takma âdeti vardır. Ayağa takılan bileziğe "halhal" derler.

B. 3104. ten sonraki başlık ve bahis. Ankaravî, bu bahsin, "Şüphe yok, Ulu Tanrı'nın gizli velileri vardır. Saçları karmakarışık ve kıvrık, yüzleri tozlidir. Bir beyin, bir emirin yanına girmek isteseler onlara izin verilmez, gözden kaybolsalar aranmazlar, bir yerde bulunsalar çağırılmazlar, hastalansalar halleri, hatırları sorulmaz, ölseler kimsecikler cenazelerine gitmez. Onlar, yeryüzünde bilinmeyen, gökyüzünde tanınan, bilinen kişilerdir" mealinde ve hadis olarak rivayet edilen bir söze dayandığını söylüyor (S. 518-519),

B. 3110. Ankaravî, bu hadisin "Nüzhetünnâzîrîn" adlı hadis kitabında bulunduğunu söylüyor (S. 521).

B. 3129 dan sonraki bahis. Ankaravî, bu bahisteki hikâyenin de aynı kitapta hadis olarak nakledildiğini kaydetmektedir (S. 524).

B. 3145-3150. Sehabeden Enes ve Cabir böyle bir hadis rivayet etmişlerdir.

B. 3200. Müslümanlara göre İsa Peygamber'e inen ve dört büyük kitaptan biri olan kitap. Diğer üçü şunlardır: Musa Peygamber'e inen Tevrat, Davut Peygambere inen ve yalnız ilâhî neşidelerden ibaret olan Zebur ve H. Muhammed'e inen Kur'an. Hıristiyanlara göre, muştuluk mânasına gelen İncil, İsa'nın hayatıdır. Bu hayatı ve İsa'nın sözlerini kendisine inananlar, sonradan toplamışlar ve kitap haline getirmişlerdir.

B. 3201. Şîa, yani Şîî olan müslümanlar, halifeliğin, H. Muhammed tarafından Ali'ye verildiğini, sonra sırasıyla Ebubekir, Ömer ve Osman'ın, onlardan sonra da Ümmeyye ve Abbasoğulları'nın bu hakkı Ali ile evlâdı olan diğer on bir İmam'dan zorla aldıklarını söylerler. Halifeliğin Ali'den alınmasında, onlarca en mühim rolü Ömer oynamıştır. Bu yüzden bütün halifeleri ve hele Ömer'i sevmez ve bu hususta ileri gidenleri bunlara dil uzatırlar.

B. 3203. ten sonraki bahis. "Kimdir acaba âciz kalan kişi dua ettiği vakit ona erişen, duasını kabul eden, kötülüğü gideren ve sizi, sizden öncekilerin yerine koyan? Tanrı ile beraber başka bir Tanrı var mı ki? Tanrı, şirk koşanların şirkinden yücedir" (Sure 27, Neml, âyet 63).

B. 3219 dan sonraki bahis, Ankaravi bu mealde bir hadisin Nüzhetünnâzîrîn'de bulunduğunu söylüyor (S. 539-541).

B. 3231-3232. Uzzâ, İslâm'dan önce Arapların taptığı putlardan biri. Aziz, pek yüce mânasına gelir ve Tanrı sıfatlarını bildiren "Esmâyi hüsnâ - Tanrı'nın güzel adları" ndandır.

B. 3234. Kâfur kokusu, ölüme delâlet eder. Ölünün kokusu varsa gitsin ve kabirde de yılan ve sair hayvanlar dokunmasın diye gözlerine, kulaklarına, burnuna ve bazı yerlerde yedi secde azasına pamuklu suya karışmış kâfuru korlar. Hattâ bazı mezheplerde ölüyü bir kere de kâfuruyla karışık suyla yıkarlar.

B. 3237 den sonraki bahis. Ankaravî, bu hadisi ve yazılı kitapları kaydetmektedir (S. 541).

B. 3254 ten sonraki başlık. Kur'anın 94 üncü suresi olan İnşirah suresinin 5 ve 6 inci âyetlerinden alınmıştır.

B. 3264. C. II, S. 13, B. 140 a bakınız.

B. 3276. Şeytan'dan, Kur'anda "Racîm-taşlanmış, sürülmüş, Tanrı tapısından kovulmuş" diye bahsedilir. Halk arasında İbrahim Peygamber'in Şeytan'ı taşıdığı, hattâ bir gözünü kör ettiği rivayet edilegelmiştir. S. 71, B. 775 ve C. II, S. 207, B. 2231, S. 209, B. 2243 e de bakınız.

B. 3349. Riyazat, dervişlerin az yemek, az içme, az uyumak ve boyuna ibadet etmekle nefislerini islâha çalışmaları.

B. 3394. "Kiyamet bir bağırsağa kopuverir, hemencecik de bütün mahlûkat yanımıza hazır oluverir" (Sure 36, Yasin, âyet 53)

B. 3418 den sonraki bahis. Hamza, H. Muhammed'in amcasıdır, Uhud savaşında müşrikler tarafından öldürülmüştür. Pek kuvvetli ve yiğitti.

B. 3422. C. I, S. 389, B. 3930 a bakınız.

B. 3435. Rabbinizin yargılamasına ve genişliği göklerle yeryüzü kadar olan ve temiz kişilere hazırlanan cennete koşun. (Sure 3, Ali İmran, âyet 133)

B. 3446. C. I, S. 66, B. 286 ya bakınız.

B. 3445-3494. C. II, S. 89, B. 963 e bakınız.

B. 3457. H. Muhammed'in "Cennette bol bol dikin" dediği, sahabenin "Cennetin ağacı nedir?" diye sorması üzerine "Tanrı'yı tespih etmek" diye cevap verdiği rivayet edilmiştir.

B. 3494 ten sonraki bahis. H. Muhammed'den böyle bir hadis rivayet edilmiştir.

B. 3500. Tevrat'a göre gökler, yeryüzü ve bütün mevcudat altı günde yaratılmıştır. Bu inanış aynen Kur'ana da alınmış ve birçok âyetlerde anılmıştır.

(3501 - 4810 Beyitler)

Yoksa " Kün " der demez yerler de olurdu, gökler de; Tanrı, buna kadirdi. Hattâ bir emreder etmez yüzlerce yer gök yaratabilirdi.

Tanrı bütün kudretiyle beraber insanı, yavaş yavaş ve tam kırk yılda kemal sahibi eder.

Bir anda yokluktan elli kişiyi uçurup bu âleme getirmeye kadirdi ama.

İsa, bir dua ile hemencecik ölüyü diriltir de

3505. İsa'yı yaratan, insanları bir anda yaratmaya kadir değil midir? İsa'ya nazaran kudreti, kat kat üstün mü değil, Dilediğin şeyi yavaş yavaş, fakat sağlam bir halde yapman lâzım... İşte bu yavaşlık, sana bunu öğretmek içindir.

Daima akıp duran küçük bir dere ne pisenir, ne kokar.

Bu yavaşlıkla insan, ikbale, devlete erişir. Yavaşlık, yumurtadır, devlet de kuşlara benzer.

A inatçı adam, kuş hiç yumurtaya benzer mi *

Ama yumurtadan çıkar ya!

3510. Sen de davran da cüz'ülerin, yumurtalarından kuşlar çıkarsın.

Yılan yumurtası da serçe kuşu yumurtasına benzer, fakat aralarında ne fark var?

Armut da elmaya benzer, benzer ama aralarında farkları bil ey yüce kişi!

Yapraklar da bakılınca bir renktedir. Fakat meyveleri çeşit çeşittir.

Yapraklara benzeyen bedenler de birbirine benzer... benzer ama herkes bir iş için yaratılmıştır.

3515. Halk yolda her bir tarzda yürür durur; fakat birisi zevk içinde, öbürü dertli, kederli!

İşte tıpkı bunun gibi ölürken de aynı çeşit ölürüz ama yarımız ziyan içindedir, yarımız padişah!

Tanrı razı olsun, Bilâl'in neşeyle ölümü

Bilâl; zayıflıktan hilâle dönmüş, yüzüne ölüm rengi çökmüştü.

Karısı görüp " Ah, bu ne elem, bu ne keder " dedi. Bilâl, " Hayır hayır.. bu ne zevk, ve ne neşe,

Şimdiye kadar hayattan elem duymaktaydım, ölüm nasıl bir zevktir, nedir, nedir? Sen bununebileceksin?"

3520. Demekte, bu sözleri söylerken de yüzünde nerkisler, güller, lâleler açılmaktaydı!

Yüzünün parlaklığıyla nurlu gözleri, sözünün doğruluğuna şahadte ediyordu.

Her gönlü kara adam onun yüzünü simsiyah görürdü ama o, insanların gözbebeği, neden gözbebeği de siyah?

Yüzü kara olanlar, hakikati görmeyenlerdir. İnsanların gözbebeği olan adam ise ayın aynasıdır.

Zaten dünyada can gözüne sahip olanlardan başka, senin gözbebeğini kim görebilir ki ?

3525. Onu, gözbebeği haline gelenelerden başka kimse göremeyince artık ondan başka kim, onun rengini görüp anlar?

İnsanların gözbebeği olan kişiden başka herkes, mertebesi yüce insanın sıfatlarını taklideder. Hakikati bilmez.

Karısı " Ah ayrılık, ah ayrılık " deyince Bilâl, " Hayır, hayır... vuslat, vuslat!" dedi.

Karısı " Bu gece gurbete gidiyorsun... soyunun sopunun gözlerinden kaybolacaksın " dedi.

Bilâl dedi ki: " Hayır, hayır... bu gece ruhum, gurbet elinden vatanına ulaşacak! "

3530. Karısı, " Gayri senin yüzünü nerede göreceğiz biz? " dedi. Bilâl dedi ki: " Tanrı haslarının halkasında!

Başını kaldırır da -aşağıya değil- yukarıya bakarsan Tanrı haslarının halkasını görürsün.

Yüzük taşının yüzüğe nur saçtığı gibi Âlemlerin Rabbi de o halkayı nurlandırıp durmaktadır! "

Karısı, " Yazıklar olsun, bu ev yıkıldı artık " dedi. Bilâl dedi ki: " Buluta bakma, aya bak! "

Akrabam kalabalık, ev de küçük... Tanrı, daha mamur bir hale getirmek için yıktı!

Bedenin ölümle harap olmasındaki hikmet

3535. Ben evvelce sıkıntılar içinde hapis olmuş adama benzerdim, şimdi ruhumun nesli doğuyu da kapladı, batıyı da.

Bu kuyuya benzeyen evde bir yoksuldum, şimdi padişah oldum, padişaha bir köşk, bir saray lâzım!

Padişahlar, köşklere, saraylarda otururlar, ölüye yurt olarak bir mezar kâfi!

Peygamberlere bu dünya dar geldi de padişahlar gibi Lâmekân âlemine gittiler.

Kalbi ölmüş kişilereyse bu dünya nurlu göründü. Görünüşü büyük, geniş... fakat hakikatte dar!

3540. Dar olmasaydı bu feryat neden? Baksana... daha evvel doğup bu âleme gelenlerin hepsi iki büklüm oldu!

İnsan, uyku zamanında bak, nasıl azat olmakta... ruh, o vardığı, ulaştığı mekândan nasıl neşelenmekte.

Zâlim, zulüm tabiatından kurtuluyor, zindandaki mahpus, hapse düştüğünü, hapiste bulunduğunu unutuyor.

Pek geniş olan bu yer, bu gök devenin çökeceği zaman pek daralmakta.

Bu dünyanın genişliği, bir gözbağı... oysaki pek dar. Gülmesi ağlamaktan ibaret, övünmesi ardan, ayıptan başka bir şey değil.

Dünya, görünüşte geniş, hakikatte dardır, uyku da bu darlıktan kurtulmaya benzer

3545. Hamam kızıştı, ısındı mı daralırsın, için sıkılır.

Oysaki hamam geniştir, uzundur. O harareten sana dar gelir, ruhun sıkılır, usanırsın.
Dışarı çıkmadıkça gönlün açılmaz peki... mekânın genişmiş ne fayda?
Yahut da meselâ dar bir ayakkabı giyersin de geniş bir ovada yürürsün.
Fakat o geniş ova, sana öyle daralır ki... o ova o sahra sana âdetâ zindan kesilir.

3550. Seni uzaktan gören ovada bir lâle gibi açılmış der.
Bilmez ki sen, zâlimler gibi görünüşte gül bahçesindesin, fakat ruhun, feryat edip duruyor!
Uyuman, o dar ayakkabıyı çıkarmana benzer. Uykuda bir müddet ruhun, bedenden kurtulur.
Azizim, uyku, Tanrı velîlerinin malı, mülküdür... dünyadaki Eshabı Kehif gibi!
Uyumadıkları halde rüya görürler, görünürde bir kapı yoktur, yokluğa giderler!

3555. Ev dar. Ruh bu daracak evde eli, ayağı çarpılmış gibi iki büklüm. O evi, padişahların sarayları genişletmek,
mamur bir hale koymak için yıkar.
Ben de ana rahminde iki büklüm oldum. Dokuz ay doldu, artık buradan göçmem gerek!
Anamı doğum ağrısı tutmasa bu zindanda ateş içinde kalırım.
Bir anaya benzeyen tabiatın da kuzu, koyundan doğsun diye ağrıya düşüyor, bu ağrı, doğum yolunu açıyor.
Ey tabiat, rahmini aç... kuzu büyüdü, çıksın da o yemyeşil ovada yayılsın, otlasın artık!

3560. Doğum ağrısı, gebeye bir derttir ama çocuk için zindanın yıkılması gibidir.
Gebe, ne yapayım, nereye sığınayım? Diye ağlar... çocuk kurtuluş vakti geldi diye güler!
Göğün altındaki analar (ateş, yel, su, toprak) la cansız şeyler, canlı mahluklar, nebatlar. Hulâsa ne varsa,
Hepsi, birbirlerinin derdinden gafildir. Yalnız bilen ve kemale sahip olan kişiler, bunların dertlerini bilir.
Kösenin, başkalarının evinde olanları bildiği kadar kabasakal, kendi evindekini bilemez.

3565. Amca, sen, kendi halini bilmezsin... fakat gönül sahibi yok mu... senin halini o bilir işte!

Gaflet, dert, tembellik ve gönül karanlığı gibi ne varsa hepsi de yere mensup ve aşağılık bir şey olan tenden ileri gelir

Gaflet, tenden ileri gelir. Ten, ruh oldu mu artık şüphesiz bir halde bütün sırları görür.
Gök boşluğundan yeryüzü kalktı mı ne benim için gece ne gölge kalır, ne senin için.
Nerede bir gölge, gece, yahut gölgelik varsa yerdendir; göklerden aydan değil!
Duman, kıvılcıklar saçan ateşten meydana gelmez, daima odundan meydana gelir.

3570. Vehim, hataya düşer, yanılabilir. Fakat, akıl, mutlaka isabet eder, yanılmaz.
Her ağırlık, her yorgunluk, tenin muktezasıdır. Cansa hafifliği yüzünden uçup durur.
Kırmızı beniz kanın çokluğundandır, sarı yüz safranın oynamasındandır.
Ak beniz, balgamın kuvvetindedir, sevdadan da beniz kararır.
Hakikatte eserleri halk eden odur. Fakat kışırdaki kalan, yalnız zâhiri gören, ancak sebepleri görebilir!

3575. Derilerden ayrı olmayan, sebeplerden kurtulmamış olan akıl, ne illetlerden kurtulur, ne doktordan fayda görür!
Âdemoğlu, ikinci defa doğdu mu ayağını sebeplerin başına kor.
Artık, onun dini illet-i ûlâ değildir. Cüz'î illet de ona bir zarar veremez.
O, doğruluk geliniyle ufuklarda uçup durur; sureti de ona ancak bir duvaktır.
Hattâ ufuktan da dışarıdadır, göklerden de. Ruhlar ve akıllar gibi mekânsız bir âlemedir.

3580. Hattâ akıllarımız bile onun gölgesidir: akıllarımız bile gölgeler gibi onun ayağına düşer.
Müctehit, nası görür, tanırsa herhangi bir hükümde artık kıyası düşünmez ki.
Fakat bir şeyde nas yoksa orada kıyasa girişir, kıyastan ibret alır, kıyasla hüküm verir.

Nasla kıyası benzetiş

Nası Ruhulkudüs'ün vahyi bil, Akıllı cüz'inin kıyası, bundan aşağıdır.
Akıl, canla idrak sahibi olmuş, canla aydınlanmıştır. Ruh, nasıl olur da aklın tasarrufuna girer?

3585. Fakat ruh, akla tesir eder de akıl, o tesir altında tedbire girişir.
Ruh, Nuh'u tasdik ettiği gibi seni de tasdik etti, senin emrine de tabi olduysa nerede deniz, nerede gemi, nerede Nuh tufanı?
Akıl, eseri ruh sanır ama güneşin nuru güneşin cirminden büsbütün ayırır.
O yüzden salık, ruhun nurundan aslına ulaşmak için bir lokma ekmeğe kanaat etti.
Çünkü aşağılara vuran nur, gece gündüz daimî değildir ki... geçer gider.

3590. Fakat nurun aslına ulaşır orada yurt edinen kişi, daima o nura garkolmuştur.
Ne bulut yolunu keser, ne nuru gurub eder. O, artık ayrılıktan kurtulmuş, güzelleşmiştir.
Bu makama eren kişinin aslı, ya göklerdendir. Yahut topraktır da topraklıktan tamamıyla çıkmıştır.
Çünkü bu güneşin şuaı daimî olarak dursa toprağa mensup olan tahammül edemez ki...
Güneşin ziyası daima toprağa vurup dursa toprağı öyle bir yakar ki yeryüzünde hiçbir verim kalmaz, hiçbir meyve bitmez.

3595. Daima suda kalmak balığın hrcıdır. Yılan, nereden balıkla yoldaşlık edebilecek?

Fakat dağlarda öyle düzenbaz yılanlar vardır ki bu denizde balıklık etmeye kalkışır.
Hileleri halkın aklını başından alırsa da denizden nefretleri, nihayet kendilerini rezil eder gider.
Bu denizde de öyle hünerli balıklar vardır ki yılanı bile sihir yapar, balık haline koyarlar.
Ululuk denizinin dibindeki balıklara deniz, sihri helâl öğretmiştir.

3600. Olmayacak şey, onların himmetiyle olur. Pis, oraya vardı mı tertemiz olur, kutlu bir hale girer.
Bu sözü kıyamete kadar söylesem, bu bahsi kıyamete kadar uzatsam bitmez... yüzlerce kıyamet kopar, geçer de yine bu bahis tamamlanmaz.

Şeyhin dilinden hikmetler coşunca müritlerle dinleyenlerin takınmaları lâzım olan edep ve terbiye

Bu sözlerim, insanlara bir tekraramadır, ama bence tekrarlanan, tazelenip uzayan bir ömürdür.
Mum, birbiri üstüne çıkan kıvılcımlarla yanar, alevlenir. Toprak, birbiri üstüne vuran ziyalarla altın haline gelir, parlar.
Binlerce istekli olsa da bir de usanan kişi bulunsa elçi, elçilik yapmak istemez, gönlü soğur.

3605. Bu sır söyleyen gönül elçileri, İsrafil huylu dinleyici isterler.
Padişahlar gibi azamet sahibidir bunlar. Cihan halkından kulluk isterler.
Huzurlarında edebe riayet etmedikçe elçiliklerinden nesil faydalanabilirsiniz?
Önlerinde iki büklüm eğilmedikçe o emaneti sana verirler mi hiç?
Onlarca öyle her edep, her terbiye de beğenilmez. Çünkü onlar, ulu bir tapıdan gelmişlerdir.

3610. Onlar yoksul değiller ki ettiğin hizmetlere karşı teşekkür etsinler, minnet altında kalsınlar a müzevir!
Fakat ey gönül, bunca rağbetsizliğe rağmen sen yine padişahın sadakasını saç, esirgeme!
Ey gökyüzünün elçisi, sen usananlara bakma, atını sıçratadır, oynatadır!
Ne mutludur ki o Türk ki savaşa girer, dayanır da atını ateşler dolu hendeğe bile sürer, ateşler dolu hendekten bile sıçratır..
Atını öyle sürer, öyle şahlandır ki gökyüzüne çıkmaya kalkışır.

3615. Ne kimseyi görür, ne kimsenin hasedine bakar. Her şeyden gözünü yummuştur; ateş gibi kuruyu da yakmıştır, yaşı da.
Yaptığı işten bir pişmanlık duyar ve bu pişmanlık ona bir ayıb olursa o, önce pişmanlığa ateş salar, yakıp yandırır.
Zaten adam, bir işte ayak diredi mi hiç yoktan pişmanlık meydana gelmez ki!

Her hayvanın, düşmanının kokusunu duyup çekinmesi, kendisinden çekinilmeye, kaçmaya, karşı koymaya imkân bulunmayan birisiyle düşmanlığa kalkışan adamın ziyankârlığı

At, aslanın sesini de tanır, kokusunu da duyar. Hayvandır ama düşmanını bilmemesi, duymaması pek nadirdir.
Hattâ zaten yalnız at değil, her hayvan, düşmanını, nişanından, eserinden tanır , bilir.

3620. Yarasacık gündüz uçamaz, hırsızlar gibi geceleyin çıkar, yayılır.
Hayvanlardan hepsinden daha mahrum hayvan yarasadır. Meydanda ki güneşin düşmanıdır o.
Fakat ne ben senin düşmanım diye güneşe karşı koyabilir, ne nefretiyle onu uzaklaştırabilir!
Güneş, yarasanın derdine, kahrına bakıp yüzünü döndürse, gizlense bu,
Güneşin son derece lûtfuna, güneşin en üstün bir kemale sahip bulunuşuna delâlet eder. Yoksa hiç yarasa güneşe mâni olabilir mi?

3625. Düşmanlığa kalkışacaksan düşmanlık edebileceğin birisiyle savaş ki onu esir edebilmek mümkün olsun.
Karta, denizle nasıl savaşa girişebilir? Girişirse aptaldır, kendi saçını, sakalını yolar.
Hilesi, saçından sakalından ileri gidemez ki. Nasıl olur da ayın odasındaki perdeyi yırtabilir?
Güneşe düşmanlık eden şu azara uğrar: Ey güneşin güneşine düşman olan,
Sen öyle bir güneşe düşmansın ki onun ışığından güneş de titremektedir, yıldız da!

3630. Sen, onun düşmanı değilsin, kendinin düşmansın. Sen odun olsan ateşe ne gam, o ne yapsın?
Ne şaşılacak şey... hiç senin yanışınla onun ışığı, onun harareti azalır mı? Yahut da hiç sen yanıp yakılıyorsun diye gamlanır mı?
Onun merhameti, insanın merhametine benzemez. Çünkü insanın acımasında bir dert, bir elem vardır.
Mahlûkun acıması elemle karışıktır. Tanrı'nın rahmetiyle dertten de paktır, elemden de.
Babam, Tanrı rahmetini şöyle bil: O rahmet, vehme bile sığmaz, yalnız eseri görünür.

Bir şeyi misal ve taklitle bilmekle o şeyin hakikatını bilmek arasındaki fark

3635. Onun rahmet eserleriyle rahmet meyveleri meydandadır. Fakat onun mahiyetini ondan başka kim bilebilir?
Kemal vasıflarının mahiyetleri, yalnız eser ve misalleriyle bilinir. Bundan başka bir tarzda kimsecikler bilemez.
Çocuk çiftleşmenin mahiyetini bilemez ki... helva, yok mu... işte onun gibi lezzetlidir dersen o başka.
Fakat ey taklide yapışmış adam, çiftleşmede ki lezzet, helvada ki lezzete benzer mi? O nerede, bu nerede?
Fakat sen çocuk gibisin de o akıllı adam, sana güzellikle o misali getirdi.

3640. Çocuk da işin mahiyet ve hakikatını bilmese bile misalle anlar hiç olmazsa.
Bu misalden sonra ben, bunu biliyorum desen yanlış olmaz, doğrudur.. fakat bilmiyorum desen sözün yine yalan ve uydurma olmaz.

Birisi " Nuh'u o Tanrı elçisini, o ruh nurunu biliyor musun ?" dese,
Sen de " Nasıl bilmem o ay yüzlüyü? Güneşten de meşhurdur, aydan da.
Küçücük çocuklar bile onu Tarih kitaplarında okuyorlar... hocalar, bütün mihraplarda söylüyorlar.

3645. Kuran'da adı açıkça okunuyor. Geçmiş zamanlarda ki macerası fasih bir surette anlatılıyor" desen.
Doğru söylüyorsun, sana Nuh'un mahiyeti keşfedilmediyse de onu sana söylediler, övdüler: Sen de naklediyor, onu övüyorsun.

Fakat desen ki: " Ben Nuh'u ne bileyim? A yiğit, onu onun gibi bir er bilir.
Ben topal bir karıncayım, fili ne bileyim? Bir sivri sinek, İsrail'i nereden bilecek?
Bu söz de doğru... çünkü mahiyet bakımından Nuh'u bilmezsin ki.

3650. Mahiyetleri anlamaktan âciz olmak, halkın halidir ama bu sözü istisnasız söyleme.
Çünkü mahiyetlerle onların sırrının sırrı, kâmillerin gözü önünde apaçıktır.
Varlık âleminde Tanrı'nın sırrından Tanrı'nın zatından daha ziyade anlayıştan uzak ve bir görüşe sığmaz ne var?
O bile mahremlerden gizli kalmazsa artık bir şeyin mahiyeti bir şeyin vasfı nedir ki gizli kalsın?
Akıl, bir bahiste bu olmayacak şey, akıldan uzak teville sığmaz, olmayacak şeyi dinleme der.

3655. Kutup da, sana der ki " A düşkün, anlayışından üstün gördüğün şeylere olmayacak şey diyorsun.
Şimdi sana keşf olan vakalar da sana evvelce olmayacak şeyler görünmüyor muydu?
Tanrı, keremiyle seni on tane zindandan kurtarmışken bu Tih ovasını kendine sitem hapishanesi yapma!"

Nisbet ve zâhiri ihtilâf yüzünden bir şeyde hem nefiy, hem de ispatın birleşmes

Bir şeyin hem nefyedilmesi caizdir, hem ispat edilmesi. Çünkü zâhiri görünüş aykırıdır, nispet de iki türlü olabilir.
Tanrı'nın " O taşları attığın zaman yok mu? Onları sen atmadın ki... Tanrı attı" demesinde hem hem nefiy vardır, hem ispat ve ikisi de yerindedir.

3660. Onları sen attın, çünkü taşlar senin elindeydi.Fakat sen atmadın, çünkü o atış kuvvetini Tanrı izhar etti.
İnsan oğlunun kuvvetinin bir haddi, bir hududu vardır. Bir avuç toz, toprak nasıl olur da bir orduyu bozar, kırıp geçirir?

Avuç, senin avucundur ama atış bizden. Bu iki nispetin nefiyi de yerindedir, ispatı da.
Peygamberlerin zitları olan kâfirler de Peygamberleri, evlâtlarını, tanıdıkları, bildikleri gibi tanırılar bilirler.
Münkirler onları yüzlerce delille, yüzlerce nişanla evlâtlarını tanır gibi tanırılar, bilirler ama,

3665. Kıskançlıkları, hasetleri yüzünden bildiklerini gizlerler " Bilmiyoruz ki" diye bilmezlikten gelirler.
Baksana, Tanrı bir yerde " Onları bilirler" dedi, bir yerde de " Onları benden başka kimse bilmez;
Onlar, benim kubbelerimin altında gizlidir. Onları Tanrı'dan başka kimse bilmez, sınamakla bilinmezler ki " dedi.
Nuh'u hem bilirsin, hem bilmezsin, değil mi? İşte bunu da bu âyetle hadiste izhar edilen mânaya kıyas et!

Dervişin yokluğu ve varlığı meselesi

Birisi dedi ki. " Âlemde derviş yok... olsa bile o derviş dervişlik makamına erişmişse yok olmuş demektir.

3670. Doğru, çünkü varlığı, sureti bakımındandır, görünüşe göre vardır. Fakat sıfatları, Tanrı sıfatında yok olmuştur.
O, güneşe karşı yanmakta olan muma benzer. Mumun alevi de var sayılır ama güneşin önünde yoktur.
Fakat muma bir pamuk tutun mu yanar... şu halde vardır.

Öyle ama sana bir aydınlık vermez ki; güneş, onu yok etmiştir. Bu bakımdan da yoktur.
İki yüz batman bala bir okka sirke koydun mu, sirke balın içinde erir gider.

3675. Tattın mı sirke lezzeti olmadığından yoktur. Fakat tattın mı balın okkası artmıştır, vardır.
Aslanın önünde ceylanın akli başından gider, kendisinden geçer... varlığı, aslanın varlığında mahvolur.
Kemale ermeyenlerin Tanrı'ya karşı yürüttükleri bu kıyas yok mu... aşk coşkunluğundan ileri gelen bir şeydir. Ebedî, terbiyeyi terketme değil!

Âşığın, nabzi, edepten dışarı atar. Âşık kendini padişahın terazisine kor, sevgilisinin tapısına varır.
Dünyada ondan edepsiz, ondan terbiyesiz kimse yoktur. Fakat hakikatte ondan terbiyeli, ondan edepli kimse de yoktur.

3680. Ey aslı, nesli belli kişi, bu edeplilikle edepsizliği birbirine uygun bil.
Zâhirine bakarsan edepsiz gibi görünür. Çünkü başında aşk dâvası vardır (bu dâva da varlık alâmetidir).
Fakat hakikatte dâva nerede? O padişahın önünde dâva da fanidir, âşık da!
Zeyd öldü desek bu cümlede Zeyd faildir ama hakikatte fail değildir, elinden bir şey gelmez ki!
Nahiv bakımından faildir... yoksa hakikatte mefuldür, ölüm onu öldürüverir.

3685. Nerede Zeyd'in failliği? Öyle mahvolur ki bütün faillikler, ondan uzak kalır.
Sadr-ı Cihan'ın vekilinin bir töhmet altına alınarak can korkusuyla
Buhara'dan kaçması, Sadr-ı Cihan'a âşık olduğundan tekarar ters
yüzüne geri dönmesi, âşıklar için can vermek kolaydır

Buhara'da Sadr-ı Cihan'ın kulu bir töhmete uğradı, mevkiinde düştü, gizlenmeye mecbur oldu.
On yıl gâh Horasan'da, gâh Kuhistan ve gâh Deşt'te başıboş bir halde gezip dolaştı.

On yıl sonra iştiyaktan takati kalmadı, ayrılık günleri sabrını tüketti.
Dedi ki artık ayrılığa tahammülüm kalmadı. Sabır, insanı küstahlıktan alıkoyabilir mi hiç?

3690. Ayrılık yüzünden bu topraklar bile çoraklaşır... sular bile sararır, kokar, bulanır!
Adamın canına can katan rüzgâr, ufunetli bir hale gelir, veba kesilir... ateş kül haline gelir, savrulur!
Cennet gibi olan bağlar, bahçeler sararır solar, yapraklar kurur, dökülür... bir hastalık yurdu olur!
Her şeyi anlayan akıl bile olsa dostların ayrılığıyla yayı kırılmış okçuya döner.
Cehennem bile ayrılık yüzünden, gençlik çağına hasret çeken ihtiyarın titrediği titrer, yandığı gibi yanar kavrulur.

3695. Kivılcım gibi insanı yakan, mahveden ayrılığı kıyamete kadar anlatsam yine yüz binde birini olsun anlatamam.
O halde onun yakıcılığını anlatmaya kalkışma sus, yarabbi, beni sen kurtar, sen kurtar da ancak.
Dünyada neyin visaliyle neşelenirsen o vuslat zamanında ondan ayrıldığını bir düşün hele!
Senin neşelendiğin şeyle çok kişiler neşelendi... fakat sonunda sahibine vefa etmedi, yel gibi geçti gitti!
Gönül, sana da vefa etmez, seni de terk edip gider. O senden vazgeçmeden sen ondan vazgeçmeye çalış.

Ruhulkudüs'ün Meryem'e, Meryem çıplak bir halde yıkanırken bir insan şeklinde görünmesi, Meryem'in Ulu Tanrı'ya sığınması

3700. Fırsat elden çıkmadan Meryem gibi sen de surete " Senden Rahman'a sığınırım" de.
Meryem yapayalnızken canlara can katan birisini gördü. Bu adam, öyle güzeldi ki gönülleri alıyordu.
Ruhulemin, onun gözünün ay gibi güneş gibi yerden doğuverdi.
Güneş, doğudan nasıl çıkarsa o da örtüsüz, nikâpsız Meryem'in önünde yerden doğdu.
Meryem çıplaktı, bir kötülük yapar diye korktu, eli ayağı titremeye başladı.

3705. Gördüğü adam öyle dilberdi ki Yusuf bile görse Yusuf'u gören kadınlar gibi şaşırıp kalır, ellerini doğrardı.
Gönülden baş gösterip çıkan bir hayal gibi o gül yüzlü, Meryem'in önünde topraktan bitivermişti.
Meryem, kendisinden geçti ve bu dalgınlık âleminde, bu adamdan Tanrı'ya sığınayım dedi.
O yeni, yakası temiz kızın âdetiydi, bir şeyden ürktü mü pılısını pırtısını gayp âlemine çeker, Tanrı'ya sığınır.
Dünyanın kararsız bir âlem olduğunu görmüş, ihtiyata riayet ederek Tanrı'ya sığınmayı âdet edinmişti.

3710. Bu suretle de ölüm zamanına dek gideceği yolu düşmanın kesmemesini diler, Tanrı tapısının kendisine bir kale olmasını temin etmek isterdi.
Tanrı'ya sığınmadan daha iyi bir kale görmemişti; bu yüzden de kale civarında yurt edinmişti.
Meryem o akılları yakan, çiğnerleri oklayan bakışları gördü.
Padişahta o bakışlara kulağı küpeli bir köle olmuştu, asker de...o bakışlar, akıl padişahlarının akıllarını almış, onları divaneye döndürmüştü!
O güzel gözler, yüz binlerce padişahı fermanlı köle yapmış, yüzbinlerce dolunayı hilâl haline getirmişti.

3715. Zühre de bile ondan bahsetmeye kudret yoktu... Aklı kül bile onu görünce noksanlaşır.
Ben ne söyleyebilirim, ağzı, ağzımı kapattı; söylemeye takatim kalmadı ki!
Ben, yalnız o ateşin bir dumanıyım ateşe delâlet etmekteyim. O padişahтан uzaktayken, onu görmeden hakkında ne söylenmişse hepsi de asılsız, hepse saçma!
Zaten güneşe, âlemi kaplayan nurundan başka bir delil olamaz ki.
Gölgenin on delâlet etmesine imkân mı var? Gölge, onun yanında hor, hakir olup kalıyor ya... işte bu, kâfi ona!

3720. Bu ululuk, ona tam doğru bir delil: bütün anlayışlar geridedir, o ilerde!
Bütün anlayışlar topal eşeklere binmiş... o, ok gibi uçup giden rüzgâra!
Padişah kaçarsa tozunu bile kimse bulamaz.. onlar kaçarlarsa padişah, yolarını kesiverir!
Âlemde bütün anlayışlar, durup dinlenmezler... meydanda koşup yelme zamanıdır, oturup zevkle içkiye dalma zamanı değil!
Birinin vehmi, bir doğan gibi uçup geçer, öbürünün vehmini mesafeleri delip geçen ok gibi uçar!

3725. Öbürünün ki yelken açmış gemi gibi gider... bir başkasınıkiyse her an gerileyip durur!
Bütün bu vehimler, bütün bu anlayış kuşları, uzaktan bir av gördüler mi hep birden saldırırlar.
Av ortadan kayboldu mu şaşırırlar, baykuşlar gibi viranelere dalarlar!
O av tekrar nazlana, nazlana salınsın, görünsün diye bir gözünü açıp bir tekini yumarak beklerler.
Av gecikince beklemekten usanır, sıkılırlar da acaba gördüğümüz av mıydı, hayal miydi derler.

3730. Bir an istirahat ederek güçlenip kuvvetlenmeleri daha doğrudur.
Eğer gece olmasaydı bütün halk, hırstan, isteklerinin üstüne titremeden kendilerini yakar, helâk ederlerdi.
Herkes bir şey elde etmek, bir kâr kazanmak hevesiyle bedenini ateşlere atmış, yanıp yakılmıştır.
Bir müddet hırslarından kurtulsunlar diye gece, Tanrı rahmeti gibi zuhur etti.
Yolcu, sana da bir sıkıntı, bir gönül darlığı geldi mi alevlenme, meyus olma... senin için muvafıktır o.

3735. Çünkü ferahlık ve genişlik zamanında varını, yoğunu harcedip duruyorsun demektir. Harcetmeye karşılık bir de gelir lâzım elbet!
Ya mevsimi sürüp gitseydi güneş, bağları, bahçeleri yakar kavururdu.
Nebatları kökünden yakardı, bir daha o yanıp kavrulan şeyler yenilemezdi, yeşerip tazelenmezdi.
Kışın yüzü ekşidir ama şefkatlidir... yaz gülümser ama yakar, yandırır!

Darlık geldi mi onda genişlik gör de canlan, alını kırıştırma!

3740. Çocuklar gülüp dururlar, bilenlerince yüzü ekşidir. Gam karaciğerden meydana gelir, neşe akciğerden!
Çocuğun gözü, eşek gibi ahırdadır... akıllı adamsa gözünü işin sonuna diker.

Akılsız, ahırdaki otu tatlı görür... akıllı, ahırdaki hayvanın nihayet kasap elinde telef olacağını görür, bilir.
Şu kasabın verdiği ot yok mu... acıdır, acı! Kasap o otu bizi semirtmek, tartıda ağır gelmemizi temin etmek için veriyor.

Yürü, Tanrı'nın verdiği hikmet otunu ye! Çünkü Tanrı, onu ancak cömertliğinden, ihsanından dolayı karşılık istemeksizin vermiştir.

3745. Tanrı " Tanrı'nın verdiği rızıktan yiyecek" dedi. Sen, buradaki rızık ekme sandın, hikmet olduğunu anlamadın ha!
Tanrı'nın verdiği rızık, insan mertebesine göre hikmettir. O rızık sonunda senin boğazında durmaz, seni öldürüp mahvetmez!

Bu ağzını kapadın mı başka bir ağız açılır... o ağız sır lokmalarını yer, yutar.

Bedenini Şeytan aslanından kurtarabilirsen Tanrı sofrasında nice nimetler yersin!

Ben bu sözü, Türklerin et yemeği gibi yarı pişmiş, yarı ham bir halde anlattım. Sen tamamını Hakim-i Gaznevî'den duy!

3750. O gayb hakîmi, o âriflerin övündükleri zat, bunu İlahînâme'de anlatır:

Gam ye de, gam artıranların, seni derde sokanların ekmeğini yeme... çünkü akıllı adam gam yer, çocuksa şeker!

Neşe şekeri, gam bahçesinin meyvasıdır. Bu ferah yaradır, o gam merhem.

Gamı gördün mü aşkla kucakla... Şam'a Rübve tepesinden bak!

Akıllı adam, şarabı üzümde görür... âşık varı yokta bulur.

3755. Geçen gün hamallar, sen alma, o yükü ben aslan gibi taşıyım diye birbirleriyle savaşıp duruyorlardı.

Neden? Çünkü o zahmette rahmet, o eziyette kâr görüyorlardı da yükü her biri, öbüründen kapıyordu.

Nerede Tanrı'nın verdiği ücret, nerede o sermayesiz herifin verdiği ücret? Bu, sana ücret olarak bir hazine başışlar, o birkaç mangır verir!

Tanrı'nın başışladığı altın, sen ölüp kumlar, topraklar altında yatsan bile seninledir... öldükten sonra kalıp başkalarına nasip olan mal değildir o!

Tanrı malı, adım, adım cenazenin önünden gider, kabirde sana gurbet arkadaşı olur.

3760. Ebedi aşkla kapı yoldaşı olmak için ölüm gününe hazırlan da şimdiden öl!

Sabır, gayret perdesi ardındaki sevgilinin nar gibi yüzünü, o isteğin, o dileğin ikiye ayrılmış saçlarını görmektedir.

Gam, çalışıp çabalayan kimsenin önünde bir aynaya benzer... bu zit olan şeyde buna zit olan şeyi görür, sabırda muradına ulaşmayı, gamda neşeyi seyredir.

Zahmetten, eziyetten sonra da onun zıddı, yani genişlik, zevk ve neşe yüz gösterir.

Bu iki hali, eline bak da gör, anla. Yumruğunu sıktıktan sonra mutlaka açarsın.

3765. Elin daima yumulu, yahut daima açık olsa bu bir hastalık eseridir.

Elini açıp yummakla iş güç görür, çalışır, kazanır, işini düzene korsun. Bu el açıp yumma, kuşun iki kanadı gibi ele lâzım bir şeydir.

Meryem bir müddet, karaya vurmuş balıklar gibi çırpındı.

Ruhulkudüs'ün Meryem'e " Ben Tanrı elçisiyim, benden korkma, gizlenme... Tanrı'nın emri bu " demesi

O Tanrı rahmetini gösteren melek, Meryem'e bağırdı: " Ben, Tanrı tapısının eminiyim, benden ürkme.

Tanrının yücelttiği kimselerden baş çekme. Bu çeşit güzel mahremlerden çekinme!"

3770. Hem bu sözleri söylüyordu, hem de dudaklarından pak nurlar çıkıyor, birbirine ulanıp göğe ağırıyordu.

Melek diyordu ki: " Sen, benim varlığımdan yokluğa kaçırıyorsun ama ben yokluktan bir padişahım, bir bayrak sahibiyim.

Zaten yurdum orası, ağırlığım da orada... sana görünen bir suretimden ibaret.

Ey Meryem, bir bak hele... ben, anlaşılması müşkül bir nakşım, hem hilâlim, hem gönüllerde ki hayal!

Gönlüne bir hayal geldi de yerleşti mi nereye kaçsan o seninledir.

3775. Ancak gelip geçici bir aslı olmayan hayal müstesna... o çeşit hayal yalancı sabah gibi gözden kayboluverir.

Bensen Tanrı nurundan doğmuş düpedüz sabahım... gündüzümün etrafında gece, hiç dönüp dolaşamaz.

Kendine gel... Lâhavle deyip durma ey İmran'ın kızı... ben zaten buraya Lâhavle makamından gelip düştüm.

Daha Lâhavle denmeden önce Lâhavlenin nuru benim aslımdı, benim gidamdı.

Sen, benden Tanrı'ya sığınmadasın ama ben o sığındığın Tanrı'nın ezelde düzüp koştığı bir suretim zaten.

3780. Seni defalarca kurtaran o sığındığın makam, benim makamım... Tanrı'ya sığınırım diyorsun ya; o sığınmak yok mu? Ben ta kendisiyim zaten.

Tanımazlıktan beter bir âfet yoktur. Sen, sevgilinin yanındasın da aşkbağlığı bilmiyorsun.

Yari, ağyar sanmada, neşeye gam adını takmaktasın.

Sevgilimizin şu miskler gibi saçları, biz deli olursak zincirimiz olur!

3785. Nil gibi akıp duran şu lûtufta, biz firavun muyuz... kan kesilir bize!
Kan, aklını başını al, ben suyum, dökme beni... ben Yusuf'um fakat sana kurt gibi görünüyorum a savaşıcı der.
Sen görmüyorsun yoksa... halim, selim sevgili, onunla zıt oldun mu yılanlaşır.
Halbuki ne eti başkalaştı, ne yağı... sen onu kötü gördün de ondan kötüleştirdi!"

Vekilin aşk yüzünden hiçbir şeye aldırış etmeyerek Buhara'ya dönmesi

Meryem'in mumunu bırak, yana dursun.... Evet... o yanıp yakılan âşık, Buhara ya dönüyordu.

3790. Gönül, ne de sabırsızsin, ateşler içindesin. Yürü, Sadr-ı Cihan'a doğru kaç!
Şu Buhara ok mu... bilgi kaynağıdır. Kimde ateş varsa Buhara'lıdır zaten!
Şeyhin huzurunda oldukça Buhara'dasın, sakın Buhara'yı hor görme!
Şeyhin denize benzeyen gönlü taşar çekilir, taşar çekilir... Bu med ve cezir, o Buhara'ya horluktan başka bir surette
gidene yol vermez.
Ne mutlu kişiye ki nefsinin aşağılatmıştır. Vay o kişiye ki nefsinin tekmesi altında kalmıştır!

3795. Sadr-ı Cihan'ın ayrılığı, o âşıkın canına tesir etmiş, varlığını parçalamış gitmişti.
Diyordu ki, yine oraya gideyim, kâfir olmuşsam bile tekrar imana geleyim.
Oraya varayım da yerlere döşeneyim; o iyi düşünceli Sadr'ın huzurunda kendimi yerlere atayım.
Diyeyim ki: İşte canımı önüne attım. İster dirilt, ister koyun gibi kes başımı!
Ey ay yüzlü, senin huzurunda kesilip ölmek, başka yerde dirilere padişah olmaktan yeğ.

3800. Ben bin kere, hattâ daha da fazla sınadım, anladım: sensiz yaşamam pek acı, tahammül edilir şey değil!
Ey emelim, maksadım sevgili, sur üfürür gibi nağmelerle terennüm et de beni dirilt... ey devem, çok artık... neşe
tamamlandı!

Ey yeryüzü, göz yaşlarımı em, yeter gayri... ey nefis, iç o tatlı suyu, bulanıklığı geçti, duruldu artık!
Ey yeryüzü, göz yaşlarımı em, yeter gayri... merhaba ey seher yeli! Bize dostun kokusunu getirdin, ne güzel de estin
ya!
Dostlar, dedi, ben gidiyorum, elveda. Ben o emîre, o emrine itaat edilen Sadr-ı Cihan'a gidiyorum.

3805. Anbean onun aşkıyla, onun ayrılığıyla yanmaktayım... artık ne olursa olsun, gidiyorum ben!
Sevgilinin gönlü mermerler gibi katı bir hale gelse bile ruhum yine Buhara'ya gitmek istiyor.
Orası sevgilimin konağı, padişahımın şehri; benim vatanım orası.... âşıklara vatan sevgisi budur!

Bir mâşukun, garip âşığına " Şehirlerden hangi şehri daha güzel buldun, Hangi şehir daha kalabalık, daha büyük? Hangi şehrin nimetleri daha bol, hangi şehir daha ziyade iç açıcı " diye sorması

Bir güzel, âşığına dedi ki: Yiğidim, gurbette birçok şehirler gördün.
Hangi şehir daha ziyade hoşuna gitti. Âşık, " Sevgilinin oturduğu şehir"

3810. Padişahımız, nereye yaygısını yayar, oturursa orası, iğne deliği kadar dar bile olsa bize sahra gelir.
Ay gibi Yusuf neredeyse orası, kuyunun dibi bile olsa cennettir." dedi.

Dostlarının, Buhara'ya gitme diye âşığı menetmeleri ve hiçbir şeye
aldırış etmeksizin ulu orta sözler söyleme diyerek tehdit eylemeleri

O âşığa da öğütçünün biri dedi ki: " Ey bihaber, aklın varsa işin sonunu düşün.
Aklını başına devşir de işin önüne, sonuna dikkat et. Pervane gibi kendini yakıp yandırma!
Delicesine Buhara'ya gidersen zincire vurulmaya, hapishaneye atılmaya lâıksın.

3815. Sadr-ı Cihan, sana kızgın... âdeta demir çignemede, dişlerini gıcırdatıp durmada. Seni yirmi gözle bekliyor.
Senin için bıçak bileyip duruyor. O âdeta kırıkta kalmış bir köpek, sense unla dolu dağarcıksın!
Tanrı, bir fırsat verdi, kurtuldun... sonra da zindana gidiyorsun ha.... ne oldu sana?
Sana on çeşit memur dikseler bile onlardan kaçıp gizlenmen lazım; akıl, bunu emreder.
Halbuki senin başında tek bir memur bile yok. Neden böyle önden, artan yolun bağlandı?"

3820. Gizli aşk, onu esir etmişti. O öğütçü, o korkutucu o gizli memuru görmüyordu ki!
Her memurun başında gizli bir memur var. Böyle değil de o memur, neden köpeğe benzeyen tabiatına esir. Neden
onun bağlarıyla bağlı?

Padişahın kızgınlığı ruhuna tesir etmiş, onu memurluğa, kara yüzlülüğe bağlamış.
Hadi vur şu adamı diye onu dövüp duruyor! Benim feryadım, işte o gizli memurlardan!
Kimi ziyanda görürsen bil ki görünüşte yapayalnız bile olsa hakikatte o ziyana bir memurla sürüklenir, gider.

3825. Bu hali bilseydin feryad eder, o padişahlar padişahına sığınırydın.
Padişahın huzurunda başına topraklar saçar da o korkunç Şeytan'dan kurtulurdun.
A karıncadan daha aşağı, daha kuvvetsiz ve ehemmiyetsiz adam, kendini bey görüyorsun ha... sen körsün de ondan
başına dikilmiş olan o memuru görmüyorsun.
Bu yalancı kanatlarla gururlandın ha... adamı suça, ziyankârlığa çeken kol kanat, ama da kol kanattır ya!
Kanat dediğin adamı yücelere çeker... topraklara bulandı mı da ağırlaşır, adam uçamaz gayrı!

Âşığın, aşk sırrını anlamayan öğütçüye ulu orta cevabı

3830. Âşık dedi ki: " Ey öğütçü, sus... niceye bir öğüt vereceksin, niceye bir? Vazgeç bu öğütten; bağ, pek kuvvetli. Senin öğüdünden daha da kuvvetlendi. Senin âlimin aşk nedir, tanımadı ki!
Bir yerde aşk fazlalaştı, derdi arttırdı mı orada ne Ebû Hanîfe bir ders verebilir, ne Şâfiî!"
Beni ölümle tehdit etme... kendi kanıma susamış birisiyim ben zaten!
Âşıklara her an bir ölüm var... âşıkların ölümü bir çeşit değil!

3835. Âşık, doğru yolun ruhunu bulmuş, o ruhla iki yüz cana sahip olmuştur da her an iki yüzünü de feda edip durmadadır.

Feda ettiği her cana karşılık da on tana ecir alır. Kur'an'dan " Kim bir iyilik yaparsa on mislini bulur" âyetini okusan a!
O güzel yüzlü sevgili, kanımı dökerse neşeye dönerek, zevkimden ayaklarımı yerlere vurarak canımı saçarım!
Ben sınıdım, benim hayatım ölümümde. Bu hayattan kurtuldum mu ebediyete erişeceğim.
Ey inanılacak, güvenilecek kişiler, beni öldürün, öldürülmemde hayat içinde hayat var.

3840. Ey aydın yüzlü, ey daimî varlığın ruhu, ruhumu kendine çek, bana vuslatınla cömertlik et!
Öyle bir sevgilim var ki sevgisi kalbimi yakıp kavurmada. Dilerse gözlerimin üstünde yürür!
Arapça daha hoş ama Farsça söyle. Zaten aşkın bunlardan başka daha yüzlerce dili var ama,
Sevgilisinin kokusu uçup geldi mi o dillerin hepside şaşırır, lâl olur kalır.
Artık ben susayım, kâfi... sevgili söylemeye başladı. Dinle, kulak kesil.... Tanrı, doğruyu daha iyi bilir.

3845. Âşık tövbe etti mi... işte o zaman kork. Çünkü âşık, ayyarlar gibi daracığında ders verir!
Bu âşık, Buhara'ya gidiyor ama ders okumaya, üstada hizmet etmeye değil.
Âşıklara dostun güzelliği müderristir... defterleri, dersleri, meşklere de onun yüzü!
Susarlar ama tekrar tekrar attıkları nâralar sevgilinin arşına, tahtına kadar ulaşır.
Dersleri fitne, oyun, dönüş ve titreyiştir. Onlar ne Ziyadat okurlar, ne Silsile.

3850. Bu kavmin silsilesi, sevgilinin simsiyah ve kıvrık saçlarıdır. Onlarda devir meselesinden bahsederler ama sevgilinin devrinden.

Eğer birisi sana kese meselesini sorarsa ona de ki: " Tanrı hazinesi keselere sığmaz ki!
Âşıklara aralarında Hul' ve Mübara'dan dem vururlarsa hoş gör. Hakikatte Buhara'yı anıyorlar demektir.
Her şeyi anış, başka bir hassa verir... her sıfatın başka bir mahiyeti var.
Buhara'da her hünere ermiş, olgun bir hale gelmişsin ama horluğa yüz kodun mu hepsinden vazgeçer, her şeyi unutursun.

3855. O Buhara'lı âşık da bilgi derdinde değildi... gözünü görüş güneşine dikmişti o.
Kim, halvette görüşe yol bulur, hakikati görürse artık bilgilerle yücelmeyi dilemez.
Can güzelliğiyle bir kâseden şarap içen, ağızdan duyulma haberlerle bilgilerden tasalanmaz.
Görüş, ekseriyetle bilgiden üstündür, bilgiye galebe eder. Bu yüzden halk nazarında dünya galiptir, sevimidir.
Çünkü dünyayı gözler görür; bu, eldeki matahtır... ahireti ise verilmesi va'dedilen borç bilirlir.

O âşık kulun Buhara'ya yüz tutması

3860. Kanlı göz yaşları döken o âşık yüreği çarpa çarpa hararetle, iştihakla koşarak Buhara'ya yüz tuttu.
İştihakından çölün kumları, ona ipek geliyor, Ceyhun'un suyu küçücük bir şey görünüyordu!
Çöl önünde gül bahçesi kesilmekte, gül gibi gülerken düşe kalka, yuvarlanarak koşup gitmekteydi!
Şeker, Semerkant'tedir ama o, şekeri Buhara'da bulmuş Buhara yolunu tutmuştu.
" Ey Buhara, sen akıllara akıl katardın ama benim aklımı da aldın dinimi de!

3865. Ben bir tolunay aramaktaydım, o yüzden hilâle döndüm. Kapı dibinde Sadr-ı (baş köşeyi) istiyorum!"
demekteydi.

Buhara'nın karaltısını görünce gam karanlığında bir beyazlıktır göründü.
Yere yığıldı, uzun bir müddet kendisinden geçti. Akı, sır bahçesine uçup gitti.
Onu ayıltacak, aşk gül suyuydu, bunu bilmediklerinden başına, yüzüne gül suları serptiler.
O gizli gül bahçesi görmüştü... aşk, onu yakalamış kendisinden geçirmiş gitmişti.

3870. Sen donmuş, taş kesilmiş birisin; bu söze, bu nefese lâyük değilsin... evet, sen de kamışsın ama içinde şeker yok!

Aklın başında, akıllısın sen. " Görmediğiniz askerleri yolladı" âyetinden gafilsin!

O sallapati âşığın Buhara'ya gelmesi, dostlarının onu meydana çıkarmamaya çalışmaları

Sevine, sevine o emniyet şehrine sevgilisinin bulunduğu yere, Buhara'ya geldi.
Gökyüzünde uçan, ay tarafından kucaklandığını, kendisine sen de beni kucaklasana dendiğini sanan sarhoşa benziyordu.

Onu Buhara'da her gören " Durma, görünmeden hemen bir tarafa sıvış!

3875. Padişah gazap etmiş, tam on yıllık öcünü almak için seni arayıp duruyor.

Allah aşkına olsun kendi kanına girme... kendine pek o kadar güvenme!

Sadr-ı Cihan'ın Şahnesiydin, itimadına mazhar olmuş üstat bir mühendistin.

Ona hıyanette bulundun, cezadan da kaçtın... neyse, bu suretle kurtulduğun halde şimdi nasıl oldu da tekrar geldin?

Yüzlerce hileyle belâdan kurtulmuşsun, seni buraya aptallığın mı getirdi, ecelin mi?

3880. Aklın Utaridi bile beğenmez, kınardı... fakat kaza ve kader, akılı da ahmak bir hale sokuyor, akıllıyı da! Sen, aslanı arayan talihsiz tavşansın. Nerede aklın, nerede bilgin, nerede çevikliğın, çabuk anlayışın?

Kaza ve kaderin böyle yüzlerce afsunları vardır. Kaza geldi mi âlem daralır derler.

Sağda, solda yüzlerce yol, yüzlerce kaçıp kurtulunacak yer vardır da kaza ve kader, gelince hepsi bağlanır, kapanır; kaza ve kader bir ejderhadır" diyordu.

Âşığın, kendisini kınayan ve tehdit edenlere cevap vermesi

Âşık dedi ki. " Ben, susuzluk hastalığına tutulmuş birisiyim. Biliyorum da... su beni öldürür.

3885. Fakat bu hastalığa tutulan, sudan kaçamaz ki... isterse su onu yüzlerce defa öldürsün, harap etsin! Elim, karnım şişse bile suya olan aşkım azalmıyor.

Karnımı görüp bu ne diye sordukları zaman keşke bütün deniz, karnıma aksaydı diyorum.

Bir tuluma benzeyen karnım, isterse su dalgalarından yırtılsın... ölsem bile ne mutlu bir ölüm!

Ben, nerede bir ırmak görsem ah, o ırmak ben olsam diye haset etmekteyim.

3890. Elim defe benzese; karnım davul gibi şişse yine gül gibi neşeyle onun sevda davulunu döver dururum.

O, Ruhulemin, kanımı dökse yer gibi yudum, yudum kan içerim.

Ben yer gibi, karnındaki çocuk gibi kanlar içiyorum... âşık oldum olalı işim gücüm bu!

Geceleri tencere gibi ateş üstünde kaynamakta... gündüzleri kum gibi akşamlara kadar kan içmekteyim.

Hileye saptım, o bana kızmıştı, yapmak istediğim şeye mâni oldum, hismından kaçtım diye nadimim.

3895. Söyleyin... kızgınlıkla bana ne yapmak istiyorsa yapsın. O kurban bayramıdır, âşık da kurbanlık!

Öküz uyur, istirahat eder, bir şey yerse kurban bayramı için besleniyor demektir.

Beni Musa'nın kurban edilerek ölüyü dirilten öküzü bil. Cüz'lerimin cüz'ü bile hür kişinin hasredilmesine sebeptir.

Musa'nın öküzü de kurban olmuştu. En küçük cüz' ü bile bir öldürülmüşe hayat verdi.

Öküzün bazı yerleriyle ölüye vurun hitabı geldi; vurdular. O öldürülmüş adam dirildi, fırlayıp kalktı.

3900. Eğer şu ruhların haşredilmesini istiyorsanız ey ulu kişilerim, bu sözü kesin!

Ben cemaattandım... öldüm, yetişip gelişen bir varlık, nebat oldum. Nebatken öldüm, hayvan suretinde zuhur ettim.

Hayvanlıktan da geçtim, hayvanken de öldüm de insan oldum. Artık ölüp de yok olmaktan ne korkayım?

Bir hamle daha edeyim, insanken öleyim de melekler âlemine geçip kol kanat açayım.

Melek olduktan sonra da ırmağı atlamak, melek sıfatını da terk etmek gerek, "Her, şey fanidir, helâk olur... ancak onun hakikati bakidir."

3905. Bir kere daha melekken kurban olur da o vehme gelmeyen yok mu... işte o olurum.

Yok olurum, suretlerin hepsini terk ederim de erganun gibi " Biz, mutlaka geri dönenleriz, ona ulaşanlarız" derim...

Ümmet, bunda ittifak etmiştir. Karanlıklarda gizli olan Âbıhayat yok mu... ölümdür o.

Nilüfer gibi ırmağın bu tarafında bit... susama hastalığına uğrayan adam gibi haris ol, ölümü ara!

Susama hastalığına uğrayanın ölümü sudur da yine su arar, su içer durur. Tanrı, doğrusunu daha iyi bilir.

3910. Ey ayıp ve ar hırkasını giyinen donmuş, üşümüş âşık sen can korkusuyla candan kaçırıyorsun.

Ey karılara bile ayıp ve ar olan kişi, hele bak... onun aşk kılıcının önünde yüz binlerce can, elçeğizlerini çırparak ölüme müştak!

Irmağı gördün ya... testideki suyu ırmağa döküver. Su, hiç ırmaktan kaçır, çekinir mi?

Testideki su, ırmağa döküldü mü ırmakta mahvolur, ırmak kesilir.

Vasfi yok olur da zatı kalır... Artık bundan böyle ne kaybolur, ne kötüleşir, pislenir!

3915. Ben de ondan kaçtığım için pişmanım, özürümü bildirmek üzere kendimi onun fidanına astım!"

Canından el yıkayan o âşığın mâşukuna ulaşması

Top gibi başının, yüzünün üstüne kapanıp secdeler ederek gözleri yaşlı bir halde Sad-ı Cihan'ın huzuruna gitti.

Herkes, acaba onu yakacak mı, asacak mı diye başını havaya dikmiş bekliyordu.

Sadr-ı Cihan, işte o vakit zaman, talihsiz kişilere ne gösterirse bu bir avuç ahmağa onu gösterdi.

İştten anlamayan ahmak, pervane gibi alevi nur sandı, ahmakçasına aleve atıldı, canından oldu.

3920. Fakat aşk mumu, o muma benzemez ki. Aşk, aydınlıklar içindeki aydınlıklar aydınlığıdır.

O ateşli mumların aksine bir şeydir. Ateş gibi görünür ama baştanbaşa nurdur, güzellikten, hoşluktan ibarettir.

Âşık öldüren mescidle ölümünü arayıp hiçbir şeye aldırış etmeyerek orada konuklayan âşık

Ey izi, tozu güzel, bir hikâye söyleyeyim, dinle:

Rey şehrinin kıyısında bir mescit vardı.

Hiç kimse yoktu ki orada gecelesin, yatsın da korkudan ödü patlayıp ölmesin; oğlu o gece yetim kalmasın.

Ona nice aç, çıplak garip gitti... hepsi de sabah çağı yıldızlar gibi battı, mezara girdi!

3925. Sen de bunu iyice anla, kendine gel. Sabah geldi çattı, uykuyu bırak artık!

Herkes, orada kuvvetli periler var, orada konaklayanları kör kılıçla kesip öldürüyorlar derdi. Bazıları sihir ve tılsım var. Düşmanın canını almak için gözetip durmada diyordu. Bazı kimseler, kapısına açıkça " Ey konuk, burada kalma. Canına kastın yoksa geceyi burada geçirme, burada yatıp uyuma. Yoksa ölüm sana pusu kurar" diye yazalım demekteydi.

3930. Bir diğeri de derdi ki. " Geceleri kilitleyin de bilmeyen bir adam girip kalmasın!"

Mescide konuk gelmesi

Nihayet bir gece vakti mescide bir konuk geldi... mescidin o aşılacak şöhretini o da duymuştu. Bir tecrübe etmek istiyordu. Çünkü hem pek yiğitti, hem de canından bezmişti, hayatına doymuştu. Dedi ki: " Bu başa, bu gövdeye pek o kadar aldırış etmem... tut ki can hazinesi için bir habbe gitmiş.. ne çıkar? Ten sureti gidiversin, ben o suretten ibaret değilim ya. Ben baki oldukça suret eksik olmaz elbet.

3935. Tanrı lûtfuyla " Ben insana ruhumdan ruh üfürdüm" sırrına mazharım... kamış gibi olan tenden ayrılırsam yalnız Tanrı nefesi olarak kalırım.

Tanrı'nın nefesi, bu tene gelmesin de inci de bu dar sedeften kurtulsun artık.

Tanrı " Ey doğru kişiler, ölümü dinleyin" dedi. Ben de doğrucuyum, bu söze canımı veririm!"

Mescid halkının o âşık konuğu, gceleyin mescide konaklama niyetinden dolayı kınamaları, burada kalma diye tehdit etmeleri

Halk, " Sakın burada geceleme. Yoksa can alıcı, seni posa gibi eziverir! Sen garipsin, bunu bilmezsin... burada kim yattı, uyuduysa mahvoldu.

3940. Bu bir tesadüf değil. Bunu biz de nice defalar gördük, akıllı bilgiler kişiler de.

Kim bu mescitte konakladıysa gece yarısı müthiş bir zehirle zehirlendi gitti.

Bir kişiden yüz kişiye kadar nice ölenleri gördük. Birisinden duyup da rivayet etmiyoruz.

Peygamber " Din nasihattir" dedi. Nasihat, lûgatte hıyanetin zıddıdır.

Bu nasihatte dostlukta doğruluktan ibarettir. Doğru söylemez, aldatırsan, hainsin, köpek postuna bürünmüşsün, köpeksin!

3945. Sana bu nasihati muhabbetimizden veriyoruz. Sakın akıldan, insaftan ayrılma!" dedi.

Âşığın, kendisini menedencilere cevabı

Âşık dedi ki: " Ey öğüt verenler, ben yaptığım dan nâdim değilim. Hayata doydum.

Ben yaralanmayı isteyen, arayan bir tembelim. Tembelden yola gitmeyi umma!..

Ama yiyecek, içecek tembeli değilim ben... hiçbir şeye aldırış etmeyen, ölümünü arayan bir tembelim!

Âleme el avuç açan, kendisine para pul toplayan tembel değilim, bu köprüden çevikçe geçen bir tembelim.

3950. Her dükkâna başvuran, halini söyleyen tembel değilim. Varlıktan sıçrayıp kurtulan ve bir madene ulaşan tembelim.

Kuşa, kafesi bırakıp uçmak nasıl hoş, tatlı gelirse bana da ölmek ve bu yurttan göçmek öyle hoş, öyle tatlı geliyor. Bahçeye konan kafesteki kuş, gülleri, ağaçları görür.

Dışarıda, kafesin çevresinde ötüşen kuşlar, hürriyete ait güzel, güzel hikâyeler söylerler.

Kafesteki kuş, onları duyar, o yeşilliği görürde ne iştahı kalır, ne sabrı, ne kararı!

3955. Başını kafesin her deliğinden çıkarır durur. Ayağındaki bağdan kurtulmak ister.

O kuşun gönlü de dışarıdadır, canı da... böyleyken kafesi açıversen ne yapar?

O kuş, kafese kapanmış kafesin etrafında da kediler birkaç halka olmuş kuşa benzemez ki.

Bu çeşit kuş korkuya, vehme düşer, hiç kafesten çıkmayı ister mi o ?

Hattâ o kötülükler yüzünden kafesin etrafında daha yüz tane kafes olmasını ister.

Calinus bu dünya yaşayışına âşıktı, çünkü hüneri, ancak burada geçirdi, o pazarda bir işe yaramazdı. O yüzden kendisini o âlemde halkla bir görürdü

3960. Bu şuna benzer: Akıl ve hikmette üstün olan Calinus da bu dünyanın havasına kapılmış, dünya muradına gönül vermiş olduğundan,

" Yarı canlı bir halde dünyayı bir katır götünden görmeye bile razıyım, tek ölmeyeyim" dedi.

Kafes etrafında kedilerin toplanmış olduğunu görmüş, bir kuşa benzeyen ruhu, uçmaktan meyus olmuştu.

Yahut da bu cihandan başka her şeyi yok görmüş, yokluktaki haşri görmemişti.

Ana karnındaki çocuk gibi hani. Tanrı'nın keremi, onu rahimden dışarı çeker de o yine rahme doğru kaçar durur.

3965. Tanrı'nın lûtfu, onun yüzünü bu âleme çıkacağı tarafa döndürür, o yine büzülüp ana karnına sokulur.

Bu şehirden, bu yurttan dışarı çıkarsam acaba bir daha burasını görebilir miyim?

Rahimde bir kapı olsaydı da o havası ufunetli şehir görünseydi.

Yahut da bir iğne yordamı kadar delik bulunsaydı da dışarısını bir görseydim der!

Ana karnındaki çocuk da rahmin dışında bir âlem olduğundan gafildir, o da Calinus gibi nâmahremdir.

3970. Bilmez ki rahimdeki yaşıklarda dışarıdaki âlemin feyizlidir.

Dünyadaki dört unsur da kendilerine Lâmekân âleminden yüzlerce yardım geldiğini bilmezler. Kuş, kafeste su ve tane buluyor ama su da kafesin dışındaki bağdan, bahçeden gelmede, tane de! Peygamberlerin canları bu âlemden geçer, bu âlemden kurtulurken o bağı, o bahçeyi görür de Bu yüzden onlar, Calinus'a da aldırış etmezler, âleme de... ay gibi göklerde doğar, göklere ışık saçarlar.

3975. Eğer bu söz, Calinus'a iftira ise cevabım Calinus'a değil...
Bunu söylemiş olan kişiye. Çünkü bunu söyleyen nurlarla dolu gönüle eş olmamıştır.
Can kuşu, kedilerden " Hele durun bakalım" sesini duyunca delik arayan fareye dönmüştür.
O yüzden canı, fare gibi bu dünya deliğini vatan tutmuş, yurt edinmiştir.
Bu delikte yapılar yapmaya girişmiş, bu deliğe lâyük bilgilere sahip olmuştur.

3980. Ona bu delikte yarayacak onu burada yüceltecek sanatları seçti de diğerlerini bıraktı.
Çünkü dışarı çıkmadan ümidini kesti, bedenden kurtulma yolu kapandı.
Örümcekte Anka tabiatı olsaydı tükürüğüyle çadır kurar mıydı hiç?
Kedi pençesini kafese de atar. Pençesinin adı derttir, elemidir, ıstıraptır.
Kedi ölümdür, pençesi de hastalık, kuşu da, kuşun kanadını da pençeler.

3985. Kuş, bucağın ilâç bulmaya koşar. Ölüm kadıya benzer, hastalık şahide.
Bu şahit, kadıdan gelen adam gibidir. " Gel kadı, seni mahkemeye istiyor" der.
Ondan kaçıp kurtulmak için bir mühlet istersin. Verirse ne âlâ... vermezse " Olmaz, hadi kalk" diye emreder.
Mühlet istemen, mühlet alman ilâçlardır, tedavidir. Âdeta ten hırkasını yamalarla yamarsın!
Fakat nihayet bir sabah kızgın bir hale gelir. " Bu mühlet niceye bir sürecek? Utan artık!" der.

3990. Ey hasetlerle dopdolu adam, o gün gelmeden önce davran da padişahın özür iste!
Atını karanlıklara süren adam, gönlünü o nurdan tamamıyla ayırır.
Şahdan da kaçır, şahitten de, götürmek istediği yerden de. Çünkü o şahit, onu kazaya, hükme davet etmektedir.
*Bu sözü bırak da o gece mescide konuk olan adamın ahvalini anlat!

Mescid halkının bir kere daha geceleyn o mescide kalmak istemesini kınamaları

Ahali dedi ki: " Babayiğitlik satma, yürü... bu sevdadan vazgeç de elbisen de burada rehin kalmasın, canın da!
Burada geceleme, uzaktan kolay görünür ama bu geçit sonunda güçleşir!

3995. Nice kişiler vardır ki kasır, böbürlenir... fakat elem ve ıstırap zamanında yapışacak, el atacak bir şey arar!
Savaşın önce halkın gönlüne iyi ve kötü hayal kolay görünür.
Fakat adam savaşa girdi mi iş o zaman sarpa sarar!
Madem ki aslan değilsin, ileriye ayak atma. Çünkü ecel kurttur, canınsa koyun!
Yok... eğer Abdal'dan olmuşsan, koyunun aslan haline gelmişse korkma, emin bir halde gel ileri... ölümün sana mağlûp olur, bir şey yapamaz!

4000. Abdal kimdir? Varlığı değişmiş olan, Tanrı'nın değiştirmesiyle şarabı sirke kesilen!
Fakat sarhoşsan kendini aslanları bile tutarım, emrime ram ederim sanıyor, sarhoşlukla aslan olduğunu zannediyorsan kendine gel, sakın ileri atılma!
Tanrı, doğru yolu bulmamış kötü münafıklar hakkında " Onların savaşmaları, kendi aralarında şiddetlenir" dedi.
Kendi kendilerine kaldılar mı er kesilirler. Fakat savaşta evdeki karılara dönerler.
O gayp askerinin başbuğu Peygamber dedi ki: " Ey yiğit, savaşın önce yiğitlik olamaz!"

4005. Sarhoşlar, savaş lâfına kalkıştılar mı ağızlarından köpük saçarlar ama savaş kızışınca köpük gibi kalırlar, hiçbir işe yaramazlar.
Bu çeşit adamın kılıcı savaş sözü olunca, uzar. Asıl savaştaysa soğan gibi kat, kat kınalara gömülür!
Savaş düşündüğü zaman gönlü, yaraları arar, saflara dalar, erlikler gösterir. Savaş zamanındaysa bucağın bucağın kaçır?
Cefaya uğrayıp cilâlanacağı zaman kaçan, sonra da saf dileyen kişiye şaşarım doğrusu.
Aşk dâvaya benzer, cefa çekmek de şahide. Şahidin yoksa dâvayı kazanamazsın ki!

4010. Kadı, senden şahit isterse incinme. Yılanı öp ki hazineyi elde edesin!
Zaten o cefa sana değildir ki ey oğru...I sendeki kötü hulyadır.
Sopayla kilime vuran, kilimi dövmez, tozlarını silker!
Kızıp atı döven, hakikatte atı dövmez, aksak yürüyüşünü döver.
Bu yürüyüşü bıraksın da iyi yürüsün, rahvanlaşsın der. Üzüm suyunu şarap olsun diye hapis edersin ya...

4015. Birisi bir yetimi dövse gören der ki: O yetimceğizi neye dövüyorsun. Tanrı'dan korkmuyor musun?
Döven de " Canım, dostum, ben onu ne vakit dövdüm ki? Ben, ondaki Şeytan'ı dövüyorum" der.
Annen, sana " geber" dese bu sözle kötü huyunun, kötülüğünün gebermesini ister.
Ebeden, terbiyeden kaçanlar, erliğin yüz suyunu da dökerler, erlerin yüz suyunu da!
Bunlar, kendilerini kınayanları da savaşın döndürürler... nihayet böyle rezil ve kahpe bir halde kala kaldılar.

4020. Herzevekillerin herzelerini, manasız sözlerini saçma gururlarını az dinle, bu çeşit adamlarla savaş safına girme.
Tanrı, bunlar hakkında " Onlar size uyunca sayınızı çoğaltmazlar, ancak aranızda nifak sokar, hile ve fesadı çoğaltırlar"

dedi.

Er olmayan kaypak arkadaşlara uyma, çevir onların yaprağını!

Çünkü onlar sizinle yoldaş olurlarsa gaziler de saman gibi içsiz bir hale düşerler.

Size uymuş görünür, sizinle beraber safa girerler ama sonra kaçarlar, safı da bozar perişan ederler.

Bu çeşit adamdansa... münafıklardan pek kalabalık kişinin size uymadansa azlık asker daha iyi.

4025. Az, fakat adamakıllı olmuş güzel badem, acımış, kötü fakat çok bademden iyidir elbette.

Suret bakımından acı da birdir, tatlı da... fakat hakikatte bunlar birbirine zıttır, ikidir.

Kâfir, o âlemin varlığından şüphe eder, dirileceğini ummaz. Bu yüzden gönlünde korku vardır.

Yola düşüp gider ama bir konak bile bilmez. Gönlü kör olan adam, korka korka adım atar.

Yolcu, yol bilmezse nasıl gider? Tereddütlerle, gönlü kanlarla dolu olarak!

4030. Birisi " Hay adam hay... yol, burası değil ki!" dese korkusundan hemen oracıkta duruverir.

Fakat gönlüyle hakikati duyan, yolu bilen kişinin kulağına hiç öyle hay huylar girer mi?

Şu halde bu deve yürekliyle yoldaş olma. Çünkü onlar, darlık ve korku zamanında kayboluverirler.

Onlar, lâf da Bâbil sihrine maliktirler, her şeyi yapar, çatarlar ama iş dara geldi mi kaçar, seni yapayalnız bırakıverirler!

Kendine gel ve züppelerden savaş umma. Tavus kuşlarından av avlama hünerini bekleme!

4035. Tabiat tavus kuşuna benzer, sana vesveseler verir, saçma sapan söylenir durur; nihayet seni yerinden yurdundan eder.

Şeytan'ın, Kureyş kabilesine " Ahmed'le savaşa girişin, ben de yardım eder, size yardım etmek üzere kabilemi getiririm " demesi, iki saf karşılaşınca da onları bırakıp kaçması

Şeytan gibi... o da asker içine girdi, yüzün biri oldu, " Ben size yardımcıyım" dedi, onlara afsun okudu, onları aldıttı.

Fakat Kureyş, onun sözüne uyup hazırlanarak iki ordu karşılaşınca,

Müminlerin saflarında melek askerlerini gördü...

Sizin görmediğiniz o gayp askerlerinin saf kurduklarını görünce canı, korkudan bir ateşgede kesildi.

4040. Ayağını gerisin geriye çekmeye başladı. " Ben pek kalabalık bir ordu görüyorum.

Tanrı'dan korkarım ben, o bana yardım etmez. Çekilin gidin... ben, sizin görmediğinizi görüyorum" dedi.

Hâris dedi ki: " Ey Suraka, neden dün böyle söylemiyordun?"

Suraka şekline girmiş olan Şeytan " Şimdi savaşın başlamak üzere olduğunu görüyorum" dedi. Hâris, " Sen, ancak Arapların hor hakir bir topluluğunu görmektesin.

Bundan başka bir şey görmüyorsun ama ey aşağılık herif, o zaman lâf zamanıydı, şimdi savaş zamanı.

4045. Dün ben dayanır, ayak direrim, size yardımda bulunurum, bu suretle de üst gelirsiniz diyordun.

A melûn, dün ordu kumandanı kesilmiştin, şimdi namertleştin, bayağılaştın, korkaklaştın.

Senin sözüne kandık da geldik... bu belâ tuzağına düştük" dedi.

Hâris, bu sözleri söyleyince o melûn bu azardan kızdı, hiddetlendi.

Bu sözlerden gönlü dertlendi, kızgınlıkla elini, Hâris'in elinden çekti.

4050. Göğsünü döverek kaçıp gitti; o biçarelerin kanını da bu hileyle döktü.

O, bunca âlemi yıktı, harap etti de sonra " Ben sizden değilim" dedi.

Meleklerin heybetini görünce Hâris'in göğsüne bir yumruk aşk edip yere yıktı, kaçırverdi!

Nefisle Şeytan, ikisi de birdir... surette kendisini iki gösterdi.

Melekle akıl da birdir, himmeti var da onun için iki suret oldu.

4055. İçinde, akılı alan, cana da düşman, dine de düşman olan böyle bir düşmanın var.

Bir an kertenkele gibi saldırır... derken hemencecik bir deliğe kaçırverir.

Gönlün de nice delikler var. Her delikten baş çıkarıp durmada!

Şeytanın insanlardan gizlenmesine, bir deliğe girip saklanmasına " Hunus" derler.

Onun gizlenmesi de kirpinin büzülüp gizlenmesine benzer. Kirpi büzülür de kafasını çıkarır, tekrar gizler ya... o da öyle işte.

4060. Tanrı, Şeytan'a " Hannâs" dedi. Şeytan, kirpinin kafasına benzer.

Kirpi, kötü avcıdan ürker de büzülür, başını gizler.

Fırsatını bulunca başını çıkarır... bu hileyle yılanı bile zebun eder.

Nefis senin iç âleminde yolunu kesmeseydi bu yol kesiciler, sana el atabilirler miydi?

Seni kötü şeylere sevkeden şehvetten, o gizli memur yüzünden gönlü, hırsa tamaha, âfete esir olmuştur.

4065. O gizli memur yüzünden hırsız oldun, kendini berbat ettin de nihayet bu görünen memurlar, seni kahretmek için yol buldular.

Hadisteki şu güzel öğüdü duy; Düşmanlarınızın en kuvvetlisi, içinizdedir!

Bu düşmanın palavrasını dinleme kaç ondan... çünkü o da inatta İblis'e benzer.

Dünya sevgisi, dünya geçimine savaşıma yüzünden sana o ebedî azabı ehemmiyetsiz gösterir.

Ölümü bile ehemmiyetsiz bir hale getirirse bunda şaşılacak ne var ki? O, sihriyle bunun gibi yüzlerce iş yapar!..

4070. Sihir, bazen sanatla samanı dağ gösterir...bazen dağı saman!
Gözbağıcılıkla çirkinleri güzelleştirir, güzelleri, çirkin bir şekle sokar.
Sihrin hali budur; afsunlar, üfürür, her an hakikatleri başka bir şekle çevirir.
Bir an gelir, insanı eşek gösterir... bir an gelir eşeği şaşılacak bir adam şekline bürür!
İşte senin içinde böyle bir sihirbaz gizlidir. Vesveselerde daimî bir sihir kudreti vardır!

4075. Fakat bu sihirlerin hüküm sürdüğü âlemde öyle sihirbazlar da var ki sihirlerin hükmünü gideriverirler.
Bu kuvvetli zehrin bittiği ovada tiryak da bitmiştir ey oğul!
Tiryak, sana " Gel, beni kendine siper et... ben, sana zehirden daha yakınıam.
Onun sözü sihirdir, seni yıkar harap eder... benim sözüm de sihir ama onun sihrini defeder" der!

Konuk öldüren mescide konuklamak isteyeniy menetmeye kalkışanların tekrar ona oğüt vermeleri

" O güzel yiğit, o Peygamber " Söзде sihir hassası var" dedi, doğru da söyledi.

4080. Ey kerem sahib,i kendine gel, yiğitlik taslama, mescidimizi de töhmet altında bırakma, bizi de!
Bir düşman düşmanlığından bir söz söyler... bir alçak, yarın bize bir ateştir salar...
Onu zalimin birisi boğdu, mescidi de kurtulmak için bahane etti.
Mescidin adı çıkmış zaten. O da konuk, mescitte konukladı da öldü derler, ben de kurtulum dedi, diyebilir.
Ey canı pek adam, bizi töhmet altında bırakma... zaten düşmanların hilelerinden emin değiliz.

4085. Hadi yürü, yiğitliğini bırak, bu ham sevdayı pişirmeye kalkışma. Zuhâl yıldızı arşınla ölçülemez!
Senin gibi çokları bahttan, talihten dem vurdular ama sonunda birer birer, tutam tutam sakallarını yoldular!
Aklını başına al da bu dedikoduğu kısa kes, yürü git... kendini de vebale sokma, bizi de!"

Konuğun, onlara sırtına Sultan Mahmud'un davulu konmuş ve nöbet vurulması âdet olmuş deveyi bile defle kuşları kaçırarak ekin bekçisinin kaçırdığını anlatarak misal getirmek suretiyle cevap vermesi

Dedi ki: " Dostlar, ben bir Lâhavle'yle ürküp kaçacak şeytanlardan değilim.
Bir çocuk, ekin bekçiliği yapar ve yanındaki defi çalarak kuşları kaçırırđı.

4090. Kuşlar, o küçücük defin sesini duyup tarladan kaçarlar, ekinler de zararlı kuşlardan kurtulurdu.
Kerem sahibi Sultan Mahmud'un yolu, o taraflara düştü, koca otağı o civara kuruldu.
Gökteki yıldızlar kadar çok , talihleri aydın, saflar yaran, ülkeler alan ordusuyla oraya kondu.
Bir de horoz gibi önde giden esrik bir deve vardı ki nöbet davulunu sırtına yüklemişlerdi.
Nöbet, gidişte de onun sırtında vurulurdu, gelişe de.

4095. O deve, tarlaya giriverdi. Çocuk, ekinleri korumak için o küçücük defi çalmaya başladı.
Bir akıllı kişi, çocuğa dedi ki: " Def çalıp durma. O esrik deve, zaten davul taşıyan deve... o sese alışmış.
A çocuk senin bu defceğizin ona vız gelir. O, bu defin yirmisi kadar olan koskocaman nöbet davulunu taşıyor!
Ben de Lâ kılıcıyla kurban olmuş bir âşığıam. Canım, belâ davulunun nöbet vurulduğu yer!
Sizin bu tehditleriniz yok mu... bu gözlerin gördüğu şeylere karşı ancak bir defceğizin gümbürtüsünden ibaret!

4100. Erler, ben, hayallere kapılıp bu yolda duracaklardan değilim.
Ben, İsmail Peygambere mensup olanlardanım, öldürülmeden çekinmem yok... Hattâ İsmail gibi başından geçmiş bir adamım ben!

Gösterişlerden de geçmişim, riyadan da " Söyle geliniz" emri canıma gel demiştir.
Peygamber dedi ki: İhsan edilen şeye verilecek karşılığı iyice bilen bu dünyada ihsanda bulunur.
Verilen şeye verilecek yüzlerce karşılığı gören derhal cömertliğe ihsana başlar.

4105. Herkes, kâr elde etmek için malını vermek üzere pazara, çarşıya bağlanmıştır.
Dağarcıktaki altın sahibi bir kâr elde etsin de onu yoksullara versin diye ısrarla oturmuş beklemektedir.
Satıcı, elindeki kumaşın fazla para ettiğini gördü mü ona olan aşkı soğuyuverir.
Kumaşların fazla bir kâr getirdiğini görmez de o yüzden onlara ısınır, onları elden çıkarmaz.
Bilgi, hüner ve sanatlarda böyledir. Bunlara sahip olanlar, bunlardan daha şerefli, daha üstün bir şey görmezler de o yüzden ehemmiyet verirler.

4110. İnsan için candan iyi bir şey yoksa can azizdir. Fakat candan iyi bir şeye sahip oldu mu, canın adı hor, hakir olur gider.
Çocuğun canı, çocuk kaldıkça, büyümedikçe oyun için yapılan bebeciktir.
Bu düşünceler bu hayallenmeler de bebeciklerdir. Sen çocuk kaldıkça onlara ihtiyacın vardır.
Fakat çocuk, çocukluktan kurtuldu da kemale erişti mi, adam oldu mu artık duygulardan da vazgeçer, düşüncelerden de, hayallerden de!
Mahrem yok ki açıkça söyleyeyim... sükût ettim; Tanrı hakikate uygun olanı daha iyi bilir.

4115. Malla beden, hemencecik eriyip giden kardır. Fakat satılığa çıkarılınca onların alıcısı Tanrı'dır.
Bu kar, sana neden paradan daha iyi geliyor, bilir misin? Şüphedesin, yakının yok da ondan.

Behey aşâğılık adam, bu sendeki zan, ne acayip zan ki yakın bahçesinde hiç uçmuyor.
Oğul, her şüphe, yakına susamıştır. Şüphe arttıkça yakına ulaşmak için daha ziyade çırpınır, kol kanat açar, uçmaya çalışır..
İlim mertebesine ulaştı mı kanadı ayak kesilir, gayri uçmaya ihtiyacı kalmaz. Çünkü bilgisi yakın kokusunu almaya başlamıştır.

4120. Çünkü bu sınanmış yolda ilim yakından aşâğıdır, şüphe yukarı.

Bil ki ilim, yakını arar. Yakın de apaçık görüşü...

Elhâkümü suresinde " Kellâ lev ta'lemune" den sonrasını oku da bunu ara, bul, anla.

Ey bilgi sahibi, bilgi insanı görüşe götürür. Dünyadakiler yakın sahibi olsalardı cehennemi gözleriyle görürlerdi.

Görüş, şüphe yok ki yakından doğar; nitekim hayal de zandan doğmaktadır.

4125. Elhâkümü suresinde bu anlatılmıştır. İlm-el Yakın olur, bak da gör!

Bana gelince; Ben, şüpheden de yüceldim, yakından de... kınanmadan başım dönmüyor.

Onun helvasını yedim; gözüm aydınlandı, onu gördüm gayri. Şu halde evime gidiyorum demektir, elbette ayağımı küstahça basarım... ayağım titremez, körcesine gitmem ki!

Tanrı, güle bir söyledi de gülü güldürdü ya... gönlüme de onu söyledi de gülden yüz kat fazla güldürdü.

4130. Selviye bir şey yaptı. Boyunu dümdüz etti... nerkisle ağustos gülü de ondan feyz aldı, güzelleşti...

Bir tecellisiyle kamışı, canı da tatlı, gönlü de tatlı bir hale getirdi... Toprağa mensup insan, onun lûtfuyla Çiğil güzeli oldu.

Kaşı o dertçe fitneci, işveci bir hale getirdi; yüzü gül ve nar gibi kıpkırmızı bir renge boyadı...

Dile yüzlerce sihirbazlık öğretti; madene Caferi altın hassasını ihsan etti.

Silâh deposunun kapısını açınca güzellerin bakışları âşıkları koklamaya başladı...

4135. Bu tecelli ile, bu feyz ile benim gönlüme de ok attı, beni de sevdalara saldı... Beni şükre de âşık etti, şekere de!

Öyle bir sevgiliye âşıkım ki her alım, onun alımıdır. Akıl da onun bir kuluna kuludur, can da!

Ben kuru lâf etmem; bir söz söylesem bile su gibi söylerim de ateşi söndürmede hiçbir ıstırabım olmaz.

Ben nasıl bir şey çalabilirim? Hazinedar o... nasıl kuvvetlenmem arkam o...

Kimin arkası güneşten kızar, ısınırsa yüzü pek olur, kuvvetlenir... artık ona ne korku vardır, ne utanma!

4140. Yüzü, hiçbir şeye aldırış etmeyen güneş gibi düşmanı yakar, perdeleri yırtar.

Her peygamberin dünyada yüzü pektir, bir tek binici olduğu halde padişahların ordularına saldırır, onları ezer, bozar!

Bir şeyden korkmaz, gamlanmaz; bu yüzden de hiçbir şeyden yüz çevirmez... tek başına bütün dünyayı mağlûp eder. Taşın yüzü pektir, gözü tok... dünya dolusu kerpiç olsa korkmaz.

Çünkü kerpiç, kerpiççi tarafından o hale konmuştur, taşıysa Tanrı yapmıştır, ondan dolayı serttir, katıdır!

4145. Koyunlar, sayıya sığmayacak kadar çok olsa kasap, onların çokluğundan korkar mı hiç?

Hepiniz de çobansınız... peygamber de çobandır. Halka gelince sürüye benzer... peygamber, onların çobanıdır, onları sürer durur.

Çoban koyunlarla savaşa girişmekten korkmaz... bilâkis onları soğuktan, sıcaktan korur.

Kızır, kahreder de koyunlara bağırırsa bu bağırışı sevgisindedir, hepsini de sever de ondan bağırır!

Her an yeni bir talih kulağıma söyleyip duruyor: Seni gamlandırırsam bile gamlanma!

4150. Ben, seni kötü gözlerden gizlemek için gamlandırıyorum.

Kötü gözler, yüzünden ırak olsun diye kederlendirir, ahlâkını acı bir hale getiririm.

Sen, benim avcım değil misin, beni aramıyor musun? Benim kulum, emrime tabi değil misin?

Bana kavuşmak için tedbirler kurmadasın... benim ayrılığım ile herkesten ayrılmış, beni arayıp durmaktasın, kimsesiz bir hale gelmişsin!

Dertlere düşmüş, izimi bulmak için çarelere başvurmuşsun... dün senin yanık yanık ah ettiğini duydum.

4155. Seni bekletmeksizin de kendime kavuşturmaya, sana yol gösterip kendime almaya kaadirim ben...

Bu suretle bu devranın girdabından kurtulur, vuslat hazineme ayak basarsın.

Fakat varılan yerin tatlılığı, lezzetleri, seferde çekilen zahmetlerle ölçülür.

Ne kadar gurbet çeker, mihnetler, zahmetlere uğrarsan, şehrinden, akrabandan o derece lezzet alır, zevk bulursun!

Müminin bir belâya uğrayınca sabırsızlık edip kaçması, nohudun ve sair yiyecek şeylerin tencerede kaynarken sıçrayıp dışarı çıkmaya çalışmalarına benzer

Bir bak... nohut tencerede ateşten zebun oldu mu yukarıya doğru sıçramaya başlar.

4160. Tencere kaynamaya başlayınca nohut, tencerenin üstüne fırlamaya, yüzlerce coşkunluk göstermeye koyulur.

" Neden beni ateşe attın, kaynatıyorsun... madem ki satın aldın, neye bu hallere uğratiyorsun" der.

Nohut pişiren kadın da nohuda kepçeyle vurup der ki. " Yok... güzelce kayna, tencereden çıkmaya kalkışma.

Seni sevmediğimden senden hoşlanmadığımdan kaynatmıyorum seni ki... bir zevkle, bir çeşniye sahip ol da.

Gıda haline gel, yen, cana karış diye kaynatıyorum. Bu imtihan, seni horlamak için değil!

4165. Bostanda sular içtin, yeşerdin, terü taze bir hale geldin ya... İşte o su içiş, bu ateşe düşmen içindi. Tanrı'nın rahmeti, kahrından ileridir, kahrından fazladır ve ezeldir. Bu yüzden de bir kimseyi belâlara uğratması, rahmetindedir.

Varlık sermayesi elde edilsin diye rahmeti, kahrından ileridir, üstündür.

Etle deri lezzetsiz meydana gelmez. Fakat onlar meydana gelmedikçe sevgilinin aşkı, onları nasıl eritebilir? İşte bu takdir neticesi olarak sen de kahırlara uğrarsan eseflenme... bu kahırlar yüzünden elindeki sermayeyi sevgiliye bağışlarsın.

4170. Sonra bunun özü olarak tekrar lûtuflar eder, yıkanıp arındın, dereden atladın, artık o mihnetler geçti der. Der ki: Ey nohut , baharın otladın, yeştin... şimdi zahmet ve eziyet, sana konuk oldu, hoş tut da Konuk, şükürler ederek minnetler duyarak geri dönsün, padişaha gidip senin ikramını, ihsanını anlatsın. İkrâm ettiğin şeylere karşılık olarak da sana o nimetleri veren gelsin... bütün nimetler sana haset etsinler! Ben Halil'im, sen de bıçağım önündeki oğlum... başını koy, rüyada seni kestiğimi gördüm!

4175. Gönlünü bozma, başını kahr önüne koy da İsmail gibi boğazını keseyim, Başını kopartayım. Fakat bu baş, zâhiri kesilmekten, koparılmaktan münezzehe olan baştır. Ancak ezeli maksat, senin teslim olmandır. Ey müslüman teslim olmayı araman, dinlemen gerek! Ey nohut, belâlara düş, kayna, piş de ne varlığın kalsın, ne sen kal! O bostanda güldüyse can ve göz bostanının gülü olduğundan güldün.

4190. Su ve toprak bahçesinden ayrıldıysan lokma oldun, dirilerin vücuduna girdin. Gıda ol, kuvvet ol, düşünce ol... evvelce süttün, şimdi ormanlarda aslan kesil! Vallahi sen, önce onun sıfatlarından ayrıldın da geldin.. tekrar çevikçe acele et, yine onun sıfatların ulaş! Buluttan, güneşten, gökten geldin... yine Tanrı sıfatları haline döndün mü göklere gidersin. Yağmur ve ışık suretinde geldin, Tanrı'nın tertemiz sıfatları suretine bürünüp gidiyorsun.

4185. Güneşin, bulutun, yıldızın cüzüydün... nefis, iş, söz ve düşünceler oldun. Nebatin ölümü, hayvanın varlığı oldu; bu suretle de " Ey güvendiğim, inandığım kişiler, beni öldürün" sözü doğru çıktı.

Madem ki ölümden sonra bize böyle bir hayat var, " Şüphesiz yok ki ölümümde hayat vardır" sözü doğru.

İş, söz ve doğruluk, meleğin gıdasıdır. Melek, bunlarla göğe açar.

Nitekim o yemek de insana gıda olunca cemadat halinden yücelir, o canlı bir hale gelir.

4190. Bunu, adamakıllı, etrafıca anlattık... başka bir yerde gelecek. Kervan, daima göklerden gelmekte, alışverişte bulunup yine göklere gitmekte. Şu halde hırsız gibi acılıkla zorla değil de istekle tatlı tatlı, güzel güzel git! Seni acılıklardan yıkayıp arıtmak için acı söylüyorum. Donmuş, soğuk çalmış üzümü donukluğu gitsin diye soğuk suya atarlar.

4195. Seni de acılıklarla gönlün kanlara bulanırsa içindeki bütün acılıklar gider.

Hayır ve belânın sırrını bilen mümin sabreder

Av köpeği olmayan köpeğin boynunda tasma yoktur. Ham ve kaynamamış şey, mutlaka lezzetsizdir." Nohut, bu sözleri duyunca " Mademki iş böyledir hanımcığım, güzel güzel kaynarım, sen de bana yardım et ama. Sen, bu kaynatmada beni yapıp yoğuran bir mimara benziyorsun. Vur bana kepçeyle... ne de güzel vuruyorsun. Ben fil gibiyim, vur başıma, yarala beni... vur, yarala da Hindistan'ı, Hindistan bahçelerini görmeyeyim.

4200. Bu suretle de kendimi kaynamaya, vereyim de onun kucağına ulaşayım, ona kavuşmaya bir yol bulayım!

Çünkü insan, zenginlikte azgın olur. Rüyasında Hindistan'ı gören fil gibi azar, kudurur. Fil, rüyada Hindistan'ı gördü mü filciyi dinlemez, azgın bir hale gelir.

Hanımın nohuda özürler getirmesi ve nohudu kaynatmasındaki hikmet

Hanım, nohuda der ki: " Ben de bundan önce senin gibi yeryüzü cüz'ülerindenim. Ateş gibi mücadeleyi içercesine tadınca makbul oldum.

4205. Bir müddet yeryüzünde kaynadım, bir müddet de ten tenceresinin içinde. Bu iki kaynağıyla duygulara kuvvet oldum, ruh kesildim de sonra seni pişiriyorum. Cematken, bu sıfattan koşar, geçersen bilgi olur, mânevî sıfatlar haline gelirsin, derdim. Ruh sahibi oldum ama bu sefer de diyorum ki: Bir kere daha coş, kayna da bu canlı suretten de geç! Tanrı'dan inayet iste... bu ince bahislerde ayağın sürçmesin, mânanın künhüne, işin tâ sonuna eriş!

4210. Çünkü çok kişiler Kur'an'ı anlayamadılar da yol azıttılar... bazı kişilerse o ipe sarıldılar ama kuyunun dibine gittiler.

A inatçı, yücelere çıkmak sevdasında değilsen ipin ne suçu var?

Konuk öldüren mescide konuklayan adam hikâyesinin sonu ve o konuğun niyetindeki doğruluk

O himmeti yüce garip dedi ki: "Ben, bu mescitte kalacak, bu mescitte uyuyacağım.

Ey mescit, bana Kerbelâ olsan yine aldırış etmem. (zaten yok olmayı, zaten ölmeyi istiyorum).

Sen beni muradıma eriştiren bir Kâbe olacaksın!

Ey seçilmiş ev, aman beni kurtar da Mansur gibi ipimle oynayayım.

4215. Size gelince: Öğüt vermede Cebrail bile olsanız Halil, ateş içinde medet istemez ki.

Ey Cebrail, git... ben tutuşmuş yanmaktayım; amber ve öd ağacı gibi yanmakta, bana daha hoş geliyor.

Ey Cebrail, sen bana yardım ediyorsun, kardeş gibi beni görüp gözetiyorsun ama,

Ben ateşe atılmada pek çeviğim... yanmakla azalacak, yanmakla çoğalacak, yaşayacak can değilim ki!

Ot yemekle artan, gelişen can hayvan canıdır... O can, ateşe mensuptur, odun gibi de telef olur gider.

4220. Odun olmasaydı meyve verir, ebediyen mamur bir halde kalır, her şeyi de mamurlaştırırdı.

Bu ateş, bil ki yakıcı bir yelden ibarettir... asıl ateşin ışığıdır, kendisi değil!

Asıl ateş, esîrdedir. Yeryüzündeki onun ışığı, onun gölgesidir.

Hulâsa ışık ve gölge, daima oynar durur, bakî kalmaz... yine koşu koşu madenine gider, aslına kavuşur.

Boyun daima olduğu gibidir de gölgesi bir an kısılır bir an uzar.

4225. Çünkü ışıkların hiç kimse sebat ettiğini görmemiştir; akisler yine döner; asıllarına, analarına giderler.

Kendine gel... ağzını yum; fitne, dudaklarını açtı... kuru sözlere giriş, doğrusunu Tanrı daha iyi bilir!

İyi anlayanları kötü hayallere düşmeleri

Bu hikâye sone ermeden hasetçilerden bir kötü dumandır geldi.

Ben, bundan korkmam ama bu tekme, belki bir gönül sâf kişinin ayağını çeler.

O Hakîmi Gaznevî, perde ardında kalanlara ne güzel mânevi bir misal getirdi.

4230. Sapıklar, Kur'an'da sözden, lâftan başka bir şey görmezlerse şaşılmaz ki

Körün gözüne, nurlarla dolu güneşin ışıkları gelmez de yalnız bir hararet gelir.

Göbekli biri, ansızın eşek yurdundan şunu, bunu kınayan karılar gibi baş çıkararak,

" Bu söz, yani Mesnevi, aşağılık bir söz...Peygamber'in hikâyesi ona uymayı anlatıp durmakta.

Bunda öyle velîlerin at koşturdukları makamlara ait yüce bahisler, yüksek şeyler yok...

4235. Dünyadan ve Tanrı'dan başka her şeyden kesilmeden tut da yokluk makamına kadar derece derece, mertebe mertebe Tanrı'ya ulaşınca kadar

Her durağın, her konağın şehri de yok ki bir gönül sahibi onunla kanatlanıp uçsun" dedi.

O kâfirler Tanrı'nın kitabını da bu çeşit kınadılar.

" Bu esatirden eski masallardan ibaret... öyle derin bahisler, yüce hakikatleri eşelemeler yok, bunda.

Bunu küçücük çocuklar bile anlar. Kabul edilecek, yahut edilmeyecek emirlerden nehiylerden ibaret.

4240. Yusuf, Yusuf'un büklüm, büklüm zülüfleri... Yakub, Zeliha,Zeliha'nın derdi...

Hep bunlar değil mi? Bunları herkes anlar, bilir. Nerede bir söz ki akıl, onu idrak edemesin de hayretlere düşsün" dediler.

Tanrı'da dedi ki: " Eğer bu sana kolay görünüyorsa bu çeşit kolay, basit bir sure söyleyiver.

Cinlerinize, insanlarınize kudret ve sanat sahibi olanlarınıza söyleyin de ehemmiyetsiz gördüğünüz âyetler gibi bir âyet meydana getirsinler!"

Mustafa aleyhisselâm'ın " Kur'an'ın zâhiri var, bâtını var, bâtının da yedinci bâtına kadar bâtını var " hadîsinin tefsiri

Bil ki Kur'an'ın bir zâhiri var... zâhirin de gizli ve pek kuvvetli bir de içyüzü var.

4245. O bâtının bir bâtını, onun da bir üçüncü bâtını var ki onu akıllar anlayamaz, hayran kalır.

Kur'an'ın dördüncü bâtınıysa eşsiz, örneksiz Tanrı'dan başka kimse görmemiş, kimse bilmemiştir.

Oğul, sen Kur'an'ın dış yüzüne bakma... Şeytan da Âdem'in topraktan ibaret gördü, hakikatine eremedi!

Kur'an'ın zâhiri, insana benzer... sureti görünür, meydandadır da canı gizli!

İnsanın amcası, dayısı bile insana o kadar yakın olduğu halde yüzyıl beraber yaşasalar halini bir kıl ucu olsun göremez, anlayamaz.

Peygamberlerle velîlerin – aleyhimüsselâm – dağlara, mağaralara gitmeleri, gizlenmek için olmadığı gibi halkta korkularından da değildir. Onlar, mümkün olduğu kadar halkın dünyadan alâkasının kesmek ve bu suretle insanları irşad etmek için bu işi yaparlar

4250. Veliler, halkın gözünden gizlenmek için dağlara giderler derler ya...

Hakikatte zaten halka nazaran bunlar yüz tane dağın tepesine çıkmışlar, ayaklarını yedinci kat göğün üstüne atmışlardır.

Onla, halka nazaran yüzlerce denizden yüzlerce dağdan ötedeyken neden dağlara giderler de gizlenirler?

Velinin dağa kaçmaya ihtiyacı yoktur ki... gök taşı bile onun ardından koşar, ayağından yüzlerce nal sökülür, düşer de yine de izine yetişemez!

Gök yüzü bile döndü dolaştı da o canın tozuna erişemedi... bu yüzden de yaslandı, gök elbiselere büründü!

4255. Hani zâhiren peri gözden gizlidir ya... insan, perilerden daha gizlidir.

Akıllıya göre insan, gizli olan periye nazaran yüz kat daha gizli!
Akıllıya nazaran insan bu kadar gizli olunca gayb âlemindeki seçilmiş insan nasıl olur?

Velîlerle velîlerin sözleri Musa'nın asâsıyla isa'nın afsununa benzer

İnsan, Musa'nın asâsına benzer, İsa'nın afsunu gibidir.
Müminin kalbi, adalet sahibi olan ve yardım dilenen Tanrı elindedir. Tanrı'nın iki parmağı arasındadır.

4260. Asâ, görünüşte bir sopadan ibarettir ama ağzını açtı mı bütün varlık, ona bir lokmadır.
İsa'nın afsunundaki harfe, sese bakma. Ondan, ölüm bile kaçıyor, sen ona bak!
Afsunda ki o ehemmiyetsiz, o değersiz sözlere bakma, o afsunla ölünün sıçrayıp oturuşunu seyret.
O sopayı ehemmiyetsiz görme... yemyeşil denizi nasıl böldü, onu gör!
Uzaktasın da yalnız birer kara çadırdır görüyorsun... bir adım ilerle de orduyu gör!

4265. Uzak olduğundan yalnız bir toz dumandır görüyorum ama birazcık yaklaş, ileri var da topun içindeki adama bak!
Onun tozu, gözleri aydın eder... onun erliği, dağları yerinden söker!
Musa, çölün bir ucundan kalkıp gelince Tur dağı, onun gelişinden neşelendi, rakkas kesildi!

“ Ey dağlar, Davud'la beraber okuyun dedik; kuşları da ona teshir ettik ”âyetinin tefsiri

Davud'un yüzü Tanrı nuruyla parladı... dağlar, onunla beraber feryada geldiler.
Dağ Davud'a yoldaş oldu... her iki çalgıcıda bir padişahın aşkıyla sarhoş oldu!

4270. “ Dağlar Davud'un sesine ses verin, onunla beraber ırlayın” diye emir geldi. Dağla Davud... ikisi de bir sesle seslendi, bir perdeden okudu.
Tanrı dedi ki: “ Ey Davud, sen yerinden, yurdundan ayrıldın... benim için hemdemlerinden cüda düştün.
Ey garip olmuş, tek ve muinsiz kalmış olan Davud, iştihak ateşi, gönlünden şule vermekte.
Çalgıcılar, hanendeler, arkadaşlar istersin. O Kadîm Tanrı dağları senin huzuruna getirir.
Dağlar, sana çalgı çalarlar, şarkı okurlar, zurnacılık ederler. Hepsi de huzurunda yel gibi ses çıkarır, sesine ses verirler! ”

4275. Dudağı, dişi yokken dağın ses vermesi, feryat etmesi caiz oluyor ya... bil ki velînin de ağızsız, dudaksız sözleri, feryatları var!
O her şeyden arınmış meşicidin cüzülerinden her an nağmeler çıkar. O nağmelerde her an, velinin can kulağına ulaşır.
Yanında oturanlar duymazlar, işitmezlerde o duyar, işitir. Ne mutlu o cana ki gayba inanmıştır!
Velî, kendi kendine yüzlerce söz söyler, dinler de yanında oturan kokusunu bile alamaz!
Lâmekân âleminde gönlüne yüzlerce sual, yüzlerce cevap gelir, menziline kadar erişir!

4280. Bunları sen duyarsında başkaları kulaklarını ağızlarına kadar yaklaştırsalar yine duymazlar!
Tutalım, velîlerin sessiz, harfsiz sözlerini duymuyor, işitmiyorsun; işte gördün ya... misli sende de var; neden inanmıyorsun a sağır!

Kendi anlayışındaki kusur yüzünden Mesnevî'yi kınamaya kalkışana cevap

Ey kınayan köpek, sen hav hav edip duruyor da Kur'an'ı kınamakla hükmünden kendimi kurtarıyor muyum sanıyorsun?
Bu o aslan değil ki ondan canını halâs etmeğe muvaffak olasın, yahut kahrının pençesinden imanını kurtarasın!
Kur'an, kıyamete kadar, ey kendilerini bilgisizliğe feda edenler, diye nida eder.

4285. Der ki: “ Siz, beni masal sandınız da kınama ve kâfirlik tohumunu ektiniz!
Fakat kınayıp da aslı yok, masaldan ibaret dediniz ama gördünüz ya... siz yok oldunuz, siz masal oldunuz.
Ben Tanrı'nın kelâmıyım, Tanrı'yla kaimim. Canın canına gıdayım; arı duru, parlak bir yakutum.
Ben, güneşin nuruyum... sizin üstünüze vurdum, sizi aydınlattım; fakat güneşten ayrılmış değilim.
Bakın, ben âşıkları ölümden kurtarmak için buracıkta akıp duran bir âbıhayatım.

4290. Hırsınız, hasediniz bu kötü kokuyu salmasaydı Tanrı, sizin mezarlarınıza da bundan bir katrecik saçardı.
O, Hakîm'in sözünü, o Hakîm'in öğüdünü tutmaz mıyım hiç? Her kötü ve yanlış kınama yüzünden gönlümü bozmam, işimden, sözümünden kalmam.

Seyislerin ıslık çalmaları yüzünden tayın ürküp su içmemesi

Hakîm-i Gaznevî, buyurmuştur ki: tayla anası su içerlerken,
Seyisler, atlar gelsinler, su içsinler diye ıslık çalıyorlardı.
Tay ıslık sesini duyunca başını kaldırdı, ürküp su içmekten vazgeçti.

4295. Anası“Yavrucuğum, neye ürküyor suiçmiyorsun?” diye sordu.
Tay dedi ki: “ Bunlar ıslık çalıyorlar. Hep birden ıslık çalmalarından korktum.
Yüreğim titredi, yerinden oynadı. Hep birden ıslık çalıp bağırmacları beni korkuttu.”
Anası “Dünya kurulalı abes işler de bulunanlar vardır... bu dünya böyle kurulmuş, böyle gider!
Benim akıllı yavrucuğum, sen işine bak... onların kendi saçlarını, sakallarını yolmaları yakındır!” dedi.

4300. Vakit var, tertemiz ve gür su da akıp gidiyor. Sudan ayrılırsın, ayrılık seni şahrem şahrem eder..bundan önce davran da,
Âbıhayat'la dolu olan ırmaktan su içmeye bak...iç de senden nebatlar bitsin!
Ey gafil susuz, biz velilerin sözlerinden Hızır'ın Âbıhayat'ını içmekteyiz, gel!
Bu gür suyu görmüyorsan bari körler gibi gel de testini suya daldır.
Bu ırmakta su var, bunu duyduğun ya... köre, taklitle iş yapmak gerek!

4305. Suyu sayıklayıp duran testini ırmağa daldır... daldırınca ağırlaştığını anlarsın...
Anlarsın da su olduğuna inanırsın, gönlün o zaman bu kuru taklitten kurtulur.
Kör, ırmak suyunu açıkça göremez ama testinin ağırlaştığını anlayınca su olduğunu bilir.
Çünkü testi önce hafift,i ırmağa daldırılınca ağırlaştı, içi hayli suyla doldu.
Evvence her yel beni kapıp beni götürürdü, fakat şimdi ağırlaştım" beni yel kapamaz artık.

4310. Akılsız kişileri her türlü yel kapıp gider. Çünkü onların kuvvetleri sağlam değildir.
Kötü ve hayırsız adam, lengersiz gemidir; ne demir atmıştır, ne bir yere bağlıdır; deli rüzgârlardan kurtulamaz ki.
Akıllıya emniyet ve huzur veren akıl lengeridir... akıllılardan bir lenger dilen!
İnsan, o cömertlik denizinin inci hazinesinden akıl, fikir kazanırsa
Bunların yardımıyla gönlü marifetler elde eder, gönüllükten çıkar, yücelir.. gözleri de nurlanır.

4315. Çünkü nur, gönülden doğar da bu göze vurur. Gönül olmasa gözün hiç bir şey göremez.
Gönül, akıl nurlarıyla nurlanırsa o nurlardan göze de bir pay verir.
Bil ki gökten inen mübarek su, gönüllere gelen vahiydir, dillere gelen doğru sözlülüktür.
Biz de tay gibi ırmaktan su içelim de bizi kınayan vesveseciye bakmayalım, aldırış etmeyelim.
Peygamberlerin izini izliyorsan yola düş, halkın bütün kınamalarını hava say!

4320. Yol aşan, menzil alan yol erleri ne vakit köpeklerin havlamasına kulak astılar?

Konuk öldüren mescit hikâyesinin sonu

O tertemiz aslan adama mescitte neler göründü? Sen onu söyle yine!
Mescitte, suya gark olmuş adam nasıl uyursa öyle uyudu.
Gam denizine batmış âşikların uykusu, daima kuş ve balık uykusudur.
Gece yarısı korkunç bir sestir geldi:" Ey kendisine fayda dileyen, geleyim mi, geleyim mi?"

4325. Bu şiddetli ses tam beş kere geldi, korkudan adamın yüreği çatlıyor, paramparça oluyordu.

“ Onları atlı, yaya askerlerle çağır ” âyetinin tefsiri

Sen de din yoluna girmeyi, o yolda çalışmayı kurarsın ama şeytan, içinden seslenir:
" A sapık, o yola gitme, eziyetlere düşer, yoksul olur, kalırsın.
Dostlarından ayrı düşer, hor hakir bir hale gelir, pişman olursun!"
Sen de o melun Şeytan'ın sesinden korkar, yakinden kaçar, sapıklığa düşersin.

4330. " Hele yarın, hele öbür gün din yoluna girer, koşar, yürürüm... daha önümüzde vakit var" dersin.
Sağdan, soldan ölümün gelip çattığını görürsün... komşuların ölür, evlerinden feryatlar yücelir.
Derken yine can korkusuyla din yoluna girmeye niyetlenir, bir an olsun kendini adam edersin.
Ben korkup ayağımı geri çekmem diye ilimden, hikmetten silahlar kuşanırsın.
Bu sırada şeytan yine hileye sapar, seslenir:" Bu kulluk kılıcından kork, geri dön! "

4335. Yine korkar, aydın yoldan kaçar, o ilim ve hüner silâhlarını atarsın.
Yıllardır bir ses, bir bağırsız yüzünden ona kulsun... hırkanı böyle bir karanlığa atmışsın.
Şeytanların bağırsızlarındaki heybet, halkı kısıvrak bağlamış, boğazlarını sıkıştır.
Onların canları, nura kavuşmaktan öyle meyas olmuştur ki kâfirlerin ruhları da kabirdekilerin dirilmesinden ancak o kadar meyasur.
O melunun sesinin heybeti bu olursa gayrı Tanrı'nın sesindeki heybet ne olur?

4340. Doğandan aslı, nesli belli olan keklik korkar. Sineğe o korkudan pay yoktur.
Çünkü doğan, sinek avlamaz ki... sinekleri ancak örümcekler avlar.
Şeytan örümcek, senin gibi sineğe galiptir. Keklikle, karakuşla işi yok!
Şeytanların bağırsızları, kötü kişilere çobanlık eder. Padişahın sesiyse velîlerin bekçisidir.
Bu suretle birbirinden uzak olan bu iki ses birbirine karışmaz... tatlı denizden bir katra bile acı denize taşmaz.

Gece yarısı mescitteki konuğa tılsım sesinin gelmesi

4345. Şimdi o şiddetli ses hikâyesini dinle. O iyi bahtlı konuk, sesi duyunca yerinden bile kıpırdamadı.
Dedi ki: " Bu ses, bayram davulu sesi... neden korkacakmışım? Tokmağı yiyen davul; o korksun!
Ey kalbi olmayan boş davullar, can bayramınızdan kısmetiniz, tokmaktan ibaret.
Kıyamet bayramında dinsizler davul... bizse gül gibi gülmekteyiz, bayrama erişenlere benziyoruz.
Şimdi duy da bak, bu davul nasıl ses vermekte... devlet tenceresi nasıl kaynamakta*

4350. O er, davulun sesini duyunca " Gönüm, bayram davulundan nasıl olur da korkar?" dedi. Kendi kendisine dedi ki: " Gönül, titreme, korkma... yakine erişmiş kötü gönüllülerin canları öldü gitti. Haydar gibi ya ülkeyi zaptederim ya canım bedenimden gider." Yerinden fırladı bağırdı: " Ey ulu adam, işte buracıkta hazırım; hadi, ersen gel!" Tılsım, hemencecik bozuldu, her taraftan ulam ulam altın dökülmeye başladı.

4355. Öyle altın döküldü ki oğlancağız, kapının bile kapanıp açılmayacağından korktu. Ondan sonra o kuvvetli aslan kalktı, ta seher çağına kadar altını dışarıya taşımakla uğraştı. Altınları gömmekte, sonra yine gelip çuvallara, torbalara doldurarak dışarıya götürmekteydi. O canıyla oynayan er, gerisin geriye çekilip kaçan korkakların rağmine definelerine sahip oldu. Her kör ve hakikatten uzak kalmış altına tapan kişinin hatırına bu hikâyeyi duyunca derhal zâhiri altın gelir.

4360. Çocuklar saksıları kırar, o kırık parçalara altın adını takar eteklerine koyarlar. Oyun oynarken o parçalara altın adını taktın ya... artık ne vakit altın desen çocuğun aklına saksı kırıkları gelir. Fakat erlerin kastettikleri altın ne o altındır, ne bu altın. Onlar üstüne, Tanrı'nın adı basılmış hakikî altını kastederler. O altın, ne kesada uğrar, ne ziyana... ebedî ve daimîdir. O altın, öyle bir altındır ki bu zâhirî altın, parlaklığını ondan almış, kadir ve kıymeti ondan bulmuştur. Gönül, o altından ganileşir... parlaklık ve aydınlıkta aydan bile üstündür.

4365. O mescit, bir mumdu, adamda pervane... o pervane huylu, âdeta canıyla oynamaktaydı. Ateş, kanadını yaktı ama daha güzel kanat ihسان etti. O ateşe atılma, âşık pek kutlu geldi, pek! O bahtı kutlu, Musa'ya benziyordu. Ağacın civarında bir ateştir, görmüştü. Tanrı, ona birçok inayetlerde bulunmuştu... o, gördüğünü ateş sanıyordu ama nurdu. Oğul, sen de Tanrı erini görünce ondan insanlık ateşi var sanıyor, onu insan görüyorsun.

4370. Sen, onu kendiliğinden insan görüyorsun, halbuki o sıfat sende... bâtlı zannın ateşi de bu tarafta, diken de! O, Musa'nın ağacıdır; o, ışıklarla dopdoludur. Bir kerecik olsun ona ateş deme de nur de! Bu dünyadan vazgeçmek de ateş görünmedi mi? Fakat salıklar o makama gittiler, bu âlemi terk ettiler de anladılar ki nurdan ibaretmiş!

Bil ki din mumu yücedir, ateşten ibaret olan mumlara benzemez. Bu zâhirî mum nur görünür, fakat sevgiliyi yakar... din mumuysa sureta ateş görünür, fakat ziyaretçilere gül kesilir!

4375. Bu zâhirî mum çok işler bitirir, fakat hakikatte adamı yakar. Din mumuysa vuslat zamanı gönül aydınlatır. Tanrı'ya lâyük olan pak nurun şulesi, ona ulaşanlara nur görünür ama ondan uzak kalanlara ateş gibidir.

O âşıkın Sadr-ı Cihan'la buluşması

O Buhara'lı âşık da kendisini muma atmıştı. O zahmet, aşkı yüzünden kendine kolay gelmekteydi. Her şeyi yakıp yandıran ahı, göklere yüceliyordu. Sadr-ı Cihan'ın gönlüne merhamet gelmişti.

4380. O bir suç işledi, biz de o suçu gördük. Fakat " Ey Tanrı, acaba o avaremizin hali nasıl? Bir seher vakti kendi kendisine diyordu ki merhametimizi adamakıllı bilmiyordu ki. Suçlu kişinin gönlüne bizden bir korkudur var... fakat korkusunda yüzlerce ümit gizli. Ben utanmayan ve korkmayan kişiyi korkuturum. Zaten benden korkanı neye korkutayım. Ateş, soğuk tencerenin altına konur; kaynayan coşkunluğundan baştan çıkan tencerenin altına değil! Benden emin olanları bilgimle korkuturum; korkanlarınsa korkularını teskin ederim.

4385. Ben yamacıyım, yamanması icap eden yeri yamarım. Herkese nabzına göre şerbet veririm. Kişinin sırrı ağacın köküne benzer. Yaprakları, o kökten feyz alırdaki kupkuru gövdesinden çıkar, yeşerir. Yapraklar, köke göredir. Ağaçta böyle olduğu gibi nefislerle akıllarda da böyledir. Vefa ağaçlarından göklere yücelmiş kollar, kanatlar var... kökleri yerli yerinde de ferileri gökte. Aşk yüzünden gökte kollar, kanatlar meydana gelirdi Sadr-ı Cihan'ın gönlüne nasıl merhamet gelmez.

4390. Gönlünde o suçu affetme denizi dalgalanmaya başladı...zaten gönülden gönüle pencere vardır! Gönülden gönüle pencere olduğu muhakkak. İki gönül iki ten gibi birbirinden ayrı ve uzak kalmaz. İki kandilin yağ konan kapları birbirine bitişik değildir ama ışıkları katışmış birleşmiştir. Hiçbir âşık yoktur ki sevgilisinin vuslatını arasın. Dilesin de sevgilisi onu aramasın, dilemesin! Fakat aşk, âşıkların vücutlarını inceltir, zayıflatır... sevgililerin vücutlarını ise güzelleştirir, semirtir.

4395. Bu gönülden sevgi ve şimşegi çaktı mı bil ki o gönülde de sevgi vardır. Gönülünde Tanrı sevgisi arttı mı şüphe yok ki Tanrı seni seviyor. Tek elin sesi çıkmaz. Öbür elin olmadıkça, iki elin birbirine vurulmadıkça ne ses çıkar, ne seda! Susuz, ey tatlı su diye ağlar, inler ama su da nerede o susamış, diye ağlar, inler! Bizdeki bu susuzluk suyun bizi çekmesinden ileri gelir... biz suyunuz, su bizim.

4400. Tanrı hikmeti ezelde bizi birbirimize âşık etti. O ezeli hükme göre kâinatın büyük zerrelere çift çifttir ve her cüz'ü de kendi çiftine âşıktır. Âlemde her cüz'ü de muhakkak kendi çiftini ister. Kehlibar nasıl saman çöpünü çekerse her cüz'ü de muhakkak kendi çiftini çeker.

Gökyüzü yere merhaba der, demirle mıknatıs nasılsa ben de seninle öyleyim.
Gökyüzü aklen erkektir, yer kadın. Onun verdiğini bu, besler, yetiştirir.

4405. Yerin harareti kalmadı mı gök hararet yollar... rutubeti bitti mi rutubet verir.
Gökyüzünde bulunan ve toprağa mensup olan burç, yere yardım eder... suya mensup burç, yere rutubet verir, yeri terü taze bir hale sokar.

Yele mensup burç yele bulutları sevk eder, yerdeki buharları ufunetleri çeker alır.
Ateş burcu da güneşe hararet verir... güneşin önü de, ardi da o burçtan kızmış, tava gibi kızarmıştır.
Kadına nail olmak için kazancının etrafında dönüp dolaşan erkek gibi felek de zamane de dönüp dolaşmaktadır.

4410. Bu yeryüzü, hanımlıklar etmekte, doğurduğu çocukları emzirip yetiştirmektedir.
Şu halde yerle göğün de aklı var; böylece bil. Çünkü akıllıların işlerini işliyorlar.
Bu iki güzel, birbirlerinden süt emmeseler, birbirlerini sevip koçmasalar nasıl olur da birbirlerinin muradına dolanırlardı?

Yer olmasa güller, erguvanlar nasıl biter, gökyüzünün suyu, harareti olmasa yerden ne hâsıl olur?
Dişinin erkeğe meyli, ikisinin de işi tamamlansın diyedir.

4415. Bu birlikte âlem baka bulsun diye Tanrı erkekle kadına da birbirlerine karşı bir meyil verdi.
Her cüz'e de, diğer bir cüz'e meyil verdi... ikisinin birleşmesinden bir şey doğar, bir şey vücut bulur.
Gece de böylece gündüzle sarmaş dolaş olmuştur. Geceyle gündüz, sureta birbirlerine aykırıdır ama hakikatte birdir.
Geceyle gündüz görünüşte birbirine zıttır, düşmandır; fakat her ikisi de bir hakikatin etrafında dönmekte, ağ kurmaktadır.

İşini gücünü başarıp tamamlamak için her biri, canciğer gibi öbürünü ister.

4420. Çünkü gece olmayınca insanın geliri, kuvveti olmaz... bu gelir olmayınca da gündüzler neyi harceder?

İnsanın vücudunda, kendi cinsinden başka bir şeyle hapsedilmiş olan unsurların kendi cinslerini çekmeleri

Toprak, beden in toprağına " Dön geri, canı bırak, toz gibi bize gel.
Sen, bizim cinsimizdensin, bedenden, o rutubetli yurttan kurtulup bize gelmen daha doğru" der.
Beden de " Doğru... ben de senin gibi ayrılıktan perişanım, fakat ayağım bağlı" diye cevap verir.
Sular, " Ey yaşlı gurbetten gel, bize ulaş" diye beden in yaşlığını aramakta.

4425. Esir, " Sen ateştensin... aslına ulaşma yolunu tut" diye beden in hararetini çağırıp durmaktadır.
Unsurların ipsiz, halatsız çekişleri yüzünden bedende yetmiş iki türlü illet vardır.
İllet, unsurlar, birbirlerini bıraksınlar diye bedeni koparıp dağıtmak üzere gelir.
Bu unsurlar ayakları bağlı dört kuştur. Ölüm, hastalık ve illet de onların ayak bağlarını çözer.
Birbirlerine bağlı olan ayakları çözüldü, açıldı mı her unsur kuşu hemencecik uçuverir.

4430. Bu asıllarla ferî'lerin birbirlerini çekışı yüzünden her an bedenimizde bir illet zuhur eder.
* Kuşa benzeyen her cüz'ün aslına uçması için bu ulaşmayı bozup yırtmak ister.
Fakat Tanrı'nın hikmeti, bu aceleye mâni olur. Onları ecel gelinceye kadar sıhhat vasıtasıyla toplu tutar.
" Ey cüz'ler, daha ecel gelip görünmedi. Ecelden önce kanat çırpmanızda bir fayda yok" der.
Her cüz'ü, kendi aslına arkadaş olmayı diler, ararsa ayrılıkta kalan bu garip canın hali ne olur. Var, sen kıyas et!

Canın da ruhlar âlemine çekilmeyi dilemesi, onun da vatanına gitmeyi ve ayağının bağlayan şu cisme ait cüz'ülerden kurtulmayı istemesi

4435. Can der ki: " Ey benim şu yeryüzüne mensup cüz'ülerim benim garipliğim sizin garipliğinizden daha acı... ben, arşa mensubum."

Tenin meyli, yeşilliğe, akarsuya... çünkü aslı ondan.
Canın meyli ise diriliğe, diriye. Çünkü aslı Lâmekân'ın canı!
Can, hikmete, bilgilere... ten, bağa, bahçeye, üzüme meyleder.
Can, yücelmeye, yükselmeye can atar; ten, kazanca, ota, yiyeceğe, içeceğe!

4440. O yücelmenin aşkı, o yücelmenin meylide canadır. " Tanrı onları sever onlarda Tanrı'yı" âyetini bundan anla!
Bunu anlatmaya kalkışsam sonu, ucu gelmez... Mesnevi'ye, daha böyle sekiz misli kağıt bile yetişmez!
Hasılı kim bir şey isterse istediği şey de ona râğbet eder.
İnsan, hayvan, nebat, cemat... her şey, birbirine âşıktır. Bir adam, bir şeyi sevdi de muradı o oldu, başka bir şey dilemez bir hale geldi mi o muradı olan sevgilide muratsız hale gelen âşıkına âşıktır.
Muratsız hale gelen âşıklar, bir murat etrafında döner, dolaşır, yalnız sevgililerini dilerler ama muratları, maksatları olan sevgililer de onları kendilerine çekip dururlar.

4445. Fakat âşıkların meyil ve muhabbetleri, âşıkları zayıf bir hale getirir... mâşukların meyil ve muhabbeti ise onları güzelleştirir, parlak bir hale sokar!
Sevgililerin aşkı, onları yanaklarını parlatır; âşıkların aşkı, âşıkların canlarını yandırır!
Kehlibar, niyazdan müstağni davranan bir âşıktır...o uzun yola düşen, o uzun yolda savaşırsa saman çöpü!..
Bunu bırak... o susamış âşıkın aşkı, Sadr-ı Cihan'ın gönlünde parladı.

O aşkın, o ateşgedenin dumanı ona kadar vardı, gönlünü yumuşattı.

4450. Fakat onu aramayı namusuna, kibrine yediremiyordu.

Merhameti, o yoksula müştak olmuştu; saltanat bu lûtfâ mâni oluyordu.

Akıl burada hayran... acaba bu mu onu çekti, yoksa bu çekiş, o taraftan mı oldu?

Cür'etten vazgeç... sen, bunu bilmezsin, anlamazsın. Dudağını yum, gizli sırrı Tanrı daha iyi bilir.

Bundan böyle bu sözü, gizleyeyim... beni o çeken, çekmekte; ne yapayım ben?

4455. Ey bir işe sarılıp savaştan, onu güzelce başarmaya uğraştan, seni çeken... bundan bahsetmeye bırakmayan kim?

Bir yere gideyim diye yüzlerce defa karar verir, davranırsın... fakat seni bir saik, başka yere çeker durur.

Binici, dizgini her tarafa çevirir, taki ham at üstünde bir binicinin bulunduğunu, başı boş bulunmadığını anlatsın diye.

Fakat terbiyeli at, üstünde binici olduğunu bilir, bundan dolayı iyi yürür.

O yok mu? Senin gönlünü yüzlerce sevdaya bağlamış, nihayet seni muratsız bir hale getirmiş de sonrada gönlünü kırıvermiştir.

4460. İlk kararının kolunu kanadını kırdı ya... peki, niçin o kanat kıranın varlığı doğru olmuyor, niçin kendini ona teslim etmiyorsun?

Onun kaza ve kaderi senin tedbir ipini koparıverdi... pekâlâ neden kaza ve kaderine inanmıyor, niçin kazasına rıza vermiyorsun?

Tanrı, kuvvet ve kudretin yalnız kendisinde olduğunu anlatmak için insanların karar verdikleri şeyleri bozar, zıddını meydana getirir. Bazen da kararında azmetsin, yapacağı şeye tamah eylesin diye o kararı bozmaz da sonunda bozar, bu da tembih üstüne tembih olur

Yapacağın işlere iyice niyetlenir, yapmayı kurar, kararlaştırırsın. Bazen bu kararın denk gelir.

Gönlün tamahtan düşer, niyetini sağlamlarsın. Sonra tekrar o niyet bozulur!

Seni tamamıyla muratsız bir hale getirseydi gönlün ümitsizlenirdi, dilek tohumunu nasıl ekebilirdin?

4465. Ama emel tohumunu ekseydin, akılsız bir hale düşseydin Tanrı hükmünde olduğun, onun emrinin altında bulunduğun nasıl meydana çıkardı*

Âşıklar, muratsız kaldılar da Tanrı'larından haber aldılar.

Muratsızlık, cennete kılavuzdur. Ey yaradılışı güzel, " Cennet, istenmeyen, hoş gitmeyen şeylerle, murada nail olmayışlarla kaplanmıştır" hadisini işit!

Senin muratlarının, görüyorsun ya, ayakları kırık... ama öyle adam vardır ki bütün muratları olur.

Şu halde onun tarafından gönülleri kırılanlar, onun yolunda onun aşkında doğru olanlardır. Fakat nerede âşıkların gönül kırıklığı, nerede başkalarından gönül kırıklığı,

4470. Akıllıların gönülleri, mecburî kırılır... dilediklerini yapamazlar, meyus olurlar. Âşıklarda ise yüzlerce ihtiyar var, dilediklerini yüzlerce kere yapabilirler, öyle olduğu halde ona tabi olurlar, gönülleri bu yüzden kırılır; emellerine bu yüzden erişememişlerdir.

Akılı başında olanlar, bağla bağlanmış kullardır, âşıklar ise hürdür, şekerlenmiş, ballanmış canlılardır onlar!

Akıllıların yuları " zorla gelin " emridir; gönlünü kaptıranların baharı " dileyerek gelin " emri!

Peygamber aleyhisselâm'ın esirlere bakıp gülerken " Şaşarım bu kavme ki onları cennete zincirlerle, bukağılarla sürüklüyorlar " demesi

Peygamber, bir bölük esir gördü. Onları çekip sürüklüyorlardı, hepside feryadü figan ediyordu.

O sırları bilen aslan, zincirlere vurulmuş olduklarını gördü, gizlice onlara bakmaya başladı.

4475. Her biri hiddetinden o Hak Peygambere dişlerini gıcırdatmakta, dudaklarını çiğnemekteydi.

Fakat bu kadar kızgın oldukları halde ağız açmaya kudretleri yoktu... hepsi de on batmanlık kahır zincirine vurulmuştu.

Memur, onları şehre doğru çekmekte, küfür ülkesinden alıp kahırla sürüklemektedir.

Ne yerlerine başkası kabul ediliyor, ne koyuverilmeleri için para alınıyor, ne de bir ulu kişi onlara şefaet ediyordu.

Peygamber'e " Âlemlere rahmet" diyorlar ya... öyle olduğu halde bütün bir âlemin boynunu, boğazını kesiyordu.

4480. Onlar Peygamber'i binlerce defa inkâr ederek, ağızlarının içinden hareketini kınayarak gidiyorlardı.

Diyorlardı ki: Nice çarelere başvurduk, çare olmadı. Zaten bu adamın yüreği taş gibi katı .

Biz, binlerce Alpaslanken iki üç çıplak ve yarı canlının elinde.

Bu derece âciz kaldık... uygunsuz hareketimizden mi, yıldızımızın düşüklüğünden mi... yoksa sihirden mi?

Bahtı, bahtımızı yırttı; tahtı, tahtımızı baş aşağı etti.

4485. İşi, sihirle yüceldi, büyüdüyse bir de sihir yaptık, neden tutmadı, neden tesir etmedi?

" Fetih istiyorsanız işte size Fetif âyetinin tefsiri... ey kınayanlar, diyordunuz ki " Benimle Muhammed aleyhisselâm'dan hangimiz doğrucuysak Yarabbi, sen onu kazandır, ona yardım et! " Bu sözü, dinleyenler sizi doğruluk istiyorsunuz, bir gareziniz yok sansınlar diye söylemekteydiniz. Hak kimdedir, görün diye işte biz de şimdi Muhammed'e yardım ettik

Eğer dâvamız doğru değilse bizim kökümüzü sök diye putlara da dua ettik, Tanrı'ya da. Hak kimdeyse, kim doğrucuysa ona yardım et, onun yardımında bulun, biz doğruysak bize, o doğruysa ona muin ol dedik.

Bu duada çok bulunduk, Lât, Uzzâ ve Menât'a nice secdeler ettik; Dedik ki : Eğer Muhammed haksa meydana çıkart, değilse onu bize zebun et.

4490. Şimdi onun Tanrı yardımına mazhar olduğunu gördük işte... biz, umumiyetle zulmetmişiz, o nur! Bu, bize cevap: Dilediğiniz işte meydana çıktı, hanginizin doğru olduğu açığa vuruldu."

Sonra yine fikirlerindeki bu düşünceyi körletiyorlar, bu sözleri bırakarak diyorlardı ki: " Bu düşüncemiz de işimizin tersine gitmesinden meydana geldi; gönlümüzde onun doğru olduğuna dair bir düşüncedir peydahlandı.

Birkaç kere galip geldiye ne oldu ki... bundan ne çıkar? Zaman da herkese galebe çalıyor!

4495. Biz de zamaneden kâm aldık, bizim bahtımız da yaver oldu... biz de ona birkaç kere üst geldik." Sonra yine " O da mağlûp oldu ama mağlûp oluşu, bizim mağlup oluşumuz gibi çirkince, alçakça değildi. İyi bahtı o bozgunlukta, o mağlûbiyette bile ona el altından gizlice yüzlerce neşe verdi. Hattâ o, hiç de mağlûba benzemiyordu. Ne gamı vardı, ne üzüliyordu" demekteydiler. Müminlerin nişanesi mağlûbiyettir ama müminin alt oluşunda da bir güzellik var!

4500. Misk ve amberi kırsan dünyayı güzel kokularla doldurursun. Fakat ansızın eşek tezeğini kırsan evler, baştanbaşa pis kokuyla dolar. Peygamber, perişan bir halde Hudeybiye'den dönerken " İnnâ Fetahnâ" devletinin davulu çalındı.

Rasûl aleyhisselâm'ın Hudeybiye'den dönüşüne Ulu Tanrı'nın " İnnâ fetahnâ " diye fetih demesindeki sır... o dönüş görünüşte muratsızlığın ta kendisiydi, fakat hakikatte fetihtir. Nitekim miski kırmak da görünüşte kırma, hakikatte onun misk oluşunu bildirmek, faydalarını tamamlamaktır

Tanrı devletinden haber geldi: " Yürü, bu zafere erişemediğinden gam yeme. Şimdi elindeki bu horluk yok mu? Nimetlere erişmen demektir. İşte şuracıktaki filân kale, filân yer senin!"

4505. Hakikatten de oradan çabucak dönünce bak hele, Kurayza'nın Nazîr'in başına neler geldi, O iki kaleyle çevrelerindeki yerler teslim oldu, ganimetlerden faydalar elde ettiler. Öyle olmasa bile şu taifeye bak... onlar gam içinde, keder içinde Tanrı'ya meftun ve âşıklar. Zehri şeker gibi yemekteler... gam dikenlerini deve gibi otlamaktalar! Hem de bunu, gamdan kederden kurtulmak için de yapmıyorlar; gama uğradıklarından yapıyorlar. Bu horluk, onlarca rütbelere, mevkilere erişmek!

4510. Kuyunun dibinde öyle neşeliler ki oradan çıkıp taca, tahta nail olacağız diye korkuyorlar. Sevgiliyle beraber oturduğum yer, yerin altı da olsa yine arştan yücedir.

Mustafa aleyhisselâm'ın " Beni Yunus ibn-i Metta'dan üstün tutmayın " hadisinin tefsiri

Peygamber dedi ki: " Benim miracım, Yunus'un miracından üstün değildir. Benimki göklere çıkmakla oldu, onun ki yerlere inmekle... zaten Tanrı yakınlığı hesaba sığmaz ki. Yakınlık, ne yukarıya çıkmaktır, ne aşağıya inmek. Tanrı yakınlığı, varlık hapsinden kurtulmaktır.

4515. Yok olana yukarı nedir, aşağı ne? Yok olanın ne yakınlığı olur, ne uzaklığı, ne geç kalışı! Tanrı'nın sanat yurdu da yokluktandır, hazinesi de. Sen, varlığa aldanmış kalmışsın, yokluk nedir, ne bileceksin? Hulâsa onların kırıklığı hiç bizim kırıklığımızı benzer mi a ulu kişi? Onlar, biz ikbale erişip yücelince nasıl neşelenirsek horluğa düşüp ellerindeki telef edince öyle neşelenirler. Bu çeşit adamın malı, geliri, yokluk varlığından ibarettir. Yoksulluk, horluk, ona iftihadır, yüceliktir.

4520. Esirlerden biri dedi ki: " Peki niçin Peygamber, bizim halimizi görmedi.. bizi böyle zincirlere vurulmuş görünce nasıl oldu da güldü.

Hani onun huyları değişmişti, hani o Tanrı huylarıyla huylanmıştı da neşesi ne bu zindanın lezzetlerindendi, ne bu zindan dan kurtulduğundan.

Pekâlâ ya neden düşmanlarının kahroluşundan neşeleniyor, neden bu fetihten bu zaferden gururlanıyor? Erkek aslanlara kolayca üstün geldi, muzaffer oldu diye neşelenmekte. Gayri anladık ki o da hür değil... dünyadan başka hiçbir şeyle memnun değil, başka bir şeyden gönlü şad olmuyor?

4525. Yoksa nasıl gülebilir ki? O dünya ehli, iyiye de merhamet eder, kötüye de... iyiyi de esirger, kötüyü de" Esirler, birbirleriyle bunu konuşuyor, birbirlerine bunu fısıldıyorlardı.

Memur duymasın, duyarsa o padişaha söyler, sözlerimiz kulağına gider diye fısıltıyla konuşuyorlardı.

Peygamber aleyhisselâm'ın onların kinamalarını dırıltılarını duyması

Memur, o sözü duymadı ama Tanrı bilgisine sahip olan Peygamber'in kulağına vardı. Yusuf'un gömleğini alıp götürün, gömleğin kokusunu duymadı da Yakup duydu.

4530. Şeytanlar, gökyüzünün çevresinde döner, dolaşırlar da yine Levh-i Mahvuz'daki gayp sırlarını duyamazlar. Muhammed'se dayanıp yatmış, uyurken o sır gelir, başucunda döner durur!

Helvayı kime nasipse o yer; parmakları uzun olan değil!

Delici Şahab, şeytanları, hırsızlığı bırakın da Ahmed' den sır öğrenin diye kovar, sürer.

Ey iki gözünü de dükkana dikmiş, ümidini oraya bağlamış adam, kendine gel, mescide yürü de rızkını Tanrı'dan iste!

4535. Peygamber, onların sözlerini duyup söylediklerini anladı da dedi ki: " O gülüş, savaşta galebe ettim diye değil ki.

Onlar ölmüşlerdir, yokluk âleminde çürüyüp gitmişlerdir. Bizce ölüyü öldürmeye kalkışmak erlik değildir.

Onlar da kim oluyor ki? Ben savaşta ayak diredim mi ay bile yarılır!

Hani hür olduğumuz, mevki ve şeref sahibi olduğunuz zamanlar yok mu... işte ben, o vakit sizi böyle bağlanmış zincirlere vurulmuş görüyordum.

Ey malla, mülkle, soyla, sople nazlanan, sen akıllı kişinin yanında oluk üstündeki devesin!

4540. Ten suretinin leğeni damdan düşünce gelecek gelir çatar sözü gözümün önünde tahakkuk etti, gelecek şeyler geldi çattı!

Üzüme bakıyor, şarabı görüyorum... yok'a bakıyorum, açıkça var'ı görüyorum.

Sırta bakmakta, daha dünyada Âdem'le Havva vücuda gelmemişken gizli bir âlem görmekteyim.

Siz, daha Elest deminde zerrelere ibaretiniz... daha vakit ayaklarınız bağlı, baş aşağı ve alçalmış bir haldeydiniz; sizi öyle görüyordum ben.

Direksiz, desteksiz gökyüzü yaratılmadan bildiğim şeyler, âlem yaratıldıktan sonra da hep o... hiç artmadı.

4545. Ben, daha sudan, topraktan vücut bulmamış, bu surete bürünmemişken sizi baş aşağı olmuş görüyordum.

Siz ikbaldeyken de bunu böyle görüyordum. Yeni bir şey görmedim ki sevineyim!

Gizli bir kahra uğramış, gizli bir kahırla bağlamıştınız. Gayri bu ne kahırdır, bunu kim anlar? Siz şeker yerdiniz de o şeker de zehir olurdu.

Böyle zehirlerle dolu şekerini düşman yerse afiyet olsun... Neden ona haset ediyorsun ki?

Sizde o zehri neşe ile içiyordunuz: eceliniz, gizlice kulaklarınızı tıkamıştı.

4550. Ben üst geleyim de dünyayı zaptedeyim diye harb etmiyorum ki.

Çünkü bu cihan murdardır, pistir. Ben böyle pis bir şeye nasıl haris olurum?

Köpek değilim ki ölünün perçemini çekip koparayım. Ben İsa'yım, ölüyü diriltmeye gelirim.

Sizi helak olmaktan kurtarayım diye savaş saflarını yarmaktayım.

İnsanların başlarını; yüceleyim, devlete erişeyim diye kesmem.

4555. Kessem kessem bütün âlem kurtulsun diye birkaç baş keserim.

Çünkü siz, bilgisizliğinizden pervane gibi ateşe atılmaktasınız.

Bense sizi ateşe düşmeyesiniz diye sarhoşçasına iki elimle ateşten kovmaktayım.

Siz kendinizi fetihler elde ettiniz, üst geldiniz sanıyorsunuz ama asıl o vakit bahtsızlık tohumu ekiyordunuz.

Hadi gayret, hadi gayret diye birbirinizi teşvik ediyordunuz ama âdeta ejderhanın üstüne at sürüyordunuz.

4560. Gûya kahır ediyordunuz, halbuki kahırın ta kendisine çatmıştınız... asıl siz zaman aslanının kahırla kahrolmuşunuz!

Azgın, âlemi kahrederken kahrolmuş, üst gelmişken esir düşmüş demektir

Hırsız, ev sahibini kahreder, altın çalar... hırsızlıkla meşgulken valinin adamları gelip çatar.

Eğer o anda ev sahibinden kaçsaydı vali, ona o adamları yollar mıydı hiç?

Hırsızın kahredışı, kahrolmasıdır; çünkü onun kahredışı, kendi başını kapar.

Ev sahibine üstün oluşu, hırsıza bir tuzaktır...bu suretle vali gelir, hırsız kisas eder.

4565. Sen halka galip geldin, savaşta üst oldun ama Tanrı, seni çeke çeke zincire vurmak için onları mahsustan mağlûp etmiştir.

Kendine gel de mağlûp olanın ardını bırak, dizginini kas, pek at sürme... ezilir, paralanırsın sonra!

Seni bu suretle tuzağa düşürdü mü ondan sonra o kalabalığın saldırısını görürsün sen.

Akıl, bu üstünlükte bozgunluğu görürken nasıl olur da sevinir?

4570. İleriye gören akıl gözü keskindir. Tanrı, o gözü kendi sürmesiyle sürmelemiştir.

Peygamber, " Cennet ehli olanlar, bazı şeyler yüzünden savaşlarda, düşmanlıklarda mağlup ve zebun olurlar" dedi.

Bu alt oluş, bu zebunluk; noksan yüzünden, gönüllerinin kötülüğünden, yahut da din zayıflığından değil, son derecede ihtiyata riayet ettiklerinden, düşüncelerine inanmadıklarındandır.

Peygamber, Hudeybiye'de kâfirlere üstün gelmişken gizlice " İman etmiş erler olmasaydı" hikmetini işitti.

Müminlerin halâs olması için melûn kâfirlerden el çekmek farz oldu.

4575. Hudeybiye ahdi nasıl oldu, oku da " Tanrı, kâfirlerin ellerini çekti, size dokunamadılar" ne demektir tamamıyla anla!

Peygamber galip gelmişken bile kendisini Tanrı tuzağında mağlup olmuş gördü de

" Ben sizi ansızın bastırdım, zincirlere vurdum diye gülmüyorum.

Sizi zincirlerle, bukağılarda selviliklere, güllük, gülistanlıklara çekiyorum da ona gülüyorum.

Ne şaşılacak şey... sizi zincirlere vurup amansız ateşten çayırıklara, çimenliklere götürüyorum.

4580. Cehennemden ağır zincirlerle ta ebedî cennete kadar sürükleyip götürüyorum, dedi.
İyi, kötü: Bu yolda her mukallidi de böylece bağlı olarak Tanrı kapısına çekerler.
Velilerden başka herkes, bu yolu korku ve belâ zinciriyle aşar.
Gayret et de nurun parlasın, aydın olsun... sülûkun, hizmetin kolaylaşsın.

4585. Çocukları da zorla mektebe götürürsün ya... çünkü onların gözleri kördür, faydalarını görmezler.
Ama mektebin faydasını anladılar mı koşa koşa giderler, içleri açılır, neşe duyarlar.
Çocuk mektebe kıvrana, kıvrana gider. Çalışmasına karşılık hiçbir şey görmemiştir ki!
Fakat kesesine birkaç para gündelik konu mu geceyi hırsız gibi uykusuz geçirir.
Gayret et de ibadetinin karşılığı gelsin... bak o zaman ibadet edenlere nasıl haset edersin.

4590. Mukallitlere " Zorla gelin", yaradılışı temiz kişilere de " İsteyerek gelin" denmiştir.
Bu, Tanrı'yı bir maksat için sever, öbürünün dostluğunda hiçbir garez, hiçbir maksat yoktur.
Bu, dadısını sever ama süt için sever. Öbürünü ancak onu âşık olduğundan, o görünmeyen güzele gönül verdiği için sever.

Çocuk, dadının güzelliğini anlamaz ki... onda süttten başka bir istek yoktur.
Öbürüyse zaten dadiya âşıktır... bu sevgide muradı, maksadı ancak ona ulaşmaktır.

4595. Şu halde Tanrı'dan bir şey umarak, Tanrı'dan korkarak sevenler, taklit defterinden ders okumaktadırlar.
Nerede Hakk'ı ancak hak için seven, garezlerden, maksatlardan ayrılmış âşık?
Fakat ister öyle sevsin, ister böyle... madem ki Tanrı'yı diliyor, onu Hakk'a çeken yine Hakk'tır.
Daima Tanrı'nın hayrına nail olayım diye Tanrı'yı seven de,
Tanrı'dan başkasına gönül vermekten korkup ancak onu seven de.

4600. Her ikisinin bu sevgisi, bu arayıp taraması da o âlemdendir... bu gönül kaptırma, o dilberden. O güzelin güzelliğinden ileri gelmezdir.

Sevgilinin; âşıkı âşıkın bilmediği, ummadığı, aklına bile gelmediği halde kendisine çekişi... bu çekiş yüzünden âşık, daima sevgiliyi arayıp durmakla beraber korkuyla karışık bir ümitsizliğe düşer, başka bir eseri belirmez

Şimdi şuraya geldik: Eğer Sadr-ı Cihan o âşıkı gizlice çekmese, dilemese, istemeseydi.
O âşık, ayrılığa tahammül edemeyecek bir hale gelir, ona kavuşmak için tekrar koşa koşa yollara düşer miydi?
Sevgililerin meyli gizlidir, örtülüdür... fakat âşıkın meyli iki yüz davul zurnayla ilan edilir, o kadar meydandadır.
Burada ibret için bir hikâyeye söylemek var ama Buhara'lı âşık beklemekten âciz oldu.

4605. Sevgilisini arayıp duruyor, ölmeden kavuşsun, yüzünü görsün diye söylemekten vazgeçtik.
Ölümden kurtulsun, kurtuluşa erişsin... çünkü sevgiliyi görmek, Âbıhayat içmektir.
Görülmesi, ölümü gidermeyen sevgili, sevgili değildir. Onun ne meyvesi vardır, ne yaprağı!
Ey iştiaç çeken sarhoş, iş, o iştir ki sen o iştayken ölüm bile gelip çatsa sana hoş gelsin.
Delikanlı, iman doğruluğunun nişanesi, o sırada ölsem bile sana ölümün hoş gelmesidir.

4610. Canım, imanın böyle değilse kâmil değildir demek... yürü, dini tamamlamaya savaş!
Hangi işe girirsin de o işte sana ölüm bile hoş gelirse sevdiğin iş, işte o iştir.
Ölümün kötülüğümü gitti mi zaten artık o ölüm, değildir, ölümün bir suretidir, bir göçmeden ibarettir, o.
Ölümdeki kötülük gitti mi ölümde fayda var demektir. Gayri dosdoğru anlaşıldı ki ölüm geçti gitti!
Sevgili dediğin bir Hak'tır, bir de Tanrı'nın " Sen benimsin, ben senin" dediği.

4615. Şimdi kulak ver de dinle: Aşk, âşıkı liften örme ipliklerle bağlamış... sürükleyip getirdi.
Sadr-ı Cihan'ın yüzünü görür görmez sanki can kuşu, bedeninden uçup gitti.
Bedeni kuru bir ağaç gibi kalakaldı... tepesinden tırnağına kadar buz kesildi!
Yüzüne gül suları serptiler, yanında buhurlar yaktılar... neler yaptılarsa faydasız... kıpırdamadı, seslenmedi bile!
Padişah, onun safran gibi sararmış yüzünü görünce atından indi, yanına geldi.

4620. Dedi ki: " Âşık hararetle sevgiliyi arar... fakat sevgili geldi mi o âşık yok olur, kendisinden geçer gider!
Sen Tanrı âşıkısın; Tanrı, ona derler ki geldi mi sen de bir kıl kadar olsun varlık kalmaz.
O nazarın karşısında senin gibi yüzlercesi fanidir... hocam, meğerse sen kendini yok etmeye âşıkıydın!
Sen bir gölgesin, güneşe âşıkısın... Şems geldi, elbette gölge derhal yok olur!

Sivrisineğin Süleyman aleyhisselâm'a gidip rüzgârdan şikâyet ederek hakkını istemesi

Bir sivrisinek, çayırılıktan, çimenlikten gelip Süleyman'ın huzuruna çıkarak hakkını istedi de dedi ki:

4625. " Ey Süleyman, Şeytanlar, insanoğulları ve periler arasında adaleti yaydın;
Kuş da senin adaletine sığınmış, balık da. Kimdir o kaybolan, kimdir o mahrum ki adaletin, onu arayıp bulmamış olsun?

Bize de insaf et, bizim de hakkımızı al... çok perişanınız... bağdan da nasibimiz yok, gül bahçesinden de!
Her zayıf kişinin müşkülünü halledersin... sivrisinek, zaten zayıflığın misalidir.
Biz, zayıflıkla, kanadı kırık olmakla, âcizlikle tanınmışız... sen lütufla, yoksullara yardımla tanınmışsın.

4630. Sen, kudret derecelerinin en sonuna varmışsın... biz, âcizliğin, zavallılığın son derecesine varmışız! İmdat et, bizi bu gamdan kurtar.. ey eli, Tanrı eli olan, elimizi tut! "
Süleyman " Ey hak isteyen, kimden şikayet ediyorsun? Söyle.
Kimdir o zalim ki ululuk satarak sana zulmetti, yüzünü, gözünü tırmaladı?
Bizim zamanımızda zalim nerede? Şaşılacak şey... nasıl oluyor da hapsedilmemiş, nasıl oluyor da bizim zindanımızda değil?

4635. Bizim doğduğumuz gün zulüm öldü.... kimdir bizim zamanımızda zulmeden?
Nur geldi mi zulmet yok olur. Zulmün aslı ve arkası da zulmettir.
Bak, şeytanlar, bizim için çalışmada, kazanmada, bize hizmet etmede... hizmetten çekinenler de zincirlerle bağlanmış, bukağlarına vurulmuş!
Zalimler, Şeytan'ın iğvasıyla zulmederler, zalimlerin zulmünün aslı Şeytan'dan gelir.. Şeytan, bağlarla bağlanmış, zincirlere vurulmuşken nasıl olup da zulümde bulunabilir?
Tanrı, bize padişahlığı; halk göklere el açıp ağlamasını diye verdi.

4640. Ah ve feryatların yücelere çıkmasını, gök yüzüyle süha yıldızı ıstraba düşmesini.
Arş yetim feryadıyla titremesin, hiç kimse sitemle perişan olmasın diye bize saltanat ihsan etti.
Göklere " Yarabbi" sesi çıkmasını diye ülkelerde yol yordam olarak bu adaleti, bu ihsan kaidesini bir kanun haline getirdik.
Ey mazlûm gökyüzüne bakma... zamanede gök gibi ihsan ve feyz sahibi bir padişahın var" dedi.
Sivrisinek dedi ki: " Benim feryadım rüzgârın elinden... o bize zulüm ellerini uzattı, bize zulmetti.

4645. Onun zulmünden daraldık, onun yüzünden dudağımız yumulu, kanlar yutmaktayız!

Süleyman aleyhisselâm'ın acıklanan sivrisineğe düşmanını da mahkemeye getirmesini emretmesi

Süleyman, " Ey güzel sesli, Tanrı emrini candan dinlenmek gerek.
Tanrı bana dedi ki: " Ey adalet sahibi, hasmı da hazır olmadıkça kimsenin şikâyetini dinleme.
İki hasım da hazır olmazsa hâkim, hak hangisindedir, bilemez.
Birisi yalnız gelse de yüzlerce şikâyette bulunsa, yüzlerce feryat etse bile sakın ha, sakın... hasmı olmadıkça sözünü kabul etme.

4650. Ben fermanı yüz çeviremem. Hadi git, hasmını al, öyle gel" dedi.
Sivrisinek dedi ki: " Sözü doğru, delilin tam yerinde... düşmanım rüzgâr, o da senin emrinde!"
O padişah " Ey seher yeli, sivrisinek, zulmünden feryat ediyor... gel,
Hadi, geç hasmının karşısına da anlat, ona cevap ver, dâvasını reddet!" dedi.
Rüzgâr, bu emri duyunca çabucak esip geldi... fakat sivrisinek kaçma yolunu tuttu!

4655. Süleyman " A sivrisinek nereye? Dur da ikinizi de dinleyip hüküm vereyim" dedi.
Sivrisinek dedi ki: " Padişahım, ölümüm, onun varlığından... zaten günüm, onun dumanından kararmakta.
O gelince ben nasıl durabilirim? Benim kökümü kazan o! "
Tıpkı bunun gibi Tanrı tapısını arayan da Tanrı geldi mi yok olur.
O vuslat ebedîlik içinde ebedîliktir ama o ebedîlik yokluk suretinde tecelli eder.

4660. Nur arayan gölgeler, nur zuhur etti mi yok olur.
Âşık, başını verince akıl kalır mı gayrı? Her şey helâk bulur, yalnız onun hakikati kalır.
Onun hakikatine karşı var da yok olur, yok da. Yoklukta varlık... bu, pek acayip bir şey!
Bu makamda akıllar elden çıkar, kalem buraya vardı mı kırılır, bir şey yazamaz olur!

Sevgilinin, kendine gelsin diye âşıkına iltifat etmesi

Sadr-ı Cihan, o âşıkı yavaş, yavaş istiğrak âleminden çekmekte, söz söyleme makamına getirmekteydi.

4665. Padişah âşıkın kulağına dedi ki: " Ey yoksul, eteğini aç, sana altın saçmaya geldim.
Canın ayrılığımı halecan içindeydi... İmdatına geldim, nasıl oldu da ürküp kaçtı?
Ey ayrılığımı dünyanın soğuşunu, sıcağını, kahrını, kahrını, lûtfunu gören âşık, kendine gel, dön geriye!
Akılsız bir tavuk, deveyi evine konuk götürür.
Fakat deve, tavuğun evine ayak atar atmaz ev yıkılır, dam çöker!

4670. Bizim aklımız, fikrimiz de tavuk kümesinden ibaret. Salih'in aklıysa Tanrı devesini arar.
Deve, başını suya, toprağa daldırınca orada ne toprak kalır, ne can, ne gönül.
Aşk öyle bir fazilettir ki insanı faziletler sahibi yapar... fakat insan, bu haddinden fazla dileyiş yüzünden hem pek zalimdir, ham de pek cahil!
İnsan hakikaten bilgisizdir; Hele bu müşkül avda büsbütün bilgisiz. Bir tavşan, aslanı kucaklamaya çalışıyor!
Eğer aslanı bilseydi, görseydi hiç kucaklamaya kalkışır mıydı, buna imkân mı var?

4675. İnsan, canına da zulmeder, nefesine de... fakat şu zulme bak, şu zulmü gör ki adaletlerden bile topu kapar, adaletlerden bile üstündür, ileridir.
Bilgisizliği ilimlere üstattır... zulmü, adaletlere doğru yol gösterir.
Sadr-ı Cihan, bu nefesi kesilmiş âşık, ona ben nefes bağışlayınca dirilir, kendine gelir diye âşıkın elini tuttu,

" Bu bedeni ölü, bu canı uyanık âşık, benimle diriliyor. Şu halde o, benim canım... bana yüz tutuyor. Ben onu bu candan yüceltirim, bu cana muhtaç olmasın. Ona bir can başışlayayım da ihsanımı onunla görsün!

4680. Nâmahrem can, sevgilinin yüzünü göremez. Dostun yüzünü ancak aslı onun civarında olan can görür. Bu dostu kasap gibi üfüreyim de o lâtif ruhu derisinden çıksın deyip,
Âşık " Ey belâlar yüzünden bedeni terk edip giden can, vuslat kapımızı açtık, gel gel!
Ey varlığımız, yokluğuna, sarhoşluğuna sebep olan... ey varlığı, varlığımızdan ibaret bulunan âşık!
Şimdi ben sana dilsiz, dudaksız yeniden yeniye eski sırlar söyleyeceğim dinle!

4685. Dilsiz, dudaksız söyleyeceğim, çünkü şu diller, dudaklar, bu nefesten ürkerler. Bu nefes, gizli bir ırmağın kıyısında yetişir, meyve verir!
Şimdi can kulağını aç da " Tanrı dilediğini yapar sırrını duymaya hazırlan" dedi.
Âşık, vuslata çağrıldığını duyunca yavaş yavaş kımıldanmaya başladı.
Âşık, topraktan da aşağıyı değil ya... toprak bile sabah rüzgârının işvesiyle yeşiller giyininir, yokluktan başını kaldırır!
Meniden de aşağı değil ya... meni bile Tanrı emrini duyar da güneş yüzü Yusuf'lar meydana getirir!

4690. Rüzgârdan da aşağı değil ya... Kün emrini iştir de rahimde tavus olur, güzel güzel söz söyleyen kuş kesilir!
Taştan, topraktan meydana gelen dağdan da aşağı değil ya... deve doğurur da o deveden de deve yavrusu doğar!
Bunların hepsini bir tarafa bırak, yokluk koskoca bir âlem doğurmadı mı? Hâlâ da her an bütün varlıklar ondan doğmuyor mu?
Âşık, sıçradı, titredi, neşeli neşeli bir iki döndü, bir iki çark vurdu... yere kapandı, secdeye vardı!

Âşkın kendine gelmesi ve sevgiliyi övmeye başlaması sevgilinin şükretmesi

Dedi ki: " Ey çevresinde canın tavaf edip durduğu Tanrı ankası... şükrolsun, kaf dağından geri döndük,

4695. Ey aşkın kıyamet yerinde İsrâfillik eden sevgili... ey aşkın aşkı, ey aşkın dileği!
Bana hilât vermeden önce dilerim, kulağını pencereme daya...
Kalbim tertemizdir, bu yüzden halimi bilirsin... ey kulları yetiştiren, ey kullarına lûtuflarda bulunan sevgili, sözlerimi duy!
Ey misli olmayan Sadır, nice zamandır halimi duymanı arzulayıp durdum. Bu arzuyla aklım, fikrim uçtu gitti.
Nice zamandır sözlerimi dinlemeni, derdimi duymanı, o cana canlar katan gülüşlerini,

4700. Benim eksik, artık sözlerimi işitmeni, benim kötülükler düşünen canımın işvesini düşünüp durdum, özleyip yattım.

Benim sence mâlum olan kalp akçelerimi sağlam para gibi kabul ettin.
Şuh bir küstahın küstahlığına gösterdiğin hilme karşı bütün hilimler, bir zerreden ibaretti.
Dinle bak, hizmetinden ayrıldığım andan itibaren nelere uğradım: İlk önce benim için ne evvel kaldı, ne âhir... ön de gözümden kalktı, son da!
İkinci, ey güzel sevgili, çok aradım ama sana bir ikinci bulamadım.

4705. Üçüncüsü senden ayrıldım ayrılalı Tanrı, için üçüncüsüdür demiş gibi oldum.
Dördüncüsü, ayrılık, tarlamı, ekinimi yaktı; Hâmise'yi Râbia'dan ayırd edemez oldum!
Nerede topraklar üstünde kan görürsen hiç şüphe etme ki biz oradan geçtik, kanlı göz yaşlarımızı takip ederek izimizi izleyebilirsin!
Sözlerim, bu feryad ü figanın âdeta gök gürültüsü... yeryüzüne bulutlardan yağmur yağdırmak istiyor!
Söylemekle ağlamak arasında mütereddidim... nasıl edeyim; ağlayayım mı söyleyeyim mi?

4710. Söylesem ağlayamam; fakat ağlarsam sana nasıl şükredebilir, seni nasıl övebilirim?
Padişahım, gözlerimden gönül kanları akmakta. Bak, gözlerimden neler akıyor?"
O zayıf âşık, bunları söyleyip ağlamaya başladı... Haline aşağılık kişilerde ağladılar, yüce kişiler de!
İçinden öyle bir hay haydır coştı ki Buhara halkı etrafına toplandı.
Hayran hayran söylemekte, hayran hayran ağlamakta, hayran hayran gülmekteydi. Kadın, erkek, büyük, küçük, herkes ona şaşıtı kaldı!

4715. Bütün şehir, onun rengine boyandı; herkes, onunla beraber ağlamaya başladı. Kadın, erkek birbirine karıştı, kıyametten bir alâmet oldu!
O anda gökyüzü yere, kıyameti görmedinse gör diyordu!
Akıl, bu ne aşktır, bu ne haldir... onun ayrılığına mı şaşmalı, kavuşmasına mı... hangisi daha ziyade şaşılacak şey diye hayran olmuştu.
Gök, o anda kıyametnameyi okumuş, saman uğrusuna kadar elbisesini yırtmıştı!
Aşk, iki âleme de yabancısıdır; aşkta yetmiş iki türlü divanelik var!

4720. Aşk, pek gizlidir ama şaşkınlığı meydana... Padişahların canları bile ona hasret çekmektedir.
Aşk dini, aşk mezhebi, yetmiş iki şeriatla da dışarıdır. Padişahların tahtları, aşka karşı alelâde bir tahta parçasından ibarettir.
Aşk çalgıcısı, semâ vaktinde şunu çalar: Kulluk bir bağıdır, efendilik baş ağrısı!
Şu halde aşk nedir? Yokluk deryası! Aklın ayağı, orada kırıktır!
Kulluk da malûm sultanlık da... âşıklık bu iki perdeden gizli!

4725. Keşke varlığın bir dili olsaydı da varlardan perdeyi kaldırırsa, hakikati anlatsaydı!
Ey varlık nefesi, ona ait ne söylersen bil ki onun üstüne bir perde daha örttün.
Onu anlamanın âfeti, sözdür, haldir; kanı kanla yıkamanın imkânı yok!
Ben, onun sevdalılarının mahremiyim... gece, gündüz kafes içinde ondan bahsetmedeyim!
Ey can, pek sarhoşsun, pek kendinden geçmiş, pek perişan ve harap olmuşsun... dün gece hangi yanına yattın ki?

4730. Kendine gel, kendine... bu sırdan pek bahsetme; önce bir sıçra, kendine mahrem bir dost iste!
Âşkınsın, sarhoşsun, dilin açılmış... Allah, Allah... sen, oluk üstünde bir devesin!
Dil, onun sırrından, onun nazından bahse kalkıştı mı gök, " Ey hakikatini güzelce örten Tanrı" demeye başlar.
Fakat aşkı örtmek nedir? Ateşi yün ve pamuk içinde gizlemek! Ne kadar örtersen o kadar meydana çıkar!
Ben, onu örtmeye çalıştım mı o, bayrak gibi baş kaldırır, işte buracıktayım der.

4735. Benim inadıma o, iki kulağımdan yakalar da, a kendi bildiğine giden, beni nasıl örteceksin, nasıl gizleyeceksin?
Hadi, gizle bakalım der.
Derim ki: Hadi git, coşmuşsun ama can gibi hem meydandasın, hem gizli!
Der ki: Bu tenim küp içinde mahpus... fakat şarap gibi küp içinde ıslık çalmaktayım!
Derim ki: bir yere rehin olmadan, sarhoşluk âfeti gelmeden çekil, git.
Der ki: İçimi güzel lâtif kadehin içinde ta akşam namazı vaktine kadar gündüzün dostuyum.

4740. Akşam gelip de kadehimi çaldı mı, ona daha benim akşamım gelmedi, kadehimi ver derim!
Şarap içmeye alışmış olan, şaraba doyamaz. Arap, onun için şaraba müdam adını taktı,
Hakikat şarabını aşk, kaynatır coşturur. Doğru sözlü, doğru özlü âşık gizlice saiklik eden âştır.
Tanrı inayetiyle aşka ulaşmayı dilersem şarap, can suyudur, sürahi de beden!
Hidayet şarabı çoğaldı, arttı mı şaraptaki kuvvet, sürahiye kırar.

4745. Sâki de su kesilir, sarhoş da... nasıl olur deme, doğrusunu Tanrı daha iyi bilir.
Şaraba vuran ışık, sâkinin ışığıdır... Şarap, bu ışıkla coşar, köpürür, oynar kuvvetlenir!
Gayri sen o şaşkına sor: Sen şarabın bu halini ne vakit gördün?
Düşünceye hacet yok, her bilinene âşikârdır: Coşana elbette bir coşturan var!

Uzun bir ayrılığa düşmüş, çok maceralar geçirmiş bir âşıkın hikâyesi

Bir delikanlı, kızın birine delicesine âşık olmuştu. Fakat bir türlü vuslat zamanı gelmiyordu.

4750. Aşk ona yeryüzünde bir hayli işkenceler etmişti. Aşk neden, önce âşık kinlenir?
Neden, önce kanlı katil gibi davranır? Doğru âşık olmayan kaçsın, aşktan vazgeçsin diye!
O delikanlı da kadına birisini yollasa o yolladığı adam, hasedinden zavallının yolunu vururdu.
Sevgilisine bir mektup yazıp yollasa okuyan, kelimeleri yanlış okurdu.
Sabah rüzgârını, vefatını arz etmek üzere gönderse rüzgâr, toza dumana gark olur, kararırdu.

4755. Kuşun kanadına bir kâğıt parçası bağlayıp uçursa kâğıttaki ateşli sözlerden kuşun kanadı yanardı.
Tanrı'nın kıskançlığı çare yollarını bağlamış, düşünce askerinin bayrağını kırmıştı!
Önceleri bekleyiş, gamına munisti... sonradan bekleyiş, o bekleyişi de kırdı, geçirdi, mahvetti!
Gâh derdi ki: Bu derdin devası yok... gâh derdi ki: Hayır... bu dert bizim, canımıza can ve hayat!
Gâh varlığı galebe eder, bir şeyler yapmaya niyetlenirdi; gâh yokluğa düşer, yokluktan meyveler yer, gıdalanırdı.

4760. Nihayet bu hale bir çare bulamayıp ümitsizliğe düşünce birlik kaynağı kızıştı, coştı!
Gurbet azıksızlığıyla azıklanınca azıksızlık azığı, çaresizlik çaresi, ona doğru koştı!
Düşünce salkımları çöpsüz bir hale geldi...o âşık, ay gibi gece yolcularına kılavuz kesildi!
Nice güzel sözlü dudular vardır ki susarlar... nice tatlı özlüler vardır ki ekşi yüzlüdürler!
Yürü, bir an mezarlığa var da susarak otur. O söz söyleyip duran susmuşları gör!

4765. Onların topraklarını bir renkte, bir halde görürsün ama halleri bir değildir ki!
Dirilerin da yağları, etleri bir... fakat birisi gamlı, öbürü neşeli!
Sözlerini duymadıkça hallerini ne bileceksin. Halleri senden gizli kalır.
Söyletsen de sözlerinden ancak bir hay huydur duyarsın. Yüz kat gizli olan hallerini nereden göreceksin ki?
Bir olan suretimizde bile birbirine zit vasıflar var. Toprak da bir ama ruhlar ayrı ayrı!

4770. Seslerde böyle... ses olmak bakımından bir, fakat birisinin sesi dertli, öbürünün nazlı, edalı!
Savaşta atların kişnemelerini... koşuşup uçurken kuşların cıvıltılarını duyarsın ya...
Birisini kızgınlığından, hasedinden, öbürü arkadaşlarıyla birleşme yüzünden kişner,cıvıldar. Biri derdinden bağırır, öbürü neşesinden!

Fakat onların hallerini anlamaktan uzak olana göre o sesler hep birdir!
O ağaç baltadan titrer, şu ağaç seher yelinden!

4775. Bu arada kalası tencere yüzünden çok yanıldım...çünkü kapağı kaynıyor!
Doğrulukla kaynayan da o kaynayışıyla, o coşkunluğuyla seni çağırır, gel der... yalanla, riya ile kaynayan da!
Eğer insanları yüzlerinden tanıyan candan bir koku almadıysan, eğer o kabiliyet sende yoksa yürü...kokudan anlayan bir dimağa sahip olmaya çalış!

O gül bahçesinde dönüp dolaşan dimağa sahip olmaya uğraş... Yakubların gözünü bile o dimağ, aydınlatır. Hadi, o gönlü hasta âşıkın ahvalini anlat... oğul, neye Buhara'lı âşıktan uzak düştün.

Âşıkın mâşukunu bulması, arayan mutlaka bulur, bir zerre miktarı hayırda bulunan, hayrının mükâfatını görür

4780. O delikanlı, tam yedi yıl sevgilisini aradı, durdu; vuslat hayaliyle hayale döndü! Tanrı'nın gölgesi kulun başı üstündedir. Arayan, nihayet aradığını bulur. Peygamber dedi ki: Bir kapıyı çalar durursan nihayet o kapıdan bir baş çıkar, görünür. Bir adamın oturduğu yerin civarında oturursan sonunda elbette o adamın yüzünü görürsün. Bir kuyudan her gün toprak çeker, çıkarırsan onunla tertemiz suya erişirsin elbet.

4785. Sen inanmazsan da bunu herkes bilir. Ne ekersen bir gün gelir, onu biçersin. Taşı, demire vur da kıvılcım çıkmasın.... Böyle şey olmaz, olsa bile nadirdir. Bir adamın bahtı yaver olmaz, bir adamın nasibinde kurtuluş bulunmazsa o adam, ancak nadir olan şeylere bakar! Filân kişi ekin ekti de mahsul devşirmede, feşman adam sedef buldu da içinde inci yoktu. Baûroğlu Bel'amlâ melûn İblis bu kadar ibadet ettiler, ne dinleri fayda verdi, ne ibadetleri der de.

4790. O kötü zanlı kişinin hatırına yüz binlerce peygamber, yüz binlerce hak yoluna gidenler gelmez bile! Bula bula gönlüne kasvet veren, gönlünü karartan bu iki misali bulur... fakat bahtsızlık, gönlüne bundan başka bir misal getirebilir mi ki? Nice kişiler vardır ki neşeli neşeli ekmek yerken ekmek, boğazlarına durur, ölümlerine sebep olur! A musibet, sen de ekmek yeme de onun gibi kötülüğe uğrama bari! Nice yüz binlerce adam da vardır ki ekmek yer, kuvvetlenir, can besler.

4795. Ezelden mahrum ve bir ahmağın oğlu değilsen o arada bir olup gelen şeye neden saplandın? Şu âlem, güneşin, ayın nuruyla dopdolu da o, başını kuyunun dibine eğmiş. "Aydınlık var diyorlar, bu söz doğruysa nerede, hani?" deyip duruyor. A alçak, başını kuyudan kaldır da bak! Bütün dünya... doğu, batı, o nurla nurlanmış... fakat sen kuyudayken o nur, sana vurmaz ki! Kuyuyu bırak, köşklere, bağlara git; burada inat edip durma, inat meş'umdur denmiş!

4800. Kendine gel, filân adam filân yıl ekin ektide mahsulünü çekirgeler yedi... Ben neye ekeyim, burası korkulu bir yer... neden elimdeki buğdayı yerlere saçayım deme. Ekin ekmeyi terk etmeyen, işten güçten kalmayan ekti de sen, kör gibi durup dururken ambarlar doldurdu. O delikanlı da ümitle, neşeyle bir kapıyı çalıp duruyordu; nihayet bir gün sevgilisini tenhaca buldu, vuslatına erdi. Bir gece bekçinin korkusundan kaçıp bir başa girdi. Orada sevgilisini mum gibi buluverdi.

4805. O sebebi halk eden Tanrı'ya o anda hamd ederek dedi ki. " Yarabbi, sen bekçiye rahmet et!" Bilinmez, anlaşılmaz sebepler halk etmişsin. Beni cehennem kapısından cennete almışsın! Hiç kimseyi, hiçbir şeyi hor görmeyim diye şu işe bunu sebep ettin. Ayak kırıldı mı Tanrı kanat ihsan eder. Kuyunun dibinden bile bir kapı açar da. Sen ağaç üstünde ol, kuyu dibinde bulun, buna bakma... beni gör, bana bak ki yolun anahtarı benim, yolu ben açarım der!"

4810. Kardeşim, gayrı bu hikâyenin arda kalan kısmını anlamak istersen dördüncü ciltte ara!

- ÜÇÜNCÜ CİLDİN SONU -

AÇIKLAMALAR (Beyitler 3501 - 4810)

B. 3502. H. Muhammed, "Biriniz yaratılacağı vakit anasının karnında kırk gün içinde pıhtılaşmış kan haline gelir, sonra yine kırk gün içinde bir et parçası olur, sonra Tanrı bir melek yollar ve melek vasıtasıyla ona ruh üfürür, canlandırır" demiştir.

B. 3562. Bilâl. Aslen Habeşli olan bu zat Medi-neye gelmiş. II. Muhammed'c inanmış, sesi çok güzel olduğu için müezzin olmuştur. Hicrî 20 de (640-Gil) Şam'da vefat etmiştir.

B. 3562. Göğün altındaki analar, dürt unsurdur.

B. 3572-3573. Tıp bilgisine sahip oldukları anlaşılıyor.

B. 3576. İnsanın, hayatta havailik devresini geçirdikten sonra inanış, görüş, anlayış., tek sözle fikir bakımından bir olgunluğa erişmesini ve inanmayan kişinin inanmasını İsa

Peygamber, "ikinci defa doğuş" sözüyle anlatmakta ve "ikinci defa doğmayan meleklik âlemine giremez" demektedir. Bütün İncillerde rastlanan bu fikri, aşağı yukarı Müslümanlıkta ve bilhassa Müslüman sofilerinde de buluyoruz. Sofiler, H. Muhammed'in "ölmeden önce ölün, hesabınız görülmeden hesabınızı görün" dediğini rivayet ederler ki, bu ihtirastan ve maddî hayattan ölmek, ferdiyeti terk etmek ve mânevi hayatta dirilmek demektir. Bu fikir Budha'dan itibaren bütün düşüncelere hâkim olmuştur, diyebiliriz.

B. 3576. İlet-i Ula, ilk sebep, bütün sebeplerin sebebi demektir. Hukema denilen İslâm filozoflarına göre "Akl-ı Kül" dür. Akl-ı Kül, fâil-i muhtar değildir, yani dilediğini yapamaz ve idraki yoktur. "Mucib bizzat" tır, yani yaratıcı kudretin zatının iktizası olan bu faal tecelli, zarurî olarak Nefs-i küllü meydana getirir ve bu faallikle, münfeillikten bütün âlem meydana gelir. Cüz'i illet, her şeyin varlığına sebep olan şeydir ki doğrudan doğruya "İlet-i Ula" nın tecellisinden başka bir şey değildir.

B. 3657. Nefiy bir şeyin varlığının olmadığını, yok olduğunu kati olarak göstermek, ispat da bir şeyin varlığını kati olarak söylemektir. Müslümanlığın esasları olan Tanrı birliğini bildiren "La ilahe illallah" - Tanrı'dan başka yoktur tapacak" cümlesinde Tanrı'dan başka vehmedilen ve aslı olmayan bütün yalancı mabutlar nefyedilmekte, tek ve hakiki Tanrı, ispat olunmaktadır. Bu cümledeki "La" nefyi, "İllâ" ispatı gösteren kelimelerdir.

B. 3664. Kur'anın ikinci suresi olan Bakara suresinin 146 inci âyetinde "kendilerine Tevrat ve İncil'i verdiğimiz Yahudiler, Hıristiyanlar, H. Muhammed'i oğullarını tanır gibi tanır ve onun hak Peygamber olduğunu bilirler. Fakat onların bir kısmı bildikleri halde hakkı gizlerler" denilmektedir.

B. 3669. Kur'anın 19 uncu suresi olan Meryem suresinde Kur'anda Meryemi an, o vakit yıkanmak için yakınlarından ayrıldıydı da Beyti Makdis'in doğu tarafına gitmişti denilmektedir.

B. 3745. Kur'anın 67 inci suresi olan Mülk suresinin 15 inci âyetinde "Tanrı, öyle bir Tanrı'dır ki yeryüzünü size rametti. Etrafını gezin, dolaşın, yetiştirdiği rızıklardan yiyin. Dönüp gideceğiniz, yine Tanrı'dır" denmektedir.

B. 3832. Ebu Hanife, Kûfe'li bir Müslüman âlimdir. Kurduğu mezhebe "Hanefilik", bu mezhebe uyanlara "Hanefî" denir. Asıl adı Numan olan Ebu Hanife, Sünnî Alimleri içinde pek şöhret kazanmış ve "İmam-ı Âzam" diye anılagelmiştir, 150 Hicrîde (767) Bağdat' ta ölmüştür, Şafîî denilen İdris oğlu Muhammed de Sünnî imamlarından olup dört meşhur sünnî mezhebenden Şafîîliğin kurucusudur. Hicrî 204 (819-820) de ölmüştür.

B. 3839. Bu beyit meşhur Ebu-al Gîyâs Mugîys-al dir. Husayn-ibn-al Mansur-al Hallâc'ın "Ey inandığım, güvendiğim kişiler, beni öldürün.. Şüphe yok diriliğim ölümümde dir" mealindeki beytinden alınmıştır (Le Dîvân d'Al-Hallaj, Louis Massignon, Paris 1931, S. 33-34), C. I, S. 177, B. 1807-1809 a da bakınız.

B. 3842. Bundan önceki üç beyit Arapçadır.

B. 3849. Ziyadat, Hanefî mezhebinin fûruuna, yani inanış kısmına değil de ibadet ve muamelât esaslarına ait bir kitaptır. 189 Hicrîde (805-806) ölen Muhammed ibn-al Hasan-al Şeybani'nin eseridir. Silsile, Ebu Muhammed - Abdullah-al Cüveynî'nin Şafîî fûruuna ait bir eseridir. Bu zat 438 H. de (1046-1047) ölmüştür.

B. 3850. Bir adam, oğlu ile beraber ve bir anda ölse, bunların da birer oğulları kalsa her iki oğul, kendi babalarının miraslarını alırlar; Baba evvel öldü, yahut oğul evvel öldü ise devir lâzım gelir. Yani sonra ölen evvel ölenin mirasını alır, onun mirasçısı da onun mirasına konar. Fıkıh, yani İslâm hukukunda buna "devir" denir.

B. 3852. Hul bir şey karşılığı olarak karıyı boşamaya derler. Mübârat, karıyla kocanın sulh yoluyla birbirlerinden ayrılmalarına denir.

B. 3880. Eski nücum bilgisine göre ikinci kat gökte olan ve çok hızlı döndüğü için "Trio-ok" adı da verilen Utarid zekâ, akıl anlayış silâhı sayılırdı. Edebiyatımızda akıl ve zekâ ile Utarid, hemen daima beraber anılırdı. C. II, S. 148, B. 1598 e de bakınız.

B. 3901-3906. Sofilere göre yaratıcı kudret, önce Akl-ı Kül, Nefs-i Kül olarak tecelli eder. Bunlardan gökler var olmuştur. Göğlerin hareketi, unsurları meydana getirmiş, dokuz fekle dört unsur, yani yel, ateş, su ve toprak birleşince, "Mevalîd-i Selâse - Üç çocuk" cemat, nebat ve hayvan meydana gelmiştir. İnsan, hayvanların, yani canlıların en mütekâmilidir. İşte mutlak varlık olan Tanrının, insan mazharına kadar tenezzülüne "devir" derler. Bunu iyice anlatmak için bir de aşağıdan yukarıya doğru çıkalım. İnsan, ana ve baba menisinden meydana gelir. Ananın ve babanın menisi, yedikleri şeylerden, hayvan, nebat ve cematın vücut bulur. Hayvan, nebat ve cemat, unsurlar âleminde, diğer bir tâbirle madde âleminde var olmuştur. Madde, kuvvetin mütekâsif bir şekilde zuhurudur. Kuvvet mutlaka Varlığın, Tanrı'nın zatı iktizası olan bilgisinden, diğer bir tâbirle zuhura olan meylinde meydana gelmiştir. Bütün varlık, tek ve Mutlak Varlık olan Tanrı'nın bilgisinde taayyün eden "ilmî suretler" in zuhuru bakımından vardır, kendi varlıkları bakımından mevcudat, yok demektir. Devri "Tenasüh" la karıştırmamak lâzımdır. Tenasüh bilhassa ölümden sonra insanın tekrar hayvan, veyahut, nebat, yahut da cemat âlemine dönüşüdür. Halbuki devirde bu yoktur. Bu âlemde göçen ruh, kuvvet âleminde dünyadaki yaptığı işlerin temessülünden meydana gelen bir zevk veya elem muhiti içinde kalır. Eğer tekemmül etmişse tamamıyla kuvvet âlemine geçer ki bu âlem "Melekût-Meleklik" âlemidir. Bundan da ileri geçebilecek bir kabiliyet kazanmışsa Tanrı'nın zatı iktizası olan ilim sıfatına bürünür ve her

kâminden görünür ki Hak ile Hak oluş da budur.

B. 3904. Kuranın 28 inci suresi olan Kasas suresinin 88 inci âyetinde "Tanrıya başka bir tanrı şerik koşup çağırma" Ondan başka bir Tanrı yoktur. Her şey yok olur, ancak onun yüzü, yani hakikati kalır. Hüküm onundur, ve her şey ona döner" denmektedir.

B. 3935. Âdem'in vücudunu yaratınca ona ruhumdan ruh üfürdüm, siz de ona secde edin" (Sure 15, Hicr, âyet 29).

B. 3943. H. Muhammet "Din nasihatten ibarettir. Tanrı için, kitabı için, Peygamberi için, Müslümanların başında bulunan adamlar için ve bütün halk için nasihat" dediği gibi, "Söz budur, bundan ötesi yok: Din nasihatlerden ibarettir" demiştir. (Feyz - al Kadir II, 327-368).

B. 3999-4000. Abdal'ı tarif etmekte ve bu kelimenin bedel kelimesinin cem'i olduğunu izah etmektedir. C. I, S. 26, B. 264 e bakınız.

B. 4002. "İnanmayanlar, sizinle toplu bir halde savaşamazlar. Ancak müstahkem bir hale getirilmiş köylere sığınarak, yahut duvarların ardında durarak savaşabilirler. Kendi aralarında çok yiğiti görünürler. Sen onları toplu sanırsın ama .kalbleri tamamıyla ayırır. Her biri bir havadadır onların. Bu da akılsız bir kavim olduklarındandır." (Sure 59, Haşr, âyet 14).

B. 4004. H. Muhammed'in "Savaşlardan önce yiğitlik olamaz" dediği rivayet edilmiştir.

B. 4021. Kur'anın dokuzuncu suresi olan Tevbe suresinin 47 inci âyetinde münafıklar anlatılırken "Sizinle beraber savaşa gitselerdi de kuvvetiniz çoğalmazdı ki. Çoğalan şey ancak aranızda hile ve hıyanet olurdu" denmektedir.

B. 4037. Kur'anın 8 inci suresi olan Enfal'in 48 inci âyetinde "Şeytan onların yaptıklarını kendilerine güzel gösterdi de bugün size kimse galip gelemez, ben de size yardımcıyım dedi. Fakat iki ordu karşılaşınca yüz geri dönüp dedi ki: Ben sizden uzağım, sizin görmediğiniz şeyi görüyorum, Tanrı'dan korkarım ben, Tanrı'nın azabı çok şiddetlidir" denmektedir.

B. 4039. Dokuzuncu surenin (Tevbe) 40 inci âyetinde Tanrı'nın müminleri, gözlerin görmediği melek orduları ile kuvvetlendiği bildirilir.

B. 4042. Haris, Kureys ulularındandır, Süraka da Kenane kabilesinin ulusudur.

B. 4060. Tanrı, Şeytan'a hannas yani kirpi gibi başını sokup sinerek gizlenen demiştir. (Sure 115, âyet 5). H. Muhammed de "Şeytan ağzını insanın kalbine kor. İnsan Tanrı'yı andı mı, gizlenir, siner; unuttu mu kalbini yutar" der. (Feyz-al Kadîr II, 354).

B. 4066. Bu mealde bir hadis rivayet edilmiştir.

B. 4079. Böyle bir hadis de rivayet edilmektedir.

B. 4098-4099. Eskiden padişah padişahlığını bildirmek için muayyen vakitlerde davullar döğülür ve merasim yapılırdı. Buna nöbet urmak ve nöbet denirdi.

B. 4098. S. 298, B. 3657 ye bakınız.

B. 4101. Bu beyitte "İsmail'e mensup olanlar" dan maksat cana ve başa kalmayan, varlıklarını fedadan çekinmeyen âşiklardır. Ankaravî, bu beyti yanlış anlamıştır. Fedaileriyle dünyayı kana boyayan İsmaili'leri, Mevlâna'nın hem de böyle överek anmasına imkân yoktur (S. 681).

B. 4103. Verginin yerine karşılık geleceğini bilen malını telef etmekten çekinmez, mealinde bir hadis rivayet edilmiştir.

B. 4116-4121. C. I, S. 347, B. 3493 e bakınız.

B. 4122-4125. 102 inci surede "Yakinen bilseydiniz cehennemi gözünüzle görürdünüz" deniyor (âyet 5-6).

B. 4146. Feyz-al Kadîr, V, 38.

B. 4180-4190. Yint "Devir" den bahsetmektedir.

B. 4204-4211. Yine "Devir" den bahsediyor.

B. 4210. Kur'anda, Kur'ana "İp" denmekte ve "Tanrı ipine sınıksı yapışın, ayrılığa düşmeyin" diye anılmaktadır (Sure 3, Âl-i İmran, âyet 103). H. Muhammed de "Ben sizin aranızda iki halife bırakıyorum: Tanrının gökten yere sarkıtılan ipi yani Kur'anla Ehli Bcyt'im. Bunlara yapışsınız yol azıtmazsınız" demiştir. (Feyz-al Kadîr III, 14).

B. 4215-4219. İbrahim Peygamber, ateşe atılırken Cebrail'in gelip "Bir dileğin var mı?" dediği, onun da "Var ama senden değil" diye cevap verdiği, yint Cebrail'in "Peki öyleyse Tanrı'dan istesene" demesi üzerine İbrahim Peygamberin "Zaten halimi biliyor, ne diye isteyeyim" dediği meşhurdur.

B. 4228. Mesnevi'ye yazılırken itiraz edenler olduğu, onu basit bir kitap, hikâyeden ibaret bir eser görenler bulunduğu bu beyitlerden açıkça anlaşılmaktadır. Mevlâna bu münasebetle Mesnevi'yi Kur'anla karşılaştırmakta ve Kur'ana da itiraz edenler olduğunu, fakat onun gibi bir kitap meydana getirenlerin bulunmadığını söylemektedir.

- B. 4401. Kur'anın 78 inci suresi olan Nebe' suresinde "Sizi çift olarak yarattık" denmektedir (âyet 8).
- B. 4404-4415. Dokuz kat gök, insanın vücuda gelmesi için âdeta baba vazifesini görmekte olduğu için bunlara "yüce babalar" mânasına gelmek üzere "Abâi Ulviyyin, Âbâ-i Ulviyye" dendiği gibi dört unsur da ana vazifesi gördüğünden "Ümmehât-i Süfliyye" yani aşağıdaki analar adını almıştır. Babam gök, annem yer sözüyle göğün erkek, yerin dişi ve kadın sayılması hep yunan felsefesinin İslâmîleşmiş şekli olan hukema inanışından ve devir nazariyesinden meydana gelmiştir. S. 319, B. 3901-3906 ya bakınız.
- B. 4467. "Cennet, hoş gitmeyen şeylerle Cehennem de nefsin istekleriyle kaplanmıştır." (Feyz-al Kadir III, 389).
- B. 4485. Sure 8, Tevbe, âyet 19.
- B. 4487. Menat ve Uzza, İslâmdan önce arapların tapındıkları iki puttur.
- B. 4505. Bunlar, Medine civarındaki iki yahudi kabîlesidir.
- B. 4511. H. Muhammed'in "Beni, benim miracımı, Yunus Peygamber'in miracından üstün tutmayın" dediği rivayet edilmiştir.
- B. 4539. Oluk üstünde deve sözü garip ve olmayacak şeyi ifade eder.
- B. 4555. C. II, S. 265, B. 2834-2855 e bakınız.
- B. 4570. "Size cennetlikler kimlerdir haber vereyim, zayıf, kuvvetsiz kalmış, düşkün kişilerdir. Tanrı'ya söz verdiler mi sözlerinde dururlar. Cehennemlikler kimlerdir haber vereyim. Her obur, azametli ve ululanıp duran kişilerdir.
- B. 4705. Rabia, dördüncü, Hamise de beşinci demektir. Bunların kadın ismi olarak kullanıldığını biliyoruz. Aynı zamanda falan filân gibi umumi bir mânaya gelir.
- B. 4741. Müdam, alelîtlâk şarap mânasına geldiği gibi hususi olarak sabah şarabı mânasına gelen "Sabuh" karşılığı akşam içilen şaraba da denir.
- B. 4782. Böyle bir hadis rivayet edilmiştir.
- B. 4795. Zamanın, evveli tasavvur edilmeyen kısmına ezel, ve sonu düşünülmeyen kısmına da ebet denmiştir.

